

B.TRAVEN

LA TREZORO DE LA SIERRA MADRE

romano

Aŭtoro	B.Traven
Titolo	La trezoro de la Sierra Madre
Tradukis	Hans-Georg & Dorothea Kaiser (Donjo & Cezar) Laŭ la unua eldono 1927 „Der Schatz der Sierra Madre“ de la eldonejo Librogildo Gutenberg en Berlino.
Lingve	Blazio Vaha
kontrolis	Lode Van de Velde
Aranĝis	Frank Vohla Lode Van de Velde Hans-Georg Kaiser
Finredakto	je la 31-a de julio en la jaro 2016

*La trezoro, kiun trovi
ne indas la penon de vojaĝo por vi, ĉu?
Tiu estas la vera trezoro, kiun serĉi
via vivo por vi ŝajne estas tro mallonga!
La briltrema trezoro, kiun celas vi,
troviĝas sur la alia flanko!*

La benko, sur kiu sidis Dobbs, laŭordis neniel. Unu el la latoj elrompiĝis, kaj dua lato kurbiĝis malsupren, tial oni sufiĉe rajtigite povis rigardi la sidadon sur ĝi kiel punon. Ĉu li meritas tiun punon aŭ ĉu oni maljuste kroĉis tiun kondamnon al li, kiel la plej multajn kondamnojn, kiujn oni kroĉas al iu, pri tio Dobbs en tiu momento ĝuste ne pensadis. Ke li sidis maloportune, li verŝajne rimarkus nur tiukaze, se iu demandus lin, ĉu li sidas bone sur la benko. La pensoj, kiuj okupis la viron Dobbs, estis la samaj, kiuj okupas tiom da homoj. Estis la demando: Kiel mi povas enspezi monon? Se oni jam havas iom da mono, estas pli simple enspezi monon, ĉar oni povas investi ĝin. Sed, se oni posedas nenion, estas malfacile kontentige solvi tiun aferon.

Dobbs havis nenion. Oni povas trankvile diri, ke li havis malpli ol nenion, ĉar li havis eĉ ne tutan kompletan vestaron, kiu en limigitaj cirkonstancoj povas esti rigardata kiel modesta komenca kapitalo.

Sed kiu volas labori, tiu trovas laboron. Oni nur ne ĝuste venu al tiu, kiu diras tiun frazon; ĉar tiu ne havas laboron

je disdono kaj tiu ankaŭ neniun povus nomi, kiu serĉas laboriston. Tial tiu ja uzas ĝuste tiun ĉi frazon, por pruvi kion malmulte li komprenas la mondon.

Dobbs estus tirinta ĉarojn kun ŝtonoj, se li trovus tian laboron. Sed eĉ tian laboron li ne ricevis, ĉar ĉeestis tro multaj, kiuj atendis pro tia laboro, kaj ĉar la indiĝenoj havas ĉiam pli da ŝancoj ricevi ĝin ol fremdulo.

Ĉe angulo de la *Plaza* ŝupurigisto havis sian altan feroŝeĝon. La ceteraj ŝupurigistoj, kiuj ne povis pagi ŝeĝon, kuris kun siaj kestetoj kaj klapbenketoj kiel neĝmusteloj ĉirkaŭ la *Plaza* kaj lasis neniun nemolestata, kies ŝuoj ne estis puraj kiel spegulo. Egale ĉu li sidis sur unu el la multnombraj benkoj aŭ ĉu li promenis, oni ĉiam molestis lin. Do, eĉ la ŝupurigistoj ne facile trovus laboron, kaj kontraŭe al Dobbs ili estis kapitalistoj, ĉar ili havis ekipaĵon, kiu kostis almenaŭ tri pesojn.

Eĉ se Dobbs havus la tri pesojn, ŝupurigisto li ne povus fariĝi. Ne ĉi tie inter la indiĝenoj. Blankulo ankoraŭ neniam provis purigi ŝuojn surstrate. Ĉi tie ne. La blankulo, kiu en ĉifonoj kaj ĝismorte malsate sidas sur benko de la *Plaza*, la blankulo, kiu almozpetas aliajn, la

blankulo kiu faras rompŝtelon, ne estas malestimata de la ceteraj blankuloj. Sed, se li purigas botojn surstrate aŭ almozpetas ĉe indiĝenoj aŭ portas glaciakvon en siteloj kaj vendas ĝin, li sinkas kiel estimato estime profunde sub la plej kotan indiĝenon kaj malsatmortas tamen. Ĉar neniu blankulo akceptus lian laboron, kaj la neblankuloj rigardus lin kiel nedecan konkuranton.

Sur la altan ferseĝon ĉe la angulo sidiĝis sinjoro en blanka kostumo kaj la purigisto ekpoluris ties brunajn ŝuojn. Dobbs ekstaris, li lante promenis transen al la seĝo kaj diris kelkajn mallaŭtajn vortojn al la sinjoro. La sinjoro apenaŭ rigardis supren, metis manon en pantalonpoŝon, eligis peson kaj donis ĝin al Dobbs.

Dum momento staris Dobbs tute perpleksa, tiam li reiris al la benko. Li kalkulis ricevi nenion aŭ eble dek centavojn. Li tenis la manon en la poŝo kaj karesis la peson. Kion havigi per ĝi? Tago- kaj vespermanĝon aŭ du tagmanĝojn aŭ dek pakaĵojn da cigaredoj de la marko *Artistas*, aŭ kvinfoje glason da laktokafo kun *Pan Frances*, kiuj estas kutimaj bulkoj.

Post certa tempo li forlasis la benkon kaj migris sur kelkaj

stratoj malsupren al la hotelo *Oso Negro*.

La hotelo fakte estis nur *Casa de Huespedes*, portempe loĝiga domo. En la antaŭa fronto troviĝis je unu flanko la magazeno kun ŝuoj, ĉemizoj, sapo, sinjorinaj subvestoj kaj muzikiloj; je la alia flanko estis magazeno kun dratmatracoj, faldeblaj kuŝseĝoj kaj fotografaj aparatoj. Inter tiuj du magazenoj troviĝis la larĝa domtrairejo, kiu kondukis al la korto. En la korto troviĝis la disfalemaj kaj putrantaj lignobarakoj, kiuj formis la hotelon. Ĉiuj ĉi barakoj havis malgrandajn, malvastajn mornajn senfenestrajn ĉambretojn. En ĉiu ĉambreto staris kvar ĝis ok litoj. Sur ĉiu lito kuŝis malpura kuseno kaj malnova trivita lankovrilo. Lumo kaj aero por la ĉambroj venis tra la pordoj, kiuj ĉiam estis malfermitaj. Spite tion la ĉambroj ĉiam estis mucidaj, ĉar ili ĉiuj situis sur la ebena tero kaj tial la sunradioj povis enpenetri nur ioman distancon en ĉiun ĉambreton. Aerotrablovo same ne ekzistis, ĉar la aero en la korto estis senventa. Tiun aeron la klozetoj, kiuj ne havis gargarilojn, ankoraŭ pli malbonigis. Krome brulis meze de la korto tage kaj nokte ligna fajro, sur kiu staris grandaj ladokonservujoj, en kiuj oni kuiris lavaĵojn, ĉar en la hotelo troviĝis ankaŭ la

lavejo de ĉino.

Maldekstre en la domtrairejo, antaŭ ol oni venis en la korton, estis ĉambreto, en kiu sidis la domvartisto. Dua ĉambro, tuj apud tiu akceptejo, estis ĝis supre fermita per dratreto. Ĉi tie kuŝis konservataj sur la bretaroj la kofroj, kestoj, paketoj kaj kartonaj ujoj de la hotelgastoj. Jen kuŝis kofroj de homoj, kiuj eble nur nokton dormis ĉi tie; ĉar kelkaj de la kofroj kaj kestoj estis kovritaj per multe da polvo. La mono, kiun la gasto havis, sufiĉis ĝuste nur por nokto. Je la sekva mateno la viro dormis ie ekstere kaj ankaŭ la sekvajn noktojn. Iutage li tiam revenis, prenis ĉemizon aŭ pantalonon aŭ iun alian bezonaĵon el la kofro, fermis ĝin kaj redonis ĝin por plua konservado. Kaj iutage la viro tiam ekvojaĝis. Ĉar li ne havis monon por trajno aŭ ŝipo, li devis migri piede kaj ĉe tio ĝenus lin lia kofro. Nun la viro eble estis en Brazilo aŭ antaŭlonge mortis je soifo en dezerto aŭ sur ĝangala vojo malsatmortis aŭ estis mortbatita.

Post jaro, kiam la konservejo por la kofroj estis plenpakita per pakaĵoj, tiel ke la aĵoj de la novaj alvenintoj ne plu enmetebilis, la hotelposedanto komencis

reordigadon. Je la aĵoj troviĝis kelkfoje notfolieto kun la nomo de la posedanto de la kesto aŭ de la kartona ujo. Okazis, ke la viro forgesis la nomon, kiun li donis tiam, kaj ĉar li ŝanĝis intertempe sian nomon, li nun ne povis repostuli sian kofron, ĉar li ne povis rememori pri sia tiama nomo. Li certe povis priskribi la kofron. Jen la domvartisto demandis pro la nomo, kaj ĉar la nomo ne estis identa kun la folieto pikita per pinglo sur la kofron, la kofro ne estis redonita al li.

Ofte la notfolieto kun la nomo estis defalinta. Kelkfoje ĝi estis markita nur per kreto, kiu forviŝiĝis. Iafoje la domvartisto pro hasto forgesis demandi pri la nomo kaj skribis nur la litonombrom kun blua krajono sur la kartonan ujon. Sed la litonombrom la posedanto de kartona ujo neniam sciis, kaj se li estus sciinta ĝin, li apenaŭ retenus ĝin en sia memoro. Dato estis donita neniam.

Estis do neniam konstatebla, kiom longe kuŝis kesto aŭ kofro ĉi tie en la konservejo. La daŭro de la konservotempo estis prijuĝata laŭ la alto de la polvotavolo, kiu troviĝis sur la aĵoj. Kaj laŭ tiu ĉi alto la

hotelposedanto povis diri tre precize, kiom da semajnoj jam kuŝadis tiu kofro aŭ tiu ĉi sukersako. La konservado kostis nenion. Sed, se la ĉambro fariĝis tro plenŝtopita, la aĵoj, kiuj montris la plej altan polvotavolon, venis eksteren. La posedanto traserĉis la enhavon kaj ordigis ĝin. Plej ofte estis ĉifonoj. Okazis malofte, ke oni trovis iun valorplenan aĵon en kofro; ĉar tiu, kiu havas valoraĵojn, ne tranoktas en *Oso Negro*, aŭ li pasigis tie nur unu nokton. Tiujn ĉifonojn la hotelbaraka posedanto donacis tiam al ĉifonitaj hotelgastoj, kiuj almozpetis pri ili aŭ al aliaj ĉifonitaj homoj ĵus preterirantaj. Estas ja en la mondo tiel, ke neniuj pantalono povas esti tiom ĉifonita, neniuj ĉemizo tiom trivita, neniuj boto tiom tratretita, ke ne iu troviĝus, kiu rigardas tiun pantalon aŭ tiun ĉemizon ankoraŭ tre bona; ĉar neniuj homoj surtere povas esti tiom povra, ke ne alia supozus sin ankoraŭ pli povra.

Dobbs havis neniun kofron, kiun li povus doni por konservado, eĉ ne kartonan ujon aŭ papersakon. Li ne sciis, kion enmeti en ĝin; ĉar ĉion, kion li posedis, li portis en siaj pantalonpoŝoj. Jakon li ne plu havis jam de monatoj.

Li eniris en la ĉambreton de la domvartisto. Tiu ĉambro antaŭfronta, troviĝanta en la ĉefa enirejo, efektive havis giĉetan breton, sed neniu uzis ĝin, eĉ ne la domvartisto mem. Sur tiu ĉi giĉeta breto, proksime antaŭ la ŝovebla fenestro, staris akvobotelo kaj kruĉeto el fajenco. Tio estis la komuna akvobotelo por ĉiuj hotelgastoj. En la dormoĉambroj mem ne estis akvo kaj ne akvobotelo. Tiu, kiu estis soifa, devis veni al la ĉi-tiea giĉeta fenestro por trinki. Kelkaj spertaj gastoj, precipe tiuj, kiuj nokte ofte eksoifis, prenis vakan tekilbotelon poste plenigitan per akvo en la dormoĉambrojn.

La domvartisto estis ankoraŭ tute juna viro, apenaŭ dudekkvin jarojn aĝa. Li estis malgranda kaj magra kaj havis longan pintan nazon. Lia servo etendiĝis de morgaŭ matene je la kvina ĝis vespere je la sesa. Vespere je la sesa la domvartisto komencis sian noktoservon. Ĉar la hotelo tage kaj nokte seninterrompe estis malfermita, ne tiom pro la trajnoj, kiuj nokte nur alvenis, se ili malfruiĝis, sed multe pli pro tiuj laboristoj, kiuj ĉi tie dormis en la hotelo kaj kiuj havis okupon en la restoracioj aŭ en aliaj negocaj branĉoj, kie la labortempo finiĝis tre malfrue en la nokto, kelkfoje nur antaŭmatene.

Tage kaj nokte oni vekis iujn en la hotelo, ĉar ĉiam estis iuj, kiuj devis ellitiĝi je kiu ajn tempo, ĉar ili devis iri al laboro. Tie dormis privataj noktogardistoj, bakistoj, asfaltfaristoj, stratpavumistoj, gazetvendistoj, panportistoj kaj anoj de profesioj, kiuj tute ne lasas priskribi sin per unu vorto. Multaj el tiuj homoj povus lupreni privatan loĝejon, kie ili pli bone kaj pli pure dormus kaj ne estus en komuneco kun nekonatoj, fremduloj kaj vagabondoj. Sed pro la vekado, pro ilia ĝustatempa laborkomenco, ili loĝis ĉi tie en la hotelo, kie ili povis fidi pri tio, ke oni ĝuste en tiu minuto vekos ilin, kiun ili diris. Ambaŭ domvartistoj estis tre diligentaj homoj. Venis ĉiutage novaj gastoj kaj malnovaj foriris. Alternoj okazis ĉiutage. Ĉiuj nacioj estis prezentataj, preteriris blankaj, flavaj, nigraj, brunaj, ruĝbrunaj vizaĝoj la giĉeton. Sed la domvartisto, kiu deĵoris, sciis ĉiam, ĉu la viro pagis aŭ ne. Se li dubis, li rigardis tuj en la libron kaj persekutis la viron per la okuloj tra la fenestro, kiu kondukas al la korto, por scii en kiun ĉambron li kuras.

Ekzistis kelkaj tute malgrandaj ĉambroj, en kiuj estis nur unu lito, relative larĝa kaj kun matraco. La matraco estis ja tre dura, sed la gastoj ne estis dorlotitaj. Tiuj ĉambroj

estis destinitaj por du personoj kaj kostis por ĉiu persono peson. Estis ĉambroj, kiujn uzis tiuj, kiuj venis kun ino. Ankaŭ por kelkaj inoj kaj knabinoj ekzistis kelkaj barakoj, kun diversaj fiksitaj litoj, kiuj kostis kvindek centavojn. Tiuj ĉambroj havis du pordojn, sed la pordoj ne estis fermeblaj kaj pendis tiel oblikve en la hingoj, ke oni eĉ ne ĝuste povis fermi ilin. La litoj de la virinaj unuopaj gastoj tamen havis moskitoretojn, sub kiuj la inoj povis kaŝiĝi kaj senvestiĝi. Precipe la knabinoj de simpla deveno kaj la indiĝenaj knabinoj havas mirigan lertecon vesti kaj malvesti sin sub tiuj retoj kaj sub ili pasigi tiel nevidate la nokton, kvazaŭ ili estus interne de la masonitaj muroj de domo. Plej ofte estis kuirejaj knabinoj el la restoracioj, kiuj loĝis ĉi tie.

La viroj multe tro multe devis okupiĝi pri la propraj aferoj, por povi zorgi sin pri la junulinoj. Kaj la junulinoj loĝis en tiu hotelo, kie ĉio estis tiel malfermita kaj nefermita, kiel apenaŭ imageblas, pli sekure ol en kelkaj aliaj lokoj prezentataj kiel „Bona familia hotelo“. La ĉifonitaj viraj hotelgastoj estus mortbatintaj la viron, kiu kuraĝus enŝteliĝi ĉe la junulinoj por fari tie iun stultaĵon.

Estis gastoj en la hotelo, kiuj tie loĝis jam du, tri, ja eĉ kvin jarojn. Ĉar ili ĉiam havis la saman dormlokon, kaj loĝis en la sama angulo, ili propradire loĝis same tiel pure kiel en privata domo. Nur la dormkunuloj kompreneble plej ofte alternis ĉiunokte. Sed okazis, ke sufiĉe da daŭraj gastoj kuniĝis, kiuj plenigis tutan ĉambron por si. La vivo por la viroj estis multe pli libera ol en privata domo. Ili povis veni, kiam plaĉis al ili, sen kolerigi la dommastrinon, ili povis foriri laŭplaĉe sen tio, ke iu okupiĝus pri ili, kaj kiam ili hejmvenis peze ŝarĝiĝintaj, des pli neniu okupiĝus pri ili.

Ŝrankoj ne estis en tiuj du ĉambroj. La vestojn oni pendigis al najloj, kiuj estis batitaj en la lignajn vandojn. Kelkaj gastoj, kiuj jam pli longe ĉi tie loĝis kaj havis laboron, pakis siajn dimanĉajn vestaĵojn en lignokeston, kiun ili povis fermi per pendoseruro. Aliaj faris kovrilon el saka tolo, por gardi siajn aĵojn kontraŭ polvo. Ceteraj zizage tiris ŝnuregon trans siajn pendigitajn vestojn, tiel firme, ke unuopa pantalonon nur tre malfacile eltireblus. Oni ŝtelis malofte ion; ĉar, tiukaze, se iu portis ion sub la brako, la domvartisto rigardis lin misfide, kaj se la domvartisto eĉ konis la pantalonon kaj sciis, ke ĝi

apartenis al alia, la fripono tute ne estus traveninta. La domvartistoj sciis la pantalonojn kaj jakojn de siaj gastoj sufiĉe bone. La domvartisto sidis sen multe da libera loko en sia ĉambro, ĉar la ejo estis plenkita per ĉiuj aĵoj eblaj. Malgrandaj paketoj, kartonaj uĵetoj, tute malgrandaj retikuletoj kaj tiaj aĵoj, kiuj apenaŭ indus la penon malfermi pro ili la dratkaĝon, ĉar ili estis transdonitaj nur por mallonga tempo ĉi tie. Oni volis transpreni ilin post duono de horo, aŭ iam tiam. Plej ofte oni vere transprenis ilin je la interkonsentita tempo, sed kelkfoje ili kuŝis eĉ semajnojn ĉi tie kaj estis forgesitaj de la posedanto, kiu subite forvojaĝis, eble kiel maristo ĝis la kontraŭa fino de la mondo. Se ŝipo ĝuste elveturis kaj mankis ŝipanoj, oni kunprenis tiun, kiu plej rapide estis preta foriri kaj lasi ĉion post si, kiu do foriris tuj de tie, kie li staris ĝuste.

Krome en la malvasta ĉambro estis ankoraŭ alta bretaro kun mantukoj, sapo kaj lavtukoj el basto por la bangastoj. Oni povis nur duŝi. Ĉiu duŝado kostis dudek kvin centavojn. La akvo estis frida kaj tre limigita.

Krome tie staris bretaro por leteroj kaj diversspecaj

paperoj. Ĉio estis polvokovrita.

Lastfine tie troviĝis ankoraŭ monŝranko. En tiu oni konservis la valoraĵojn de la gastoj, kiujn dormgastoj transdonis: mono, horloĝoj, ringoj kaj aparatoj, kiuj estis valoraj. Inter tiaj aparatoj troviĝis kompasoj, kampmezuriloj kaj similaj aĵoj, kiujn geologoj aŭ oro- aŭ arĝentoserĉistoj bezonis. Ankaŭ tiaj homoj, kiuj havis tiajn aparatojn, ofte tre enmizeriĝis kaj fine albordiĝis ĉi tie kiel dormgastoj. Ankaŭ fusiloj, revolveroj, kaj fiŝkaptiloj ĉi tie pendadis.

Antaŭ la domvartisto sur la malgranda angulo de la tablo, kie estis ankoraŭ loko libera de paperoj, paketoj, kaj skatoloj, kuŝis la granda libro por fremdaj gastoj. Ĉi tien oni enskribis ĉiun hotelgaston. Nur la familian nomon, la litonumeron kaj la pagitan sumon. Kiel la gasto krome nomiĝis, kiun naciecon li havis, kiun profesion, kiun celon, kaj de kie li venis, ĉio ĉi tute ne interesis la hotelposedanton. Ankoraŭ pli malmulte interesiĝis la polico pri tio, kiu neniam venis por rigardi en la libron. La libro interesis en la plej bona kazo iam la publikan estraron por la kolektado de impostoj, se la

hotelposedanto volis pruvi, ke oni taksis liajn enspezojn tro altaj. Nur tie, kie multaj superfluaĵoj estas survoje kaj pagataj de la ŝtato, la polico zorgas sin pri ĉiu afero kaj volas scii ĝis la koloro de unuopa haro de papilo, kiu estas la hotelgasto, de kie li venas, kion li volas fari ĉi tie kaj kien li intencas foriri. La oficistoj alie ja ne scius, pri kiu ili okupiĝu, kaj la impostpagistoj baldaŭ eltrovus, ke oni ne bezonas ilin.

Dobbs envenis al la domvartisto, metis peson sur la tablon kaj diris: „Lobbs, por du noktoj.“

La domvartisto foliumadis en la libro, ĝis li trovis malplenan liton, skribis la nomon „*Jobbs*“, ĉar li ne bone komprenis lin kaj estis tro ĝentila por demandi plian fojon, kaj tiam aldonis: „Ĉambro sep, lito du.“

„Bone“, diris Dobbs kaj foriris. Li estus rajtigita tuj sterni sin, la ceteron de la posttagmezo, la tutan nokton, la tutan duan tagon, la duan nokton kaj la tutan antaŭtagmezon post la dua nokto ĝis la 12-a horo, se li intencus tion. Sed li estis malsata kaj devis ĉasi aŭ fiskapti ion.

Sed la fiŝoj ne tiom simple mordis la hokon. Tiam li vidis iri antaŭ si sinjoron en blanka kostumo. Li atingis lin, murmuris ion, kaj la sinjoro donis kvindek centavojn al li.

Kun tiuj kvindek centavoj Dobbs unue iris al ĉino, por tagmanĝi. Tagmezo delonge pasis, sed estis ĉiam tagmanĝo ĉe ĉino, kaj se estas jam tro malfrue, por ke oni povu nomi ĝin ankoraŭ *Comida Corrida*, tiukaze oni nomas la saman manĝon simple *cena*, kaj tio estas tiukaze la vespermanĝo, ankaŭ tiam, se la horloĝo de la katedralo ĵus batis la kvaran.

Tiam Dobbs iom ripozis sur la benko, kaj fine li pensis pri kafo. Li ĉasiris denove certan tempon vane, ĝis li ekvidis sinjoron en blanka kostumo. Kaj la sinjoro donis al li kvindek centavojn. Arĝentomoneron.

„Hodiaŭ mi bonŝancas pri sinjoroj kun blankaj kostumoj“, diris Dobbs kaj iris al la ronda kafostando je la flanko de la *Plaza de la Libertad*, kiu estis plej proksima al la dogan- kaj pasaĝerhaveno.

Li sidiĝis sur la altan koktelejan seĝon kaj mendis glason da kafo kun du kornbulkoj. La glaso estis plenigita je tri

kvaronoj per varmega lakto kaj poste per surverŝita nigra varmega kafo, ĝis la glaso estis plena ĝis la randeo. Tiam oni metis la sukerujon antaŭ lin, la du belajn brunajn kornbulkojn kaj glason kun glaciac akvo.

„Kial vi, banditoj, jam denove altigis la prezon je kvin centavoj?“ demandis Dobbs, ĉe tio li enmiksitis kirlante la monteton da sukero, ŝutinte ĝin en sian glason.

„La elspezoj estas tro altaj“, la kelnero diris, dum li pikadis per dentpurigilo en sia buŝo kaj tiam enuite apogis sin al la kokteleja baraĵo.

Dobbs nur tial demandis por diri ion. Kvankam por li kaj lia speco tio estis grava afero, ĉu la kafo kostas 15 aŭ 20 centavojn, sed li ne ekscitiĝis pri la pliigo de la prezo. Se li povis havigi al si 15 centavojn, li povis havigi ankaŭ dudek centavojn, kaj se li ne povus kunigi dudek da ili, tiukaze mankus ankaŭ la 15 centavoj. Fakte estis do tute egale.

„Mi ne aĉetas lotojn, damne, lasu min fine en paco“, li vokis al la indiĝena knabo, kiu jam dum kvin minutoj svingadis la longajn sveltajn flagojn de la loteriaj biletoj antaŭ lia nazo.

Sed la knabo sin ne lasis rifuzi tiom facile.

„Tio estas la loterio de la ŝtato Michoacan. La plej alta gajno faras sesdek mil pesojn.“

„Foriĝu finfine, rabisto, mi ne aĉetas lotojn.“ Dobbs trempis sian kornbulkon en la kafon kaj ŝovis ĝin en la buŝon.

„La tuta loto estas nur dek pesoj.“

„Filo de hundo, mi ne havas dek pesojn.“ Dobbs volis trinki gluton da kafo, sed la glaso estis tro varmega, li ne povis teni ĝin en la mano.

„Jen prenu do kvaronon de loto, tio estas du pesoj kaj kvindek.“

Dobbs tre lerte kondukis la glason al la buŝo. Sed kiam li nun ĵus volis trinki, li bruligis siajn lipojn, tiel, ke li rapide devis remeti la glason, ĉar la glaso pro la longa atendado ankaŭ sur la fingroj fariĝis tro varmega.

„Se vi nun ne tuj foriĝos al la diablo kun viaj ŝtelitaj lotoj, mi verŝos la akvon sur vian vizaĝon.“

Dobbs diris tion ĉifoje kolera. Ne pro kolero pri la negoce

fervora knabo, sed des pli pro la kolero, ke li bruligis sian langopinton. Al lia lango li ne povis turni sian koleron, ankaŭ ne al la kafo, kiun li zorgeme gardis kontraŭ elverŝiĝo. Tial li turnis sian koleron kontraŭ la knabo.

La knabo ne estis tre impresita. Li kutimiĝis al tiaj eksplodoj de kolero. Li ankaŭ estis bona komercisto, kiu konas siajn klientojn. Kiu je tiu tempo trinkas kafon kaj al tio povas manĝi du bulkojn, tiu kapablas aĉeti ankaŭ loterian bileton plej favore al la ŝtato Michoacan.

„Tiukaze prenu do nur dekonan, *señor*. Tio kostas nur unu peson.“

Dobbs prenis la akvon kun la glacia akvo kaj strabis ĉe tio al la knabo. La knabo vidi ĝin, sed ne foriris de sia loko.

Dobbs trinkis gluton. La knabo svingadis ĉe tio siajn flagan faskon kun la lotoj antaŭ lia nazo. Kun subita movo Dobbs verŝis la akvon sur lian vizaĝon, kaj la lotoj gutis pro akvo.

Sed la knabo ne estis kolera pri tio. Li ridis nur, skuis la akvon el la lotoj kaj per duono de manodorso forigis la akvon de sia ĉifonita ĉemizo. Tiun akvoelverŝon li rigardis

kvazaŭ pli kiel unuan amikecan preparon de negoco ol kiel signon de nepacigebla malamikeco. En lia kapeto la opinio foje fiksiĝis, ke tiu, kiu povas pagi glason kun laktokafo kaj povas manĝi du kornbulkojn aldone, devas aĉeti loton, por denove enspezigi la ekestintajn kostojn per loteria gajno.

La plej granda glaso, se temas pri la enhavo, iam malpleniĝos. Dobbs eldevigis la lastan guton, kiu iel eligeblis, sen devi rompi la glason. Finfine ankaŭ la lasta ereto de la belaj kornbulkoj estis surpikita, kaj Dobbs donis pagante sian kvindekon. Li ricevis dudek centavojn en al formo de malgranda arĝenta monero. Nur tion la knabo ŝajne atendis.

„Aĉetu do duonon de la Monterrey-loterio, *señor*. Tio kostas nur dudek centavojn. La plej granda gajno estas dudek mil pesoj. Jen prenu tion.“

Dobbs pesis la arĝentmoneron en la mano. Kion li faru per ĝi? Ĉu aĉeti cigaredojn? Li havis ĝuste nun post la kafo neniun emon al cigaredoj. La loteriloto estus pura disipo. Almenaŭ, for estas for. Kaj oni povos esperi kelkajn tagojn. Ja ne daŭras multajn monatojn, sed ĉiam

nur kelkajn tagojn ĝis okazos la tirado.

„Nu, donu do vian loton, hundido. Nur por ke mi ne plu devu vidi vin kun viaj lotoj.“

Kun rapida servopreteco la malgranda komercisto ŝiris la dudekonon de la flageca lotaro. Estis tute minca papero. Tiom minca, ke la presitaĵo sur la dorsa paĝo estis same tiom forta kiom sur la antaŭa paĝo.

„Tio estas tre bona numero, *señor*.“

„Kial vi do ne ludas ĝin mem?“

„Mi ne havas la monon por tio. Jen la loto. Mi tre dankas al vi, *señor*. Honorigu min ankaŭ venontan fojon.“

Dobbs enpoŝigis la loton sen rigardi la numeron. Tiam li foriris por bani. Tio estis longa vojo. Eksteren de la loko, longan distancon post la *cemeterio*. Tiam malsupren de la monto al la rivero. Antaŭ ol oni venas tien, oni devas salti trans kanalojn kaj flakojn kaj vadi tra marĉaj lokoj.

En la akvo jam svarmis dekoj da indiĝenoj, tiel kiel blankuloj starantaj sur la sama socia rango kiel Dobbs, kiuj vivis de tio, kion aliaj lasis fali. Bankalsonojn havis

neniu. Sed ankaŭ neniu ĉeestis, kiu afliktiĝus pri tio. Iris eĉ inoj kaj knabinoj ĉi tien, kiuj ne rigardis tion kiel ion eksteordinaran, ke la viroj ĉi tie banis tute nevestitaj, kaj kiuj ankaŭ ne pensis publike ofendiĝi pri tio.

Kompreneble, la noblaj usonaj aŭ eŭropaj damoj rigardus tion sub ilia digno preteriri ĉi tie. Tiuj staris supre sur la deklivo kaj sur la balkonoj kaj en la fenestroj de siaj domoj kun bonaj prismaj binokloj kaj observis la banantajn. La damoj, kiuj ne ĉi tie loĝis, sed sur la alia flanko de la *avenida hidalgo*, en la kolonio Guadelupe kaj en la aliaj kolonioj, lasis inviti sin al teo de damoj ĉi tie loĝantaj. Ĉiu damo kunprenis sian prismobinoklon, por – por rigardi la vastan pejzaĝon de supre. Ĉar la elvidaĵo de ĉi tie estas rigardinda. Tial la kolonio cetere havis la nomon *Colonia Buena Vista*.

La banado estis refreŝiga, kaj Dobbs ŝparis dudek kvin centavojn, kiujn li devus pagi por la duŝado en la hotelo. Sed ankaŭ la banado tamen havis siajn ombrajn flankojn. Jen la gigantaj kankroj, kiuj sidas en la ŝlimo. Kaj tiuj paguroj pensis de tempo al tempo, ke la piedfingroj de la bangastoj estas bona viando, kiu ne malestimindas. Tia pinĉo dolorigis diable, se tia bona olda elkreskinta paguro

forte kaptis iun piedfingron kaj volis formarŝi kun ĝi.

La rivero dispartiĝis ĉi tie en multajn brakojn. Je unuopaj bordoj sidis la kankrofiŝistoj . Estis peniga negoco, kiu entreprenblis nur de iu, kiu havas senfinan paciencon.

La kankrofiŝistoj estis plej ofte indiĝenoj aŭ tre povraj mestizoj. La logaĵo estis malnova fetoranta viando. Ju pli ĝi fetoris des pli pli bone tio estis. Oni surpikis grandan viandobulon sur fiŝkaptilan hokon, kiu estis fiksita je tre longa ŝnuro. Tiam oni ĵetis la viandobulon tre foren en la riverobrakon.

Ĉie tie la bulo kuŝis dum sufiĉe longa tempo. Nun la fiŝisto komencis treege lante retrotiri la ŝnuron al si, tiel malrapide, ke oni apenaŭ vidis ĝin. Daŭris eternecon ĝis la hoko kun la bulo denove estis ĉeborde. Tiam la ŝnuro plu estis lante eltirata sur la malalte leviĝantan ŝliman bordon. Ses- ĝis dekfoje estis vane. Oni devis denove elĵeti la hokon, ofte kun nova viandobulo, ĉar la antaŭa estis formanĝita, por tiam retrotiri ĝin denove kun senfina pacienco.

La kankroj per la pinĉilo kaptis firme la sekan viandon kaj

tenis tiom kramfe la viandobulon, ke ili lasis eltiri sin tiel, ĉar ili ne volis redoni ĝin. Se oni tiris tro rapide la kankron, ĝi ne povis tiom rapide sekvi aŭ ĝi eksuspektis ion kaj delasis de la bulo. Ofte ĝi kaptis la bulon tiom forte, ke ĝi forpinĉis ĝin de la hoko, kaj tiukaze venkis la kankro.

Paciencaj fiŝistoj bone enspezis ĉiutage, ĉar kelkaj el la kankroj pezis duonon aŭ trikvaronon de kilogramo, kaj la restoracioj pagis bonajn prezojn, ĉar la viando estas tre sopirata de franduloj.

Kiam Dobbs observis la fiŝistojn ĉe la laboro, li pensis, ke tio ne estus negoco por li. Li ne havus la paciencon, kiu necesus por tio. Iu senpripensita hasta moveto incitus foriri la predon. Tiu kankrokaptado postulas trankvilon de la nervoj, kiun Dobbs, plenkreskinta en la tumulto de usona urbego, ne povis provizi, eĉ ne tiukaze, se li ricecus kvin pesojn por ĉiu kankro.

Li iris ŝanceliĝante reen en la urbon. La banado kaj la migrado faris lin malsata, kaj li devis zorgi pri tio kiel havigi vespermanĝon. Denove estis vane dum certa tempo, kaj li devis akcepti kelkajn embarasigajn

rimarkojn kaj gluti ilin. Sed oni fariĝas dikhaŭta, se oni estas malsata kaj se oni ne vidas alian eblon por ricevi vespermanĝon.

Fine li vidis sinjoron en blanka kostumo. Li pensis, ke rilate sinjorojn kun blankaj kostumoj, li hodiaŭ bonŝancas, ke li provu do denove. Kaj li bone divenis. Estis kvindek centavoj, kiuj sufiĉis por la vespermanĝo.

Post la vespermanĝo kaj post laŭa ripozo sur la benko, li pensis, ke estus tute bone, se li havus iom da mono en la poŝo, ĉar oni ja neniam scias, kio povos okazi. Pri tiu mono li ne pensis sen iu instigo, sed la penso ekaperis, kiam li vidis preteriri sinjoron en blanka kostumo transe sur la alia flanko de la *Plaza*. Li tuj iris rekte al li.

La sinjoro efektive metis manon en poŝon kaj eligis kvindekon. Dobbs volis kapti ĝin, sed la sinjoro firmitenis sian kvindekon. Tiam li diris tute seke: „Aŭskultu foje, knabo mia, tian nekredeblan impertinenton mi travivis ankoraŭ neniam en mia tuta vivo, kaj se iu rakontus tion al mi, mi rigardus tion mensogo.“

Dobbs staris tute perpleksa. Io tia krome ankoraŭ neniam

okazis al li, ke al li iu tiom longe paroladis. Li ne sciis ĝuste, ĉu li plu staru aŭ ĉu li forkuru. Sed ĉar li ankoraŭ nun vidis la kvindekon en la mano de la sinjoro, li havis la impreson, ke tiu kvindeko plimalpli tamen estas destinita por li kaj, ke la sinjoro volis havi nur la plezuron, ĉe tio alkroĉi predikon. La predikon mi ja por la kvindeko tute bone povus kunaŭskulti, mi ja ne devas fari ion gravan, diris Dobbs al si. Kaj tiel li restadis trankvile staranta.

„Hodiaŭ posttagmeze vi rakontis al mi“, daŭrigis nun la sinjoro, „ke vi ankoraŭ ne manĝis. Tial mi donis peson al vi. Tiam mi trovis vin denove, kaj vi diris, ke vi ne havas dormmonon, pro tio mi donis al vi kvindek centavojn. Iom pli poste denove vi venis kaj diris, ke vi ankoraŭ ne vespermanĝis, kaj mi donis al vi ankoraŭfoje kvindekon. Nun diru al mi la sekvan, por kio vi do nun ankoraŭfoje volas havi monon?“

„Por morgaŭ matene kaj por la matenmanĝo“, diris Dobbs sprite rapide.

La sinjoro ridis, donis la kvindekon al li kaj diris: „Tio estas la lasta fojo, ke mi donas ion al vi. Nun iru foje ankaŭ al alia, kaj ne ĝuste ĉiam al mi. Tio ektedas min.“

„Pardonu do, sinjoro, mi ne sciis, ke vi estis ĉiam la sama. Vian vizaĝon mi neniam rigardis, tion mi vidas nun je la unua fojo. Sed ekde nun mi ne revenos.“

„Por ke vi ankaŭ kun certo plenumu vian vorton, kaj ne plu molestu min, mi volas doni al vi ankoraŭfoje plian kvindekon, por ke vi havu morgaŭ ankaŭ la tagmanĝon. Sed ekde tiam bonvolu, mi tre petas vin, mem zorgi por via vivtenado, sen mia kunagado.“

„Jen do ankaŭ tiu ĉi fonto estas elĉerpita“, diris Dobbs al si. Kaj li konkludis, ke estus pli bone iom retiriĝi al la kamparo kaj rigardi kiel statas tie.

Okazis, ke Dobbs trovis en sia dormejo viron, kiu rakontis al alia dormkamarado, ke li volus iri al Tukspam, sed, ke li ne havas vojkunulon por tio. Tuj aŭskultinte tion, Dobbs jam diris: „Ulo, mi kuniros al Tukspam.“

„Ĉu vi estas boristo?“ demandis la viro el la lito.

„Ne“, pumpisto.“

„Bone“, respondis la viro, „kial ne? Ni tute bone povos iri kune.“

Sekvamatene ambaŭ ekiris por traserĉi la multnombrajn naftokampojn survoje al Tukspam pro laboro. Ili matenmanĝis unue, ĉiu trinkis glason da kafo kaj manĝis bulkon en kafostando, kaj tiam ili ektrotis ambaŭ.

Sed tiel rekte oni tamen ne povas iri al Tukspam. Jen ne ekzistas fervojo. Nur aviadiloj. Kaj en tiu kazo flugo kostus kvindek pesojn. Sed tie veturas multaj kamionoj malsupren al la kampoj. Tiu aŭ alia ĉi tie eble kunprenos nin. Iri piede la tutan vojon ne estas tiel simple. Estas distanco de pli ol cent mejloj kaj ĉiam en la ardanta tropika suno kaj nur malmulte da ombro.

„Tio estas la plej malgranda zorgo“, diris Barber, „se ni nur unue estus transe de la rivero.“

La rivera transiĝo kostis dudek kvin centavojn, kaj tiujn dudek kvin centavojn ili ne volis elspezi.

„Nu, do nenio alia restos al ni“, diris Barber, „jen ni devos atendi la Huasteca-frajtpramojn. Tiuj prenas nin por nenio transen. Sed tio povas daŭri ĝis la dekunua antaŭ ol denove iu alvenos, ĉar ili ne veturas laŭtempe, sed laŭ la frajto ricevata.“

„Jen ni nun sidiĝu pacience sur la muron“, respondis Dobbs. Li estis aĉetinta por dek centavoj pakaĵeton kun dekkvar cigaredoj, de la restaĵo de la matenmanĝa mono. Fortuno estis je lia flanko. En la pakaĵeto estis bonhava kupono por kvindek centavoj, kiun li tuj interŝanĝis ĉe la cigaredovendisto kontraŭ kontanta mono. Nun li posedis la grandan moneran sumon el peso kaj dek centavoj.

Ankaŭ Barber havis proksimume peson kaj kvindek centavojn kiel vojaĝkapitalon. Ili ja povintus pagi la monon por la pramo; sed ĉar ili havis sufiĉe da tempo kaj ne devis preterlasi ion, ili senprobleme povis atendi la

frajtpramon kaj ŝpari la monon.

Ĉi tie ĉe la tramo estis vigla trafiko. Dekoj da grandaj kaj malgrandaj motorboatoj atendis veturgastojn. Specialaj boatoj, kiuj veturis pli multekoste ol la taksiboatoj, transportis la ŝipestrojn kaj la manaĝerojn de la naftokompanioj transen, kiuj devis tro rapidi por povi atendi la taksiboatojn. Tiuj ĉiufoje volis havi okupitecon de kvar aŭ ses veturgastoj antaŭ ol ili brue ekveturis. Kaj ĉar ĉi tie ĉiam iuj restadis, speciale la laboristoj, kiuj transe laboris kaj ĉi tie loĝis kaj ĉi tie centope kaj eĉ milope svarmis en la matenaj kaj posttagmezaj horoj, estis ĉe la pramo tia vivo kia sur foirplaco. Jen tabloj, kie oni eldonis tagmanĝon aŭ kafon aŭ frititajn bananojn aŭ fruktojn aŭ enĉiladojn aŭ varmegajn tamalojn aŭ cigaredojn aŭ dolĉaĵojn. Ĉiu vivis de la pramo kaj per la tramo. Aŭtomobiloj kaj tramoj alportis el la urba interno seninterrompan vicon de veturgastoj. Tio iris tiel la tutan tagon kaj la tutan nokton sen interrompo. Transe estis la manoj kaj ĉi tie en la ĉi tiea flanko estis la cerbo, estis la centraloficejoj, la bankoj. Transe aliaflanke de la rivero estis la laboro, ĉi tie estis la ripozo, la paŭzo, la plezuro. Transe estis la riĉo, la oro de la lando, la nafto. Transe ĝi

estis senvalora. Nur ĉi tie, sur tiu ĉi flanko, en la urbo, en la krutaj oficejdomoj, en la bankoj, en la konferencejoj, en la *All America Cable Service* ricevis la nafto, kiu sur la alia flanko estis tute sen valoro, sian prezon. Nafto kaj oro estas ja sen valoro por si mem. Ilia valoro nur per multaj aliaj agoj kaj proceduroj estas difinata.

Preter tiu ĉi tramo migris miliardoj da dolaroj. Ne kiel monbiletoj, ne kiel stampitaj ormoneroj, ja eĉ ne kiel ĉekoj. Tiuj miliardoj pretermigris ĉi tie kiel koncizaj notaĵoj, kiujn la uloj plej ofte, sed ne ĉiam, veturigis en la specialboatoj ekster la taksio kaj portadis en siaj malgrandaj notlibroj, kelkfoje nur sur peco da papero. Riĉoj kaj valoroj en nia jarcento lasas esprimi sin en notaĵoj kaj kunporti kiel notaĵoj.

Je la deka kaj tridek alvenis fine la pramo, plenigita per bareloj, kestoj kaj sakoj. Dekoj da indiĝenaj viroj kaj inoj transvenis, peze ŝarĝitaj per korboj, en kiuj ili portis kampofruktojn en la urbon, aŭ petatojn, mansaketojn el basto, kokinojn, fiŝojn, ovojn, fromaĝojn, florojn kaj kapridojn.

Barber kaj Dobbs eniris, sed daŭris ankoraŭ pli ol horon

antaŭ ol la pramo denove veturis transen. La veturo estis longa, laŭ la rivero malsupren, antaŭ ol la loko de la albordiĝo estis atingita. Kontraŭ la riverfluo pli antaŭe ankris naftoŝipo apud naftoŝipo por ŝargi la nafton kaj porti ĝin trans la oceanon.

Sur la transa flanko de la rivero la trafiko estis same tiel vigla kaj estis same tia foira trafiko kia flanke de la urbo. Ne nur pli antaŭe sur la rivero, sed multe pli malproksime laŭ la rivero malantaŭe, preskaŭ ĝis la riverbuŝo, ankris la grandaj cisternaj ŝipoj.

Iom pli malproksime de la bordo, sur la altaĵoj troviĝis gigantaj cisternoj, plenigitaj per la valora nafto.

Multnombraj tuboj kondukis la nafton el la cisternoj malsupren al la riverbordo. Ĉi tie oni pumpis ĝin tra metaldrattuboj en la grandegajn cisternojn de la ŝipoj. Se la nafto estis pumpita kaj la ŝipo plenigita, ĝi hisis la ruĝan signalflagon, ĉar la kruda nafto eligis gason, kaj malatenta traktado de ne enfermita fajro povis elbruligi la ŝipon ĝis la akvo.

Aroj da komercistoj kun fruktoj, papagoj, jaguaraj idoj, jaguaraj kaj pumaj feloj, simioj, kornoj de bubaloj, kun

malgrandaj palacoj kaj katedraloj artoplene konstruitaj el konkroj, ĉi tie vagadis kaj ofertis siajn varojn al la maristoj. Se ili ne povis ricevi monon, ili akceptis ankaŭ aliajn aĵojn. Kostumojn, pluvmantelojn, ledokofrojn aŭ kion ajn alian valorplenan ili povis interŝanĝi.

La rafinejoj elblovis nubojn el fumo kaj gaso. La forblovita gaso sedimentiĝis en la polvo kaj en aertuboj, kie ĝi pikis kiel delikataj pingloj. Tiam la homoj tusetis, kaj se la vento blovis tiujn gasojn eĉ transen en la grandan urbon, la tuta loĝantaro sentis sin kvazaŭ en venena forno. Tiuj, kiuj ne estis kutimigintaj pri tio, la novaj alvenintoj, ekhavis malsekuran timeman senton. Ili kaptis sin seninterrompe al la gorgoj aŭ provis terni aŭ blovi tra la nazo, kaj plej ofte ili ne sciis, pri kio temas. Multaj el la novuloj havis la senton, kvazaŭ ili devus morti, tiel venena estis la pikanta sento en la gorgo kaj en la polmo.

Sed tiuj, kiuj jam delonge kutimiĝis tion, akceptis ĝin facile. Tiom longe, kiom tiu pikanta veneno distilis siajn substancojn en la urbon, fluis la oro tra la stratetoj, kaj la vivo aspektis rozkolora, de kiu ajn flanko oni rigardis ĝin.

Ĉi tie estis la salonoj, unu apud la alia: Ili ĉiuj vivis de la maristoj. La plej bonaj klientoj estis la usonaj maristoj. Ĉar tiuj ricevis en sia patrolando nek bieron nek vinon nek brandon. Tiuj ĉi tie ĉion faris, kion ili hejme devis preterlasi, kaj ili trinkis tiom provizige, ke ili bone povis elteni denove dum certa tempo en sia seka apatia lando. Ili estis kutimiĝis pri la altaj prezoj por kontrabandita brando. Kaj ĉi tie, kie la prezoj estis normalaj, ŝajnis al ili, kvazaŭ la viskio kaj la biero kostas tute nenion, kvazaŭ ili ricevus ĉion donacite. Tiel migris dolaro post dolaro en la *cantinas* kaj en la koktelejojn. Kaj nur kelkajn domojn apude estis la belaj damoj, kiuj forprenis de ili la restaĵon de la mono. Sed la maristoj sentis sin neniam trompitaĵ. Ili estis feliĉaj, kaj se oni estus forprenus de ili per malpermesoj kaj leĝoj la trinkadon kaj la belajn damojn, ili ŝarĝus la forprenantojn per miloj da malbenoj. Ili ne bezonis kuratoron. Kaj la marista misio, kiu zorgas sin nur pri tio, ke la maristoj ricevu puran liton kaj sekan varman ejon, kie ili povu legi gazetojn, estas plej alte estimata de la maristoj. Kiu havas sopiron viziti preĝejon, ĉiam iun trovas, oni ne devas porti ĝin al la maristo ĝis la tagmeza tablo aŭ en la dormhalon kaj tiel naŭzigi al li la

malmulton je religio, kion la lernejo ankoraŭ lasis al li. Maristoj kaj la prizongastoj estas la du popolaj klasoj, kiujn oni rigardas kvazaŭ la plej sendefenda predo, kiun oni rajtas plenŝtopi per religio ĝis ili vomas pro la troo. Sed tromanĝo ankoraŭ neniam kaŭzigis bonon. Kaj ĉar ĝi neniam kaŭzigas bonon kaj estigas la malon de tio, kio estas intencita, oni surpakas al la krimulo kaj al la maristo ankoraŭ pli kaj pli da religio. La krimulo en la prizono kaj la maristo sur firma tero, se li jam elspezis sian tutan monon, formas la plej bonan preĝparohon. Ambaŭ partioj preferus sukan erotikan kinejan prezentadon, sed tiun ili ne povas havi por nenio.

Barber diris: „Estas ĝuste tagmezo, ni propre povus foje surgrimpi naftoŝipon. Eble tagmanĝo departiĝos por ni.“

„Tio ne estas malbona“ rediris Dobbs, „ili povas nur denove elĵeti nin, tio estas ĉio.“

Ili vidis stari du virojn kun nudaj brakoj ĉe fruktokomercisto. Barber tuj marŝis al li kaj diris: „De kiu vi do estas?“

„De la *Norman Bridge*. Kial?“

„Ĉu vi jam manĝis?“ demandis Barber.

„Ne, ni estas ĝuste sur la vojo al tio.“

„Kiel estus pri tagmanĝo por ni ambaŭ?“ demandis Barber.

„Venu nur tuj kun ni supren. Ili ĉiuj iris transen en la urbon. Amaso da manĝo postrestis.“

Kiam Dobbs kaj Barber horon poste forlasis la ŝipon, ili apenaŭ povis iri plu, tiom plenŝtopitaj ili estis de la manĝo. Ili sidiĝis al muro por unue digesti dum certa tempo. Sed tiam ili maltrankviliĝis, ĉar ili volis iri plu kaj bezonis tranoktejon.

„Ni povas iri sur du vojoj“, diris Barber. „Ni povas iri ĉi tie sur la ĉefa vojo, ĉiam restadante proksime de la laguno. Sed mi pensas, ke tiu vojo ne estas bona. Sur tiu iras ĉiuj. Jen troviĝos nenio en la kampejoj, tiuj estas ĉiuj tro inundataj de vagabondoj. Ankaŭ laboro tie ne estas, ĉar venas sufiĉe da homoj!“

„Tiukaze ni ja ne devos transiĝi, se tio estus senŝanca“, diris Dobbs malvoleme.

„Ĉu senŝanca? Tion mi ne diris“, Barber defendis sin.
„Nur ne ĉi tie sur la ĉefa trafikvojo, sur tiu bonŝancoj ne multas, ĉar tro multaj pasas sur ĝi. Mi pensas, ke estas pli bone, se ni iros sur la interna vojo. Jen ni trafos sur pli da kampejoj tute nekonataj, kiuj troviĝas pli flanke de la grandaj vojoj. Jen ni trafos kampejon, kiuj ĝuste komencas konstrui. Jen ĉiam io estas por fari. Ni iru nun foje ĉi tie perpiede supren kontraŭ la riverfluo kaj poste maldekstren, kaj post duono de horo ni estos jam en *Villa Cuauhtemoc*.“

„Tiukaze ek do, se vi supozas, ke tiu vojo estas pli bona“, diris Dobbs.

La tuta vojo estis plena de nafto kaj nenio alia krom nafto. Maldekstre sur la altaĵoj staris la cisterno kiel soldatoj marŝorde envicigitaj. Dekstre estis la rivero. Baldaŭ ŝipoj ne plu videblis, kaj la riverbordo fariĝis trarigardebla. Sed la akvo estis kovrata per alta tavolo da nafto, la bordoj estis kovrataj diktavole per nafto, kaj ĉiuj aĵoj, kiujn la rivero aŭ la envenanta alta tajdo estis ĵetinta sur la bordon, estis kovrataj de tenaca nigra nafto. La vojo surirata de ambaŭ multloke estis marĉa de alta tavolo de

nafto, kiu fontis el diskrevitaj tuboj aŭ sorbiĝis el la tero. Nafto kaj nenio krom nafto, kien ajn oni rigardis. Eĉ la ĉielo estis kovrata per nafto. Pezaj nigraj nuboj blovigataj de la rafinejoj ĉi tien, forportantaj naftogasiojn kun si.

Tiam sekvis altaĵoj, kiuj aspektis pli serenaj. Tie estis la lignaj loĝodomoj de la inĝenieroj kaj oficistoj. Ili loĝis ĉi tie bele kaj enaere, kaj kion ili devis lasi je urba vivo post si, tion ili devis anstataŭi ĉi tie per gramofonoj kaj radioriceviloj. Ĉar reveni ĉi tien vespere el la urbo estis sufiĉe komplikita kaj ankaŭ ne sekura. Sufiĉe da friponoj vagadis ĉie tie, kiuj atendis simplan okazon kaj ne alte taksis la vivon de iu alia.

Villa Cuauthemoc propre estas la malnova urbo, pramalnova indiĝena urbo, kiu jam estis ĉi tie, antaŭ ol venis la hispanoj. Ĝi situas pli sanfavora ol la nova urbo, kaj ĝi situas ĉe la bordo de granda lago, kiu donas fiŝojn, anasojn kaj anserojn je neimageble grandajn amasojn. La natura trinkakvo en la malnova urbo estas pli bona ol tiu en la nova urbo. Sed la nova urbo sciis rapide kaj vaste superi la malnovan. Ĉar la nova urbo situas proksime ĉe la oceano kaj ĉe rivero, sur kiu la plej grandaj oceanaj

vaporŝipoj povas veturi ĝis la ĉefa stacidomo kaj ĉi tie ankras tiom sekure kontraŭ la plej sovaĝaj uraganoj kvazaŭ ili ankrus en bankuvo. Pri la malnova urbo oni apenaŭ parolas plu en la nova. Miloĵ, dekmiloĵ de la loĝantoj de la nova urbo scias nenion pri tio, ke sur la alia flanko de la rivero kaj duonon de horo pli interne en la lando troviĝas la propra origina urbo. Sed tiuj du urboj, patrino kaj filino malproksimiĝas pli kaj pli. La nova urbo, ĵus cent jarojn aĝa, havanta ducent mil da loĝantoj, kun eterna maltroo da loĝejoj, situas en la ŝtato Tamaulipas, dume la malnova urbo apartenas al la ŝtato Vera Cruz. La malnova urbo fariĝas pli kaj pli kamparana, la nova urbo fariĝas pli kaj pli mondurbo, kiu sendas sian nomon en la plej forajn angulojn de la planedo Tero.

Apenaŭ la du migrantoj, kiuj nun tre rapidis por antaŭenveni, atingis la vojon sur la alto ĉe la fino de la urbo kontraŭe al la laguno, ili ekvidis indiĝenon kaŭrantan ĉe la vojo. La indiĝeno havis bonan pantalonon, puran bluan ĉemizon, altan pintan pajloĉapelon kaj sandalojn. Granda bastkorbo, plenigita kun kelkaj havaĵoj, kuŝis antaŭ li sur la tero.

Ili ne atentis la viron kaj iris rapide plu. Post iom da tempo Dobbs turnis sin al li kaj diris: „Rigardu, kion volas la indiĝeno de ni, li ĉiam sekvas nin.“

Barber turnis sin kaj diris: „Ŝajne estas tiel. Nun li ekstaras kaj ŝajnigas kvazaŭ li serĉus ion en la vepro.“

Ambaŭflanke estis larĝa nepenetrebla vepro. Ili iris plu, sed kiam ili turnis sin, ili vidis, ke la indiĝeno sekvas ilin. Li ŝajne iris eĉ pli rapide por pli proksimiĝi. Barber demandis: „Ĉu la ulo havas revolveron?“

„Mi ne vidis iun“, opiniis Dobbs.

„Ankaŭ mi ne. Mi demandas vin nur por ekscii, ĉu vi eble vidis ion. Ŝajne li do ne estas bandito.“

„Certe ne“, diris Dobbs, post iom da tempo turninte sin denove kaj ekvidante sekvi la indiĝenon. „Li ja povus esti spiono de la banditoj, kiu tenu nin en okuldistanco. Se ni starigos kampadejon li atakos nin aŭ venos liaj komplicoj.“

„Malagrabla“, respondis Barber. „Plej bone estus, se ni reirus. Oni scias neniam, kion intencas tiuj uloj.“

„Kion oni do prenu de ni?“ Dobbs serĉis sekurecojn.

„Ĉu preni?“ ripetis Barber. „Sed ni ja ne portas ŝildon je ni, ke ĉiu el ni havas proksimume peson je si. Kaj se ni portus la ŝildon, ili ne kredus tion al ni, sed tiom pli atakus nin, ĉar ili pensus, ke ni havas amason da mono. Du pesoj por tiuj uloj cetere estas amaso da mono. Ni havas ja ankaŭ ŝuojn, pantalonojn kaj ĉiu ĉemizon kaj ĉapelon. Ĉio ĉi estas valoraĵoj.“

Sed ili iris plu. Ĉiufoje, se ili turnis sin, ili vidis, ke la indiĝeno estis post ili, nun apenaŭ dekkvin paŝojn for de ili. Se ili haltis ankaŭ la indiĝeno haltis. Ili komencis nervoziĝi. Ili ekŝvitis.

Dobbs spiris profunde. Fine li diris: „Se mi nun havus revolveron aŭ fusilon, mi pafmortigus lin sen cerbumo. Tiukaze oni havus sian pacon. Tion mi ne plu eltenas. Kiel estus, Barber, se ni kaptus lin kaj ie firmligus lin al arbo aŭ draŝus lin sur la kapon, ke li ne plu povas kuri post ni?“

„Mi ne scias“, respondis Barber, „ĉu tio estus bona. Eble li estas tute senkulpa. Sed se oni povus liberiĝi de li, tiukaze

estus vere bone.“

„Mi nun ekstaras kaj lasas proksimiĝi lin“, diris Dobbs subite. „Mi ne plu povas iri tiel. Tio faras min freneza.“

Ili haltis, sed ili moviĝis tiel kvazaŭ ili volus malsuprenigi ion de la arbo, frukton aŭ birdon.

Ankaŭ la indiĝeno ekstaris.

Dobbs nun ekhavis ideon. Li okupiĝis pli kaj pli fervore pri la arbo, kvazaŭ tie estus iu mirindaĵo en la branĉoj. Kiel supozite, la indiĝeno tiel lasis trompi sin. Li proksimiĝis paŝon post paŝo, gapis ĉe tio arben. Kiam li fine staris tute proksime de ambaŭ viroj, Dobbs faris ekscititan geston kaj kriis: „Jen, jen li forkuras!“ Kaj ĉe tio li montris per etenditaj brakoj al la ĝangalo, alŝirante Barberon kaj montrante precize la forkuranton al tiu.

Tuj poste li turnis sin al la indiĝeno kaj diris: „Kien volas vi? Kial vi ĉiam postkuras nin?“

„Mi volas iri tien“, diris la indiĝeno kaj montris al la vojdirekto, al kiu ankaŭ Barber kaj Dobbs intencis iri.

„Kien?“ redemandis Dobbs.

„Tien. Jen, kien vi ambaŭ intencas iri.“

„Vi ja ne scias, kien ni volas iri“, diris Dobbs.

„Tamen, tion mi ja scias“, respondis la indiĝeno trankvile.

„Vi volas iri al la naftokampadejoj. Tien ankaŭ mi volas iri, eble mi ricevos laboron.“

Barber kaj Dobbs elspiris trankviligite. Tio estis la vero. La viro volis serĉi nur laboron, kiel ili. Kaj li efektive ne tiel aspektis kvazaŭ li estus bandito.

Sed por forigi ankaŭ la lastan reston de misfido en si, Dobbs demandis: „Kial vi ne iras sola? Kial vi postkuras nin?“

„Mi sidis tie jam tri tagojn, de frue ĝis vespere, ĉe la fino de la urbo kaj atendis blankulojn, kiuj volas iri la la kampadejoj.“

„Vi trovas la vojon ankaŭ sola, ĉu ne?“

„Jes, konsentite“, diris la viro. „Sed mi timas la jaguarojn kaj la pumojn. Estas tiom da ili ĉi tie. Tial mi ne emus iri sola. Ili povus manĝi min.“

„Mi ne supozas, ke ni mem estas tiom sekuraj kontraŭ la

jaguaroj kaj pumoj“, opiniis Dobbs.

„Male“, rediris la indiĝeno. „Ili ne ŝatas blankulojn. Ili prefere atakas indiĝenojn. Sed, se mi iras en akompano, ili ne venos kaj ankaŭ ne manĝos min.“

Nun Barber kaj Dobbs ridis pri siaj propraj timoj, kiujn ili havis, kiam ili tiel devis sperti, ke tiu indiĝeno kiun ili tiom timis, havis pli da timo ol ili mem.

La indiĝeno iris nun kun ili. Li parolis malofte kaj trotis apude aŭ poste, tiel, kiel la vojo permesis tion.

Mallonge antaŭ la sunmalleviĝo ili venis al indiĝena vilaĝo kaj intencis tranokti en iu el la kabanoj. La indiĝenoj estas kutime tre afablaj gastoj, sed ĉiu forsendis ilin al la najbaro, ĉiufoje kun la senkulpigo, ke ili ne havus lokon. La vilaĝo havis nur kelkajn kabanojn. Kaj ankaŭ la lasta vilaĝloĝanto, vizitata de ili, ne volis akcepti ilin.

Li montris afliktitan timigitan vizaĝon kaj diris: „Estas pli bone, se vi iras al la sekva vilaĝo. Jen granda loko kun pli ol tridek kabanoj. Tie vi ĉiuj estos bone akceptitaj.“

„Kiom malproksime tio estas?“ Dobbs demandis misfide.

„Ĉu malproksime?“ diris la indiĝeno. „Tio estas tute ne fora. Tio estas nur ĝuste du kilometroj ĝis tie. Tie vi estos longe antaŭ la nokto. Suno ja ankoraŭ ne tute malleviĝis.“

Ne restis io alia, ili devis ekiri al la sekva vilaĝo. Ili migris du kilometrojn, sed vilaĝon ili ne ekvidis. Ili iris du pliajn kilometrojn, kaj ankoraŭ tiam vilaĝo ne estis ekvidebla.

„Li mensogis nin delikate“, diris Barber ĉagrenite. „Mi volus scii nur tion, kial ili ne volis gastigi nin kaj nin sendis ĉi tien en la sovaĝejon?“

Dobbs, ne malpi ĉagreniĝinte, diris: „Ankaŭ mi ja iom konas la indianojn. Kaj mi devus scii tion pli bone. Tiuj kutime neniam malakceptas iun. Sed ili timis nin. Tio estas la tuta kaŭzo. Ni estas tri viroj, kaj en la nokto ni facile povus mortbati la familion.“

„Tia sensencaĵo“, rediris Barber. „Kial ni do mortbatu la kompatindajn povrulojn. Ili havas ja mem nenion, eble ankoraŭ pli malpli ol ni.“

„Sed ili timas nin. Tiukaze oni povas fari nenion. Ili prijuĝas la valoraĵojn, kiujn ili posedas, tute alie ol ni. Tie estas ĉevalo aŭ du da ili kaj bovino aŭ kelkaj kaproj. Ĉio ĉi

estas grandaj valoroj. Ni ja povus esti banditoj. Kiu diru al ili, ke ni ne estas banditoj?. Banditojn ili timas pli ol ĉion.“

Barber kapjesis kaj diris tiam: „Tio tiel estas ja ĉio komprenebla, sed kio nun? Ni sidas nun ĉie tie meze de la vepro kaj post dek minutoj estos tenebra nokto.“

„Do nenio alia restos al ni krom halti ĉi tie.“ Dobbs ne vidis alian elirvojon. „Vilaĝo ĉi tie certe ne tre malproksimas. La vojo estas ofte frekventata, ĉie kuŝas la merdo de bovoj, ankaŭ de ĉevaloj. Sed la vilaĝo eble atingeblos nur post horo. En la nokto ni ne povas migri. Jen ni devojiĝus kaj eble retroviĝus en iu marĉo aŭ en iu densa vepro, el kiu ni ne plu trovus vojon. Kaj eĉ, se ni venus en la vilaĝon, ili sendus la hundojn sur nian nukon. Je tiu tempo estas tute suspektige, se tiam tri viroj venas en la vilaĝon kaj petas pri tranoktejo.“

Per kelkaj flamigitaj alumetoj ili ratis la teron por trovi plaĉan dormejon. Sed tie estis nur larĝaj kaktoj kaj aliaj dornaj arbustaĵoj. Sur la tero mem rampadis ĉiaj eblaj bestetoj, kio estus malhelpinta ripozadon aŭ eĉ dormadon. Kaj nun la indiĝeno aldone eĉ parolis pri

jaguaroj kaj pumoj, kiuj ĉi tie en tiu regiono libere kuradus. La indiĝeno certe devas scii tion, li estis ja el tiu regiono.

Ili iom da tempo staradis, tiam ili fariĝis lacaj de la starado kaj tamen kuŝiĝis. Dobbs kuŝis apud Barber. Sed apenaŭ ili kuŝis du minutojn, la indiĝeno jam ŝovis sin inter ilin kiel hundo. Tute memgardeme kaj lante, sed kun emfazo. Li sentis sin sekura nur, se li kuŝis inter ambaŭ blankuloj; ĉar la jaguaro elektos ja ne ĝuste la mezulon, sed tiun, kiu kuŝas ekstere. Kaj por tiu ĉi nokto li havos ja sufiĉe je unu el ili.

Sed Dobbs kaj Barber ne konsentis pri tiu disdivido de la lokoj. Ili premis kaj puŝadis la indiĝenon tiom, ke li certe estis tute kovrata de bluaj makuloj. Sed li akceptis tion trankvile kaj sen rezisto. Se ili finfine estis elŝovintaj lin per pugnoj kaj piedoj el la mezo, li atendis certan tempon, ĝis li supozis, ke ili ekdormis. Kaj sufiĉis nur, ke tiu aŭ tiu el ili iom kuŝiĝis flanken, malfermigante tiel malvastan fendon inter ambaŭ, kaj tuj li ŝovis sin interen kaj baraktadis tiom longe, ĝis li ree kuŝis laŭ la tuta longo inter ambaŭ. Ili fine rezignis pri la batalo, ĉar estis tute

vane.

Barber vekigis pro iu reptilo, kiu kuris trans lian vizaĝon. Li rektiĝis sidante kaj palpe rastis sian korpon. Sed li trovis nenion danĝeran. Dum li nun tiel sidis kaj aŭskultis en la kantadon kaj ĉirpadon de la nokta vepro, li subite skuiĝis pro ektimo.

Li aŭskultis tute klare ŝteliran alproksimiĝon de atentemaj paŝoj. Ne estis dubo, estis la paŝoj de granda besto. Tuj kiam li denove estis aŭskultinta la paŝojn kaj konvinkiĝis, ke li ne eraris, li skue vekigis Dobbson.

„Kio tio estas?“ Dobbs demandis dormeme.

„Jen pumo aŭ jaguaro sur la spuro. Tuj post ni.“

„Mi pensas, ke vi revas“, diris Dobbs, malrapide vekigante. „Mi ne kredas, ke alvenas jaguaro kaj kuraĝas ataki nin.“

Li aŭskultis nun same. Kiam li aŭskultis la brueton, li diris, pli rektiĝante: „Tio ŝajnas tiel, kvazaŭ vi pravas. Tio estas granda besto. Homo noktotempe ne ŝteliradas ĉi tie. Tiu havas pli da timo ol ni. Tio estas besto. La paŝoj estas sufiĉe pezaj.“

Ĉu la indiĝeno jam la tutan tempon kuŝis nedormanta aŭ nur nun vekigis, ne estis tute klare. Ĉiukaze li pensis, ke li estas plej sekura, se li ne anonciĝas kaj trankvile plu kuŝos inter ambaŭ. Sed nun li rektiĝis subite. Kaj tuj li staris. Lian vizaĝon oni ne povis ekkoni, ĉar estis tenebre. Sed certe ĝi tordiĝis pro timo. El la tono de lia voĉo la du aliaj povis elsentigi, kiel nun certe aspektis lia vizaĝo.

„Jen jaguaro, jen, tuj apud ni“, li diris kun tremanta voĉo. „Nun ni ĉiuj estas perditaj. Ĝi tuj eksaltos. Ĝi staras tie en la arbustaĵo kaj embuskas nin.“

Dobbs kaj Barber retenis la spiron. La indiĝeno sciis la irmanieron kaj la odoron de jaguaro, li ja apartenis al tiu regiono.

„Kion ni nun faru?“ demandis Dobbs.

„Plej bone, se ni krios kaj multe bruos“, konsilis Barber.

„Tio ne estas bona. Tio ne impresas jaguaron. Tio alogas ĝin eĉ pli kaj pli rapide.“

Senspire la triopo staris kaj aŭskultis la paŝojn. Dum minutoj ili aŭskultis nenion, tiam ili denove perceptis unu aŭ du paŝojn.

„Mi scias elirvojon“, diris Dobbs mallaŭte. „Ni grimpu sur arbon. Jen ni estos plej sekuraj.“

„Ankaŭ jaguaroj grimpas sur arbojn“, rediris Barber same tiom mallaŭte. „Tiuj estas ja katoj, ili grimpas kaj saltas senpene.“

„Sed tio estas tamen la plej sekura loko“, Dobbs insistis pri sia plano.

Li palpis atenteme ĉirkaŭ si kaj venis efektive post du paŝoj al mahagona arbo. Sen longe plu pripensi, li komencis grimpi supren.

Apenaŭ la indiĝeno rimarkis, kio okazas, ankaŭ li tuj estis apud la arbo, nur por ke li ne iĝu la lasta kaj la plej malsupra. Li sekvis Dobbs sufiĉe rapide sur la arbon. Sed lian bastkorbon li kunprenis.

Barber ne volis restadi sola tie sube, kaj tial fine ankaŭ li postgrimpis.

Jen supre, post kiam ili tiel ennestigis sin kiel tio en la malhelo eblis, ili enspiris la unuan fojon denove iom pli libere kaj rigardis sian situacion pli trankvile. Ili nun sentis sin tie tamen pli sekura ol sur la tero. Barber tute

pravis, kiam li diris: „Sube la jaguaro nin povas fortreni, sed ĉi tie oni povas firmteni sin.“

„Firmteni jes“, opiniis Dobbs. „Sed gambon aŭ brakon ĝi kunprenos.“

„Pli bone ol se oni devus tute kuniri“, diris Barber.

La laceco fariĝis pli granda kaj la timo malpli granda. La indiĝeno estis denove en la mezo, sub si li havis Barberon kaj super si Dobbson. Li sentis sin plej bone ŝirmata. Ĉiu el la triopo firmligis sin per pantalona zono al branĉo por malhelpi fali malsupren endorme.

Estis longa nokto, ofte interrompita de inkubaj songoj kaj de revaj vizioj. Sed finfine mateniĝis.

En la hela lumo de Suno ĉio aspektis tre natura, nenio plu restis de la teruriĝo kaj de la sovaĝaj imagoj de la nokto. Eĉ la tera surfaco aspektis multe pli aloga ol ĝi aspektis nokte. Nur tridek paŝojn pli fore etendiĝis herbejo, kiu brilis intime tra la arboj.

La triopo sidiĝis kaj ĉiu ĉe la matenmanĝo fumis cigaredon. La indiĝeno aperigis tri sekajn tortiljojn, el kiuj li fordonis po unu al la aliaj.

Dum la triopo nun kune sidis, fumis kaj maĉis, kaj ĝuste foje ne parolis, ili aŭdis denove la paŝojn de la jaguaro. Ĉiuj samtempe timigite ekmoviĝis. Tiun manieron de la paŝoj ili konis tiel precize, kvazaŭ estus la paŝoj de siaj plej proksimaj parencoj. Ili rekonis ilin post dek jaroj same tiel bone kiel en tiu momento; ĉar ili estis penetrantaj en ĉiun fibron de iliaj korpoj kaj tie firmkroĉiĝis.

En la hela bela tago jaguaro? Kial ne? Sed tiom proksime de tri homoj? Tio estis tamen tro nekutima.

Dobbs estis turninta sin en la direkto, el kiu la paŝoj en la nokto venis kaj ankaŭ venis tiumomente. Li rigardis observeme tra la arboj, al la herbejo kaj tie estis la jaguaro.

Nun ili ĉiuj povis vidi ĝin tute precize. La jaguaro paŝtiĝis kaj estis ligita al arbostumpo per longa ŝnuro, por ke ĝi ne forkuru. Estis nedanĝera jaguaro, kiu estis jam ĝoja, se oni ne traktis ĝin malbone kaj permesis al ĝi la plezuron maĉi la herbojn. Jen azeno.

La indiĝeno diris nenion pri tio. Li sciis tute precize, ke li

nokte aŭskultis jagaron, kaj li konis jagarojn. Dobbs kaj Barber rigardis sin reciproke. Ili diris eĉ ne vorton, sed ili fariĝis ambaŭ ruĝvizaĝaj. Tiam ili ridis kvazaŭ ili volus diskrevi.

Finfine Dobbs diris: „Unu peton mi havas, kamarado, rakontu tion al neniŭ. Alie ni nenie plu povus montri nin.“

Rimarko

cantinas = kantino

La vilaĝo, pri kiu la indiĝenoj parolis la pasintan vesperon, perpiede distancis do nur apenaŭ dudek minutojn. Ke ĉi tie estis alligita azeno kaj, ke tiu paŝtis sin, pruvis jam sufiĉe, ke vilaĝo ne estis malproksima. Sed ankaŭ povas esti, ke oni eraras, ĉar ankaŭ povas esti la azeno de lignohakisto aŭ de karbobruligisto.

En la vilaĝo ili ricevis ion por manĝi, fabojn, tortiljojn kaj citronan teon. Malfrue posttagmeze ili alvenis en la unua kampadejo. Dobbs iris tuj al la inspektisto, sed tiu ne havis okupon.

„Ĉu vi volas manĝi?“ demandis la inspektisto.

„Jes“, diris Dobbs. „Ni ankaŭ volonte tranoktiĝus ĉi tie, se tio eblas.“

„Certe troviĝos loko por tio“, diris la inspektisto kaj reiris en sian barakon, mangestinte al la kuireja barako.

La indiĝeno ne iris de la nuko de la du aliaj. Li kroĉis sin al ili, kvazaŭ li estus ligita kun ili. Kiam ili nun transiris al la kuirejo, la ĉina ĉefo de la kuirejo rigardis ilin, kaj tiam li decidis, ke ili devu manĝi en la kuirejo. Estis pro la

indiĝeno. Se Dobbs kaj Barber estus solaj, ili manĝus en la manĝoĉambro por la blankaj laboristoj. Kun la indiĝeno tio ne eblis, ĉar ili havis siajn proprajn kuirejajn barakojn.

„Ni devos skui la viron de nia nuko“, diris Dobbs maĉante. „Ni ja ne povos vagadi kun li tra ĉiuj ĉi kampadejoj, tio ne plu eblas tiel.“

„Morgaŭ matene ni forpelos lin hejmen“, rediris Barber, kiu ne volis fuŝi sian apetiton per tio, ke li nun faras planojn.

Pli poste Dobbs kaj Barber iris al la laboristoj, por aŭskulti, kio okazas ĉi tie aŭ en la najbaraj kampadejoj.

„Nenio okazas“, diris longa svedo. „Trovigis nur mortaj fontoj. Kvar havas salakvon, du havas sablon kaj ok da ili havas nenion krom argilo. Ili malkonstruas ĉiujn. Ne necesas, ke vi iru plu. Pli sude oni denove boros. Sed tien vi ne povus iri de ĉi tie. Tiukaze vi devus iri trans Panuco aŭ vi povus iri ankaŭ trans Ebano, jen vi venus en alian distrikton.“

Ili trovis dormejon en provizeja remizo sur malnovaj

sakoj, kie ili estis sekuraj kontraŭ azenoj, kaj kie ili povis postdormi la dormon, kiun ili perdis pro la jaguaroj en la pasinta nokto.

Matene aldone havigeblis konciza matenmanĝo, kaj poste ili ekmarŝis.

„Do, antaŭ ol ni iros ankoraŭ al la du aliaj kamapadejoj, kie eble io okazas, aŭ kie ni almenaŭ povos ricevi manĝon, ni devos mortigi la indianon“, diris Dobbs, kiam ili estis duonan horon for de la kampadejo.

„Aŭskultu“, parolis Dobbs al la indiĝeno, „ni iros nun solaj. Ni ne plu bezonas vin.“

Timeme la indiĝeno rigardis supren kaj diris: „Sed, la jaguaroj, *señor!*“

„Tion vi mem devas intertrakti kun la jaguaroj“, nun enmiksiĝis Barber. „Ni volas liberiĝi de vi.“

„Jes, tio pravas“, diris Dobbs, „kaj se vi ne libervole foriĝos, tiukaze ni tradraŝos vian felon kaj sufiĉe draste.“

Sendecide la indiĝeno staris. Li eĉ ne pensis pri tio peti aŭ persvadi ilin. La du aliaj diris, ke li foriĝu kaj tion li devis

akcepti. Ĉu li komprenis, ke li estas molesta, ĉu li komprenis, ke la duopo efektive havas la rajton elekti vojaĝakompanion laŭplaĉe al si, ne fariĝis klara. Li staris tie kaj diris nenion.

Dobbs kaj Barber ekiris. Sed kiel forpuŝita hundo, kiu ne povas disiĝi de sia mastro, la indiĝeno sekvis ilin plu. Fideleco aŭ sindonemo aŭ iu simila sento ne kondukis lin. Li estis tute sobra materiisto. Li sciis, ke ambaŭ iris al la naftokampadejoj; li sciis, ke ambaŭ ĉiam ricevos ion por manĝi, kaj li sciis krome, ke tiukaze, se li kroĉas sin al ili, li neniam povos malsatmorti. Se li irus sola, li ricevus en neniuj kampadejoj eĉ nur paneron, apenaŭ de la propraj rasaj kunuloj, kiuj tie plu dekoje laboris en ĉiu kampadejo. La timo pro la jaguaroj ne estis ludita. Al la kampadejoj li volis iri en ĉiu kazo, por demandi pro laboro; sed iri sola aŭ kun alia indiĝeno, li ne kuraĝis. Li konis la terurigojn pro la vepro kaj pro la ĝangalo pli bone ol la blankuloj.

Post kiam ambaŭ iris horon, Barber turniĝis kaj diris: „Jen tiu bruna diablo tamen denove ŝteliras post ni.“

Dobbs prenis ŝtonojn kaj komencis bombardi la

indiĝenon per ŝtonoj. Sed la indiĝeno bone eliris el la vojo de la ŝtonoj kaj nun nur iom pli distance postrestis, por ke li ne estu trafata, se Dobbs aŭ Barber subite levos ŝtonon kaj ekpafos ĝin al la indiĝeno.

„Tiun ni ne skuos de la nuko“, diris Barber. „Mi ne plu scias rimedon.“

„Ni mortbatu lin kiel malsanan katon“, diris Dobbs kolere, dum li prenis denove ŝtonon kaj svinge ĵetis ĝin al la indiĝeno.

Kaj efektive, kiam ili alvenis en la sekva kampadejo, la indiĝeno denove trotis kun ili en la kuirejan barakon kaj kunricevis sian porcion da manĝo. La inspektisto faris strangan vizaĝon, kiam li vidis posttroti la indiĝenon.

Dobbs kaj Barber rakontis al la inspektisto, ke la indiĝeno ĉiam iras post ili, sed la inspektisto tiris la ŝultrojn supren. Li ne sciis bone, kion li faru kun tiaj, kiaj migras kun indiĝeno tra la kampadejoj.

Ĉi tie en la kampadejo ambaŭ havis la indiĝenon bone kaptebla apud si, por sufiĉe bone povi tradraŝi lian felon. Sed ĉi tie ili ne povus fari tion. La inspektisto tuj ordonus

forlasi la kampadejon al la triopo, se ili komencus pugnobatalon. Kaj nokte esti ekstere en la vepro, tio estis la lasta, kion Dobbs kaj Barber deziris.

Tiel okazis ankaŭ sekvamatene, la indiĝeno trotis ĉiam fidele post ili, ĉiam restante ekster ĵetdistanco kaj kontraŭ ĉio, kion ambaŭ diris, li estis tiom apatia, ke oni povis atingi nenion ĉe li. Li firme kroĉis sin al ili.

Jen ambaŭ finfine decidiĝis. Ĉi tie en la kampadejoj iu laboro ja apenaŭ atendeblas, kaj tiel ili decidis reiri kiel eble plej rekte al la urbo. Estis la ununura eblo deskui la indiĝenon.

Malfrue posttagmeze ili alvenis en Villa Cuauhtemoc, kie ili estis renkontinta la indiĝenon je la strato al la kampoj. Li ne miris, ke la vojaĝo jam estas je la fino. Li kaŭriĝis denove sur sian lokon, kie li jam sidis antaŭ tri tagoj. Kaj tie li atendis novajn viktimojn, kiuj iros al la kampadejoj.

Dobbs kaj Barber iris je la sama vespero reen al la riverbordo. Transiĝi ili jam ne plu povis. Ili dormis sur la ĉi-tiea rivera flanko sub larĝe branĉa arbo, kie ili krome renkontis tri aliajn dormogastojn, kiuj ĉi tie vivaĉis jam

dum kvar semajnoj, ili dormis en la naturo kaj sub tiu ĉi arbo ricevis siajn manĝojn de la cisternŝipoj. Jen tagoj malsatigaj jen tagoj grasigaj. Estis tagoj kiam il ricevis sur la ŝipoj eĉ ne unu panmordaĵon kaj estis tagoj, kiam ili povis manĝi je tri aŭ kvar ŝipoj je tagmanĝo kaj je vespermanĝo. Estis centprocenta loteria ludo.

Je la sekva mateno ambaŭ estis transveturigata per la pramo al la urbo. En la malmultaj tagoj, dum kiuj ili forestis, en la urbo ŝanĝiĝis nenio. Ĉe la benko antaŭ *la Imperial*, antaŭ la manĝorestoracioj, kiujn frekventis la naftomagnatoj, vagadis ankoraŭ nun tute la samaj uloj, kiuj estis tie antaŭ du, tri, ses semajnoj kaj ripetadis siajn dirojn.

Barber iris denove siajn proprajn vojojn, kaj Dobbs intertempe nur pri tio pli saĝiĝis, ke en la naftokampadejoj la laboro estas same tiel rara kiel ĉi tie. Tiu sperto havis valoron. Oni ne devis riproĉi sin, ke oni ne ekkaptis ĉiun okazon, kiu ofertis sin, per ambaŭ manoj. Pli ol postkuri la laboron, kie ajn iu ekaperas, oni ne povas fari. En la naftokampoj estis neniu laboro kaj neniu ĉi tie.

Sed iumatene Dobbs ricevis okupon. Ŝarĝi maŝinpartojn. Estis streĉa laboro, kaj li ricevis nur tri pesojn ĉiutage, de kiuj ŝpareblis neniom. Post kvin tagoj ankaŭ tiu laboro estis finita. Li staris tiam iutage ĉe la pramo, kiu kondukas transen al la stacidomo por la trajno al Panuco. Jen alkuris kvin homoj, kiuj ŝajne devis tre rapidi.

Unu el ili, fortika magra viro, vidis Dobbson stari tie. Li haltis, diris vorton al sia akompananto kaj vokis tiam transen al Dobbs: „He, vi! Ĉu vi serĉas laboron?“

„Jes“, vokis Dobbs kaj proksimiĝis paŝon.

„Venu ĉi tien! Rapide! Mi havas laboron por vi, se vi ne timas laboron.“

Dobbs renkonte tre proksimiĝis nun.

„Mi transprenis kontrakton por ekipi kampadejon. Viro ne venis. Li havas febron aŭ malarion. Mi ne scias kaj ne povas atendi la bubon. Vi povas anstataŭi lin.“

„Bone, mi faros. Kion oni pagas?“ demandis Dobbs.

„Mi pagos ok dolarojn ĉiutage. La manĝo ne enestas. Faras unu kaj okdek aŭ du, mi ankoraŭ ne scias. Ses

dolaroj restos nete en via poŝo. He? Ĉu jes?“

„Mi kunvenos.“ Dobbs, kiu ankoraŭ antaŭ dek minutoj estus postkurinta kiel malsata kato laboron por nur du dolaroj ĉiutage, kondukis nun tiel, kvazaŭ li farus komplezon al la kontraktisto, se li kuniros.

„Sed tiukaze vi tuj devos kuniri, ĉi-momente“, diris nun la kontraktisto haste. „Tiel kiel vi staradas ĉi tie. Por la alportado de viaj havaĵoj ni ne havas tempon. La trajno al Panuco ekveturos post kvarono de horo, kaj ni ankoraŭ devos transiĝi la riveron. Do ek, ek! Rapide, ekkuru! Ja galopu!“

Li kaptis Dobbs-on ĉebrake kaj ŝiris lin kun si al la pramo.

Pat McCormick, la kontraktisto, estis usonano de irlanda deveno. Li ne estis plu tre juna. La plej grandan parton de sia vivo li pasigis en la naftokampoj de Teksaso kaj Meksiko. Li laboris kiel drilisto, kiel mekanikisto, kiel kamionisto, temporegistristo, provizejisto, pumpisto kaj krome en ĉiuj eblaj aliaj branĉoj, kiuj povas ekzisti en la naftokampoj. En la lastaj jaroj li laboris pli ofte memstara. Li transprenis la ekipadon de la kampadejoj. Kaj tiun laboron li transprenis kontrakte. Li faris sian prezon nur, post kiam li detale ekzamenis la lokon, kie la kampadejo estu starigota. Por povi entrepreni tiun antaŭekzamenadon, necesis ĝuste la longa sperto, kiun havis li. Dependis de tio, kiom distancas la kampadejo de la plej proksima trajnhaltejo, kiom ĝi distancas de la plej proksima strato, sur kiu ankoraŭ eblas veturi per kamionoj, ĉu estas vepro aŭ ĝangalo aŭ vastaj ebenaĵoj, kie la kampadejo estas starigota. Ĉu akvo estis proksima, ĉu estas malkaraj helplaboristoj inter la indiĝenoj en tiu regiono, ĉio ĉi estis konsiderenda antaŭ ol la prezo estos fiksata. Se la prezo estas tro kara, la kompanio eble

transdonas la kontrakton al alia; se la prezo estas tro malkara, la kontraktisto perdas monon de siaj ŝparaĵoj. Sed la usonaj kompanioj ne avaris ĝiscende. Se oni pruvis al ili, ke cirkonstancoj ekzistis aŭ ekaperis, kiuj necesigis plialtigon de la kontraktsumo, ili estis pretaj postpagi certan sumon.

De Panuko ili veturis per kamionoj, tuj kunprenante materialon, al la sudaj distriktoj, ĝis finiĝis la sufiĉe malbona strato. De tiu finloko estis hakita vojo tra la vepro, ĉirkaŭ tri mejlojn longa. Tiu ĉi vojo estis ĝuste nur tiom larĝa, ke la indiĝenaj helplaboristoj povis trairi kun pakmuloj. La vojo finiĝis en senarbejo kun ĉirkaŭ centmetra diametro, kiun oni estis elhakinta el la vepro. En tiu senarbejo la kampadejo estis starigota, ĉar la geologiaj ekspertoj de la kompanio konstatis, ke ĉi tie troviĝas tre verŝajne nafto.

Dudek indiĝenaj helplaboristoj loĝantaj en vilaĝoj, kiuj estis for kelkajn mejlojn, laboris ĉi tie jam dum kelka tempo por elhaki la senarbejon kaj por nun plilarĝigi la straton ĝis la ĉefstrato tiom, ke oni povos veturi sur ĝi per kamionoj.

La unuajn tagojn la ses viroj dormis en simpla tendo. Du ĉinoj zorgis por la preparado de la manĝoj.

Traboj kaj tabuloj, ilaro, najloj kaj ŝraŭboboltoj estis jam alportitaj sur azenoj kaj muloj, kaj ĉiun duan horon alvenis nova karavano. La karavanestroj laboris simile kontrakte. Ili ricevis pagon por ĉiu kargo, do ne por la tempo, kiun ili laboris. Se oni estus paginta ilin laŭtempe, ili survoje sternus kaj dormus. Ankaŭ la elhakado de la senarbejo kaj de la strato, ĉio ĉi estis kontraktlaboro. La viroj bone enspezis tiel, multe pli bone, ol se ili laborus taglabore. Unue oni nun konstruis barakon, kie la blankaj laboristoj povos loĝi kaj dormi. Poste la kuirejo kaj la manĝohalo estis en la vico. Ĉio ĉi estis farita dum du tagoj.

Unu el la viroj nun estis liberigita de tiu laboro, por starigi kun tuta grego el indiĝenoj la aliajn barakojn, dume la cetera kvinopo sub la komando de Pat starigis la arganon.

Tio estis tute diabla laboro. Dobbs ankoraŭ neniam laboris ĉe argano. Tre pezajn trabojn li devis alporti surŝultre, dume la suno senkompate arde radiis

malsupren. Post tri tagoj liaj ŝultroj aspektis kiel kruda karno. La haŭto pendadis ĉifone kaj strie sur lian kolon, parte forbruligita kaj parte defrotita.

Se la traboj estis altrenitaj, oni devis trabori la truojn por la ŝraŭboboltoj. Kaj ĉio ĉi iris eksprese rapide. Oni apenaŭ ĝuste prenis al si la tempon por la manĝado, por tute eluzi la tagan lumon. Sur horloĝon oni ne rigardis. De la unua brilo de la suno ĝis la lasta ruĝema radieto oni portis ion surŝultre kaj laboris kiel sklavo. Post sunsubiro oni laboris eĉ plu kun lanternlumo, se laboroj farendis, kiuj ĉe lanternlumo estis fareblaj. La elektra lumo sekvis nur multe pli malfrue, se la maŝinoj estis jam tie.

La pli spertaj viroj starigis la trabojn, kunigis ilin per boltoj, kaj apogis ilin per ŝtreboj, kaj la argano kreskis pli kaj pli alten, kaj pli kaj pli danĝera fariĝis la laborado en kapturnigaj altoj. La argankonstruistoj kroĉiĝis per genuo al ŝtrebo, dume ili kun ambaŭ brakoj kaj manoj kaj kun la subteno de la femuroj denove kaj denove ŝovis masivajn trabojn pli supren. Poste, en kapturniga alto, pendantaj per la genuartikoj, ili direktigis la trabojn tiom longe tien kaj tien kaj tiom longe tenis ilin, ĝis la boltoj estis ŝovitaj

en la drilitajn truojn kaj firmŝraŭbitaj. La viroj devis esti kiel simioj. Eble eĉ pli lertaj ol ili, por ke ili ne falu malsupren, kaj por ke ili ne rompu sian nukon aŭ frakasu siajn brakojn kaj gambojn.

Finfine la preta *derrick*, la argano estis kronebla. La pezajn ferajn rulcilindrojn, pere de kiuj moviĝas la larĝaj dratŝnuregoj, kiuj levas aŭ mallevas la drilon kaj la forigilon, oni levis supren per vinĉo kaj fiksis ilin per firmaj boltoj.

La plej streĉiga laboro estis farita. Nun la maŝinejo estis en la vico. Poste la ilaro kaj la remizoj.

Intertempe la vojo estis irebla, kaj la unua kamiono traveturis de la trajnhaltejo rekte ĝis tie.

Mallarĝa rivero situis tri mejlojn for en la vepro. Al tiu rivero oni konstruis akvokonduktilon, kaj borde de la rivero oni starigis la pumpstacion kaj surmetis la motorpumpilon. Ĝis tiu tago azenoj kun kanistroj alportis la akvon de la rivero por la kampadejo. Nun oni alpumpis kaj konservis ĝin en cisterno.

Tiam alvenis la vapormaŝino, kiu estis alveturigita sur

fortega traktoro. Je la sekva tago la traktoro, kiun oni aŭskultis faŭki kaj ĝemi kaj pumpumi ankoraŭ en distanco de mejloj, transdonis la vaporkaldronon.

Pluan tagon poste oni altrenis la gigantajn lignajn pelradojn, kiuj aspektas kiel grandaj radoj de akvomuelilo, kaj moviĝas pere de kabloj kaj ĉenoj por la drilo, la klarigilo kaj la tuboj. Kaj la dinamoj alvenis. Oni elmetis la kurentkonduktilojn, kaj iuvespere ekbrilegis la loko en la vepro – kiu antaŭ malmultaj semajnoj ankoraŭ estis tute netuŝita en sia tropika soleco, tiel netuŝita kiel ĝi estis ekde la kreado de l' mondo – en akre blindiga elektra lumo, kiu ne plu konas veprajn noktojn. De la vepro estis forprenita la nokta ripozo, kaj kien ajn trafis la radioj de la neniam haltanta lumo, la vepro komencis malsanadi. Alte montete kuŝis matene milionoj kaj milionoj da insektoj sub la elektraj lampoj.

De la maŝinpumpumado, kiu nun plenigis tage kaj nokte la vepron, la loĝantoj de la vepro estis forpelataj el sia patrio. Ili devis elmigri en nekonatajn novajn terenojn, kie ili esperis trovi trankvilon kaj manĝon.

Nun la propraj naftoviroj estis en la vico. La laboro de la

rigbuilder, de la borstaciaj konstruistoj estis farita. Ili reveturis al la urbo kaj atendis novan kontrakton. La nova kontrakto povos komenciĝi post tri tagoj, sed ĝi ankaŭ povus komenciĝi nur post ses semajnoj, kaj eblas eĉ, ke ili ankoraŭ post ses monatoj plu devos atendi la novan kontrakton. Nafto estas kiel ĵetkuba ludo. Oni pagas por kampadejo dekmil, dudek mil, kvindek mil da dolaroj, kaj se oni estos drilinta sen sukceso tiom, kiom tio nur iel decas, tiukaze tie eble ne estas nafto, sed salakvo aŭ sablo aŭ argilo. Kaj tiukaze oni redonos la vepron al la laŭrajtaj posedantoj, kiuj tiom rapide kaj tiel emfaze reposedigas ĝin, ke jaron poste ĉiu spuro de homoj estas forviŝita.

La nafto estas hazardoludo. Oni povas perdi sian tutan posedon, kaj oni povas gajni per kvinmil dolaroj kvin milionojn da dolaroj. Kaj tial ĉiuj, kiuj faras ion pri nafto, estas hodiaŭ riĉaj kaj morgaŭ malriĉaj. Ili laboras semajnojn kaj monatojn meze de la vepro aŭ tute izolita en la ĝangalo. Kaj kion ili tie perlaboris per streĉa laboro, tion ili disipas en tri tagoj en la urbo. Kaj tiuj, kiuj ne disipas la monon, la atentemuloj kaj ŝparemuloj, simile perdas sian monon, ili atendas kaj atendas kaj atendas je laboro ĝis la lasta peso estas eldonita kaj ili almozpetas la

homojn, kiuj frekventas la *Imperial-on*, la Luizianon, la *Southern* aŭ la bankon. Ricevi okupon estas afero de bonŝanco en la naftoregionoj, tiel kiel estas afero de bonŝanco trafi nafton.

Tiel okazis ankaŭ al Dobbs. Li staris tie kaj ne pensis pri laboro. Kaj jen ĝi kvazaŭ falis en lian poŝon.

„Kiel do estas nun pri mia mono?“ demandis Dobbs la kontraktiston.

„Pri kio temas?“ diris Pat. „Ne tiom urĝu min. Vi ja ricevos vian monon. Mi kun ĝi ne forkuros de vi.“

„Tiukaze donu almenaŭ iom da“, postulis nun Dobbs.

„Nu bone“, respondis Pat. „Mi donas al vi tridek procentojn.“

„Kaj la aliajn?“ demandis Dobbs.

„Mi ne scias ankoraŭ, mem ne ricevis mian monon ĝis nun.“

Dobbs ricevis la tridek procentojn de sia perlaborita mono. La ceteraj viroj sian monon same ne ricevis. Tiuj, kiuj energie urĝis lin, ricevis de Pat kvardek aŭ kvindek

procentojn. Du aliaj, kiuj volis teni lin en bona humuro, por ke li denove kunprenu ilin ĉe la sekva kontrakto, ricevis nur kvin procentojn, ĉar ili tute humile rakontis al li, ke ili ankoraŭ ne vespermanĝis kaj ankaŭ ne povas pagi sian hotelon.

„Mi volus scii nur tion, ĉu la mensogulo ricevis sian monon aŭ ne“, diris Dobbs al Curtin, kiu kiel li apartenis al la kontrakto.

„Ja se oni scius tion“, respondis Curtin. „La kompanioj estas foje tre malrapidaj, se temas pri la pagado de la kontrakto, ĉar la kontanta mono raras ĉe ili kaj nun la drilado komenciĝas, kiu forglutas amason da mono.“

Dum semajno nek Dobbs nek Curtin trovis la kontraktiston McCormick. En sia hotelo li ne estis. Sed iutage Pat McCormick preteriris sur la alia flanko de la strato.

„Ek, sur lin!“ vokis Curtin al Dobbs. Kaj kiel Satano li transsaltis. Sed Dobbs estis tuj je lia flanko.

Curtin kaptis Pat-on ĉe la ĉemiza maniko. Li ne surhavis jakon. „Kie estas nia mono, hundido. Donu nun tuj nian

perlaboritan monon aŭ ni disbatos vin en pecetojn. Tuj!“
Curtin diris tion sufiĉe laŭte kaj kun minacaj pugnoj.

„Kaj rapide kaj neniujn elturniĝojn plu!“ nun ankaŭ
Dobbs enmiksigis. „Ni atendas nian monon nun jam dum
pli ol tri semajnoj.“

„Estu trankvilaj, sinjoroj“, diris Pat retiriĝeme kaj tiris
ilin kun si en koktelejon, kie li tuj mendis tri grandajn
glasojn da *habanero*. „Ni povas ja klarigi ĉion ĉi ankaŭ
tute trankvile. Aŭskultu foje, mi havas en la sekva
semajno denove belan novan kontrakton, kaj tuj poste
ankoraŭ aldonan, unu el ili en Amatlan kaj la alia en
Korkovado. Jen mi denove kunprenos vin ambaŭ. Vi estas
fervoraj laboristoj, kun kiuj mi laboras volonte kune. Je
via sano!“

Li levis sian glason kaj tostis ĝin kun la du aliaj.

Ili trinkis.

Tiam diris Curtin: „Tio estas tute bona, ke vi denove volas
preni nin en viajn kontraktojn. Sed sen mono ni ne
laboros. Kie estas nia mono?“

„Mi ankoraŭ ne ricevis la monon. La ĉeko ankoraŭ ne

estas ĝirita.“ Tiam li turnis sin samtempe al la koktelisto kaj komandis: „Ankoraŭ tri aldonajn grandajn *habanerojn*.“

„He, viro“, diris Curtin nun senpacience, „ne supozu, ke vi nun povas elturniĝi plu, kaj ke vi superruzos nin per la brando.“

„Superruzi vin, ĉu?“ Pat ŝajnis sin mirigite. „Mi per brando vin superruzu? Tio estas ne tre...“

„Kio tio estas, tio estas al ni tute egala“, diris Dobbs. „Ni volas havi nian monon, por kiu ni laboris sufiĉe streĉe. Ĉu vi kunprenos nin denove en novan kontrakton ĉu ne, tio havas ja neniun valoron, se vi ne pagas.“

„Fihundulo damnita, kie estas nia mono?“ Curtin elkriis ĝin subite, kvazaŭ li per unu fojo perdis siajn sensojn. Eble la brando havis alian efikon ol Pat atendis tion.

„Sed mi ja nur povas ripeti al vi, ke mi mem ne ricevis la monon ĝis nun.“

Jen Curtin kaptis lin antaŭe je la gorĝo, skuis lin kaj diris: „Donu nun la monon, rabisto, aŭ mi frakasos vian kranion tuj ĉi tie sur la tabloplato.“

„Trankviliĝu, ĝentlemanoj, trankviliĝu“, nun la koktelisto enmiksiĝis. Sed krome li ne plu atentis la okazaĵon. Li purigis la koktelejan platon, tie, kie la glasoj postlasis siajn randojn kaj tiam bruligis cigaron.

Pat estis fortika viro kaj li defendis sin. Sed Curtin posedis la pli grandan koleron. Dobbs proksimiĝis, kvazaŭ ankaŭ li tuj volus salti al Pat.

Nun Pat elturniĝis el la gorĝa sufoko, retroiris duonon de paŝo kaj diris rikane: „Vi estas ja efektive ĝustaj banditoj. Tion mi estus devinta scii. Sed prefere mi fortranĉos al mi kion ajn, ol ke mi ankoraŭfoje prenos vin, banditojn, en mian kontrakton. Jen prenu vian monon, sed neniam plu plu vidigu vin.“

„Pri tio ni ne petos vian permeson“, diris Curtin.

Pat ŝovis la manon en pantalonpoŝon kaj eltiris manplenen da dolarbiletoj, kiujn li portis ĉifitaj en la poŝo.

„Jen via mono“, li diris al Dobbs. Ankoraŭ en tiu momento li estis dekalkulinta la ĝustan sumon. Li sciis en la kapo precize ĝis la cendo, kiom li ŝuldis al ĉiu el ili. Li

ŝovis la monon al Dobbs, kaj tiam li dekalkulis per la sama mano, per kiu li tenis la biletojn, la monon por Curtin kaj ĵetis ĝin transen al li.

„Do“, li diris nun laŭ tono, laŭ kiu oni traktas molestajn kreditorojn, „nun ne plu molestu min, mi petas vin. Vi havas nun vian monon, kaj mi tre gardos min ankoraŭfoje plu akcepti tiajn subhelpantojn, kiuj komprenas nenion, en mian kontrakton.“

Li ĵetis tri pesojn al la koktelisto, por la brandoj. Tiam li ŝovis la ĉapelon al la nuko kaj forlasis la koktelejon, ambaŭ virojn li tie lasis stari tiel, kvazaŭ ili ofendis lin neimageble impertinente.

Rimarko

Habanero = kuntekste ĝi estas brando kun aldonitaj akraj kapsikoj

„Nu, sed kial vi loĝas en la *Cleveland*-hotelo, kamarado?“ demandis Dobbs al Curtin, kiam ili paŝis sur la straton kaj preterpromenis la *Southern*-hotelon. „Tie vi pagas ja almenaŭ tri pesojn ĉiunokte.“

„Kvar“, Curtin respondis.

„Kunvenu do al la *Oso Negro*, kvindek centavojn“, konsilis Dobbs.

„Estas tie tro kota por mi kaj estas tie nur *beachcombers* kaj similaj friponoj“, diris Curtin.

„Kiel vi volas. Se via mono elpêrpiĝos, ankaŭ vi albordiĝos en la *Oso Negro* kiel ni ĉiuj. Mi ja mem ne devus loĝi tie. Sed mi volas kunteni miajn cendojn. Kiu sciu, kiam denove io ekfloros por mi. Krome mi iradas manĝi al la *Chink*, al la ĉino por kvindek centavoj, tiel kiel antaŭe.“

Ili alvenis en la angulo de la *Plaza*, kie estis la granda juvelomagazeno *La Perla*. Ili tie ekstaris kaj rigardis la belegajojn. Tie brilis oro kaj diamantoj. Diademo tie videblis por dekok mil pesojn. Ili diris nenion, rigardis nur

la stokitajn trezorojn, pensis pri la valoro, kiu tie prezentiĝas kaj pensis pri la amaso da mono, kiun devas posedi kelkaj uloj ĉi tie en la urbo por povi aĉeti tiajn aĵojn.

Eble estis ĉi tio, kion ili vidis kunigitaj tie, kio foje deflankigis iliajn pensojn de la nafto. Ĉar tiu, kiu vivis ĉi tie, pensis nur pri nafto, pensis nur ĉirkaŭnafto, kaj pensis nur pri vivaj eblecoj, kiuj estas iel ligitaj kun la nafto. Ĉu oni laboris aŭ spekuladis, ĉiam temis pri nafto. Ili apogis sin per la dorso al la grandaj vitrotabuloj kaj rigardis kun enuo trans la *Plaza-on*, malantaŭ kiu estis videblaj la ŝipmastoj. Tio memoris ilin ambaŭ pri vojaĝoj, kaj ankaŭ pri tio, ke estas ankoraŭ aliaj landoj kaj aliaj akirofontoj ol tiuj, kiuj disponeblas en tiu urbo.

„Cetere, Curtin, kion vi propre intencas fari?“ demandis Dobbs post certa tempo. „Ĉiam staradi ĉi tie kaj atendadi ĝis oni tute hazarde ricevas ion, pri tio oni fine fariĝas sata. Estas ĉiam nur atendado kaj atendado. La mono pli kaj pli malpliĝas, ĝis oni iutage havas neniom plu. Tiam la regurda fluto denove ekludos por almozpetadi tiujn, kiuj envenas el la borstacioj por tago aŭ nokto. Mi tute

serioze meditas pri tio nun foje fari ion alian. Ĝuste nun estas tempo, tiom longe, kiom oni ankoraŭ havas monon. Se ĝi estas jam denove for, tiukaze oni staradas kaj ne povas moviĝi.“

„La sama demando okupas min nun jam je la tria fojo“, respondis Curtin. „Mi scias, kiel tio estas kaj kiel tio iras. Sed mi havas eĉ ne unu ideon. Fosi oron, tio estus la ununura.“

„Jen vi diris ĝin“, Dobbs lin interrompis. „Pri tio ankaŭ mi ĝuste pensis. Estas finfine ne pli riska spekulado ol atendi laboron en la naftokampoj. Ekzistas ja apenaŭ plu regiono, kie atendas tiom da oro kaj tiom da arĝento por elskrapo, kiel en ĉi tiu regiono.“

„Ni iru tien transen kaj sidiĝu sur la benkon“, diris Curtin. „Mi volas diri la sekvan al vi, mi venis ĉi tien ne pro nafto, sed pro oro“, rakontis nun Curtin, post kiam ili sidiĝis. „Mi volis labori en la naftodistriktoj nur certan tempon, ĝis mi havos sufiĉe da mono sur la fingroj por prepari la orfosadon. Tio kostas sufiĉe da mono. Jen la vojaĝo, jen la ŝoveliloj, la hakiloj, patoj kaj la aliaj iloj. Krome oni devas ankaŭ povi vivi kvar ĝis ok monatojn,

ĝis oni enspezas ion. Se fine prezentiĝos la finkalkulado, povas esti, ke oni perdis ĉion. Monon kaj penon, ĉar oni ne trovis ion.“

Dobbs atendis pri tio, ke Curtin ankoraŭ parolas plu, sed Curtin silentis, li ŝajne ne plu havis ion por diri.

Jen diris Dobbs: „La risko ne estas tiom granda. Ĉi tie pigrumi kaj atendi laboron, estas simile granda risko. Se oni bonŝancas, oni povas enspezi dum monato tricent dolarojn, eble eĉ pli da, dum ses, dek, dekok monatoj. Se oni malbonŝancas, oni ne trovas laboron, jen oni same tiel perdas ĉion. Tiel glate la oro ja ne kuŝas montete, ke oni devas nur forskrapi kaj ensakigi ĝin. Ankaŭ tion mi scias. Sed se ne estas oro, jen eble arĝento, kaj se ne arĝento, tiukaze estas eble kupro aŭ plumbo aŭ brilantoj. Kvankam oni ne povas mem ekspluati tian, oni ĉiam trovas kompanion, kiu forĉetas la terpecon de oni, aŭ kiu akceptas onin kun favoraj partoj kiel kompanianon. Ĉiukaze mi foje bone pripensos tion.“

Ili parolis nun pri io alia. Tiel grave oni neniam konsideras tiajn interparolojn pri oroserĉado. Ĉiu diras tion. Ĉiu planas tian, kaj de dekmil el ili tiam nur

unuopulo efektive ekiros kaj faros tion, ĉar tio ne tiom simple fareblas kiel ĉasi kuniklojn. Ne vivas ĉi tie eĉ unu viro, kiu ne ĉeokaze almenaŭ pensis pri tio serĉi oron. La multaj centoj de aliaj minoj por aliaj metaloj, kiuj estas ĉi tie en la lando, estis ĉiuj trovitaj kaj fonditaj de homoj, kiuj serĉis oron kaj tiam prenis tion, kion ili trovis. Kelkaj minejoj, en kiuj oni eligis nek arĝenton nek oron, alportas al sia posedanto pli da riĉoj ol ebligus multnombraj orominejoj. Ju pli la elektra industrio disvastiĝas des pli valora fariĝas la kupro. Povas veni la tempo, kiam oni rigardos oron kiel ion, kio ne nepre estas bezonata. Pri kupro, plumbo kaj multaj aliaj metaloj oni ne povas diri tion tiel simple.

Neniu homo havas penson tute por si mem, kaj ankoraŭ neniam iu tute por si mem havis originalan ideon. Ĉiu nova ideo estas la kristaliĝinta produkto de mil da diversaj ideoj, kiujn havis aliaj homoj. Unu el ili tiam subite trovos la ĝustan vorton kaj la ĝustan esprimon por la nova ideo. Kaj tuj, kiam la vorto ĉeestas, rememoras sin centoj da homoj, ke ili havis tiun ideon jam antaŭ longa tempo.

Kiam en iu homo aperas plano kaj la penso ekmaturiĝas entrepreni ion difinitan, oni povas esti certa, ke multaj homoj en lia proksimo havas saman aŭ similan planon. Tial disvastiĝas amasaj psikozoj kun la rapideco de balaanta fajrobrulo.

Io simila okazis ĉi tie.

Curtin volis restadi ankoraŭ nokton en la hotelo *Cleveland* kaj nur je la sekva tago transloĝiĝi al la hoteleto *Oso Negro*. Kiam Dobbs venis hejmen, estis krom li nur tri usonanoj plu en la ĉambro. La ceteraj litoj hodiaŭ ŝajne ne estis okupitaj. Unu el la novaj alvenintoj estis pli olda viro, kies hararo komenciĝis fariĝi blanka.

Kiam Dobbs enpaŝis la ĉambron, la tri viroj interrompis sian interparoladon. Sed post iom da tempo ili ree komencis interparoli. La oldulo kuŝis en la lito, unu el la du aliaj kuŝis en vestoj en la lito, kaj la tria sidis sur lito. Dobbs komencis senvestiĝi.

Unue li ne komprenis, pri kio temas la interparolo. Sed tiam li sciis per unu fojo, ke la maljunulo sciigis siajn spertojn kiel orofosisto al la pli junaj. Ambaŭ, pli junaj

uloj, estis venintaj ĉi tien por serĉi oron; ĉar oni rakontis en Usono neimageblajn aferojn pri la ora riĉo de la lando.

„Oro estas diabla afero“, diris Howard, la oldulo. „Ĝi ŝanĝas la karakteron. Oni povas havi kiom ajn multe de ĝi, kiom ajn multe trovi kaj kiom ajn multe havi de ĝi por surpaki ĝin, tiom, ke oni sola tute ne povus forporti ĝin, sed ĉiam oni pensas pri tio ricevi ankoraŭ iom pli da ĝi aldone. Kaj por ricevi iom ankoraŭ aldone, oni ĉesas fari diferencon inter justeco kaj maljusteco. Se oni foriras al oro, oni intencas kontenti jam pri tridekmil da dolaroj. Se oni trovas nenion, oni malpliigas siajn pretendojn je dudekmil dolaroj, tiam je dekmil, kaj iam oni deklaras, ke oni estus tute kontenta pri kvinmil dolaroj, se oni povus nur trovi ilin, ankaŭ se oni devas tre pene labori por tio. Sed, se oni poste trovas ion, oni ne estas satigebla per la origina espero pri tridekmil dolaroj, sed oni grandigas la sumon pli kaj pli kaj volas havi kvindek mil, centmil, ducent mil dolarojn. Tiam venas la komplikaĵoj, kiuj ĵetadas onin tien kaj tien kaj ne plu permesas, ke oni trankviliĝas.“

„Sed por mi ne“, diris unu el ambaŭ, „por mi ne, tion mi

povus priĵuri. Dekmil kaj finon! Finon, kaj se tie ankoraŭ atendus duono de miliono. Tio estas ĝuste la sumo, kiun mi bezonas.“

„Kiu ne mem fosis oron“, opiniis Howard kun sia hezitema parolmaniero, „tiu ne akceptas tion. De hazardludejo oni povas facile foriri, de monteto da oro, kiun oni devas nur preni por ekposedi ĝin, neniuj povas foriri. Mi fosis en Alasko kaj trovis oron. Mi fosis en *British-Columbia*, en Aŭstralio en Montano, en Kolorado. Kaj mi kunskrapis atentindan monteton. Sed nun mi estas ĉi tie en *Oso Negro*, kaj finon. Mian lastan kvindek milon mi perdis pro nafto. Nun mi devas almozpeti oldajn amikojn, sur la strato. Eble mi ankoraŭfoje ekiros kun miaj maljunaj ostoj. Sed mi ne havas la necesan kapitalon. Tio estas cetere ĉiam tiel: Se oni provas ĝin sola, estas plej bone. Sed oni devas povi elteni la solecon. Se oni provas tion duope aŭ triope, ĉiam iu murdo embuskas onin. Se oni provas tion dekduope, tiukaze ne restos multe por unu viro, kaj kvereloj kaj murdo estas eĉ pli ĉirkaŭe. Tiom longe, kiom oni ne trovis ion, la frateco eltenas. Sed, se la montetoj kreskas kaj kreskadas, tiam la frateco aro fariĝas kanajleco.“

Kaj tiel la oldulo komencis rakonti orohistoriojn, historiojn, kiuj inter la vojaĝantaj gastoj de la hotelo *Oso Negro* kaj de parencaj hoteloj estas aŭdataj kun pli da fervoro ol la plej senhontaj amrakontoj. Se tia maljuna orofosisto rakontis, li povis rakonti la tutan nokton, kaj neniu ekdormis kaj neniu vokis: „Nun mi volas havi trankvilon.“ Tia vokado pri trankvilo ja en ĉiu kazo estus vana, egale ĉu temus pri ororakontoj, pri ŝtelistaj rakontoj aŭ pri amrakontoj. Trankvilon oni povus ja postuli. Sed, se iu farus tion tro ofte aŭ eĉ tro energie, sekvus hajlo da pugnoj, ĉar la rakontistoj insistos pri tio, posedi same tiom da rajto sidi ĉi tie, kiom tiuj, kiuj volas havi sian trankvilon. Estas la bona rajto de ĉiu homo pasigi siajn noktojn kun rakontado, se li sentas la bezonon pri tio. Se tio al alia ne plaĉas, li havas la rajton serĉi pli trankvilan lokon. Kiu ne povas kviete kaj trankvile dormi inter la tondrado de kanonoj, inter la pumpumpado de veturiloj, inter la kraĉospiroj de aŭtoj, inter la pelmelo de homoj alvenantaj, forirantaj, ridantaj, kantantaj, babilantaj kaj insultantaj, tiu ne vojaĝu. Tiu ne loĝu en hoteloj.

„Ĉu vi konas la historion pri la Mino de l' Verda Akvo en

New Mexico?“ demandis Howard. „Tiun vi certe ne konas. Sed mi konas Harry Tilton, kiu ĉeestis kaj de kiu mi eksciis la historion. Jen aro el kvindek viroj ekiris por serĉi oron. Ili ne iris tute blindaj. Jen malnova onidiro, ke en valo estu riĉa oromino, kiu estis trovita de la malnovaj meksikanoj kaj ekspluatita kaj kiun pli malfrue la hispanoj forprenis de ili, post kiam oni devigis la indiĝenojn per teruraj torturadoj, per elŝirado de la langoj, per ekborado de la kapo, kaj per pliaj tiaj kristanaj ampruvoj perfidi al ili la lokon de la mino.

Proksime ĉe la mino estis tuta malgranda lago, kiu kuŝis en rokolito. Kaj la akvo de lageto estis verda kiel smeraldo. Tial oni nomis la minon *La Mina del Agua Verde*, La Mino de l' Verda Akvo. Estis nekutime riĉa mino. La oro etendiĝis pura en larĝaj vejnoj. Oni devis ĝin simple nur forpreni.

Sed la indiĝenoj kroĉis malbenon al la mino. Tiel asertis tion la hispanoj, ĉar ĉiuj hispanoj, kiuj havis kontakton al la mino, rapide mordis la polvon. Kelkaj pro serpentaj mordoj, aliaj per febro, aliaj per teruaj haŭtmalsanoj aŭ per malsanoj, kies kaŭzo neniu povis klarigi. Kaj iutage la

mino estis malaperinta. Neniu homo plu videblis, kiu tiutempe estis ĉe la mino.

Kiam la sendaĵoj ne plu venis kaj ankaŭ ne alvenis plu raportoj, la hispanoj sendis ekspedicion al la mino.

Kvankam la mino estis ekzakte desegnita en la mapojn, kaj kvankam oni povis sufiĉe longe sekvi la vojon, la mino ne plu troveblis. Sed estis tiom facile difini ĝian situon.

Jen la tri krutaj montpintoj, kiuj ĉiuj troviĝu en linio, ĉar tiukaze oni estas sur la ĝusta vojo, kaj se kvara montpinto, kies formo estas tre atentofrapa, ekmontriĝas kaj staras en certa angulo al la linio, jen oni estas tiom proksima al la mino, ke oni ne plu povos mistrafi ĝin. Sed kvankam oni serĉis dum monatoj, oni trovis nek la minon, nek la rokan lagon. Tio estis en la jaro 1762.

Tiu riĉa mino neniam perdiĝis en la memoro de tiuj, kiuj interesiĝas pri orominoj.

Kiam la usonanoj anektis Nov-Meksikon, tuj denove viroj ekmarŝis por serĉi tiun minon. Multaj ne revenis. Kaj tiuj, kiuj revenis fariĝis preskaŭ-idiotoj pro la vana serĉado kaj la halucinoj, kiujn ili havis pro la vagado en tiu rokovalo.

Estis tiam meze de la okdekaj jaroj, mi supozas ke estis en la jaro 1886, ke denove iuj uloj ekiris por serĉi oron, ĝuste tiuj dekkvin viroj. Ili havis kopiojn de la malnovaj raportoj kaj kopiojn de la malnovaj hispanaj mapoj. Tio pri la kvar montpintoj estis ja tiom simpla. Sed kiel ajn ofte kaj kiel ajn precize ili povis uzi la montpintojn kiel celdirekton, tamen de la mino estis videbla nenio. Ili fosis kaj eksplodigis rokojn tie kaj tie, sed montriĝis eĉ ne spureto. Ili laboris en taĉmentoj, ĉiu taĉmento trio-pe, por povi rasti pli grandajn ĉirkaŭaĵojn. Iliaj nutraĵoj fariĝis pli kaj pli malmultaj, sed la viroj ne rezignis.

Iam malfrue posttagmeze taĉmento preparis sian vespermanĝon. La fajro brulis, sed la kafo ne kuireblis, ĉar la vento, kiu fridetigis la kruĉon, estis tro forta. Tial iu komencis meti la fajron pli profunde en la teron. Kaj kiam li estis fosinta futon kaj duonan, li trovis oston. Li ĵetis la oston flanken sen rigardi ĝin pli precize, kaj ŝovis nun la fajron en la truon, post la farado de trablovaj kanaletoj.

Kiam la taĉmento tiam sidis ĉe la vespermanĝo, iu el ili hazarde prenis la oston en la manon kaj pentris per ĝi en la sablo. Tiam lia najbaro subite diris al li: „Lasu min foje

rigardi la oston.‘ Kaj post iom da tempo li diris: ‚Tio estas brakosto de homo. Nu, de kie la osto estas?’

La viro, kiu fosis la truon, diris nun, ke li puŝis sur ĝin ĉe la fosado kaj tiris la oston el la sablo.

‚Tiukaze tie devas kuŝi la tuta skeleto, kiel venu sola brakosto ĝuste ĉi tien?’ diris la viro pripenseme.

Tiam jam estis malhele. Ili vualis sin en siajn kovrilojn kaj sternis sin por dormi.

Sekvatage diris tiu, kiu trovis la brakoston, mi nomu lin Bill, ĉar mi ne scias lian nomon, jen do diris Bill: ‚Tie, kie la brakosto estis, devas esti la skeleto. Nun en la nokto venis penso en mian kapon. Mi demandis min kiel la skeleto venis tien.’

‚Simple. Iu mortbatito, aŭ malsatmortulo’, diris iu el ili.

‚Tio kompreneble estas ebla’, diris Bill pri tio. ‚Ĉi tie iradis ja multaj. Sed mi ne supozas, ke oni ĝuste ĉi tie mortbatis ilin, aŭ ke ili ĝuste ĉi tie malsatmortis. Envenis al mi nun la penso, ke la mino estis ŝutkovrita pro sabloŝtormo aŭ per tertremo aŭ per per montfalo aŭ per io simila. Kaj ĉar revenis de la hispanoj neniuj, ili ĉe tio estis ŝute

kunkovritaj. Ili estis ŝutkovritaj en la proksimo de la mino. Kvankam tiu braka osto ankaŭ tute bone povus aparteni al iu, kiu serĉis ĉie tie antaŭ ni kaj mortis ĉi tie, sed tute same eblas, ke tiu ĉi brakosto apartenas al iu el la ŝutkovritaj hispanoj. Kaj se ĉi tie kuŝas lia brakosto, kuŝas ankaŭ tute proksime lia skeleto. Kaj se ni sekvas la skeleton, ni eble trovos ankaŭ la minon. Mi pensas, ke ni foje fosu ĉi tie ĉe la fajrotruo.’

Ili fosis kaj trovis efektive la ceterajn partojn de la skeleto, pecon post peco. Ili fosis plu en cirklo kaj trovis duan skeleton. Ili fosis plu en la direkto de la dua skeleto kaj venis sur trian. Kaj tiel ili trovis la direkton, el kiu venis la montfalo aŭ tertremo. Ili sekvis la vojon kaj elfosis ilojn, kaj fine ili malkovris orajn bulojn, kiuj evidente estis disipitaj.

„Ni havas la minon. Kion fari nun?” diris Bill. „Ni voku la aliajn”, diris unu el ili.

„Ke vi estas azeno, mi sciis ĉiam”, diris la tria. „Sed, ke vi estas tia granda bovo, tion mi ne sciis. Ni bonkondute fermtenos la buŝon kaj diros nenion. Ni reiros kun la aliaj post kelkaj tagoj. Kaj post kelkaj semajnoj ni trio

denove venos solaj ĉi tien kaj ekspluatos la minon.‘

Pri tio ankaŭ la triopo konsentis. Ili kunkolektis la malmultajn etajn orajn bulojn kaj enpoŝigis ilin, por ke ili povu aĉeti bonan ekipaĵon por tio. Tiam ili zorgeme denove ŝutkovris ĉion. Sed antaŭ ol ili povis kovri ĉion, proksimiĝis alia taĉmento. La viroj de la alia trupo misfide rigardis la fosadon, kaj tiam diris unu el ili: ‚He, buboj, kiun ludon vi rolas ĉi tie? Ĉu vi volas deteni nin de la sankta meso?‘

La triopo kontestis, ke ili trovis ion, kaj ke ili volis trompludi. Ekestis kverelo. Kaj kvazaŭ la aero estus forportita la paroladon de la unua taĉmento, en la sama horo tie kolektiĝis du pliaj taĉmentoj. La unua kaj la dua, kiu surprizis la unuan, ĝuste ekpretis interkonsenti pakton kun la aliaj, ĉe kiu la ceteraj tri taĉmentoj estis ekskludotaj, kiam la du aliaj trupoj tie alvenis preskaŭ samtempe.

Nun kompreneble la dua taĉmento tuj retiriĝis de la ekskludiga pakto kaj kulpigis la unuan taĉmenton pri perfido. Unu el la viroj estis elsendita por voki ĉi tien ankaŭ la lastan taĉmenton. Kaj kiam ĝi alvenis, oni

interkonsiliĝis. Oni decidis pendigi la tri membrojn de la unua aro, pro la intencita silentigo de la trovo.

La tri viroj estis pendumitaj. Neniu protestis, ĉar forfalis tri pretendataj partoj, kiuj nun estis dispartigeblaj inter la ceteraj dekdu viroj.

Poste oni eklaboris kaj malfermis la minon. Estis efektive neelĉerpeble riĉa mino. Sed post kelke da tempo la nutraĵoj fariĝis tiom raraj, ke kvin viroj estis elsenditaj por alporti ilin.

Harry Tilton, kiu mem rakontis ĉion tion al mi, diris tiam, ke li estas kontenta pri tio, kio ĝis tiam fariĝis lia parto, kaj ke li volas formigri kun la kvin viroj, kiuj alportu la nutraĵojn. Li prenis sian parton kaj foriris. En la banko oni pagis al li por tio dudek okmil dolarojn. Por la mono li aĉetis al si bienon, kie li setlis por ĉiam.

La kvin viroj, kiuj foriris por la nutraĵoj, aĉetis pakĉevalojn, pli bonajn ilojn, abundajn nutraĵojn, kaj registrigis sian rajton pri parto de la mino. Poste ili revenis.

Kiam ili venis al la mino, ili trovis la kampadejon bruligita

teren, kaj la postlasitajn virojn murditaj, aŭ pli ĝuste dirate, mortbatitaj de la indiĝenoj. La oro ne estis tuŝita. Se oni juĝas laŭ la spuroj, okazis terura batalo, en la tempo, kiam la viroj forestis por aĉeti nutraĵojn. La revenintaj viroj entombigis siajn mortigitajn kamaradojn kaj komencis plu labori en la mino.

Pasis nur tri aŭ kvar tagoj, jen la indiĝenoj revenis. Ili estis pli ol sesdek virojn fortaj. Ili tuj atakis ilin kaj mortigis nun ankoraŭ la ceterajn virojn. Sed unu el tiuj viroj ne estis mortigita, sed nur tre grave vundita. Kiam li rekonsciigis, li rampadis antaŭen. Dum tagoj aŭ semajnoj. Li ne sciis precize. Fine trovis lin bienisto kaj kondukis lin hejmen. Li rakontis siajn travivaĵojn. Sed antaŭ ol li povis priskribi la lokon, kie ĉio ĉi okazis, li mortis pro siaj vundoj.

La bienistoj de la regiono, kie la viro mortis, ekiris por trovi la orominon. Ili serĉis multajn semajnojn, sed ili ne trovis ĝin. Harry Tilton, kiu iris al unu el la nordaj ŝtatoj, eksciis de la aferoj, kiuj okazis tie, nenion. Li ne plu zorgis sin pri tio, li vivis kontenta en sia bieno kaj supozis ĉiujn siajn kamaradojn, kiuj fosis kun li, riĉaj aŭ bonstataj

viroj, kiuj, akirintaj sufiĉe da oro, vojaĝis al oriento. Li mem estis silentema homo. Li parolis pri tio, ke li akiris sian monon per orfosado. Sed tio ne estis nekutima. Ĉar li ne troigis, sed, se li efektive parolis pri sia orfosista tempo, nur rakontis tute preterire kaj simple, tiu riĉa mino tute forgesiĝis.

Sed iom post iom la onidiro pli kaj pli konkretiĝis, ke Tilton akiris sian monon en malmultaj tagoj. Tion li ne kontestis. Kaj el tio oni konkludis, ke la loko, kie li fosis la oron, devas havi riĉajn trezorojn. Pli kaj pli da fortunaj ĉasantoj urĝis lin ellabori planon, tiel ke oni povu trovi la minon. Li fine efektive faris tion. Sed intertempe pli ol tridek jaroj estis pasis. Lia memoro ne estis plu tiel bona. Mi formarŝis kun unu el la aroj, kiuj iris laŭ la plano.

Ni trovis ĉiujn ĉi lokojn, kiujn Tilton priskribis. Sed la minon mem ni ne trovis. Eble ĝi estis ŝutkovrita plian fojon pro montfalo aŭ per tertremo, aŭ la indiĝenoj forviŝis ĉiujn spurojn, kaj tiukaze ili faris tion tiel lerte, ke troveblis nenio. Ili ne volis havi homojn en sia regiono; ĉar tia mino logus centojn da homoj kaj la regiono estus ĵetita en tian tumulton, ke la vivo, kiun ili estis kutimis

vivi, estus fuŝita.

„Ja, se oni povus trovi tian minon“, finis Howard sian rakonton, „jen oni estus la gajninto. Sed tiukaze oni eble serĉas dum sia tuta vivo kaj trovos nenion. Tio estas tiel kiel kun ĉiu alia negoco. Se oni trovas la ĝustan negocon kaj oni bonŝancas, oni havas sian orominon. Ĉiukaze, kvankam mi estas jam olda knabo, mi ĉiam denove partoprenas, se orofosado komenciĝas. Sed oni bezonas kapitalon, tiel, kiel por ĉiu alia afero.“

La historio, kiun Howard ĵus rakontis, entenis nenion, kio kuraĝigas, kaj nenion kio avertas onin. Estis kutima orfosista rakonto, sendube vera, sed tamen ĝi sonis fabeleca. Sed ĉiuj historioj, kiuj rakontas pri riĉaj gajnoj sonas fabelecaj. Por gajni oni devas riski ion. Kiu volas havi oron, devas serĉi ĝin. Kaj Dobbs decidis en tiu nokto serĉi oron, eĉ se li estus ekipita nur per poŝtranĉilo.

Nur unu demando restis, ununura demando postrestis, kiu ŝovis sin en sian planon. Ĉu li iru sola aŭ kun Curtin aŭ kun la olda Howard aŭ kun Curtin kaj Howard?

Rimarko

Beachcombers = strandrastuloj, do uloj, kiuj rastas bordon por

trovi iom da manĝo aŭ valoraĵojn

Estis sekvamatenne, kiam Dobbs plu rakontis la historion al Curtin, kiun li aŭskultis de Howard. Curtin aŭskultis atente. Fine li diris: „Mi pensas, ke tio estas vera historio.“

„Kompreneble estas vera historio. Kial ĝi estu mensogita?“ Dobbs ege miris, ke iu povas dubi pri la ĝusteco de la historio. Sed tiu dubo, kiun Curtin esprimis, havis efikon al li. Al li la historio ŝajnis tiel normala, kiel la fakto, ke estas matene, kiam la suno leviĝas, kaj vespere, kiam ĝi subiras. Estis nenio en la historio, kio povus esti elpensita de verkisto. La dubo, kiun metis Curtin al lia demando, tamen faris la historion aventurema. Kaj dum Dobbs rigardis la serĉadon de oro kun same tiel sobraj okuloj kiel la serĉadon de laŭordaj botoj en la diversaj ŝumagazenoj de urbo aŭ kiel la serĉadon de laboro, li subite ekkomprenis, ke oroserĉado nepre devas esti ĉirkaŭata de io timiga. Nur tial li havis tiumomente tian strangan senton, ĉar li perceptis tiun hororan, mistikan kaj fremdan senton neniam antaŭe, kiam oni parolis pri la oroserĉistoj. Kiam Howard tiel

seke rakontis la historion al li, li havis neniun alian senton krom tiu, ke oro kaj ŝtonkarbo fakte estas la sama afero, ĉar ŝtonkarbo homon, kiu okupiĝas pri ĝi, same tiel povas riĉigi kiel oro.“

„Ĉu mensogite?“ demandis Curtin. „Pri tio mi diris nenion. La historio per si mem ne estas mensogita. Ekzistas centoj de tiaj historioj. Tutajn montojn de tiaj historioj mi legis en gazetoj, kiuj presas tian. Sed mi supozas, ke la historio, eĉ se ĉio alia estus neverŝajna, certe estas vera en tiu parto, kie la tri viroj provas mistifiki la ceterajn de la kompanio kaj sangofride intencis trompi ilin.“

„Vi pravas!“ Dobbs kapjesis. „Tio estas la malbena, kiu ŝarĝas la oron.“

Dirante tion, li klare konsciiĝis pri tio, ke li ne estus parolinta tian frazon nur antaŭ horo, ĉar la penso tute ne venis en lian kapon, ke malbena devas kroĉiĝi al oro.

Curtin ne travivis tian ŝanĝon en sia opinio. Eble nur tial ne, ĉar tia neatendita dubo ne aperis en li, kiel Dobbs ĵus spertis.

Tiu interna travivaĵo, kiun Dobbs havis en tiu minuto, disigis la du virojn sen konsciĝi pri tio. Estis disiĝo interne de ilia senta mondo. Ekde nun ambaŭ iris rekte al alia celo en sia vivo. Iliaj diversaj sortaj destinoj komencis elformi sin.

„Malbeno sur la oro, ĉu?“ Curtin diris proteste. „Mi ne vidas iun. Kie estas la malbeno? Estas same tiom da beno sur ĝi. Dependas nur de tiu, kiu havas ĝin en la manoj. La diversaj karakteraj ecoj de la posedanto kreas la malbenon aŭ la benon. Donu al fripono silikonajn ŝtonetojn aŭ sekajn spongojn manen, kaj tuj li uzos ilin por fari per tio friponaĵon.“

„Posedavido estas la ununura eco, kiun la oro vekas en sia posedanto.“ Dobbs miris, kiel li venis al tiu opinio. Ĝi ŝajnis fremda al li. Sed li sugestis al si, ke li diris tiun opinion nur tial, por ke li povu kontraŭdiri ion al Curtin.

„Tio estas foje vere pura sensencaĵo, kion vi diras“, rimarkis Curtin. Senintence li elektis pli konfidencan formon de la alparolo, al kiu Dobbs same tiel senpense adaptiĝis, kvazaŭ li ne sentis la ŝanĝon.

„Dependas ja tute de tio“, Curtin daŭrigis sian paroladon, „ĉu la posedanto ŝatas la oron per si mem, aŭ ĉu li uzas ĝin nur kiel rimedon por atingi certajn celojn. Estas ja ankaŭ en la armeo oficiroj, kiuj pli atentis pri tio, ke la ledaĵoj estu skrupule pure purigitaj ol pri tio, ke la ledaĵoj troviĝu en uzebla stato. La oro mem ne estas necesa. Se mi povas supozigi iun, ke mi posedas multe da oro, mi povas atingi la saman, kvazaŭ mi vere havus ĝin. Estas ne la oro, kiu transformas la homojn, sed multe pli la potenco, kiun ili povas praktiki helpe de la oro, jen tio, kio ekscitas la homojn tuj kiam ili nur vidas oron aŭ nur aŭdas pri ĝi.“

Dobbs movis sian korpon malantaŭen por apogi sin al la benko, sur kiu sidis ambaŭ. Li rigardis supren kaj rimarkis sur tegmento de unu el la transaj domoj du laboristojn, kiuj metis telefonkablojn. Ili staris tiom nesekuraj, ke oni povis atendi ĉiun momenton, ke ili falos malsupren. Por kvar pesoj aŭ kvar pesoj kaj duonan tage, pensis Dobbs, kaj ĉiam kun la perspektivo rompi la nukon al si aŭ disbati la ostojn; ĉe la starigado de argano estas simile, nur ke la perspektivo estas pagata pli bone.

Tiam li pensis, ke estas sufiĉe kadavra vivo, kiun oni vivas kiel laboristo. Kaj daŭrigante tiun penson, li demandis: „Ĉu vi do perfidus viajn amikojn, por havi la tutan oron sola por vi, tiel kiel la tri viroj provis tion?“

„Tion mi nun ne povas diri“, respondis Curtin. „Mi supozas, ke eĉ ne unu homo ekzistas, kiu precize povus diri, kion li farus, se li povus akiri grandan amason da oro por si mem, kaj se li havus la okazon forigi aliajn partoprenantojn. Mi estas konvinkita, ke ĉiu homo agos alie ol li mem atendis en tiu momento, kiam li subite ricevos multe da mono aŭ vidas la eblon per nura manmovo ensakigi amason da oro.“

Dobbs rigardis ankoraŭ nun supren al la telefonlaboristoj. Kvankam li ne deziris tion al la laboristoj, li esperis tamen iomete, ke unu el ili falu malsupren, ĉar tio havigus iom da distro en lia monotona vivo.

Ĉar tamen neniu el la laboristoj falis malsupren, li rekonsciiĝis, ke li sidas maloportune kaj, ke la ŝultroj doloras al li. Li rektiĝis sur la benko kaj bruligis cigaredon. Li postrigardis la fumon kaj diris poste: „Mi

farus tion tiel kiel Tilton. Tio estas la sekura vojo. Kaj oni ne devas plu tiom laboraĉi kaj ne plu tiom malsate pigrumadi. Mi kontentiĝus pri malgranda kvanto kaj irus mian vojon. La aliaj pro mi kvereladu kun la aliaj.“

Curtin ne sciis kion respondi pri tio. La temo estis ĝisdetale traktita de ambaŭ, kaj ili parolis pri io alia, pri io tute neinteresa, nur por paroli ion kaj por ne sidadi tiel stultege.

Sed posttagmeze, reveninte de la banado en la rivero, kaj ĉagreniĝinte dum la tuta vojo, ke ili devis piediri sur la longa polva *Avenida*, ĉar ili devis ŝpari la dekkvin centavojn por la tramo, oni denove komencis priparoli la orotemon. Ĉar ili ĉiam estis nur nesufiĉe sataj, ĉiam soifaj je glaso da glacia akvo, ĉar ili ĉiam dormis malbone en la duraj kaj neoportunaj litoj, la penso pri oro seninterrompe laboris en ili. Pri kio ili vere pensis, tio estis la ŝanĝo de ilia aktuala situacio. Tiu situacio ŝanĝeblis nur per mono. Kaj mono estis tiom proksime parenca al oro. Tiel la pensado pri oro fariĝis pli kaj pli forta en ili kaj estingis ĉiujn aliajn pensojn. Ili fine ekkonsentis, ke mono ne povus helpi al ili, ke nur oro,

granda monto da oro povus liberigi ilin el tiu ĉi vivo, el tiu mizera vivo inter malsatmorto kaj neniam-satiĝo. Ili estis en regiono, kie troveblas neimageble multaj trezoroj da oro. Ili vidis la oron briletantan antaŭ si, eĉ tiam, kiam ili fermis la okulojn, ĉar la suno tiel senkompate blindige radiis sur la blankan polvan *Plaza*. Eble ne estis la oro, eble estis la varmega asfalto, la blanka polvo, la blankaj domoj, kiuj faris ilin tiel senpaciencaj. Sed kiom ajn ili pensadis, ili ĉiam denove revenis al la oro. Oro estis glacia akvo, oro estis kontenta stomako, oro estis frideta loĝejo en la alta eleganta Riviera-hotelo. Oro, nur oro, kaj tiam la starado antaŭ la usona banko ĉesiĝos, kie oni esperas flate almozpeti la manaĝerojn de la naftokampoj pri grandanime donita peso aŭ pri laboro. Tio estas hontiga kaj senhoriga vivo. Tiel tio ne iru ĝiseterne. Oni devas fini tion.

Post kiam tri tagoj pasis, dum kiuj neniu bonŝanco pri laboro montriĝis, kaj vere tiel ŝajnis kvazaŭ ankaŭ en la tri sekvaj monatoj ne estos bonŝanco pri laboro, diris Dobbs al Curtin: „Mi ekiros nun, al oro. Kaj se mi devus iri tute sola, mi iros. Ĉu mi mortaĉas ĉi tie, aŭ en la *Sierra* inter la indiĝenoj, tio estas por mi nun vere tiel egala kiel

grasa kuko aŭ siropobarelo. Mi ekiros.“

„La saman proponon ĝuste mi volis fari al vi“, diris Curtin, „mi ekpretas pri ĉiu ĉevalŝtelado.“

„Ja efektive restas nenio alia plu al vi krom la elekto inter poŝoŝtelado kaj *Santa Maria*.“

„Sankta Maria, ĉu?“ demandis Curtin. „Mi ne estas katolika.“

„Ĉu vi estas katolika ĉu ne, tion ili ne demandos vin. Sed se vi malbonŝancas ĉe la poŝoŝtelado, tiukaze vi ja lernos, kio estas *Santa Maria*. Tio estas la puninsulo ĉe la okcidenta bordo, kie oni ne demandos vin pri la religio, sed kie oni volas scii de vi nur tion, kiom da jaroj oni kroĉis al vi. Se vi konatiĝos al tiu *Santa Maria*, vi ekscios, kial Sankta Maria ĉiam havas malfermitan klaktranĉilon en sia koro. Tion puŝis iu en ŝin, kiu revenis ankoraŭ vivanta de tiu insulo.“

„Ni do povus ekiri tuj morgaŭ.“

Dobbs pripensis tion dum certa tempo, kaj poste li diris:

„Mi pensis, ke ni povus kunpreni la oldan Howard. Ni demandu lin hodiaŭ vespere, kiel li pensas pri tio.“

„Ĉu Howard? Kial? Li ja estas tro maljuna. Eble ni devus porti lin sur la dorso.“

„Maljuna li estas“, konfirmis Dobbs. „Sed li estas tiel rezistema kiel kuirita malnova botoplandumo, se ĉio dependus nur de tio, li eltenus pli ol ni du kune. Mi nun devas tuj konfesi, ke mi ne havas multe da scioj pri la orofosado kaj mi eĉ ne ĝuste scias kiel ĝi aspektas, se oni vidas ĝin antaŭ si en koto. Howard havas spertojn, li mem fosis ĝin kaj enspezis monon ĉe tio. Ĉe la nafto ĉio tio denove elspeziĝis. Kunhavi tian oldan spertan ulon estas kvazaŭ oni jam ensakigus duonon. Ni eĉ ne scias, ĉu li efektive kuniros.“

„Ni simple demandu lin“, konsilis Curtin.

Ili iris al la hotelo Oso Negro. Howard kuŝis en la lito kaj legis banditajn rakontojn en kajero de *Western Story Magazine*.

„Mi?“ li diris tuj. „Kia demando? Kompreneble mi partoprenos. Mi ĉiam ĉeestas, se komenciĝas io pri oro. Mi havas ankoraŭ tricent dolarojn ĉi tie en la banko. Ducent dolarojn mi enmetos por la afero. Estas mia lasta

mono. Se ti u estos elspezita, mi estas finita. Sed oni devas riski ion.“ Post kiam ili kunĵetis sian monon, Dobbs memoris pri sia loteria loto. „Ne estu tiel superstiĉa“, diris Curtin ridante. „Mi ankoraŭ neniam vidis iun, kiu gajnis ion en loterio.“

„Faras nenion“, diris Dobbs pri tio. „Mi almenaŭ foje iru por rigardi la liston. Tio ne damaĝos al mi.“

„En tiu kazo mi kuniros. La acidan grimacon, kiun vi montros, mi volonte volas rigardi.“

La listoj estis elpendigitaj ĉie. En ĉiu magazeneteto, kie oni vendas lotojn. La listoj estis presitaj sur tolo. Ĉar neniu aĉetis liston kaj la loterio neniam faris kromnegocon el la vendado de la listoj, la listoj estis palpitaĵoj de centoj de homoj. Ili devis esti tre solidaj, por povi rezisti la atakojn de tiuj, kiuj supozis, ke ili ĉifoje tute certe gajnis ion.

Jam ĉe la angulo de la Madrid-koktelejo pendis tia listo, kiu estis granda kiel mantuko.

Dobbs ĵetis rigardon sur ĝin kaj diris al Curtin: „Via superstiĉo estas pli ridinda ol mia. Rigardu, ĉu vi vidas la grase presitan numeron? Tio estas numero mia. Por mia

dudekono oni nun pagos al mi cent pesojn.“

„Kie?“ demandis Curtin mirigite.

„Ni iru tuj al la agentejo por enkasigi la sumon.“

Dobbs metis sian loton sur la tablon. La agento kontrolis ĝin kaj sen fari iun dekalkulon de ia speco, li enmanigis al Dobbs du pezajn orajn kvindekpesajn monerojn.

Kiam ili staris denove sur la *Plaza*, diris Curtin: „Nun mi alportos ankoraŭ cent dolarojn. Tiam sufiĉos. Mi havas amikon en San Antonio, transe en Teksaso. Tiu sendos la monon al mi.“

Li telegrafis, kaj la mono alvenis ĝustatempe. Ili prenis la noktotrajnon al San Luis. De tie ili veturis per la sekva trajno supren al Durango.

Tie ili sidis antaŭ mapoj kaj studis la regionojn.

„Kie la fervojo ankoraŭ veturas, tien ni eĉ ne pensu iri“, diris Howard sobre. „Tio ne indas la penon. Kie estas fervojo, kie estas nur unu bona vojo, tie oni konas ĉiun etan ejon, kie io povus esti. La sovaĝejoj estas, kie oni povas trovi ion. Tie, kie ne estas pado, tie, kien geologoj

ne kuraĝas iri, tie, kie neniuj homoj scias, kio estas aŭto, tie oni devas fosadi surgenue. Kaj tian regionon ni devas serĉi por ni.“

Li zigzagadis per fingro sur la mapo kaj diris tiam:

„Proksimume ĉi tie. Ĝisdetale precize tio ne devas esti. Se oni jam foje estos tie, oni devos malfermiteni la okulojn. Tio estas ĉio. Mi iam konis iun, kiu povis eĉ flari la oron, tiel kiel soifa azeno flaras akvon, se li volas trinki.“

„Ĝuste“, diris Dobbs; „jen venas en mian kapon, ke ni tuj ĉi tie en iu najbara loko devos aĉeti azenojn, kiuj portos niajn pakaĵojn.“

Curtin kaj Dobbs lernis tre rapide, ke ili estus senhelpaj sen la olda Howard. Tiel larĝe kaj tiel senkaŝe la oro ne kuŝas, ke oni stumblas sur ĝi. Oni devas kompreni vidi ĝin. Oni povas iri super ĝin kaj ĝin ne ekvidas. Sed Howard ĝin vidis. Eĉ se estis nur spuro de ĝi proksima. Li ekvidis ĝin je la aspekto de la regiono, ĉu ĝi povas havi oron ĉu ne, ĉu indas la penon malligi la ŝpatojn de la pakaĵo kaj elfosi kelkajn ŝpatplenojn da sablo kaj ellavi ĝin. Se Howard komencis pikadi per pikfosilo kaj fosadis kiel talpo aŭ komencis lavi en la fritpato, tiukaze estis promesplena tero, kiu laŭjuĝe devus havi oron. Kvarfoje ili jam trovis oron. Sed la kvanto, kiu lasis ellavi sin, estis tiom eta, ke oni ne povus atingi bonan tagsalajron. Unufoje ili trovis tre promesplenan lokon, sed la akvo, kiun ili bezonis, por ellavi ĝin, estis ses horojn for de la loko, kaj ili devis rezigni pri ĝi.

Tiel ili migris ĉiam plu, pli kaj pli profunden en la altan montaron.

Iumatene ili retrovis sin kvazaŭ firmpinĉitaj per kojnoj en sia malvasta vojo. Ili rampadis kaj grimpis anhele kaj

havis penon antaŭenigi la azenojn. Ili estis en diable aĉa humuro. Kaj Howard diris eĉ aldone dum tiu fihumuro: „Jen mi elserĉis ja du fajnajn kunmanĝantojn, vin ambaŭ, tion mi faris. Ĉe l' diablo!“

„Fermu vian buŝaĉon!“ Dobbs vokis kolere.

„Fajnajn kunmanĝantojn“, ripetis Howard seke kaj moke.

Curtin havis fortegan insultvorton sur la lango. Sed antaŭ ol li povis elpafi ĝin, diris Howard: „Vi estas ja tiom ŝtipkape stultegaj, ke vi eĉ ne vidas la milionojn, se vi tretadas kun ambaŭ piedoj sur ili.“

La du pli junaj, kiuj antaŭe iris, haltis, kaj ne sciis, ĉu Howard mokis ilin aŭ ĉu li pro la streĉiĝo de la lastaj tagoj havis atakon de frenezo.

Sed Howard rikanis al ili kaj diris tute sobre, sen montri eksciton: „Vi promenas sur la nuda klara radianta oro kaj eĉ ne vidas ĝin. Kiel mi venis al tio iri serĉi oron kun tiaj mefitoj, kiaj estas vi, tio ankoraŭ ofte cerbumigos min, dum la resto de mia vivo. Mi volus scii nur tion, kiun hontigan pekon mi pune repagadu, ke mi devas elteni vin.“

Dobbs kaj Curtin jam haltis. Ili rigardis antaŭ si sur la teron kaj tiam ili rigardis sin reciproke, kaj poste ili rigardis al Howard kun mieno, kiu ne tute klare montris, ĉu ili ekstultiĝis aŭ ĉu ili supozis, ke Howard estas sur tiu vojo.

La oldulo kliniĝis, fosis permane en la loza sablo kaj levis manplendon de ĝi. „Ĉu vi scias, kion mi havas ĉi tie en la mano?“ li demandis. Sen atendi respondon li aldonis: „Tio estas pagokoto, aŭ se vi ne komprenas tion, tio estas oropolvo. Kaj tie estas tiom multe da ĝi, ke ni, la triopo, ne povos forporti ĝin sur niaj dorsoj.“

„Montru foje“, ambaŭ vokis samtempe kaj proksimiĝis.

„Vi ne devas proksimiĝi. Vi devas nur kliniĝi kaj levi ĝin, jen vi ekvidos la oron kaj havos ĝin en la manoj.“

Skeptike ili levis manplendon kun sablo.

„Vi apenaŭ vidos ĝin“, Howard diris rikane, „kokidetoj, kiuj vi estas. Sed je la pezo vi ja palpos ĝin, pri kio temas.“

„Efektive“, vokis Dobbs, „nun ankaŭ mi sentas ĝin. Ni povus tuj plenigi la sakojn kaj poste repeli la azenojn.“

„Kompreneble, tion ni povus fari“, diris Howard kaj kapjesis. „Sed tio estus malbona negoco. Pli bone estas, se ni ellavos ĝin. Kial ni portu la superfluan sablon? La sablon oni ne pagos al ni.“

Howard sidiĝis kaj diris: „Tiukaze foje alportu unue kelkajn sitelojn da akvo ĉi tien. Mi faros procentoprovon.“

Kaj nun komenciĝis la efektiva laboro. Oni devis serĉi akvon. Ili trovis akvon, sed ĝi kuŝis cent kaj dudek paŝojn pli malalte de la monto. Kaj oni devis suprenporti ĝin en siteloj. Malsuprenporti la sablon kaj tuj lavi ĝin ĉe la akvo, farus pli da peno, se oni konsideras la tempon. La akvon oni povis uzi ĉiufoje denove. Kvankam ĝi fariĝis pli kaj pli malmulte post ĉiu ellavado, oni devis anstataŭi nur la provizon, dume oni male devus malsuprenporti la tutan sablon kaj ĝi povus okazi, ke en du sakoj da sablo estas apenaŭ gramo da valoraĵo.

Ili konstruis la kampadejon, starigis la balancilstablojn kaj la trogecajn skueblajn trafluilojn por la lavado de la ŝlimo, fosis kanaletojn por la dekliva akvo, kaj per ŝpatoj elfosis cisternon, kiun ili per kalko kaj argilo faris tiom akvorezista, ke la perdo fariĝis tiom malmulta, ke ne indis

la penon paroli pri tio.

Post du semajnoj ili povis iri al la produktiva laboro.

Estis streĉa laboro. Tion oni rajtas diri. Ili laboraĉis kiel ŝtipkapuliĝintaj punkaptitoj. Je la hela tago estis tre varme, kaj nokte estis ege fride. Ilia laborkampadejo situis alte en la montaro, en la *Sierra Madre*. Neniu ordigita vojo kondukis tien, nur mulopado ĝis la akvo. Por atingi la plej proksiman fervojhaltejon necesis azenrajdado dum dek aŭ dekdu tagoj. Kaj la marŝo kondukis tra krutaj pasejoj kaj montaraj padoj, tra riveroj, tra kavigitaj vojoj laŭ altaj akraj rokovandoj. Sur la tuta vojo troviĝis nur kelkaj indiĝenaj vilaĝetoj.

„Tiel mi ankoraŭ ne laboregis en mia tuta vivo“, opiniis Curtin iumatene, kiam Howard lin ankoraŭ antaŭ la sunleviĝo vekigis skuante. Li tamen ekstaris, selis la azenojn kaj pene alportis la akvokvanton, kiu estis necesa por tiu tago, kvankam li antaŭ la sepa ne ricevos eĉ mordaĵon en la stomakon.

Kiam ili tiam ĉiuj sidis ĉe la matenmanĝo, diris Howard: „Kelkfoje mi demandas min tute serioze, kion vi propre

pensis pri la orfosado? Mi estas certa, ke vi imagis, ke oni devu nur kliniĝi, kapti per ungegoj la oron kuŝantan kiel silikoj, plenigi ĝin en sakojn, kaj tiam formarŝos. Se tio estus tiel simpla kaj tiel senpene farebla, la oro havus nur la valoron de silikaj ŝtonetoj.“

Dobbs murmuradis ion kaj diris post certa tempo: „Sed devas ekzisti lokoj, kie oni trovas ĝin pli kompakte, kie ne estas tiom mizere penige kunskrapi uncon, ĉu?“

„Tiaj lokoj ekzistas, sed ili estas tiom raraj kiel lota ĉefgajno en loterio“, respondis la oldulo. „Mi vidis lokojn, en kiuj oni malkovris vejnojn, kie la uloj elhakis aŭ elfosis pugnograndajn orobulojn. Tri, kvar, kaj ok -funtajn mi vidis je unu tago. Kaj krome mi vidis, ke en la sama loko kvar viroj laboraĉis preskaŭ ĝismorte dum tri monatoj, kaj kiel kvaropo en la tri monatoj apenaŭ rafinis kvin pundojn. Vi povas volonte fidi pri tio al mi: Ellavi sablon, kiu konstante enhavas oron, estas la plej sekura. Estas streĉa laboro, sed se oni ok aŭ dek monatojn laboris tiel, oni povas ŝovi atentindan sumeton en la poŝon. Kaj se oni eltenas tion dum kvin jaroj, oni estas sekurigita dum la resto de sia vivo. Sed tiun mi volus unue vidi, kiu eltenas

tion kvin jarojn. Plej ofte la kampo jam post kvin monatoj elĉerpiĝas, kaj oni devos denove ekmigri, por trovi alian virgecan kampon.“

La du flavbekuloj imagis la orfosadon pli simpla afero. Tiun penson ili havis en ĉiu horo kvarfoje. Fosi kaj fosi de sunleviĝo ĝis sunsubiro ĉe diabla ardo. Tiam surĵeti kaj surĵeti la sablon, balancadi kaj skuadi kaj kribri ĝin, kaj ĉion tion ripeti, tri-kvar-kvinfoje. Ĉiam denove meti la koncentraĵon en la balancpatojn, ĉar ĝi ne elvenis pura.

Tiel tio iris tagon post tago, sen interrompo. Ili nek povis rekte stari, nek kuŝi, nek sidi, tiom la dorso doloris. Iliaj manoj fariĝis kvazaŭ tuberaĵ ungegoj. Ili ne plu povis rektigi la fingrojn. Il ne razis sin, kaj ili ne tondis sian hararon. Ili estis tro lacaj kaj tro indiferentaj por tiaj aferoj. Se la ĉemizoj aŭ pantalonoj disŝiriĝis, ili nur tiukaze flikis ion je ili, se tio nepre estis necesa por konservi la vestojn, ĉar alie ili estus disfalintaj.

Ne estis dimanĉo; ĉar la ripozotago necesis por ripari la primitivan maŝinaron, por foje lavi sin, pafi kelkajn birdojn aŭ kapreolon, serĉi novan paŝtejon por la azenoj kaj migri al indiĝena vilaĝo por tie aĉeti ovojn, disfrotitan

maizon, kafograĵojn, tabakon, rizon kaj fazeolojn. Ili jam devis esti kontentaj, se ili efektive ricevis tiajn aĵojn. Pri faruno, lardo, blanka sukero kaj ladskatoloj kun lakto ili povis pensi nur tiukaze, se iu entreprenis tutan tagvojaĝon, por atingi la pli grandan vilaĝon, kie oni povis ricevi tiajn raraĵojn de tempo al tempo, sed eĉ ne ĉiam. Se ĉe tia ekspedicio sukcesis eĉ kunporti botelon da tekilo, oni rigardis tion triumfa procesio.

Tiam la demando leviĝis, kiel oni konduku rilate la licencon. Sen licenco ili rajtis serĉi, sed ne fosi kaj ne rafini oron. Sed tio rilate la licencon ne estis senproblema. Unu el ili devis iri al registara oficejo, devis tie precize informi, kie estas la kampo, kaj devis pagi atentindan sumeton. De la gajno ili devis pagi eĉ procentaĵon. Entute povis daŭri kelkajn semajnojn ĝis ĉiuj aferoj estis plenumitaj laŭ la reguloj.

Ĉio ĉi ne estis tre terura. Sed kio estis plej terura, tio estis la simpla fakto, ke ili per la ricevado de la licenco, ankaŭ se ili estis kiom ajn atentemaj, surnukigis iujn banditojn. Jenaj banditoj, kiuj ne semas, sed rikoltas. Tiuj embuskis semajnojn aŭ monatojn, lasis fervore laboraĉi la virojn,

kaj se ili poste foriris kun sia ŝarĝo, ili atakis ilin kaj forprenis la tutan oron. Kaj ne nur la oron oni forprenis de ili, sed ankaŭ la azenojn kaj la ĉemizon, kiun ili havis sur la korpo. Sen azenoj kaj sen pantalonoj, ĉemizo kaj ŝuoj elveni el sovaĝejo, estas damne komplika afero. Ofte la banditoj komprenis tion, kaj por ne tiom afliktigi ilin, ili prenis de ili ankaŭ la vivon, ĉar ili havis kompatemajn animojn. Kiu sciu, kie la kompatinduloj estas restintaj? La vepro estas tiom granda, ĝiaj profundoj estas tiom netrapenetreblaj, ĝiaj danĝeroj tiom multaj. Jen serĉu foje perdiĝinton. Kaj antaŭ ol la serĉado efektive povus komenciĝi, la vepro apenaŭ lasis plu lastan osteton kiel restaĵon. Kiel en tiu kazo eĉ raportu, kiu estis la viro, al kiu apartenis la osteto. Kaj la banditojn, ĉu? Tiujn oni metas antaŭ provizoran tribunalon. Sed por povi fari tion, oni devas havi ilin antaŭe. Kaj ĉar ili scias tion, ke neniu povas damaĝi ilin, antaŭ ol oni kaptos ilin, tial tio estas tiel simpla negoco esti bandito anstataŭ streĉege labori kaj gajni la oron, kiu kuŝas por ĉiu, per propra laboro.

Se iu ricevis licencon, tio ĉiam diskoniĝas. Kaj tio ne estas la unua fojo, ke ne banditoj, sed la murdistoj de granda nobla minkompanio sin liberigas de la proletaj

malkovrintoj. Tiam la kampo dum kelkaj monatoj ne plu estas ekspluatata, la licenco senvalidiĝos, kaj la kompanio akiros la licencon, kiu efektive estos transdonita al ĝi, ĉar la antaŭa posedanto rezignis pri siaj rajtoj pro malĉeesto.

Sekve estis prudenta, ne rompi sian kapon pri la licenco. Se oni tiam post certa tempo decidis, ke oni nun povos forlasi la kampon, ĉar oni havas sufiĉe da oro, oni povas diskrete forporti la predon. Neniu homo ekzamenos tiujn ĉifonitajn vagabondojn. Kaj ili povus facile kuraĝe almozpeti sen aflikto pri tabako ĉiujn homojn, kiuj povus esti banditoj aŭ ĉeokaze intencas fariĝi banditoj.

Tio estas do la afero pri la licenco. Se oni havas iun, la oron povas forpreni banditoj. Se oni havas neniun kaj tio fariĝos konata, la registaro forprenas de oni duonon aŭ la tuton de la kunskrapitaĵo kiel punon. Jen la vepro, kiu estas tiom granda, tiom vasta, tiom silentema. Kaj jen tiom da aliaj aferoj. Tuj kiam oni posedas ion, ĉiuj aferoj en la mondo tuj aspektas tute alia. En ĉiu kazo oni apartenas ekde tiu momento al la malplimulto, kaj ĉiuj, kiuj posedas nenion, aŭ kiuj posedas malpli ol oni mem, fariĝos ĝismortaj malamikoj. Tiam oni devos ĉiam

memgardi. Oni tiam ĉiam devos gardi ion. Tiom longe, kiom oni havas nenion, oni estas la sklavo de sia malsata stomako kaj la natura sklavo de tiuj, kiuj povas pleniĝi malsatan stomakon. Sed, se oni havas iom, oni estas la sklavo de sia posedo.

La tri viroj, kies vojoj ĉi tie kruciĝis, neniam estis amikoj. Ili ankaŭ apenaŭ iam pensis pri tio, iam fariĝi amikoj. Ili estis, por diri la plej bonan pri tio, negocamikoj. Nur pro kaŭzoj de utileco ili kuniĝis. Tuj, kiam tiuj kaŭzoj malaperis, ankaŭ ilia komuneco ĉesis. Ili ekdisputis, kaj ili kverelis, kiel tio ĉiam okazas, se homoj estas kunaj dum certa tempo. Tiu kverelado estus povinta fari el ili iom post iom amikojn. Tio ne estus tre miriga. Se homoj, kiuj ne estas amikoj, komencas disputi kaj kvereli, tiukaze tio estas plej ofte la komenco de longa amikeco.

La komunaj penoj, la komunaj zorgoj, la komunaj esperoj, la komunaj seniluziiĝoj, kiujn travivis la viroj en tiuj monatoj, devis konduki laŭ ĉiuj saĝoj de la sociologio al amikeco. Ili estis tamen militkamaradoj, pli bonaj militkamaradoj ol milito povus formi. Estis pli ol nur je unu okazo, ke Howard al Dobbs, Curtin al Howard, Dobbs al Curtin, savis la vivon; alitempe okazis, ke Dobbs konservis Howardon, je alia fojo Curtinon de la perdo de la lasta spiro. Ĉiuj eblaj kombinoj okazis. Ĉiu ĉiam tuj estis preta helpi al alia aŭ riski siajn proprajn ostojn, aŭ

eĉ la propran vivon por sekurigi la vivon de la subita falinto. Ĉio ebla okazis. Ekzemple rompiĝis ekfaligita arbo tro frue, kaj Dobbs kaptis ĝin per ŝultro, kaj donis al ĝi tiel alian direkton, alie la arbo estus frakasinta Curtinon. La ŝultro de Dobbs aspektis aĉa post tio!

„Bone farite, Dobbs“, diris Curtin. Kaj tio estis ĉio. Kion diri plu?

Du semajnojn poste trarompis tergalerio, kiam Dobbs estis en ĝi, kaj Curtin elfosis lin, kvankam larĝa peza tavolo da silika tero pendis super li kaj ĉiun momenton povis subite fali por entombigi Curtinon tiel sekure, ke Howard, se li estus provinta trafosi la galerion de la alia flanko, alvenus en ĉiu kazo tro malfrue por eĉ nur diveni, kie ambaŭ troviĝas.

Kiam Dobbs poste estis elŝirita, rekonsciĝinte denove kaj komencante spiri, li diris: „Se vi estus kraĉintaj unu plian fojon manen, tiukaze mi mem ne plu povus kraĉi sur tiun sablomonton.“

Ĉe tio li elkraĉis buŝplenon da tero.

En tiaj okazoj oni neniam interŝanĝis multajn vortojn.

Estis tute sobra servo, kiun unu al la alia faris. Sed tiuj servoj, tiuj helposervoj ne proksimigis ilin. Ili ne fariĝis amikoj. Ili ne estus amikiĝintaj eĉ tiukaze, se ili ankoraŭ dek pliajn jarojn reciproke estus savintaj la vivon.

Ili mem ne povis observi sin, ili estis partoprenantaj partianoj. Sed tiu, kiu foje povus vidi ilin antaŭ la bivakfajro, mallonge antaŭ la kuŝiĝo por dormo, gajnus la impreson, ke ĉiu el ili atendas bonan okazon, por salti al la gorĝo de la du aliaj. Tamen ne estis murdo, kio briletis en iliaj okuloj. Cu eble estis envio? Sed se oni demandus ĉiun unuopulon el ili, kion li sentas rilate al la du aliaj, li ne dirus „envio“ aŭ „poseda avido“. Tio tute certe ne estis tiel. Ĉiu posedis same multe, ĉiu sciis, ke la aliaj preskaŭ la tutan posedon metis en la komunan entreprenon, ke ĉiu tre streĉe laboris, ke ĉiu mizerege vivaĉis, ke ĉiu toleris ŝajne neeblan por atingi ion. Kiel en tiu kazo senti envion? Aŭ avidon? Tiel kontraŭnature sana homo ne pensas.

Ĉiuvespere ankoraŭ en la hela taglumo oni zorgeme taksis la valoron de la tagogajno, tiam ili dividis ĝin en tri partojn kaj ĉiu prenis sian parton al si. Tio okazis tuj

dekomence kvazaŭ per si mem.

„Plej bone estas, se ni dispartigas la partojn ĉiuvespere, kaj ĉiu prenas sian parton al si.“ Tiun proponon Curtin faris je la dua vespero de tiu semajno, en kiu la laboro komencis enspezigi la unuajn gajnojn.

„Tiukaze mi almenaŭ ne devas esti via trezorgardisto“, diris Howard.

Tuj la du aliaj rigardis supren: „Ni diris nenion pri tio, ke vi gardu la partojn. Tio estus estinta antaŭe ankoraŭ gravega demando, ĉu ni ĉion tion transdonu konfide al vi.“

„Ĉu vi rigardas el la fenestro?“ ridante diris Howard. Li ne ofendiĝis. Li tro ofte travivis tiajn ŝanĝojn, por ekscitiĝi pri tio. Korafable li diris: „Mi pensis nur, ke mi estas la plej fidinda ĉi tie.“

„Vi, ĉu?“ vokis Dobbs. „Ĉu ni do ne? Ĉu ni estas do forkurintaj punkaptitoj?“

Kaj Curtin diris: „Kiel ni sciu, kiel vi fariĝis maljuna?“

Howard ne lasis acidigi sian gajan humuron.

„Kompreneble vi ne scias tion. Sed mi pensas, ke ĉi tie kaj inter ni ĉio ĉi ne validas. Mi demandis neniun el vi, de kie li venas, kaj kie li pasigis siajn jarojn de senkulpeco. Tio cetere estus tre malĝentila. Oni neniam tentu iun mensogi. Ĉi tie ekstere, kie krias neniuj koko, savas nin neniuj trompo. Ĉu ni ĉi tie reciproke mensogas ion aŭ ĉu ni rakontas reciproke la sangan veron, tio validas eĉ ne kvincendon. Sed mi estas el nia triopo la ununura, kiu ĉi tie ekstere estas fidinda.“

La du aliaj rikanis. Sed antaŭ ol ili trovis la tempon doni sukan respondon, Howard daŭrigis: Vi ne devas ekscitiĝi. Estas ĝuste, kion mi diras. Ĉi tie validas nur sobraj faktoj. „Ni povus ja transdoni la oron konfide al vi“, ĉe tio li kapjesis al Dobbs, „por gardi ĝin. Sed se mi sidas en la vepro kaj ĉarpentas apogilojn kaj Curtin rajdis malsupren en la magazenon, vi kunpakus ĉion kaj foriĝus.“

„Tio estas malica diri ion tian“, ekscitiĝis Dobbs.

„Povas esti“, rediris Howard trankvila, „ke tio estas malica elparoli tion. Sed estas same malice tion pensi. Kaj vi estus la unua homo, kiun mi iam ajn renkontis, kiu ne pensus ion tian. Kun la posedo de la aliaj fuĝi, mi tuj

volas diri mian opinion, estas neniŭ malicaĵo, sed ĉi tie ekstere estus tute natura afero. Stultulo, kiu ne farus tion. Vi estas nur tro fiaj por konfesi tion. Sed lasu foje havi al ni kune trezoreton el dudek kilogramoj de tre pura oro, tiukaze mi foje volus scii, kion vi pensas. Vi ne estas pli bonaj aŭ pli malbonaj ol iuj aliaj uloj. Vi estas tute naturaj homoj. Kaj se vi ĉi tie iutage ligos min al arbo, ĉion surpakos kaj poste foriĝos kaj lasos mortaĉi min ĉi tie, por havi mian parton, jen vi farus nur tion, kion ĉiu farus, se li ne ekhavis en la ĝusta momento la penson, ke tio finfine ne alportus la deziritan pagon. Sed mi ne povus deskui la polvon de la piedoj. Mi ne plu estas sufiĉe rapide per la piedoj. Vi kaptus min je la kolumo interne de dekdu horoj kaj pendigus min sen konscienciproĉoj je la plej proksima arbo. Mi ne povas fuĝi, mi dependas de vi. Tial mi pensas, ke mi estas la sola fidinda persono ĉi tie.“

„Se oni pripensas tion tiel“, diris Curtin, „tiukaze vi pravas. Sed ĉiukaze estas pli bone, se ni ĉiuvespere dividus en partojn, kaj ĉiu gardos sian parton sola. Jen ĉiu povos foriri, kiam li emos.“

„Mi diras nenion kontraŭ tio“, diris Howard, „tio ne estas tiel aĉa. Tiukaze ĉiu konsideras tion, ke la aliaj povus elflari lian kaŝejon.“

„Kian aĉan karakteron vi havas“, opiniis Dobbs, „ke vi ĉiam pensas nur pri fiaĵoj!“

„Vi ne povas ofendi min, knabo“, rediris Howard. „Mi konas la homojn kaj scias, al kiaj karesemaj agoj kaj pensoj ili kapablas, se temas pri oro. Esence la homoj ĉiuj estas samaj, se la oro estas en la ludo, ĉiuj same fifaraj. Tie, kie oni povas kapti ilin, ili estas nur pli memgardemaj, pli mensogemaj kaj pli hipokritaj. Ĉi tie ekstere ili ne devas hipokriti, ĉi tie la negoco estas ĉiam klara kaj travidebla. Simpla kaj malkomplika. Interne de la urboj, tie estas miloj da diversaj rezistoj kaj malhelpoj. Ĉi tie estas nur unu rezisto, la vivo de la alia. Kaj ĉi ti estas ĉiam nur unu demando.“

„Kiu?“demandis Dobbs.

„Tiun mi volus scii“, respondis Curtin samtempe.

„Ĉi tie estas nur tiu unu demando, ĉu ne iutage la memoro tro ŝarĝos la konsciencon de iu el ni. Agoj ne

ŝarĝas iun. Estas ĉiam nur la memoroj, kiuj ronĝas je la animo. Ni venu do al la fino. Ni do ĉiuvespere dividu la oron. Kaj ĉiu elektu bonan kaŝejon. Se foje estos iam kvin kilogramoj, tiukaze ni neniel plu povus lasi svingopendian parton en saketo sur la brusto.“

Multe da peno kaj sian tutan eltrovtalenton la viroj uzis por bone kaŝi sian laborejon. La kampadejo, kie ili dormis kaj kuiris, ili lokis tien, kie ĝi distancis kvincent metrojn de la mino. La minan alirejon ili kamuflis tiel bonege per arbustaĵoj kaj grandaj ŝtonoj, ke neniu, kiu vagadas en la proksimo, povas trovi la laborejon. Jam post semajno la arbustoj, la montetoj, la truoj kaj la ŝtonblokoj tiom kunkreskis, ke eĉ indiĝenoj ĉasantaj bestojn, ne vidus tie ion okulfrapan, kio povus konduki ilin al la laborejo mem.

Kaŝi la kampadejon ne estis la intenco de la viroj. La kampadejon ili tenis tute malfermitaj. Por pravigi sian restadon tie, ili disetendis krudajn felojn kaj birdopreparaĵojn sur starigitajn kadrojn. Tio ŝajnis ilin kvazaŭ per si mem felĉasistoj kaj kolektistoj de raraj birdoj. Tiukaze eĉ ne la plej eta suspekto leviĝis, ĉar centoj da homoj praktikis tion kiel enspezigan negocon.

De la kampadejo kondukis diskreta pado al la mino. Por atingi la padon, ili devis rampi surventre la unuajn dek metrojn. Se ili trairis, ili kamuflis la padon per verda

dorna arbustaĵo. Kiam ili revenadis al la kampadejo, ili unue zorgeme observadis la kampadejon; ĉu iu estas proksime. Se tio estus tiel, ili uzus plian grandan ĉirkaŭvojon kaj venus el tute alia direkto en la kampadejon, tiel kvazaŭ ili ĝuste revenus de la ĉasado.

En la tuta tempo, kiam ili jam vivis ĉi tie, eĉ ne unufoje iu montris sin, nek blankulo, nek indiĝeno. Estis ankaŭ tre neverŝajne, ke iu iam povus erare veni en tiun sovaĝan regionon. Sed la viroj estis tro prudentaj kaj tro memgardemaj por akcepti fariĝi la viktimoj de hazardo. Eĉ ne fuĝanta besto, persekutata de ĉasisto, povus serĉi sekurecon en la laborejo.

Laodoro de la laborantaj homoj tie pelus ĝin alidirekte.

Kaj hundoj estas en la vepro tro timemaj, ili ĉiam restadas ĉe sia mastro kaj ne snufadas.

Sed la vivo, kiun la tri viroj tie vivis, estis pli kompatinda ol tiu de litva fabriklaboristo en Detrojto. Estis la plej mizera vivo, kiu iel ajn imageblas. Dobbs diris iuvespere, ke li sentis sin en la ŝlima tranĉeo en Francio pli homa ol ĉi tie dum la lastaj semajnoj. Curtin kaj Howard ne povis

prijuĝi tion, ĉar ili ne havis la honoron batali en Francio, por gardi la delikatajn senkulpajn bebojn je la brusto de usonaj patrinoj kontraŭ la bajonetoj de la hunoj. Kaj kun ĉiu plia tago, kiun ili pasigis ĉi tie, la vivo fariĝis pli neeltenebla. La eterne sama manĝo, haste preparita de tro lacigitaj manoj, naŭzis ilin. Sed ili devis pene malsuprengluti ĝin. La trista monotoneco de ilia laboro faris la laboron eĉ pli streĉa ol ĝi estis jam per si mem. Fosi, kribri, skui, ungege eligi, pene porti akvon, apogi la galerion. Unu horo kiel la alia, unu tago kiel la alia. Semajnon post semajno. Kaj tiel tio iris nun jam dum monatoj.

La laboro mem eble estus eltenebla. Centmiloj da homoj faris sian tutan vivon neniun alian laboron kaj sentis sin tamen relative bonaj dum tio. Sed ĉi tie efikis aliaj potencoj kontraŭ ili.

La unuajn semajnojn ili pasigis, sen konsciigi pri tio kiel komplika ilia vivo povus fariĝi. Ili pensis eĉ ne momenton pri tio, ke je ili povus vori kaj ronĝi potencoj, pri kies ekzisto ili ĝis tiam tute ne sciis ion. En la unua tempo, ĉiutage okazis io nova. Ĉiutage oni planis ion novan kaj

faris tion. Ĉiu el ili sciis rakonti kelkajn spritaĵojn aŭ pri negoceto, kiu estis nekonata al la du aliaj. Ĉiu estis studobjekto por la aliaj, ĉiu posedis ion specialan, kio interesis la aliajn aŭ eble naŭzis, sed tamen almenaŭ vekis ilian atenton.

Sed nun ili ne plu havis ion por diri reciproke. Neniu en sia tuta paroltrezoro postlasis vorton, kiun la aliaj ne konis.

Kaj ili konis ĉiun vorton de la aliaj, eĉ inklude de la prononcado kaj la gestado, kiu estis ligita al la vortoj.

Dobbs havis la kutimon dum la parolado de tempo al tempo parte kunpinĉi la maldekstran okulon. Komence Howard kaj Curtin trovis tion ege gaja, kaj ili faris ŝercojn pri tiu precipaĵo. Sed tiam iam venis vespero, kiam Curtin diris: „Se vi, damnita kanajlo, tion ne lasos ĉiam denove tiki la maldekstran okulon, mi pafos al vi unkon da plumbo en la ventron. Vi scias tre bone, punkaptito, ke tio ĉagrenas min.“

Per unu salto Dobbs staris kaj eltiris la revolveron. Se Curtin sian pafinstrumenton same tiom rapide estus

havinta supre, jen la plej bela interpafado komenciĝus. Sed Curtin sciis, ke li tuj kaptus ses kuglojn stomaken, se li nur ekmovus la manon malantaŭen.

„Mi scias jam sufiĉe bone, kiu vi estas“, kriis Dobbs, svingante la revolveron per la manartiko. „Vin oni ja publike skurĝadis en Georgio, ĉar vi atakis knabinon kaj seksperfortis ĝin. Nur pro la plezuro vi ja ne estas ĉi tie en Meksiko, jupolevanto!“

Ĉu Dobbs estis punkaptito, Curtin tie ne sciis, tiel, kiel Dobbs ne sciis, ĉu Curtin, kiam ajn estis en Georgio. Ili suĉis tion el la pipoj aŭ maĉante eligis ĝin de la larĝa lardohaŭto, kaj nun ili diris por reciproke inciti sin ĝis la kolerkulmino.

Howard ne lasis ĝeni sin, li eligis grandajn tabaknubojn kaj fikse rigardis al la bivakfajro. Sed kiam la du aliaj silentis kaj ne tiel rapide povis eltrovi novajn insultojn, li diris: „He, buboj, rezignu pri la pafado de vortoj. Ni ne havas tempon flegi malsanulojn ĉi tie.“

Dobbs reŝovis post certa tempo sian revolveron kaj sternis sin por dormi. Sed Curtin plu sidis kun Howard ĉe la fajro

kaj ekbrulis novan pipotabakon.

Nelonge poste venis mateno, en kiu Curtin pikis Dobbson per revolvertubo koksen. „Diru nun ankoraŭ unu vorton kaj mi ekpafos, venena bufo.“

Tio okazis tial. Dobbs diris al Curtin: „Ne ŝmacu ĉiam kiel grasigita porko, kiam vi manĝaĉas. En kiu fi-edukejo vi plenkreskiĝis?“

„Ĉu mi ŝmacas, ĉu mi kraĉas, tio koncernas vin kiel hundokoto. Almenaŭ mi ne ĉiam blovas tra la vaka dento kiel fajfanta rato.“

Dobbs respondis: „Ĉu la ratoj en *Sing Sing* do havas vakajn dentojn?“

Tiu devus esti trovita ankoraŭ, kiu ne sciuz, kion signifas tiu demando; ĉar *Sing Sing* estas la nelibervola restadejo de tiuj Nov-Jorkanoj, kiuj estas kaptitaj. La ceteraj Nov-Jorkanoj, kiuj ne estas kaptitaj, havas siajn oficejojn en *Wallstreet*.

Tian amikecan aludon Curtin ne povis trankvile toleri. Kaj li puŝis la tubon de la malsekurigita revolvero sur la ripojn de Dobbs.

„Ĉe l' diablo“, Howard vokis nun tute ekscitita, „vi kondutas tiel, kvazaŭ ni ĉiuj estus reciprokaj geedzoj. Enpoŝigu la feraĵon, Curtin.“

„Ĉu?“ kriis Curtin kolerigite. Li lasis fali la brakon kun la revolvero kaj turnis sin kontraŭ la oldulon: „Kion komandas vi ĉi tie, kriplulo!“

Ĉu komandi?“ kontraŭdiris Howard. „Pri komandado mi tute ne pensas. Sed mi venis ĉi tien por fosi oron kaj por fari mian negocon, sed ne por kvereli ĉi tie kun stultaj buboj. Ni bezonas unu la alian, kaj se iu el ni estos teren pafita ĉi tie, la du aliaj devos foriri, kun du personoj tio ne lasas praktiki sin, aŭ nur tiom neoportune, ke ni apenaŭ povus atingi akcepteblan tagsalajron.“

Curtin jam remetis sian revolveron kaj sidiĝis.

„Kaj mi, ĉu? Tion mi volas diri al vi ambaŭ tuj“, Howard daŭrigis, „mi estas nun vere sata pri tio. Mi ne emas restadi plu kun unu el vi ĉi tie, tial mi foriros. Mi esta kontenta pri tio, kion mi havas ĝis nun.“

„Sed ne ni!“ Dobbs kriis kolere. „Vi kun viaj oldaj ostoj havas sufiĉe por la lastaj ses monatoj, kiujn vi eble

ankoraŭ vivos. Sed ne ni. Kaj se vi volas fuĝi ĉi tie antaŭ ol ni estos elskrapitajaj ĉion – ni ja trovos rimedon por firmteni vin ĉie tie.“

„Ne parolu al ni tiel infanece, oldulo“, enmiksiĝis nun ankaŭ Curtin. „Ni kaptos vin interne de kvar horoj, se vi eble volas forrampi. Ĉu vi scias, kion ni faros tiam el vi?“

„Tion mi povas imagi, fripono“, mokis Howard.

„Tion vi ne povas imagi“, rediris Curtin kaj rikanis. „Ni forprenos viajn ornuksojn kaj ligos vin al arbo, sekure kaj zorgeme, kaj poste ni foriros, ambaŭ, sen vi. Murdi vin, kiel vi eble pensis tion, ne, tio ne okazos.“

„Certe ne“, respondis Howard, „por tio vi estas multe tro piaj. Mi ja povus lasi al vi vian infanece puran konsciencon. Firmligi kaj lasi sola! Foje pripensu tion. Vi vere ne indas, ke oni kraĉu sur vin. Kaj vi estis tiaj fajnaj knaboj, kiam mi trafis vin tie malsupre en la urbo.“

Dum certa tempo la triopo silentis.

Poste diris Dobbs: „Tio estas ja ĉio sensencaĵo, kion ni babilas ĉi tie. Sed diable, se oni vidas neniun alian vizaĝon jam de monatoj, ĉiam devas kaŭri kune, tiukaze

oni devas fariĝi naŭza. Mi supozas, ke tiel okazas al geedzoj. Unue ili ne povas vivi eĉ dum duono de horo sen la alia, kaj tuj kiam ili devos vivi kune, kaj neniuj scias plu paroli eĉ frazon novan, kiun la alia ne jam aŭdis cent fojojn, tiam ili sputas sin reciproke vizaĝen kaj volas venenigi unu la alian. Tion mi scias de mia fratino. Unue ŝi volis dronigi sin, ĉar ŝi ne ricevu lin, kaj kiam ŝi havis lin dum certa tempo, ŝi volis dronigi sin, por ne plu dividi lin. Nun ŝi estas divorcita kaj intencas provi ĝin kun alia.“

„Kiom vi pensas, Howard, kiom estas tio, kion ni havas ĝis nun?“ demandis Curtin poste neatendite.

La oldulo iom pripensis la aferon. Tiam li diris: „Tute precize tio ne takseblas. La rezulto ne elkalkuleblas centprocente. Estas ĉiam ankoraŭ iom da malpura metalo en la havaĵo. Sed mi pensas, ke ĉiu el ni elskrapis jam dekkvar mil dolarojn aŭ dek ses mil da.“

„Tiukaze mi proponas la sekvan“, diris Dobbs, „ke ni ankoraŭ aldonu ses semajnojn, poste ebenigos la kampadejon kaj formigros.“

„Pri tio mi konsentas“, objĉetis Curtin.

„Pli da tempo ni ankaŭ ne havos por havigi ion ĉi tie“, opiniis nun Howard. „Se mi ne tute eraras, la gajno estos post kvar semajnoj tiom limigita, ke plua laboro ne plu havus sencon. Ĉu vi vidis, ke dek paŝojn pli supre, kie ni nun elfosas la fluejon, la tero estas alia? Tie ne plu estas sablo. Aŭ la rivero je tiu loko de supre malsuprenfalis sur la monton, aŭ ĝi elvenis de la monto. Tion oni ne plu povas vidi. Tie certe iam estis tera deglito. Kaj de tiam la rivero serĉis alian fluejon, aŭ la fontoj kaj apudaj rojoj ŝanĝis la pozicion.“

Revenis la paco en la kampadejon. Tiom galeca kverelo kiel la lasta ne plu okazis. Ili havis nun difinitan celon, fiksitan tagon, je kiu ili intencis forlasi la kampadejon. Kaj tio ŝanĝis ilian humoron kaj ilian karakteron tiel perfekte, ke ili ne plu povis kompreni kiel efektive eblis tiaj kvereloj. Ili okupiĝis nun pri la elpensado de la plej bona plano kiel de tie nesuspektige foriĝi kaj sekurigi la predon, kie setli kaj kion komenci kun la akirita gajno. Tiu skizado de planoj donis al iliaj interparoladoj alian direkton. Ili vivis jam en la antaŭsento denove esti en

urbo kaj inter ĉiuj aĵoj, kiuj signifas civilizacion. Kaj sciante, ke jam ne plu longe daŭros, ili subite tute facile povis aranĝiĝi kun la vivkutimoj de la kunkamaradoj. Ili vidis je tiuj kutimoj ne plu la aĉan, ne plu tion, kio iun ajn el ili povis ĉagreni ĝis kolereksplodo, sed ili reciproke fariĝis indulgemaj. Se de tiam unu el ili eble obstine gratis sian kapon kaj tiam poste rigardis la forgratitaĵon sur la ungoj, kvazaŭ ĝi estus io manĝebla, jen ne plu sekvis malica rikana rimarko de iu alia, kiu ja mem havas fiajn kutimojn, sed li diris ridetante: „Ĉu ili mordas, Curtĉjo? Nu, atendu, la viando estas tuj finrostita, tiam vi ne plu estos dependa de tia laŭseca manĝo.“ Kion Curtin, same ridante, tiel respondis: „Estas bone, ke vi rememoras min pri tio, mi ja devos deĉuti mi de tiu damnita kutimo, alie la homoj eble eĉ elĵetos min el la hotelo.“

Kaj ju pli proksimiĝis la tago, kiam ili volis ĉesigi la kampadon, des pli bone ili akordiĝis. Howard kaj Dobbs eĉ jam parolis pri tio kunlabori kiel partoprenantoj en negoco por malfermi en Monterey aŭ en Tampiko kinejon kaj kune estri ĝin. Dobbs laŭ ili estu la estonteca estro pri arto, do tiu, kiu aĉetas filmojn, gvidas prezentojn, skribas la programojn kaj kontroli la muzikon, kaj Howard

transprenu la negocajn aferojn, la kason, la lupagojn, la salajrojn, la preslaborojn, la riparojn kaj la plibeligojn de la teatro.

Por Curtin ne estis tiel simple. Li ne povis decidiĝi, ĉu li restados en Meksiko aŭ ĉu li reiros al Usono. En frazo li menciis iam ĉeokaze, ke li havas ion tian, kian fianĉinon en San Antonio en Teksaso. Sed tio ŝajne ne multe interesis lin. Sed verŝajne li nur ŝajnigis tion, por ke li ne estu mistifikata pri sia fianĉino. Pri inoj oni parolis nur malofte en la kampadejo. Kaj kiam oni tamen parolis pri ili, tiukaze okazis ĉiam malestimige. Ja kial oni sin turmentu per tiaj pensoj? Oni ĉiam parolas malestime pri aĵoj, se oni ne povas ricevi ilin. Cetere estis nur malfacile imagebla pri la tri viroj, ke ili povus havi inter siaj brakoj fraŭlinon aŭ knabinon. Povus temi nur pri la forkurinta edzino de stratrabisto. Honesta ino prefere dronigus sin en marĉa truo ol komenci aferon kun iu el tiuj ĉi viroj. Almenaŭ ne en tiu stato, en kiu ili troviĝis tiam, tiel, kiel ili kondukis kaj kiel ili esprimis siajn pensojn.

La oro, kiun portas bela kaj eleganta damo sur fingro aŭ kiu kiel krono ŝanceliĝas sur la kapo de imperiestro, plej

ofte troviĝis jam en sufiĉe stranga societo kaj ĝi multe pli ofte banis sin en sango ol en sapakvo. Ĉiukaze krono el floroj kaj bukedo el la folioj de arbo havas devenon, kiu estas pli nobla. La daŭreco de la materialo, la daŭreco de florokrono, komparataj al la daŭreco de orokrono estas nur relativaj.

Curtin estis en la *tienda* de la vilaĝo kaj aĉetis provianton. Estis la lasta provianto, kiun ili bezonis, kaj ĝi devis sufiĉi ĝis ilia foriro. „Viro, kie vi estis tiom longe?“ demandis Howard, kiam Curtin alrajdis kaj komencis preni la ŝarĝon de sia pakazeno.

„Mi ĵus volis seli mian azenon kaj iri renkonte al vi“, objĉetis Dobbs. „Ni pensis, ke io malbona okazis al vi. Vi ja plej malfrue estu reveninta je la dekkvara.“

Curtin ne respondis, sed prenis la ŝarĝon de la azeno kaj portis la sakojn al la bivakfajro. Poste li sidiĝis, bruligis pipon, prenis la tabakon el la saketo kaj disdonis ĝin, kaj finfine li diris: „Mi devis fari damnitajn ĉirkaŭvojojn. Tie malsupre en la vilaĝo vagadas ulo. Li diris, ke li estas el Arizona.“

„Kion li serĉas ĉi tie?“ demandis Dobbs.

„Tion mi volonte volis ekscii“, respondis Curtin. „Sed la indiĝenoj diris nur, ke li estas jam kelkajn tagojn tie kaj pigrumadas tie. Li demandis la homojn ĉu ĉi tie estas minoj aŭ oro aŭ arĝento. Tial la indiĝenoj klarigis al li, ke

minoj ne estas ĉi tie, kaj ke ankaŭ oro ne estas ĉi tie, ankaŭ ne arĝento kaj nenio ajn, ke ili ĝuste ankoraŭ iel povas nutri sin de laplektado de matoj kaj de la potfarado. Sed tiumomente diris la stulta azeno de la *tienda al li*, ke ie tie en la montoj rampadas usonano, kiu ĉasas sovaĝajn bestojn. Li ja ne scias, ke ankaŭ vi ambaŭ estas ĉi tie. Li konas ja nur min. Tion mi almenaŭ supozas. Kaj poste tiu azeno diris al li, ke mi frekventas lin ĉeokaze por aĉeti provianton, kaj ke mi do nun certe vizitos lin en tiu ĉi semajno. Tial la ulo el Arizona diris, ke li volas atendi min.“

„Kaj poste tiu kota brutulo ankaŭ efektive atendis vin, ĉu?“

„Jes, tion li faris. Kiam mi alvenis tie malsupre, li tuj atakis mi per vortoj, kion mi faras ĉi tie, ĉu io estas farebla, ĉu ĉi tie ne estas amaso da oro kaj pliajn tiajn sensencaĵojn. Mi grumblis vortŝpareme kaj apenaŭ respondis.“

„Ĉu vi ne laŭorde fabelumis ion al li?“ demandis Dobbs.

„Tion mi faris. Se mi efektive respondis ion al li, mi liveris

fidindajn rakontojn. Sed ĉio ĉi tute ne helpis. Li volis kunveni al mia kampadejo. Li opiniis, ke ĉirkaŭe en la regiono nepre devas esti oro, ke li vidas ĝin je la vojo de la elsekiĝintaj riveroj, je la malsuprenlavita sablo kaj je rokopecoj, kiuj solviĝis de la supra montaro kaj jetiĝis malsupren.“

„Li estas saĝa viro“, diris Howard, „se li povas ekkoni el ĉiuj ĉi aĵoj, ke ĉi tie devas esti oro.“

„Nenion scias la ulo“, interdiris Dobbs. „Li estas spiono, pri tio mi tute certas. Li estas spiono de la registaro pro la takso, aŭ li estas spiono de la banditoj, kiuj volas neniigi nin. Eĉ se ili ne pensas pri oro, sed ni havas ja azenojn kaj ilojn kaj vestaĵojn, tranĉilojn, revolverojn kaj felojn, tion ili supozas. Ĉio ĉi estas valorplena. Jen ja indas la peno ataki nin.“

„Ne“, diris Curtin, „mi ne pensas, ke li estas spiono. Mi pensas, ke li efektive estas obsedita pri oro.“

„Nu, ĉu li do havas ekipaĵon fosistan?“ demandis Howard.

„Mi ne vidis ion tian. Li havas mulon, sur kiu li rajdas, krome kovrilon, kaldroneton por kafo, paton kaj sakon,

en kiu eble estas ankoraŭ kelkaj ĉifonoj. Tio estas ĉio.“

„Per siaj fingroj li ne povas elskrapi la oron“, diris Dobbs.

„Eble oni ŝtelis liajn ilojn, aŭ li devis vendi ilin. Sed kial tiu ventulo koncernu nin?“

Curtin gratis sin je la kapo kaj havis la intencon poste rigardi la ungojn. Sed kiam li rimarkis, ke ankaŭ Dobbs kaj Howard rigardis ties ungojn, li lasis fali la manon kaj denove decidiĝis ne plu fari tion. Sed Dobbs kaj Howard ĉifoje rigardis ne tial sur liajn ungojn por memori lin, ke li estas nur plu malmultajn tagojn for de la civilizacio. Ili persekutis nur pro senpripensemo la delongan kutiman movon de Curtin. Oni eĉ ne povas priskribi tion kiel senpripensemon. Iliaj pensoj estis absorbitaj de la sekreto plena ulo el Arizona, kaj ili havis la malklaran percepton, ke per tio, ke Curtin rigardas siajn ungojn, kiel li kutimas fari tion, kvazaŭ solveblus la sekreto, kiu ĉirkaŭas tiun ulon.

Curtin rigide rigardis en la fajron. Poste li diris: „Mi ne povas prijuĝi lin, li ne aspektas kvazaŭ li estus de la registaro aŭ de la banditoj. Li aspektas sufiĉe sensuspekta, tia, kvazaŭ li tion, kion li diras, efektive

opinias. Sed ni ja tamen jam havas rilaton al li, eĉ se Dobbs supozas, ke ne. Li sekvis al mi. Li demandis min unue, ĉu li povos kunveni en mian kampadejon. Tion mi rifuzis, poste li rajdis malantaŭ mi, mi ekstaris kaj atendis lin. Mi diris al li, ke li foriĝu diablen kaj ne molestu min. „Mi ja tute ne volas molesti vin”, li respondis, „mi nur volas esti dum kelkaj tagoj en societo. Mi estas jam tute freneza, ĉiam nur vagadi en la montaro kaj ĉiam paroli nur kun indiĝenoj. Mi volas iomete paroli kaj sidi kelkajn vesperojn kun blanka viro ĉe bivakfajro. Poste mi foriros.” Mi do diris al li, ke li serĉu alian kamaradon por tiu celo, ke mi ne volas havi ion komunan kun li. Ke li estas fripono, mi ja ne povis diri laŭorde al li, tion li estus povinta rediri al mi, tia, kia ni aspektas nun.“

„Kie li do estas nun?” demandis Howard.

„Li ja ne eble estas jam ĉi tie?” diris Dobbs kaj turniĝis.

„Tion mi ne pensas” respondis Curtin. „Mi iris ĉiajn eblajn ĉirkauvojojn kaj nerektajn padojn tra la vepro. Sed kiam mi povis superrigardi la vojon, mi ĉiam vidis, ke li estas sur la ĝusta vojo ĉi tien. Se mi estus irinta piede la vojon, mi estus tute miskondukinta lin, sed provu tion

foje, se vi havas du azenojn ĉe vi. Kaj necesas ja nur, ke li scias, ke iu loĝas en la montaro, kaj se li scias ion pri la direkto nur proksimume, tiukaze li devos renkonti nin hodiaŭ aŭ morgaŭ aŭ postmorgaŭ. Li certe sukcesos pri tio. Estas nur la demando: Kion fari kun la viro, kiam li aperos ĉi tie? En lia ĉeesto ni ne povos iri al la mino.“

„Tio estas malica afero, tre malica afero“, diris Howard.
„Se estus indiĝeno, ne estus tiom terure. Indiĝeno ne restadus, sed reirus al sia vilaĝo, al sia familio. Sed tiu ulo gluiĝis nin kiel plastro el peĉo. Li ankaŭ tuj flaris, ke ĉie tie io okazas. Nu, kial ĝuste ĉi tie kaŝiĝas tri blankuloj? Ĉie tie en la montaro, ĉu? Ni povas rakonti al li nur, ke ni estas tri rabistoj kaj murdistoj, kiuj devas kaŝi sin ĉi tie. Sed se li poste malsupreniros, ni havos regimenton el soldatoj sur la nuko, kaj tiam ankaŭ niaj belaj planoj estontecaj estos finitaj. Kaj se tie oficiro inter la soldatoj efektive trovas fidinda tion pri la rabistoj kaj murdistoj, li eble eĉ tuj pafmortigos nin ĉi tie por esti tute certa, ke ni ne eskapos de li.“

„Estas tute facile“ diris nun Dobbs. „Tiun ulon ni rapide denukigos. Kiam li venos, ni diros al li, ke li tuj foriĝu el la

regiono, ke ni plenigos lin per plumbo, se ni vidos lin ankoraŭfoje ĉi tie.“

„Tio estus tute certe azenaĵo“, opiniis Howard, „Tiukaze li iros malsupren, parolos malsupre stultaĵojn, eble eĉ trovos ie kamparan policon, kaj ni havos ĉi tie la plej sukan sterkokaĉon. Tiukaze vi same tiel rajtigite povus rakonti al li, ke ni estas eskapitaj punkaptitoj de l' Sankta Maria.“

„*Well, tiukaze* restos nur plu la rekta metodo.“ Dobbs aspektis decidiĝinta. „Tuj kiam li venos, ni sendos lin ĉielen, kaj finita estos la far'. Aŭ ni pendigos lin tie transe je la arbo kaj senfeligos lin. Tiel ni havos pacon.“

Certan tempon neniu diris ion pri tiu propono.

Howard ekstaris, rigardis al la terpomoj, do al rara luksaĵo, pikadis en ĝi, residiĝis kaj diris: „Tio pri la sendado ĉielen estus stultaĵo. Li eble estas tute senkulpa trampo, kiu prefere vagadas tra la vasta mondo de Dio kaj al sia kara kreinto preĝas per tio, ke li ĝojas elkore pri ĉio ĉi, kio videbas ĉirkaŭe je belaĵoj, ol laboraĉi en la naftokampoj aŭ en la minoj por mizera salajro. Kaj sendi

ĉielen tian senkulpan trampon, tio estus krimo.“

„Ni ja ne scias, ĉu li estas naivulo aŭ fripono“, protestis Dobbs.

„Tio ankaŭ povus fariĝi publika“, diris Howard.

„Mi volus scii, kiel?“ Dobbs fariĝis nur des pli konvinkita pri tio, ke lia plano estas la plej bona. „Ni enfosos lin. Neniu lin trovos. Se ili malsupre rakontos, ke ili vidis lin supreniri, ni diros, ke ni ne vidis alveni lin, kaj punkton. Ni ja povus ĵeti lin ankaŭ en la ravinon. Li povus esti falinta per si mem, ĉu ne?“

„Ĉu vi volas fari tion?“ demandis Howard.

„Kial mi? Ni ja povus elekti la faronton per alumeto.“

La oldulo rikanis: „Jes ja, kaj tiu, kiu faris tion, tiam povos rampi surventre dum sia tuta plua vivo antaŭ la du aliaj, kiuj vidis tion, ĉu? Tio estas ĉio bela kaj bona, se oni estas tute sola. Sed ĉi tie, kiel la aferoj statas, mi ĉiukaze rifuzas tion.“

„Ankaŭ mi rifuzas.“ Fine ankaŭ Curtin denove miksiĝis en la interparoladon.“ „Tio estas ĉio tro multekosta, ĉio tro

stulta. Ni devos trovi ion alian.“

„Ĉu vi vere estas tute certa, ke li sekvas vin, kaj ke li venos supren ĝis ĉi tie?“ demandis Howard.

Curtin rigardis malsupren de si kaj diris rezignante: „Mi estas tute konvinkita, ke li venos, kaj ankaŭ, ke li trovos nin. Li faris tute la impreson, kvazaŭ li – “ Ĉi-momente Curtin levis la okulojn, rigardis al la malvasta senarbejo de la vepro kaj diris kun laca voĉo: „Tie li jam staras.“

Nek la oldulo nek Dobbs demandis, kie? Ili estis tiom surprizitaj, ke ili eĉ forgesis kraĉi malbenon. Ili sekvis la okulojn de Curtin. Kaj en la ombro de la ekestanta nokto, skeme iluminata de la bivakfajro, staris la fremdulo.

Apud si, tenante la bridojn, li havis mulon.

Li staris tute silenta, ne vokis la kutiman „halo“ transen, ankaŭ ne vokis „*H'ye*“ (*How do you do?*) kaj ankaŭ ne ofertis „Bonan vesperon“. Li staris nur tie kaj atendis. Li staris tie tiel kiel malsata viro, kiu estas tro fiera por almozpeti ion.

Kiam Curtin rakontis pri la viro, kiun li renkontis malsupre en la vilaĝo, ĉiu el ambaŭ aŭskultantoj imagis

ion certan pri la aspekto de la viro. Sed Howard kaj Dobbs tute alie imagis la viron. Dobbs pensis pri viro kun la krudaj parte bestecaj vizaĝtraĵoj de vagabondo en la tropikoj, kiu mizere vivas sian vivon helpe de stratrabado, kaj kiu ne ektimas pri kiu ajn murdo, se li rigardas ĝin necesa por sia propra sekureco aŭ por pli bona predo.

Howard tute male pensis la fremdulon kiel kutiman oroserĉiston, kiel korpe fortikan, veterrezistan, ledovizaĝan viron, kiu havas manojn kiel elsekiĝintaj arboradikoj, kiu timas nenium danĝeron kaj konas neniujn malhelpojn, kiu neniam estas en embaraso pri elirvojo, homo, kiu fikse direktas ĉiujn sencojn kaj ĉiujn pensojn obstine al la sola celo: trovi oron kaj senrespekte ekspluati ĝin. Li havis la imagon pri tute honesta oroserĉisto de la bona speco, kiu neniam krimos ion kaj murdos nur tiukaze iun, se temas pri la defendo de sia mino aŭ la predo.

Kaj nun ambaŭ estis surprizitaj. La fremdulo nek kongruis al la imago de Dobbs nek al tiu de Howard. Li aspektis tute alia. Tiu fakto, ke li aspektis tute alia ol ili imagis lin, kaj la alia fakto, ke li tiom subite kaj multe pli

rapide staris tie antaŭ iliaj okuloj ol ili atendis, estis la kaŭzo, ke neniu diris ion, ke neniu vokis ion pro surpriziteco.

La fremdulo staris ankoraŭ nun silente en la malvastejo, kiu kondukis tra la vepro al la kampadejo. Li ŝajne simile surpriziĝis kiel la tri viroj, kiuj sidis ĉe la bivakfajro. Li atendis nur unu viron tie, Curtin, kaj je sia surpriziĝo li trovis tri virojn. La mulo priklaradis arbustojn. Poste la mulo verŝajne ekflaris la azenojn de la viroj, kaj ĝi ekkriegis. Sed ĝi elpuŝis nur unu krion. Ankoraŭ en la mezo de la krio, sen fini ĝin, la mulo eksilentis, kvazaŭ ĝi ektimus pro la silentado, kiu regis tie inter la viroj.

La triopo ankoraŭ nun ne trovis vortojn. Ili atentis nek la fajron nek la manĝon, kiu bolis sur la fajro. Ili ĉiam gapis nur sur la fremdulon, kaj ili ŝajne atendis, ke li ion diros aŭ ke li faros ion. Sed li ne moviĝis.

Nun Dobbs ekstaris kaj iris per hezitemaj paŝoj renkonte al la sintrudulo. Li havis la intencon krude ataki lin per la vortoj: ‚Kion vi volas ĉi tie? Kiel vi venis ĉi tien? Kiu vi estas?‘ Sed kiam li tiam tute proksimis al li, li diris nur: ‚Halo!‘ La fremdulo diris same: ‚Halo!‘

Dobbs havis la manojn en la pantalonpoŝoj. Li ne sciis kion diri. Tiam finfine li diris: „Venu transen al a bivakfajro.“

„Dankon“, diris la fremdulo koncize.

Li proksimiĝis pli, levis la malnovan selon kun la du sakpakaĵoj de la mulo, katenis la antaŭkrurojn de la besto, frapis lin permane sur postaĵparton kaj tiam ĝi ektritis lante en tiu direkto, en kiu la azenoj paŝtis sin.

„Bonan vesperon“, li salutis kaj sidiĝis al la fajro.

Nur Howard respondis: „Kiel vi fartas?“

„Hm!“ diris la fremdulo.

Curtin kirlis la fazeolojn kaj skuadis la terpomojn.

Howard turnis la viandon, kaj Dobbs, kiu ankoraŭ ne denove sidiĝis, mallongigis per hakilo la lignon kaj ĵetis ĝin sur la fajron.

„Mi ja scias, ke mi ne estas bonvena ĉi tie!“, diris la fremdulo.

„Tion mi ja jam malsupre sufiĉe klare diris al vi.“ Curtin ne rigardis supren, kiam li diris tion.

„Mi ne povas ĉiam nur pigrumi kun la indiĝenoj. Mi volonte scius kiel aspektas ĝustaj homoj.“

„Tiukaze do ekiru kaj rigardu ilin.“ Howard estis sufiĉe malĝentila. „Ankaŭ ni ne scias, kio okazas ekstere.“

„Ni ankaŭ tute ne interesiĝas pri tio“, objektis Dobbs grumble. „Ni havas aliajn zorgojn. Por ke vi ankaŭ tuj sciuition, tiu alia zorgo estas vi. Ni vere ne bezonas vin ĉi tie, eĉ ne por bruligi fajron. Pli bone, se vi morgaŭ frue matene foriĝos de ĉi tie. Alie ni povus fariĝi tre malagrablaj.“

La fremdulo diris nenion pri tio. Li sidis kvietaj kaj observis kiel la aliaj okupiĝis pri la vespermanĝo. Kiam ĝi estis preta, diris Curtin: „Prenu al vi kaj manĝu. Hodiaŭ ĝi ja ankaŭ por vi ankoraŭ sufiĉas. Ĉu ankaŭ morgaŭ, tio nur montriĝos.“

La manĝo estis manĝata en silento. Se iu diris ion, temis nur pri la manĝo, ke la viando ne estas bona aŭ, ke la fazeoloj estas tro duraj kaj la terpomoj tro akvecaj. La fremdulo ne miksiĝis en la interparoladon. Li manĝis nur malmulte.

Kiam la manĝo estis finita, la triopo ekbruligis siajn
pipojn.

„Ĉu vi havas tabakon?“ demandis Dobbs.

„Jes“, diris la viro trankvile, kaj li komencis ruli cigaredon
por si. La triopo, por ne sidi tute silenta kaj samtempe
por deflankigi la fremdulon de la spuro, parolis pri
ĉasado. Sed ĉar ili ne okupiĝis pri ĉasado, ilia parolado ne
sonis tre konvinka. Ili havis ankaŭ la senton, ke la
fremdulo pli komprenas pri ĉasado kaj pri feloj kaj pri
ĉio, kio koncernas tiun negocon, ol ili mem. Tial ili fariĝis
nesekuremaj kaj komencis paroli pri tio forlasi la
kampadejon kaj migri al alia regiono, kie ekzistas pli da
grandaj ĉasbestoj.

„Ĉi tie tute ne estas ĉasregiono“, enmiksiĝis subite la
fremdulo, kiam la aliaj ĝuste paŭzis atentofrape longe pri
parolado. „Sed estas ĉi tie bona orregiono, ĉi tie estas oro.
Mi vidis ĝin jam antaŭ kelkaj tagoj je la malnovaj
elsekiĝintaj riverfluojoj, kiuj ĉi tie malsuprenkondukas de
la montaro.“

„Ĉi tie ne estas oro“ kontraŭdiris Dobbs. „Ni estas dum

sufiĉe longa tempo ĉi tie por scii tion. Ankaŭ ni prefere fosis pagokoton ol ĉasi. Kia sensencaĵo!“ li aldonis mokeridante. Infaneta babilaĉo. Ankaŭ ni ne estas de hieraŭ, kaj ankaŭ ni povas distingi orobulon de siliko. Ni ne bezonas viajn konsilojn.“ Li ekstaris kaj iris al la tendo por sterni sin kaj dormi.

Neniu diris ion pri tio kaj la fremdulo ŝajne ne ĉagreniĝis pri la malĝentila parolmaniero de Dobbs. Eble li jam kutimiĝis pri tia maniero de interparolado.

Howard rektiĝis kaj oscedis. Curtin per frapado malplenigis sian pipon. Poste ambaŭ, unu post la alia, ekstaris kaj iris same malrapide al la tendo. Ili diris nek „Bonan nokton!“ al la fremdulo, nek ili invitis lin kunveni en la tendon.

Ankaŭ la fremdulo nun ekstaris. Li fajfis kaj post iom da tempo lia mulo alvenis iomete lamirante. Li iris renkonte al ĝi, frapis ĝin afable sur la nukon, parolis kelkajn vortojn al ĝi, kaj per frapo de sia plata mano li pelis ĝin reen sur sian vojon.

Poste li metis lignon sur la fajron, sidiĝis kaj zumadis

antaŭ si. Finfine li ree ekstaris kaj iris al sia selo. Li portis iun el la du paksakoj al la bivakfajro, elŝiris el ĝi kovrilon, ruliĝis en la kovrilon, sternis sin, apogante sin per la kapo sur la pako, etendis siajn piedojn al la fajro kaj komencis dormi.

Interne en la tendo oni interparolis. Estis sufiĉe for de la fajro, tiel, ke la fremdulo povis kompreni nenion. Krome ili parolis nur mallaŭte, sed tre fervore.

„Sed mi estas tamen por tio“, diris Dobbs, „ke ni denukigu lin. Ielmaniere.“

„Ĝis nun ni scias ja ankoraŭ nenion, kio koncernas lin.“
La oldulo diris tion en trankviliga tono. „Li aspektas sendanĝera. Mi ankaŭ ne pensas, ke li estas spiono. Li ne aspektas tiel. Spiono ankaŭ ne venus sola kaj ne aspektus tiom elmalsatigita. Mi pensas, ke li havas malpuran konsciencon. Ili persekutas lin, pro iu afero.“

„Oni povus komenci kverelon kun li“, diris Curtin, „kaj poste oni povus kroĉi sukan baton al li.“

„Tio sonas sufiĉe drola“, diris Howard „sed tio ne estas tre rekomendinda. Ĝi estas fia.“

„Ĉu fiaĵo ĉu ne.“ Dobbs atakis lin per furiozaj vortoj: „Ni devas liberiĝi de li, tio estas ĉio. Li ja sufiĉe frutempe estis avertita.“

Ili ankoraŭ interparolis certan tempon, sed tamen ĉiam revenis al la punkto, ke li devus estis for, sed ke mortbatado havus kelkajn malavantaĝojn. Pri tio ili fine endormiĝis.

Sekvamatene ili renkontiĝis en tre fia humoro ĉe la bivakfajro. La fremdulo jam alportis lignon kaj jam ree ekflamigis ĝin. Li jam plenigis sian kaldronon per akvo kaj metis ĝin al la fajro. Dobbs tuj salutis lin: „Kara amiko, de kie vi havas la akvon?“

„Tion mi ĉerpis el la sitelo.“

„Do, ĉerpita el la sitelo. Tio estas ja tre afabla de vi. Sed vi ne pensu, ke ni estas viaj servistoj kaj pene portos la akvon supren por vi.“

„Tion mi ne postulas. Mi iros por denove plenigi la sitelon.“

Kiam li diris tion, Curtin ĵus venis al la bivakfajro. Eble eĉ iom pli fihumore ol Dobbs. Ankaŭ li tuj ciis lin: „Ŝteli akvon, ĉu? Rabi nian lignon, ĉu? Kion vi pensas? Se via ankoraŭ plian fojon prenos ion ĉi tie, kio apartenas al ni, tiam ni blovos kuglon tra vi. Jen ĝangalrajto.“

„Mi pensis, ke mi estas inter honestaj homoj, kiuj malenvias gluton da akvo al mi.“

Tuj Dobbs saltis al li. „Kion vi diras, pestulo? Ke ni estas malhonestaj homoj? Eble eĉ banditoj, ĉu?“ Kaj li pugnobatis lin bone celinte sur la vizaĝon.

La fremdulo laŭlonge falis. Lante li ekstaris.

„Mi povus nun same bone kroĉi baton al vi. Sed kion mi komencu kontraŭ via triopo? Vi atendas ja nur pri tio, ke mi eltiros mian revolveron, por resendi min per certa rajtigiteco transmonden. Sed tion mi ne faros. Mi ne estas frenezulo. Eble venos la tempo, kiam ni povos glatigi la finkalkulon.“

Howard, intertempe, kiel la aliaj, veninte al la bivakfajro, demandis nun trankvile: „Ĉu vi havas ion por manĝi, fremdulo?“

„Mi havas saketon kun teo, mi havas ankaŭ fabojn kaj rizon kaj du skatolojn da lakto.“

„Kafon vi povas trinki kun ni. Ankaŭ manĝi. Hodiaŭ. Ekde morgaŭ vi devos zorgi por vi mem.“

„Dankon!“ respondis la viro.

„Ĉu morgaŭ?“ demandis Dobbs. Lia kolero rimarkinde

malpliigiĝis per la pugnobato, kiun li donis tiom sukcese al la enpenetrinto.“ „Ĉu morgaŭ? Ja, aŭskultu foje, ĉu vi ĉi tie volas setli je daŭro?“

„Mi pensas, ke jes“, la viro trankvile respondis.

Jen Curtin kriis: „Setli, ĉu? Ĉi tie? Sed nur kun nia permeso.“

„La vepro kaj la montoj estas liberaj por ĉiu, kiu alvenas.“

„Nu, tiel tio ne estas, olda knabeto“, diris pri tio Howard.

„Liberaj estas la monto kaj la vepro kaj la ĝangalo malsupre, kaj la dezerto tie malantaŭe. Ĉio tio estas libera. Sed ni estas ĉi tie la unuaj, kaj la unua havas la setlorajton.“

„Tio estas ja prava. Sed leviĝas la demando, ĉu vi estas la unuaj ĉi tie? Eble mi estis ja jam antaŭ vi ĉi tie? Antaŭ ol vi eĉ nur pensis pri tio setli ĉi tie.“

„Ĉu vi registrigis vian rajtigon?“

„Ankaŭ vi ja ne havas aĉetkontrakton.“

„Mi demandas vin, ĉar momente ni estas ĉi tie. Vi, se efektive pravas, ke vi estis ĉi tie antaŭ ni, ne markis ion, vi

forlasis la lokon, kaj per tio vi perdis ĉiujn rajtojn.“

La fremdulo silentis dum certa tempo. La triopo okupiĝis pri la preparado de la matenmanĝo. Ili ne rapidis pri tio, ĉar ili ne sciis kion komenci post la matenmanĝo. Iri al la laboro ili ne povis, ĉar la fremdulo tiukaze trovus la minon. Sed ankaŭ ĉasi por ŝajnigi al la fremdulo okupon, ili ne emis. Unu el ili devus restadi kampadeje, por malhelpi la fremdulon haste traserĉi ĉion pro la mino, kaj eble eĉ trovi ĝin. Sed tiun unuopulon, kiu restadus ĉi tie, la fremdulo povus eĉ venki. Restas ankoraŭ unu elirvojo. Du el ili sur la sekreta ĉirkaŭvojo povus atingi la minon kaj tie labori, dum unu el ili restadas tie por kontroli la fremdulon. Kaj se la fremdulo ne sidus trankvila, sed vagadus, ĉu? .Se tiu, kiu restadus ĉe li, malpermesus tion al li, tiukaze tio des pli vekus lian suspekton, ke ĉi tie okazas io sekretoplena. Fine Curtin havis ideon pri elirvojo. „Ni iros post la matenmanĝo kune ĉasi“, li diris al la fremdulo.“ Ni bezonas iom da viando.“

La fremdulo rigardis la aliajn, kvazaŭ li serĉus sur iliaj mienoj la celon de tiu propono. Sola iri kun li por ĉasi? Tio donus al ili okazon mortigi lin en akcidento, kaj tiel li

estus forigita. Finfine li diris al si, ke tiukaze, se ili volus forigi lin, ili ja tamen farus tion, kaŭzo ĉiam troviĝus.

„Hodiaŭ mi ja povas iri ĉasi kun vi“, li diris, „por ke ni havu provizon. Sed morgaŭ mi havos malmulte da tempo.“

„Kial?“ demandis la triopo samtempe kaj rigardis lin mirigite.

„Morgaŭ mi ĉi tie komencos serĉi oron. Ĉi tie estas oro. Kaj se vi ankoraŭ ne trovis ĝin, tiukaze tio estus nur pruvo, ke vi certe estas ŝtipkapuloj.“

Tio ĉagrenis la oldulon kaj li elkreis: „Sed, se ni ne estus ŝtipkapulaj tiom,kiom vi pensas, se ni estus trovintaj oron ĉi tie, ĉu?“

„Tiukaze tio estus tute natura“, diris la fremdulo. „Sed vi ne trovis oron. Aŭ, se vi havas oron, tiukaze nur kelkajn manplenojn da ĝi, nur iomete da ĝi, de la supraĵo skrapita. Sed ĉi tie la oro kuŝas forte kiel hombrakoj. Ĉi tie kuŝas certe miliono el pura oro.“

„Miliono, ĉu?“ demandis Howard kun malfermŝiritaj okuloj.

Dobbs kaj Curtin tut ne povis diri ion pro ekscitiĝo.

„Vi ne kaptis la grasan orfosajon, tion mi scias“, parolis la fremdulo trankvile plu. „Mi scias, ke vi estas ĉi tie jam preskaŭ jaron. La indiĝenoj malsupre diris tion al mi, ke viro jam tiom longe estas ĉi tie supre. Se vi estus ekfrapintaj la larĝan vejnon, jen vi havus tiom da oraj nuksetoj, ke vi estus jam delonge foriĝintaj, ĉar vi tute ne povus fortransporti ĝin sen frapi la atenton. Aŭ vi havus ĉi tie funkciantan regulitan minejon, kun licencoj kaj maŝinoj kaj du aŭ tri dekoj da laboristoj.“

„Ni havas ĉi tie nenion, tute nenion“, diris Dobbs.

„Vi ja nun povas supozi min, kiu ajn laŭ via plaĉo. Sed infano mi ne estas. Kaj se vi trioje tiom kaj tiom da monatoj vivadas ĉi tie, jen vi faras tion ne pro plezuro. Mi pensas, ke ni parolu klare kaj metu la kartojn senkaŝite sur la tablon. Kiun valoron havu la kaŝludo? Mi ne estas fi-kadavrulo, mi estas certe minimume tiel honesta kiel vi. Pli bone ol vi mi tute ne volas esti. Ni ĉiuj volas gajni ion, ĉu ĉi tie en la vepro aŭ ie en la urbo. Kompreneble vi povus forigi min, tion mi scias tute bone. Sed tio povas okazi ankaŭ aliloke al mi kaj ankaŭ pere de aliaj. La

riskon mi devas ja transpreni. Do, ĉu ni parolu tute klare reciproke?“

„Lasu nin foje interparoli tute solaj“, diris Howard.

„Tio estas jam en ordo, Howard“, respondis Dobbs. „Mi opinias, ke ni donu al li okazon pruvi, ke li estas nek spiono nek embuskas per io alia, kio ne plaĉas al ni.“

Nun li turnis sin rekte al la fremdulo: „Ni ja ne povas rigardi en vin, ĉu vi estas fripono, ĉu en ordo. Estas ĝuste, ke ni havas ĉi tie kelkajn monatojn da turmenta laboro post ni, honestan laboron, pri tio vi povas fidi.

Kompreneble, se ni interkonsentiĝos kun vi, vi eble povus fari al ni ĉagrenon. Kion povus kosti? La perdon de niaj penoj kaj suferoj. Sed mi povas certigi al vi, ke ni kaptus vin, kaj se vi rampus ĝis supren al la Hudsona Maro. Ni kaptus vin kaj tiam ne estus pardono. Do, ekparolu, kion vi volas, kaj kion vi intencas?“

La fremdulo eltrinkis sian kafon kaj poste li diris: „Mi estis tute honesta al vi, dekomence. Mi diris al vi, ke ĉi tie estas oro, kaj ke mi venis por surpiki ĝin.“

„Kion plu?“ demandis Curtin.

„Nenion plu“, la fremdulo respondis.

„Bone, bele kaj bone“, Howard objëtis. „Sed kio estus en tiu kazo, se ni çti ti estus trovintaj iun pagokoton? Vi ja ne eble pensas, ke ni interkalkulus tion kun vi. Ni mem sufiçe laboraçis por tio. Nu, *well*, jen ĝi elestas. Jes ja, ni trovis ion kaj baldaŭ estos pretaj.“

Sen heziti diris nun la fremdulo: „Tio estas komenco. Se vi estas rektaj, ankaŭ mi estos rekta, kaj ni vidu kiel ni interkonsentiĝos. Tuj por komenci: „Je tiu loko mi havas rajton. Atendu, ne tuj ekscitiĝu. Kompreneble mi ne havas rajton sigelitan, neniun licencon kaj nenion similan. Mia rajto baziĝas sur tio, ke mi scias ion, kion vi ne scias. Tio estas pli bona ol la plej bela, stampita kaj impoštita licenco. Vi trovis neniom, tute neniom. Eble kelkajn orajn grajnerojn. Tiujn vi rajtas trankvile reteni.“

„Tion ni faros, je tio vi povas manĝi kreton, ke ni tion, kion ni havas ankaŭ retenos por ni“, diris Curtin.

„La afero estas tiel.“ La fremdulo parolis tre lante. „Sola mi ne povas fari tion, kion mi intencas fari. Mi bezonas homojn, kaj mi pensas, ke vi taŭgas plej bone. Vi havas

tiom da intereso pri tio, kiom mi mem sekretigi la rakonton tiom longe, kiom eblas. Vi havas la ilojn. Mi havas neniujn. Mi povus tion, kion mi scias, vendi al kompanio. Sed apenaŭ iu pagos al mi eĉ nur cent dolarojn por tio. La homoj volas vidi faktojn. La faktojn mi povas montri nur ĉi tie. Mi havas krome bonajn kaŭzojn ne fari tro da bruo, ĉar alie iu kun tielnomataj rajtoj povus salti sur mian nukon. Mi proponas al vi la sekvan: Kion vi havas, tion vi retenu por vi. Sed de tio, kio ekde hodiaŭ estas enspezata, per tio estas enspezata, ke vi laboras kun mi je mia plano, mi ricevos du kvinonojn kaj vi ĉiuj unu kvinonon.“

La triopo reciproke rigardis sin iom da tempo kaj ekridis.

Poste diris Howard: „Pajlon ni povas mem ŝpini en oron, kara bubo, kaj rakontojn ni povas rakonti al ni mem. Kion vi ĉiuj pensas?“

Li turnis sin al siaj kamaradoj.

Dobbs diris: „Tiel aŭ tiel. Ni estas preskaŭ jam pretaj kaj ĉe l' fino. Ni perdos nenion, se ni aldonos kelkajn tagojn.“

„Tion pensas ankaŭ mi, ni perdos nenion. Se efektive io

estas je tio, kial ni ne provu ĝin, se ni jam foje estas ĉi tie?“ opiniis Curtin.

„Mi ne partoprenos“, diris la oldulo, „tio estas rakontoj pri rabistoj. Kaj mi estas sufiĉe sata pri la ŝtelĉasado. Mi volas refoje havi ĝustan liton sub mia postaĵo. Al mi sufiĉas. Sed kompreneble, se vi partoprenos, ankaŭ mi devos partopreni. Sola mi ne sukcese povus baraktiĝi dum du semajnoj tra la vepro kaj la dezerto.“

„Aŭskultu, oldulo“, diris Curtin, „multe da emo fari multajn kromhorojn, ankaŭ mi ne havas. Mi havas iun, kiu atendas min. Ni aldonu semajnon. Se ni trafos dum tiu ĉi semajno sur la historieton, kiun la birdeto ĉi tie rakontis al ni, jen bone. Kaj tiam ni povos ja decidi, ĉu indas la penon. Se ni ne atingos esperigan rezulton interne de semajno, jen mi kuniros kun vi, oldulo. Ĉu ĉiuj konsentas pri tio?“

Ili diris, ke jes, kaj la fremdulo havis la vorton por klarigi siajn planojn.

„Kiel vi cetere nomiĝas, ulo?“ demandis Howard.

„Lacaud“, diris tiu, „Robert Lacaud, el Arizona.“

„Parenco de la familio Lacaud en Losanĝeleso, mebloj, ĉu?“ demandis Howard.

„Jes, de la flanko de la praavo. Sed mi havas nenion komunan plu kun ili. Ni estas disigitaj je morto kaj pereco. Kaj se ni estus konvinkitaj, ke ili iros en la ĉielon, tiukaze ni cindrigus ses preĝegojn, nur por veni en la inferon kaj ja ne devi sidi kune kun ili. Sed ne zorgu vin, ili ne venos en la ĉielon, tiuj heredaĵaj trompistoj.“

„Tiukaze vi devos damne peni, por ke oni akceptu vin en la ĉielo“, kun rido diris Dobbs, „tiel kiel vi mem kondutas momente, vi ne povos eviti la vojon de via parenco.“

„Eble tamen“, diris Curtin. „Se mi estas ĝuste informita, ili havas tie diversajn boligajn sekciojn, kaj li povas ja sufiĉe frutempe petskribi, ke li ne ĝuste estos trempita en tiun kaldronon, en kiu oni stufas la aliajn honorindajn membrojn de lia moŝta familo. Io tia ĉiam aranĝeblas, ĉar Belzebuto havas koron. Kiel li alie povus tiom ŝerci kaj ĉiam tiom gaji kaj esti ĉiam en bona humoro?“

Howard jam ekstaris por rigardi pro la azenoj, por ke ili ne vagadu tro malproksime. Ĉe tio li grimpis sur pli alte

situantan elstarajon de monto, por tiel havi pli bonan superrigardon.

„Halo!“ li laŭte elvokis.

„Kio estas?“ vokis Dobbs kaj Curtin samtempe. „Ĉu la azenoj estas for?“

„Venu rapide ĉi tien. Sed diable rapide.“

Ambaŭ eksaltis kaj kuris transen. Ankaŭ Lacaud sekvis rapide.

„Kio tio estas, tie transe, kio proksimiĝas al nia monto?“ vokis la oldulo. „Eble vi povas ekkoni tion pli bone.“

„Tio estas soldatoj aŭ rajdobesta federacia polico“, diris Dobbs.

Kaj tuj li aldonis: „Ha, kanajlo fia!“ Li turnis sin al Lacaud. „Do tio vi estas do. La malkovro okazis ja rapide.“

Per ektiro li elhavis la revolveron kaj levis ĝin kontraŭ Lacaud. Sed Howard, staranta post li, premis ties brakon malsupren.

„Vi malpravas“, diris Lacaud, kiu ĉe la rapida movo de

Dobbs paliĝis.

„Mi havas nenion komunan kun la soldatoj kaj la polico.“

„Aŭskultu, infaneto“, diris Howard al Lacaud. „Ne servu al ni dikan kaĉon. Se ili persekutas vin, jen ek do, sed tuj. Lasu vin vidi de ili, sed ni ne volas havi policon, kiu venas supren al ni. Ek, malsupren de ĉi tie, kaj sur ilian vojon. Alie ni ĵetos vin rekte en iliajn faŭkojn. Ni ne bezonas ilin ĉi tie supre.“

Curtin grimpis iom pli alten kaj longe kaj zorgeme rigardis malsupren.

„Foje paciencu, buboj“, li diris. „Mi pensas, ke ili ne estas soldatoj. Tio ankaŭ ne estas polico. Ili estas tro maluniforme vestitaj, ili havas ankaŭ diversajn fusilojn. Se mi vidas ĝuste, ke unu el ili havas eksterordinare longan pafilon, kiu certe havas cent jarojn. Mi scias nun, kiuj ili estas. Ili estas banditoj.“

„Damne“, vokis Howard, „jen ni saltas el la pato en marĉan truon. Banditojn ni bezonas eĉ dekfoje malpli ol la rajdantan federacian policon. Jen vivdanĝero. La polico fiksas nin, kaj ĉar ni ja krimis nenion, nur ĝuste forĝesis

pagi la kotizon, ni povus interkonsentiĝi. Sed ĉe la banditoj, jen ni devos mordi.“

Kvazaŭ li nun subite ekhavis ideon, li turnis sin nun al Lacaud: „Nu, filo, klarigu foje. Do, vi ĉi tie masturbis la banditojn ĉi tien al ni, ĉu? Do bandita spiono. Jen mi ja pensis dum certa tempo la ĝustan.“

„Mi havas nenion komunan eĉ kun la banditoj“, diris Lacaud. „Lasu min foje mem rigardi.“

Li grimpis supren al Curtin, rigardis certan tempon streĉite malsupren kaj diris poste: „Tio estas banditoj. Mi scias nun ankaŭ kiaj banditoj. Tion mi aŭskultis sur la haciendo de la *señor* Gomez. Li havas gazeton kun la priskribo. Mi ekvidas tie iun kun orobronza pajloĉapelo, kiu estis menciita en la priskribo. Li kuraĝas, ĉar li ne ŝanĝis la ĉapelon. Certe li ne scias, ke la ĉapelo estas en la priskribo. Ili ja ne vidadas gazetojn kaj ankaŭ ne povas legi. Tio estus la plej lastaj el ĉiuj banditoj, kun kiuj mi volus havi ion komunan.“

Kaj dum nun la tuta kvaropo observis la movojn de la banditoj el la alto kaj atendis, ĉu la rajdistoj enkurbiĝos

en la padon, kiu kondukus ilin kun granda certeco ĉi tien sur la monton, rakontis Lacaud, kion li legis pri tiuj banditoj en la gazeto, kaj kion la homoj en la haciendo sciis raporti pri ĉio ĉi. Ĉar, kvankam la plimulto de la indiĝenoj kaj de la indiĝenaj laboristoj en la haciendoj ne povas legi gazetojn, tamen la raportoj disvastiĝas pri tiaj okazaĵoj tra la vasta malfermita lando kun la rapideco de moviĝanta prerifajro.

Apud malgranda fervojhaltejo, kie la noktotrajno restadis dum du minutoj por okupiĝi pri la poŝto, por akcepti du aŭ tri veturgastojn aŭ por lasi eliri ilin, grimpis ĉirkaŭ dudek aŭ dudek kvin viroj en la trajnon. Estis inter la deknaŭa kaj la dudeka kaj jam tenebris la nokto.

Neniam okazis, ke en tiu malgranda haltejo tiom da viroj eniris la trajnon, sed nek la staciestro nek la personaro de la trajno cerbumis pri tio. Povis ja esti viroj, kiuj volis veturi ien al foirplaco aŭ iuj, kiuj laboris en la minoj kaj strikis aŭ volis serĉi laboron en aliaj mindistriktoj.

Ili ĉiuj estis mestizoj, ĉiuj surhavis sian grandajn pajloĉapelojn, pantalonojn kaj ĉemizon, sandalojn aŭ botojn. Ĉiuj kovris sin per kovriloj, ĉar la nokto estis frideta. Ĉar post la komenco de la malhelo en malgrandaj haltejoj ne estas plu vendataj biletoj, ili venis sen kontroligeblaj biletoj en la trajnon. La haltejo estis tenebra. Nur la staciestro havis sian lanternon kaj la trajnoficistoj, kiu haste rapidis apud la trajno. Tiel vidis neniu la vizaĝojn de la viroj, kiujn ili krome – kio ne frapas la atenton, ĉar tio estas kutima – kovris ĝis la nazo.

Ĉiu grimpis en la unuan vagonon de la dua klaso, kiu tuj sekvas post la pakaĵovagono . En tiu vagono de la dua klaso sidis kiel kutime la dekdu soldatoj kun ilia oficiro, ĉiuj kun pafprete ŝarĝitaj fusiloj, por gardi la trajnon kontraŭ banditaj atakoj.

La plimulto de la viroj restis en la unua vagono de la dua klaso, sed kelkaj el ili post kiam la trajno ekmoviĝis, iris de tiu vagono trans la platformon en la duan vagonon de la dua klaso. Ambaŭ vagonoj de la dua klaso estis bone okupitaj kun kamparanoj, duarangaj negocistoj kaj indiĝenoj, kiuj volis porti siajn varojn al la plej proksima pli granda urbo.

Malantaŭ la du vagonoj de la dua klaso sekvis la vagono de la unua klaso, ankaŭ tiu estis bone plenigita. Kaj post tiu, kiel lasta vagono sekvis la dormpulan.

La trajno rapide veturis. Ĝis la sekva haltejo daŭros dudek minutojn aŭ kelkajn pli. Kiam la trajno nun jam rapidegis kaj la oficistoj estis okupitaj pri tio vendi la veturbiletojn al la novaj kunveturantoj, la viroj okupis la pordojn de la vagonoj, en kies proksimeco ili dekomence staris, kvazaŭ ili volus uzi multe da tempo por la serĉado

de bonaj sidlokoj.

Samtempe, sen diri vorton, sen voki averton, ili tiris el siaj kovriloj fusilojn kaj revolverojn kaj komencis rapidan pafadon. La pafado celis speciale la soldatojn, kiuj havis siajn fusilojn inter la genuoj aŭ flanke apogitaj kontraŭ vando, ili aŭ legis en legolibroj por lerni la legadon kaj skribadon aŭ maĉis sian vesperan panon aŭ dormis.

La pafado daŭris nur ĉirkaŭ dek sekundojn; tiam ĉiuj soldatoj ruliĝis en sia sango. La plimulto estis morta kaj la ceteraj anhelis kaj komencis morti. La trajnpersonaro kuŝis pafmortigita, morta aŭ morte vundita sur la plankoj aŭ sur la benkoj. Dudek veturgastoj estis trafitaj, kelkaj estis mortaj, kaj la sango de aliaj verŝiĝis el teruraj vundoj. Beboj je la mamoj de la patrinoj, inoj kaj infanoj sangantaj kaj mortantaj en kaosa pelmelo. Viroj kaj sinjorinoj surgenuis kaj petis pri kompato, patrinoj levis alten siajn plorĝemajn bebojn por vekti la kunsenton de la banditoj, aliaj ofertis siajn povrulajn havaĵojn kiel prezon por sia vivo. Sed la banditoj pafis kaj pafis, ĝis la municio estis dispafita.

Tiam ili komencis elrabadi. Ili prenis ĉion, se ĝi havis iom

da valoro. Parto de la banditoj iris en la unuan klason kaj forprenis tie valoraĵojn sen pafi. Horloĝojn kaj monujojn, fingringojn kaj orelringojn, kolĉenojn kaj braceletojn. Se la predo ŝajne ne estis sufiĉe riĉa, helpis puŝo en la stomakon, per la revolvero aŭ la fusilo, tiel, ke la koncernato rapide rememoris, ke li havas ankoraŭ ormonerojn en la maldekstra pantalonpoŝo kaj briliantringon en la kofro.

Poste oni tralumigis la pulmanon, pelis la veturgastojn el la lito kaj forprenis de ili ĉiujn moveblajn havaĵojn.

La trajno rapidegis dum la tuta tempo sur sia vojo. Eble la lokomotivestro ne aŭdis la pafadon, aŭ li aŭdis ĝin kaj esperis atingi la sekvan haltejon dum tiom rapida veturo, ke la banditoj ne povus desalti.

Sed la banditoj nun denove moviĝis antaŭen, tra la du vagonoj de la dua klaso, kie la paniko de la veturgastoj atingis nepriskribeblajn formojn, kiam la banditoj revenis. La rabistoj zorgis sin pri nenio kaj ekscitiĝis pri nenio. Ili iris trans la platformon al la pakajvagonoj, malfermrompis la kofrojn kaj valizojn aŭ ĵetis ilin eksteren, por kunkolekti ilin iam poste. Ili murdis la

pakaĵoficiston kaj ekstere firmtenante grimpis ekstere laŭ la veturigataj vagonoj ĝis la poŝtvagono, kie ili mortpafis la du poŝtovicistojn kaj trafosis la poŝtsakojn.

Intertempe la lokomotivestro aŭdis, ke io ne estas en ordo, aŭ li vidis kelkajn banditojn jam grim pantajn el la poŝtvagono en la tendron. La haltejo estis ankoraŭ malproksima kaj li ne plu povis atingi ĝin. Li retroĵetis la bremsstangon, kaj la trajno ŝajnis ekdissplitiĝi, tiom rapide ĝi haltis.

La hejtisto tuj desaltis kaj provis atingi la densejon piede de la relvoja taluso. Sed trafite de ses kugloj li renversiĝis kaj ruliĝis malsupren de la deklivo. Antaŭ ol la lokomotivestro gajnis tempon desalti, jam kvar viroj grimpis sur la lokomotivon kaj firmtenis la lokomotivestron sen pafmurdi lin. En la ekspresvagono la banditoj malkovris multnombrajn kruĉojn kun petrolo kaj gazolino kunveturigataj kiel ekspresvaroj por *tiendo*, do por magazena vendejo. Kun tiuj flamigeblaj fluaĵoj ili surverŝis la vagonojn, enverŝis tra la disbatitaj fenestroj la gazolinon kaj tiam ili ĵetis brulantajn alumetojn en la vagonojn. Eksplodece la flamoj jetiĝis en la nigran

noktoĉielon.

Kriante kaj plorante kaj plorĝemante, kvazaŭ pelataj de frenezo, la veturantoj enfermitaj en la vagonoj, provis ŝovi sin tra la fenestroj. Ili bule kolektiĝis ĉe la fenestroj, kaj se ili travenis, ili falis de la alto malsupren sur la deklivon, bruldifektitaj, bruligitaj kaj nun iliaj membroj rompiĝis aŭ elartikiĝis. Kiu estis tro vundita kaj en la paniko ne trovis helpeman manon kiu eltiris la vunditon, devis brulmorti kun turmentoj.

Antaŭe sur la lokomotivo staris du banditoj, kiuj premis siajn revolverojn sur la lokomotivestron kaj ordonis al li, ke li diskuplu la lokomotivon kaj ekveturu kun ĉiuj banditoj, kiuj ĉiuj stivis sin sur la tendro, ĝis ili ordonos halti.

La lokomotivo ekveturis kaj postlasis la brulantan vagonaron kaj la homojn, kiuj estis terure iluminataj de la sovaĝaj flamoj kaj kiuj en tiu terura iluminado, freneziĝintaj pro hororo kaj malgajo, kirliĝis, gestadis, kriis, ploris kaj preĝis kaj provis savi postrestintojn el la flammaro. Ĉio ĉi daŭris malpli ol sep minutojn, kaj la haltejo, al kiu la lokomotivo eksprese rapidis, estis

ankoraŭ nun plu malproksima. Kaj subite iu el la viroj komandis al la lokomotivestro, ke li haltu. La lokomotivo haltis kaj la viroj desaltis. La lasta el ili pafis sur la lokomotivestron kaj puŝis lin per la piedoj malsupren de la deklivo. Poste li sekvis al siaj kunuloj.

Post certa tempo la lokomotivestro vekigis el sia senkonscienco. Kun la restaĵo de sia vivforto li rampis sur la deklivo supren kaj tiris sin sur sian lokomotivon. Spite al siaj doloroj, spite tion, ke li timis ĉiun sekundon devi renversiĝi, li iel kapablis teni ruligata la lokomotivon. Ĝi atingis kun li la haltejon. La staciestro, mirigita pri la sola lokomotivo, kaj mirigita pri tio, ke la trajno delonge anonciita de la antaŭa fervojhaltejo, ne alvenas, iris tuj al la lokomotivo kaj trovis la sangantan lokomotivestron. Kun la helpo de la veturgastoj, kiuj atendis ĉi tie la noktotrajnnon, li portis la viron en la stacian kabanon, kaj ĉi tie la mortanta oficisto havis jam nur tiom da tempo rakonti ankoraŭ la plej necesan pri la terura atako kontraŭ la trajno, antaŭ ol lia vivo estis finita.

La staciestro telegrafis kiel eble plej rapide al ambaŭ flankoj. Li atingis la haltejojn kaj oni tuj promesis

helpotrajnon. Tie sur la haltejo staris varotrajno, kiu devis tralasi la pasaĝertrajnon. Du malplenaj varovagonoj estis elranĝitaj de la trajno, kuplitaj al la varotrajna lokomotivo kaj jam la unua helpotrajno estis preta.

Sed kiu veturu ĝin, kaj kiu ĝin akompanu? La banditoj certe estis ankoraŭ sur la streko, por kunkolekti ĉion, kion ili ĵetis el la vagonaro. Ili tuj atakus la helpotrajnon, jam tial, ĉar ili volis sekurigi la tutan predon. Versajne ili elŝiris ankaŭ la relojn aŭ baris la relajn vojojn.

La staciestro diris: „Estas pli bone, se ni atendas la grandan helpotrajnon, kiu certe kunportos armeanojn.“

Sed la lokomotivestro de la varotrajno tuj obĵetis: „Mi veturos tuj. Tie kuŝas inoj kaj infanoj en sia sango, kaj kuŝas tie miaj kamaradoj, al kiuj ni eble parte ankoraŭ povos helpi. Mi veturos la trajnon. Hejtisto, kion faros vi?“

Estas ja tiel, ke la fervojistoj de Meksiko senescepte estas organizitaj en tute bonega sindikato, kiu estas tre radikala kaj ĉiam strikema. Kaj ili estas tre solidaraj, kunkroĉigas kiel peĉo.

Kaj pro ilia organizo kaj pro la spirito, kiu tie regas, kaj kiu faras el ili sincerajn virojn, kiuj ĉiam malsatas pri edukiĝo. Ili konscias pri sia valoro por la evoluo de lando, kaj tial ili fariĝas tiaj ĝentilaj, helpopretaj, ĉiam ridantaj kaj ŝercantaj fervojistoj, kiuj estas tiom diversaj al la grumblaj kaj bojantaj suboficiroj, kiuj en Eŭropo kiel fervojoficistoj tiom ofte amarigas la vojaĝadon de la homoj. Ili ne estas subuloj de fieraj kaj orgojlaj superuloj, sed ili ĉiuj estas kamaradoj, ĉiuj kunuloj de sia fiera organizo. La hejtisto ne estas malofte prezidanto kaj ĉefparolisto en ĝuste tiu loka grupo, kie la liniotrafika estro modeste sidas kun la ranĝistoj, trakforkistoj kaj ŝmiristoj sur la sama benko por trankvile kaj atenteme aŭskulti, kion la prezidanto hejtisto proponas laŭ la intereso kaj vivsituaĵo de la fervojaj oficistoj. Kaj se estas striko, tiam la linia ĉefo, kiu ricevas dekoble pli altan salajron ol la ŝmiristoj kaj ranĝistoj, organizas ne eble teknikan helpon en bezono, sed li preparas la afiŝojn kaj murosciigojn, kiuj informu la publikon pri la kaŭzoj kaj bezonoj de la fervojista striko, ĉar li estas ja pli skribe lerta ol la hejtisto, kiu estas la prezidanto kaj parolisto. Kaj ĉar tio tiel estas, ĉar la liniotrafika estro kaj la

ranĝisto manĝas el la sama pelvo, por diri tion foje tiel, ĉar sekve de la organizo la kota ŝmiristo pli proksimas al la liniotrafika estro ol la ŝtato kaj la interesoj de la komerco kaj la industrio kaj la popola bonfarto, kiuj ĉiuj enviciĝas por li nur post la vivbezonoj de lia kamarado trakforkisto, la lokomotivestro fakte ne devas demandadi: 'Hejtisto, kion faras vi?' Li scias la demandon jam antaŭe. Kaj li scias, kion respondos ĉiuj ceteraj fervojistoj, tie starantaj kaj atendantaj la ekspedadon.

Tie estas unuavice la propraj kamaradoj de la sindikato. Kaj eĉ, se tiuj ĉiuj estus sanaj, ili tamen kunirus. Ĉar tie estas ja ankaŭ la veturgastoj, kiuj bezonas helpon. Kvankam la sindikat kamaradoj estas plej preferataj, sekvas tamen tuj poste la veturgastoj, por kies bonfarto la fervojisto sentas sin pli respondeca ol por la propra familio. Ĉar tio instruas lia sindikato al li. Kaj lia sindikato ĉiam pravas, kion ajn diras ĉiuj aliaj, inklude de la arkiepiskopo.

Tial diras la hejtisto: „Mi antaŭveturos per la persontrajnlomotivo, pro sekureco. Vi sekvos kvincent metrojn post mi kaj havos tiam sufiĉe da tempo por halti

vian vagonaron, se mi forglitos kun la antaŭlokomotivo, ĉar elestas la reloj.“

Oni ekfunkciigas la lokomotivon. Ŝmiristo sursaltas kiel hejtisto. Kaj tiam la lokomotivo retroveturas eksteren.

La malgranda helpotrajno intertempe veturpretas, kaj ĉiuj vartrajnaj oficistoj, kvankam ili ĉiuj havas edzinojn kaj infanojn, sursaltas. Sursaltas ankaŭ kelkaj de la ĉirkaŭstarantoj kaj la trajno ekpafiĝas en la nokton eksteren.

La uloj de la sekuriga lokomotivo trovas la relojn en bona ordo. Nenio estas blokita. Sed, kiam ili venas pli proksimen de la akcidenta loko, oni rapide pafas al ili.

La banditoj kaŝis siajn ĉevalojn proksime de tiu loko, kie ili devigis halti la lokomotivestron. Ili ankoraŭ okupiĝas pri la ŝarĝado de la predo. Kaj tiuj, kiuj ŝtaras ĉi tie ĉe la ĉevaloj, pafas tuj sur la lokomotivon por malhelpi ties pluveturadon, por ke ili ne ĝenu la ceterajn banditojn ĉe la kunkolektado.

La hejtisto ricevas pafon en la gambon. Lia helpviro skrappafon je orelo. Sed ili rapidegas antaŭen, signalante

per lanterno al la sekvanta trajno, ke la trako mem estas en ordo. Ankaŭ la helptrajno estas salutata per pafoj. Sed kelkaj de la oficistoj havas revolverojn kaj respondas. La banditoj en la malhelo ne povas ekkoni, ĉu en la nelumigataj vagonoj eble jam estas trupo de soldatoj. Ili ŝajne supozas tion, ĉar ili rapidas al la ĉevaloj kaj lasas ĉion kuŝi, kion ili ĝis nun ne povis elpaki. Ili surseliĝas kaj forrajdas en la densan ĝangalon, restadantaj en la direkto de la montaro.

La oficistoj de la helptrajno ŝarĝas kun la subteno de la sanaj veturgastoj ĉiujn mortulojn kaj vunditojn en la trajnon kaj veturas kun la malĝojiga frajto reen al la haltejo.

Tie jam alvenis la telegramo, ke lazarettrajno estas survoje, kiu tamen ne pli frue ol morgaŭ matene povos esti en la loko. Tiam ankoraŭ alvenis pliaj telegramoj en la haltejo, de la registaro kaj de la plej proksimaj garnizonoj. La registaro telegrafis, ke ĉiuj sekcioj de la rajdobesta federacia polico de la najbaraj distriktoj estas sur la marŝo, kaj ke kvar regimentoj de la kavaleria federacia armeo estas mobilizitaj kaj sendotaj ankoraŭ

antaŭ la komenco de la mateno kun specialaj trajnoj al la atakloko por komenci de tie la persekuton de la banditoj.

Trovi kudrilon trovi en fojonostako, estas neniel facila. Sed, se ĝi efektive estas trovenda, ĝi troveblas, ankaŭ se la fojnostako estas kiom ajn granda. Laŭ la leĝoj de la matematiko oni povas kalkuli, ke oni devos trovi ĝin kaj kiam oni ĝin trovos. Sed trovi banditon, kiu havas konsiderindan distancan avantaĝon trans ĝangalaj vojoj, kiujn li konas plej bone kaj la persekutanto tute ne, do banditon, kiu post la traĵo de la ĝangalo atingas montaron, la altan montaron de Meksiko, tio tute ne kompareblas kun la serĉado de kudrilo en la plej granda fojnostako.

Sed la soldatoj estas plej ofte ja mem indiĝenoj. Tio havas valoron. Ili ankaŭ scias, kie je certa tempo estis estintaj la banditoj, nome ĉi tie ĉe la fervoja linio inter du precize konataj haltejoj. Kaj ne daŭris longe ĝis la oficiroj jam eltrovis, ke la banditoj dividis sin en malgrandajn grupojn kaj dise iris en diversaj direktoj. La kudrilo en la fojnostako nun kvazaŭ estis eĉ rompita en pecetojn.

Supraĵajn priskribojn de la banditoj oni telegrafis ĉien.

Sed en tia okazo unu el la priskribitoj povas trankvile rajdi tra indiĝena vilaĝo, eĉ la soldatoj povas renkonti lin. Ili povas suspekti lin. Sed se li ne havas ion en siaj poŝoj aŭ sur sia korpo, kio memoras pri la trajnatako, kiun uzon havu tiukaze la priskribo? Li havas ĉiam alibion. Li dormis en tiu nokto dudek kilometrojn for de la atakejo sub arbo je la strato al Chalchihuites. La malon neniu povas pruvi al li.

Sed jen rajdas trupo de la federacia kavalerio tra Guazamota. Antaŭ kabano kaŭras du mestizoj, envualiĝintaj en siaj kovriloj kaj fumas. La soldatoj rajdas trankvile preter ili. Unu el la mestizoj volas ekstari kaj iri post la kabanon. Sed li ricevas mansignon de la alia, revenas kaj residiĝas trankvile.

La trupo jam preterpasis. Jen la gvidanta oficiro turniĝas kaj haltigas la trupon. Li estas soifa kaj rajdas al kabano. Trinkinte, li transrajdas al la alia flanko kaj deseliĝas. Ĉi tie kaŭras la du fumantaj viroj.

„Cŭ vi loĝas ĉi tie en tiu ĉi vilaĝo?“ demandas la oficiro.

„Ne, ni ne loĝas ĉi tie, sinjoro.“

„De kie vi estas?“

„Ni havas nian domon en Comitala.“

„Bone“, diras la oficiro kaj metas sian piedon en la piedingon. Li volas surseliĝi kaj forrajdi kun sia taĉmento.

Li estas iom laca, la ĉevalo dancetadas, li ne povas atingi la piedingon. Unu el la du mestizoj ekstaras, ĉar la ĉevalo preskaŭ tretadas sur liajn piedojn. Li pli proksimiĝas kaj kaptas la piedingon por esti helpema al la oficiro. La kovrilo falas de liaj ŝultroj.

La oficiro remetas la piedon denove sur la teran grundon.

„Kion vi havas tie en via pantalonpoŝo?“ li demandis nun la ekstarintan mestizon.

La viro rigardas laŭ si malsupren kaj al sia pantalonpoŝo, kiu sufiĉe ĝibece elstaras.

Li turnas sin je duono kvazaŭ li volus pluiri al la kabano, kvazaŭ li serĉus truon. Tiam li rigardas al la soldatoj kaj al la oficiro, suĉas je sia cigaredo, elprenas ĝin el la buŝo, elblovas la fumon per puŝo kaj ridetas.

Per hasta movo la oficiro kaptas lin je la malfermita

ĉemiza kolumo kaj samtempe ŝovis la maldekstran manon en la poŝon.

Ankaŭ la alia mestizo nun jam ekstaris, suprentiras la ŝultrojn, kvazaŭ la okazaĵo ĝenus lian kvieton, kaj kvazaŭ li volus serĉi alian lokon, kie li povas kaŭri kaj fumi en paco.

Serĝento kaj du soldatoj saltis de la seloj kaj staras tiel, ke la du mestizoj ne povas fuĝi.

La oficiro ĉesas firmteni la ĉemizan kolumon de la viro kaj rigardas tion, kion li tiris el la poŝo. Estas bona ronda sufiĉe multekosta ledomonujo. La oficiro ridas kaj la mestizo ridas. La oficiro malfermas la monujon kaj ŝutas la enhavon sur manon. Ne estas multe, iom da oro, grandaj arĝenteroj, ĉio ĉi entute ĉirkaŭ 25 pesoj.

„Ĉu tio estas mono via?“ li demandas.

„Kompreneble tio estas mia mono.“

„Tio estas multe da mono. Tiukaze vi povus aĉeti novan ĉemizon por vi.“

„Tion mi faros morgaŭ, mi volas iri al la urbo.“

Sed en la monujo estas ankaŭ veturbileto de la unua klaso al Torreon. Sed tiu ĉi mestizo veturas neniam la unuan klason. Krome ĝi havas la daton de la ataka tago.

La alia viro estas traserĉata. Ankaŭ li havas monon, sed portas ĝin sen monujo en la poŝo. Sed li havas ankaŭ brilantan ringon en la horloĝpoŝo de sia pantalono. Pro mangesto de la serĝento nun ĉiuj soldatoj deseliĝas.

„Kie vi do havas viajn ĉevalojn?“

„Ili staras tie malantaŭe“, diris la unua mestizo, ŝutas tabakon sur la folion, fermtiras per la dentoj la saketon kaj rulas novan cigaredon por si. Li ne estas nervoza kaj ne disipas eĉ ereton de la tabako. Trankvile kaj fumante li bruligas la cigaredon kaj fumas, dume alia subofociro traserĉas ĉiujn liajn poŝojn.

La ĉevalojn de ambaŭ oni alkondukas kaj traserĉas. Seloj mizeraj, aĉa brido kaj frotdifektita lazo.

„Kie estas la revolveroj?“ demandis la oficiro.

„Tie, kie staris la ĉevaloj.“

La serĝento iras tien kaj skrapadas per la botoj en angulo

de la tera grundo, kie li eligas revolveron kaj malnovan pistolon.

„Kiel vi nomiĝas?“

La du uloj diras siajn nomojn. La oficiro notas la nomojn kaj tion, kion li trovis.

Vilaĝanoj kolektiĝis. La oficiro demandas junulon: „Kie ĉi tie estas la preĝeja tombejo, la *cementerio*?“

La oficiro, la soldatoj kaj la du mestizoj en la mezo sekvas al la junulo, kiu montras la vojon al la *cementerio*. Post ili venas la vilaĝanoj, viroj kaj infanoj, kaj la inoj kun la beboj sur brakoj.

Sur la *cementerio* la soldatoj iras en angulon, ŝpato estas alportata kaj ambaŭ mestizoj fosas siajn tombotruojn. La oficiro fumas, la soldatoj fumas kaj babilas kun la vilaĝanoj.

Kiam la fosaĵoj estas sufiĉe profundaj, la du mestizoj sidiĝas kaj ripozas. Ili rulas denove cigaredon, kaj post iom da tempo diras la oficiro: „Se vi volas, vi povos nun preĝi.“

La oficiro komandas ses virojn, kiuj enviciĝas.

La du mestizoj ne maltrankviliĝas, ili ne estas nervozaj, ne timemaj. Ili denove krucosignas sin, murmuras ion, ree gestas krucon kaj bruligas novan cigaredon. Tiam ili stariĝas unu apud la alia sen atendi antaŭe komandon.

La oficiro vokas: „Pretiĝu!“

La du banditoj ankoraŭ iomete fumas, tiam ili forĵetas la cigaredojn.

Post kiam la fosaĵoj estas plenŝovelitaj, la oficiro kaj la soldatoj demetas la ĉapojn, staras iom silente, surmetas denove la ĉapojn, forlasas la tombejon, surseliĝas kaj ekrajdas.

Kial la ŝtato sen neceso disipu pli altajn kostojn, se la fincelo estas ja la sama!

Alia trupo da kavalerio rimarkis en la montara regiono ok virojn rajdantajn kelkajn kilometrojn antaŭe sur ĉevaloj. La viroj ŝajne vidis la soldatojn, ĉar subite ili ekgalopis kaj foriĝis. La oficiro sekvis kun sia trupo, sed ne povis trovi spuron, kien eble turniĝis la rajdistoj. La hufospuroj sur la sablaj vojoj estis tiom multnombraj kaj disvastiĝis

tiom, ke la oficiro ne povas sekvi certan spuron. Li decidis sekvi al tiuj spuroj, kiuj ŝajne estas plej freŝaj.

Post kelkaj horoj la soldatoj venis al simpla haciendo. La soldatoj rajdis en la larĝan korton kaj deseliĝis por iom ripozi. La posedanto elvenis kaj la oficiro demandis lin, ĉu li vidis eble kelkajn rajdistojn. La haciendisto klarigis, ke neniu preterrajdis, ke li alikaze devus scii tion. Pro tio klarigis la oficiro, ke li devos traserĉi la haciendon. La posedanto respondis, ke li agu laŭplaĉe.

La posedanto retroiris en la domon. Kaj kiam la soldatoj nun proksimiĝis al la domo, oni pafis sur ilin de pluraj flankoj. Unu soldato estis morta kaj kvar el ili vunditaj, kiam ili atingis la kortegan pordegon ĉe la retroirado.

Haciendo estas kiel granda bieno. Ĝi estas ĉirkaŭata per larĝa alta muro kaj staras kiel fortikaĵeto en la tereno.

La soldatoj kuntrenis siajn mortintajn kamaradojn eksteren. Tuj, kiam ili estis ekstere, la pordego de interne estis malfermita, kaj tiam oni pafis plu trans la muron al la soldatoj.

Kaj nun komenciĝis fervora batalo, kiu, kiel ambaŭ

partioj scias tre bone, finiĝas nur kun la kompleta neniigo de la aliaj aŭ pro manko de municio. La sieĝatoj ne havis ion por perdi, ĉar oni mortpafos ilin en ĉiu kazo. La defendo estis la sola bonŝanco, kiun ili havis por ŝanĝi sian situacion.

La oficiro unue kondukigas la ĉevalojn al tiom granda distanco, ke pafoj ne plu povos trafi ilin. La banditoj ne disipas kuglojn por la ĉevaloj dum la retrotransporto. Tiom multe da municio ili ne havas.

La soldatoj estas en aĉa situacio. La haciendo troviĝas en senkaŝita tereno de agroj kaj de bestpaŝtejoj. Elmalsatigi la banditojn ili ne povas, atendi artilerion, la oficiro kaj ankaŭ la soldatoj rigardus kiel hontindaĵon. Oni do devos ataki.

La haciendo estas kvarangula kaj de ĉiuj kvar flankoj atakas taĉmento. Tio okazas tre militece. La soldatoj antaŭeniĝas kun mallongaj saltoj, ĵetas sin sur la teron, ekpafas, por doni al la alia fronto la okazon salti paŝon pli proksimen. La muron ili ne povas konkeri; tial ili turnas la atakon al ambaŭ pordegoj, al tiu en la fronto kaj al tiu sur la malantaŭa flanko. Post trihora batalo la oficiro

logas la sieĝatojn al la antaŭa pordego, dume parto de liaj soldatoj povas surgrimpi kaj malfermrompi la malantaŭan pordegon, kiu estas defendata de nur tri viroj.

Sed tiel facile la banditoj ne rezignas pri la batalo. Evoluigas en la korto kaj ekde la loĝodomo malgranda batalo. Je la malfrua posttagmezo la soldatoj estas la nepridiskuteblaj posedantoj de la haciendo. Ili havas kvar mortintojn, du grave vunditajn kaj naŭ da ili kun negravaj vundoj. En la domo kaj en la korto ili trovas ne nur la ok virojn, kiujn ili vidis rajdi antaŭe antaŭ si, sed ankoraŭ kelkajn aliajn trajnrabistojn.

Sep el ili estas mortaj, kvin da ili vunditaj, kiujn oni tuj pafmortigas. Inter la mortintoj estas la posedanto de la haciendo, pri kiu oni ne scias, ĉu li mem estas bandito, au ĉu li estis devigita, minacata je morto de la banditoj, nei ilian ĉeeston. La kortopersonaro kaŝiĝis ie kaj nun elvenas. Ĝi havas nenion komunan kun la afero, tio estas certa. La familo de la posedanto ĝuste vizitas la ĉefurbon. En la vestoj de la viroj la soldatoj trovas amason da aĵoj, kiuj devenas el la trajnatako. Tiel oni kaptas la soldatojn

iom post iom. Unuope kaj en gregoj. Sed kapti ilin ĉiujn interne de mallonga tempo estas malfacila. Kaj ju pli da tempo pasas ĝis oni havas ilin ĉiujn, des pli malofte oni kaptas la lastajn. La nekaptitoj finas la restaĵon de sia vivo certe ne en kontempla kvieto.

„Kaj vi“, Lacaud finis sian raporton, „vi tute serioze pensas, ke mi povus havi ion komunan kun tiuj banditoj, kiuj krimis tian tiom teruran kiel tiun trajnatakon, ĉu?“

„Tiukaze ni ne havos ion por ridi ĉi tie, se ili venos supren“, diris Howard. „Do tiu ĉi demando pri konfido nun ankaŭ estas solvita.“

„Tial la uloj tie malsupre ŝajne estas do la lastaj, pri kiuj vi parolas“, diris Dobbs.

„Pri tio mi certas. . En la raporto estis menciita, ke unu el ili surhavis ore bronzitan pajloĉapelon, kaj ke oni rigardas lin kiel ĉefan banditon, kiu kondukis plej krude.“

„Tiukaze ni ne havos ion por ridi ĉi tie, se ili venos supren ĉi tien“, diris nun ankaŭ Curtin. „Sed mi ja ne plu vidas ilin.“

„Vi ilin ne povas vidi, ili estas nun jam ĉe la vojkurbiĝo“,

diris Dobbs.

„Se ili estos preteririnta la kurbiĝon, venos la loko, kie ni povos vidi, ĉu ili suprenvenos aŭ malsupre iras en la roka valo.“

Ili sidis tie sur la roko kaj fikse rigardis malsupren por vidi elveni la rajdistojn el la vojkurbiĝo.

„Kiom da ili vi do kalkukis?“ demandis Howard.

„Dek aŭ dekdu da ili“, respondis Curtin.

„Tiom de la banditoj ja ne plu povas ekzisti laŭ viaj propraj rakontoj“, diris Howard nun al Lacaud.

„Certe ne. La soldatoj kaptis la plej grandan parton. Sed la kvaropo aŭ la kvinopo, kiu ankoraŭ restas, povis ja renkontiĝi kun aliaj aŭ unuiĝi al nova bando, kiu planas ion novan.“

„Mi supozas, ke Bob pravas. Kaj se tio estas tiel, kaj tiuj venos supren, tiam ni fartos malbone. Ili bezonas revolverojn kaj municion.“

„Vi ja scias la vilaĝon kaj konas la ulojn tie malsupre“, turnis sin Howard al Curtin. „Eble la uloj tie malsupre serĉis revolverojn kaj la indiĝenoj pro timo diris al vi, ke vi estas ĉi tie supre kaj havas fusilon, ĉar vi ja ĉasas.“

„Ĉe la diablo, vi pravas, oldulo. Tiel estas. Tiukaze ili certe

venos ĉi tien supren por havigi la fusilon al si.“

„Jen ni agas pli bone, se ni ne plu perdos tempon kaj tuj antaŭpreparas nin dirs Dobbs. „Curtin, vi eble sidu plu ĉi tie, ĉar vi povas akre rigardi kaj observi, ĉu ili venos. Ni nun organizu la defendon.“

Ili nun tuj kaptis la azenojn, kondukis ilin en densejon ĉe la en la alia flanko de la roko kaj firmligis ilin. Tiam ili portis siajn armilojn, du sitelojn kun akvo kaj la pakaĵon kun biskvito en profundan tersulkon, kiu troviĝis dense ĉe la rokovando. Tiu sulko estis bone uzebla kiel defendejo, ĉar ili povis esti nek atakataj de la dorsa flanko, nek ĉirkaŭataj kaj ĉar ili havis havis la malferman terenon antaŭ si, kie ili povis persekuti ĉiun movon de la atakantoj kaj povis celi bone sur ĉiun viron.

„Sed ni havus ankoraŭ sufiĉe da tempo por grimpi sur la rokon kaj rampi tie en fendon por atendi ĝis kiam ili ree forestos“, diris Curtin dum la preparoj.

„Ho, azeno“, diris Dobbs, „jen ili venus ja al la mino kaj ni ne plu povus proksimiĝi tien, por levi la parton, kiun ni tie kaŝas.“

„Mi ne vidis minon ĉi tie“, diris Lacaud.

„Kompreneble ne“, respondis Dobbs. „Ni ja nun devos montri al vi la malfermajn manplatojn. Kompreneble ni havas ĉi tie minon. Tiom longe, kiom ni defendos nian pozicion, ili ne povos atingi ĝin. Sed. Se, se ni forrampus en fendojn, tiam ili serĉus Curtin kaj lian fusilon, kaj tiam ili kompreneble malkovrus la minon. Hodiaŭ au morgaŭ. Ĉion ĉi elfosi ni ne havas sufĉe da tempo. Kaj krome ni ne plu povus foriĝi de tie ĉi, se iu iu estas ĉe la mino, do ni ne povas porti hejmen niajn aĵojn. Ni ĉiam devas transiĝi la tereon ĉi tie kaj ne povas eviti ilin sur tiu vojo. Ni do devas mordi la oston, eĉ se tiuj ne scias, ke ni havas ĉi tie fajnajn aĵojn, pesaĵon, ĉu vi komprenas, ili nudigus nin, tute, eĉ la botelojn ili ne lasus al ni. Ni povus tiam mortaĉi ĉi tie.“

„Tio estas tiel“, konfirmis Howard. „Se ni havus alian elirvojon, mi tamen ne serioze riskus tion. Ni devas, jen ĉio.“

„Ili enkurbiĝis, ili venas supren“, kriis Curtin kaj saltis malsupren de la rokeĝo. „Sed nun rapide, pretigu ĉion.“

„Kion vi pensas, kiom longe ankoraŭ daŭros ĝis ili povos esti ĉi tie“ demandis Howard. „Vi ja scias la vojon plej bone.“

„Tio daŭros nun ekzakte kvindek minutojn. Tiam ili estos ĉi tie. Se ili venus sen ĉevaloj kaj sciis la vojkurtigojn, jen ili povus esti dek minutojn pli frue ĉi tie.“

„Vi estas certa, tute certa, ke ili venos ĉi tien supren, ĉu?“ demandis Dobbs.

„Enkurbiĝinte ĉi tien, ili tute ne povas iri aliloken. Ili devas veni supren. Jen ne estas vojo al alia flanko.“

„Sed ili ja eble povus returniĝi, ĉu?“

„Kompreneble ili povus fari tion. Sed tion ni prefere ne atendu.“

„Ni metu la tendon teren“, konsilis Dobbs. „Tiukaze ili ne tuj vidos, ke ĉi tie povas esti pli ol unu persono. Tio aspektas ankaŭ tiel kvazaŭ ni estus mi ne scias kiom riĉaj.“

Ili kunfaldis la tendon kaj metis ĝin en la sulkon. Tiam ili elfosis per spadoj paftruojn, por ke ili ne devu levi la

kapojn, kaj tamen transrigardu ĉion. Ili ankoraŭ interkonsiliĝis pri militplano kaj fine al ĉiuj batis la koro, ĉar ili aŭskultis la voĉon de la viroj, kiuj troviĝis sur la lasta vojkurbiĝo.

Kelkaj minutojn poste la viroj elpaŝis el la vepro kaj venis al la rando de la malferma tereno. La ĉevalojn ili evidente lasis post si ĉe la lasta vojkurbiĝo, ĉar ĝuste la lasta distanco de la vojo por la ĉevaloj estis malfacile irebla. Sed ili eble havis ankoraŭ alian kaŭzon, kial ili lasis la ĉevalojn post si. Ili estis sep viroj, la cetera triopo certe estis ĉe la ĉevaloj aŭ observis starante je favoraj lokoj. Ĉiuj estis armitaj. Ĉiu havis revolveron, kelkaj havis krome ankoraŭ fusilojn. Ĉiuj surhavis grandajn ĉapelojn kaj estis metintaj buntajn tukojn ĉirkaŭ la nukon. Sed krom tio ili aspektis tre trivitaj. Nur du el ili posedis sandalojn, du el ili iris nudapiede, unu el ili havis sur unu gambo gamaŝon el led, la alia gambo estis sen gamaŝo; kaj dume la gambo kun la gamaŝo havis flavan ŝnureblan boton piede, la viro ĉe la alia piedo portis nigran gumoboton. Neniu el ili surhavis tute nedefektitan ĉemizon; por tio kelkaj el ili havis ledojakojn. Kaj triopo el ili surhavis longajn ĝismaleole etendiĝintajn stretajn

brunajn ledopantalonojn. Sed ĉiu el ili portis unu aŭ eĉ pli da patronzonoj. Kelkaj portis kovrilojn transŝultre ĵetitajn. Verŝajne la kovriloj de la aliaj, tiel kiel la pakaĵoj kun la nutraĵoj estis ĉe la ĉevaloj.

Paŝinte sur la terenon troviĝantan ĉe la malantaŭa flanko de la kruta roko kaj limigitan ĉe la ceteraj flankoj de densa ŝajne netrapenetrebla vepro kaj dornaj arbustoj miksitaj kun arboj, ili ĉirkaŭrigardis scivoleme. Ili faris la impreson kvazaŭ ili estus atendintaj ion alian ol tion, kion ili nun ekvidis. Ke ĉi ti estis ripozejo servinta ankoraŭ antaŭ malmulte da tempo kiel kampadejo, tion ili ja devis sciiĝi. Jen kuŝis ankoraŭ la ligno, la fajraj lokoj aspektis ankoraŭ freŝaj kaj ne surblovataj, jen malplenaj laduoj, disrompitaj potaĵaj manĝiloj kaj detiraĵoj de papero kuŝis disigite, kaj tiam tie estis ankoraŭ la rodita loko, kie staris la tendo, tute akre dislimita. La malferma tereno estis neregula kvarangulo kun ĉirkaŭ sesdek paŝoj da flanko longo, kiu pli kaj pli grandiĝis per tio, ke de la flankoj ĉiutage estis forprenita la ligno, kiun ili bezonis por la bivakfajro. Ankaŭ ĉe la freŝe forhakitaj arboj oni povis ekscii, ke la tereno ankoraŭ antaŭ malmulte da tempo devis esti uzata de loĝantoj.

La viroj staris en grupo kaj komencis fumi. Kelkaj kaŭris kaj la ceteraj parolis. La viro kun la orbronzita pajloĉapelo ŝajne estis la gvidanto, ĉar ili ĉiuj rigardis al li, se li diris ion.

Ili venis kelkajn paŝojn pli proksime en la malferman terenon. Tie ili staris denove kaj interkonsiliĝis.

Estis klare videble, ke ili ne sciis, kion ili faru aŭ kion ili entreprenu. Unuopuloj ŝajne venis al la konvinko, ke la *gringo*, la usonano, transloĝiĝis kaj, ke oni venas tro malfrue. Tion ŝajne fine ankaŭ la gvidanto supozis, kiun ili nomis Ramirez.

La interparolado fariĝis pli laŭta, ĉar la uloj komencis pli disvastiĝi kaj interparoli en pli granda distanco unu al la aliaj. Tiel la viroj en la tersulko preskaŭ ĉion povis kompreni, kio tie estis plantata kaj agi laŭ tio. Eble la banditoj post pli ampleksa ripozo foriĝus, kaj ili estus ĉi tie lastfine en paco.

Kvankam unuopuloj el la banditoj ĉe la vagado venis ĝis la flankaj limoj de la tereno, jen oni tamen apenaŭ devus timi, ke ili tiel facile trovus la vojon al la mino, ĉar Dobbs

kaj Curtin en lasta horo precipe bone kamuflis ĝin, kaj tiom longe, kiom la enmetita dornarbustaĵo ne fariĝus senfolia kaj seka la vojo al la mino estis sufiĉe certa.

Fine, post longa tien- kaj tienbabilado la banditoj ŝajne estis decidiĝintaj. Ili parolis tiel laŭte kaj ili mangestis ĉe tio tiel vehementaj, ke la sieĝatoj nun rapide lernis, kion la banditoj celis fari. Ili decidis starigi ĉi tie por kelke da tempo sian ĉefan komandeton, ĝis la afero pri la trajna elrabado iom malaktualiĝis kaj la soldatoj persekutus ilin en pli foraj distriktoj. La malferma tereno ŝajnis al ili eksterordinare favora. Iom pli malsupre ili trovis akvon. Herbejoj por la ĉevaloj certe ankaŭ estus en la proksimo, kaj la nutraĵojn oni povus ŝteli ie de la kampoj malsupre en la valo, se oni ne plu povus manĝi ĉasbestojn. Pli malsupre sur la vojo ili estis trovintaj malferman lokon, de kie oni povas observi la vojojn en la valo, kaj se oni vere ekrigardus proksimiĝi la soldatojn, tiukaze oni povu ankoraŭ sufiĉe frutempe foriĝi, se oni trovas en la intertempo alian vojon por retiriĝo; ĉar malsupren de la malferma tereno ili devus, se soldatoj venus sur la vojon,

ĉar oni sidus ĉi tie en kaptilo.

En la mallonga tempo ili vere bone observis la regionon. Ili devis trovi nur alian vojon por retiriĝo, kaj tio ja sukcesus al ili, se ne ĝuste de ĉi tie, jen pli malsupre sur la vojo, eble en la proksimo de la fonto.

„Ĝuste mi pensis“, diris Howard mallaŭte al Curtin, „ke ni ja estis veraj azenoj, ke ni ne rampis al la mino. Sed nun mi vidas, ke tio estus estinta la plej malbona, kion ni povintus fari. Ĉar, se ili ennestiĝus ĉi tie, ili baldaŭ rapide trovus nin ĉe la mino, estas ja plej bone, kion ni faris.“

„Sed kion ni nun faru, se ili ĉi tie starigas sian ĉefan komandeton, tion mi vere ne scias“, flustris Dobbs. „Tion pripensis neniu el ni. Mi almenaŭ supozis, ke ili venos kaj ree foriĝas.“

„Ni atendu do iom da tempo“, diris nun Lacaud, „eble ili ree ŝanĝas sian planon kaj foriras.“

„Mi proponas“, konsilis Howard; „ke ni disdividu nin laŭlonge de la sulko. Se ili ĉi tie vagadus, ili ne devas trovi nin ĉiujn en bularo kaj mortpafi nin kiel kuniklojn. Ili ja supozas, ke nur unu persono estas ĉi tie supre, kaj kiam

ni tiam kaptos ilin de pluraj flankoj, ni eble tiom konfuzos ilin, ke ili formarsâs.“

Howard kaj Lacaud nun okupis la du ekstremajajn angulojn de la sulko. Ĉiu el ambaŭ havis bonan ĉasfusilon; Curtin kaj Dobbs dividis sin tiel en la mezo de la sulko, ke ambaŭ ne samtempe estis rigardeblaj de unu persono, kiu eventuale vagadus en la loko de la sulko.

La banditoj kaŭris en aroj sur la malferma tereno. Ne tre fore de la malvasta enirejo. Ili fumis, parolis kaj ridis; du el ili kuŝis longe etendiĝintaj kaj dormis aŭ dormetis. Unu el ili iris al la ĉevaloj, por rakonti tie al la garduloj, ke oni restados ĉi tie, kaj ke ili tie pli malsupre serĉu pri nutroloko por la ĉevaloj. Alia estis sendita al la observa gardostaranto por povi observi kun li la valon. Al ĉiuj ensidantoj de la sulko venis nun la penso, ke estus la plej bona okazo por ili ekceli la kvinopon kaj transmondigi ilin. Se la ceteraj kvin venus por helpi, oni povus sukcese akcepti ilin el sekura kovrado, kaj tiam oni povus forigi la tutan kanajlaron de la nuko. Kaj ĉiu ĉagreniĝis, ke oni ne sufiĉe fruptempe interkonsiliĝis pri tia plano. Kuraĝon oni ja apenaŭ povus nomi tion, ili pensis, ĉar ja ne estas

homoj, sed bestaĉoj.

Dobbs pensis sin ĉiam pli en tiun ĉi planon, kaj tiam li ne povis retenigi ĝin por si mem. Li rampis al Howard, kiu estis plej proksima al Dobbs.

„La samon ankaŭ mi ĝuste pensis“, respondis la oldulo.

„Sed tiam ni havos ĉiujn tiujn kadavrojn ĉiujn kuŝantaj ĉi tie.“

„Tiujn ni ja enfosos“, flustris Dobbs.

„Kompreneble. Sed mi ne volas havi ĉi tie preĝejtombejon, se oni pripensas, ke ni eble devas ankoraŭ vivaĉi kelkajn semajnojn ĉi tie. Preĝeja tombejo estas ja necesa, sed oni ne devas havi ĝin tage kaj nokte ĝuste antaŭ la fenestro. Alikaze mi tute konsentus pri tio; unu el ili, tiu kun la variolmarkita vizaĝo, aspektas tiom insida, ke oni devas timi lin kiel plenkreska viro, se oni sidas kun li en preĝejo.“

„Tiun vi ne renkontos en preĝejo.“

„Sed ĝuste al li. Ĝuste tiun, kaj ĝuste tiun murdistobandon. Mi ĵuras al vi, ĝuste tiuj estas, kiuj pendigas al la sankta virgulino de Guadelupe aŭ al

sanktulo Antonio la plej multajn arĝentajn gambetojn kaj braketojn sub la piedojn. Tiuj rampas sur la genuoj de la preĝeja pordo ĝis la altaro kaj trifoje ĉirkaŭ la kvar vandojn. Iru foje tien kaj ekzamenu ilin foje, tiuj ĉiuj havas bildeton kaj medalon ĉirkaŭ la kolo. Jen la registaro ĉi tie en Meksiko, tiu scias tre bone, kial ili traktas la eklezion tiel draste. La uloj estas ja dekfoje pli superstiĉaj ol la la plej nigraj paganoj en Centra Afriko. Ili estas – sed homo, kion volas tiu tie? Li proksimiĝas ja rekte al ni. Rapide postenen.“

Rapide kiel kato Dobbs rampis for.

Jen efektive unu el la viroj rekte proksimiĝis promenante al la sulko, ĝuste al tiu loko kun la sidanta Curtin. Li ne rigardis antaŭ si mem kaj ne al la sulko, li male tenis la kapon supren kaj rigardis la rokvandon laŭ ties tuta longo. Ŝajnis, kvazaŭ li serĉus tie al rekonduka vojo. Eble li ekhavis tiun ideon, ke la serĉata *gringo* ie tie povas troviĝi, aŭ, ke li tie havas sian vojon en la valon, ĉar oni ja ne estis trovinta lin sur alia vojo. Sed li vidis, ke tie ne estas irebla vojo, ĉio estis kvazaŭ fermmasonita. Li fajfis por si mem kaj turnis sin por retroiri. Ĉe tio li rigardis

malsupren kaj rimarkis la tersulkon. Certe li pensis, ke tio estas la pado, kiun ili povus bezoni. Li proksimiĝis, preskaŭ ĝis la rando de la sulko kaj tie li ekrigardis Curtin.

Curtin dum la tuta promenado observis lin; li tial ne surpziĝis, kiam li vidis lin proksime super si mem.

„*Caramba*“, vokis la bandito, retroturnis sin kaj vokis laŭte al siaj kunuloj: „Venu ĉi tien. Ĉi tie la birdeto sidas en sia nesto kaj elkovas siajn ovojn.“ Li laŭte ekridis.

La ceteraj viroj tuj eksaltis kaj venis surprizite pli proksimen. Sed kiam ili estis meze de la vojo, elkriis Curtin: „Haltu, banditoj, mi pafos.“

La banditoj tuj ekstaris. Ili ne kuraĝis kapti al siaj revolveroj. Ili ja ne sciis bone, kio okazas.

La viro, kiu malkovris Curtin, tuj tenis ambaŭ manojn alten kaj iris seninterrompe suprentenante la manojn, reen al la mezo de la malferma tereno, kie la aliaj staris.

Dum certa tempo ĉio estis trankvila, kaj tiam la viroj komencis haste kaj eskcitite interparoli.

Lastfine la ĉefo iom paŝis el la fono kaj diris: „Ni ne estas banditoj. Ni estas de la polico. Ni serĉas la banditojn.“

Curtin iom levis la kapon. „Kie vi havas la policplakedon? Se vi estas de la polico, vi devas havi almenaŭ insignon. Montru ĝin foje malferme al mi.“

„Insignon?“ rediris la viro. „Mi ne havas plakedon, mi ankaŭ ne bezonas iun. Devas ankaŭ ne montri iun. Elvenu foje de tie. Ni volas paroli kun vi.“

„Vi povas paroli ankaŭ de tie kun mi. Mi komprenas tute bone, kion vi diras.“

„Ni arestos vin. Vi ĉasas ĉi tie kaj ne havas licencon por la ĉasado. Ni arestos vin kaj forprenos vian revolveron kaj la fusilon.“

Curtin ridis transen. „Kie estas via plakedo? Ĉu vi rajtas uzi armilojn? Vi ja ne havas plakedon. Kaj vi ne estas de la federacia polico, ankaŭ ne de la ŝtatpolico. Vi tute ne povas aresti min.“

„Aŭskultu, sinjoro“, diris la parolisto kaj venis paŝon pli proksimen, „ni ne arestos vin. Donu nur vian revolveron al ni. La ĉaufusilon vi rajtas reteni. Ni bezonas la

revolveron kaj ankaŭ la municion.“

Li venis ankoraŭ paŝon pli proksimen kaj la ceteraj viroj sekvis lin.

„Eĉ ne paŝon pli proksimiĝu!“ vokis Curtin, alie mi tuj ekpafos, por ke vi sciu tion.“

„Bonvolu esti iom pli ĝentila, sinjoro. Ni ja tute ne volas agi malbone al vi, ni bezonas nur la revolveron.“

„Tiun mi bezonas mem.“

„Ĵetu la ferpafilon transen al ni, jen ni ne plu molestos vin kaj iros sur niaj vojoj plu“, vokis iu el al ceteraj viroj.

„Nenion vi ricevos. Kaj nun rapidu por foriĝi.“

Curtin grimpis iom pli supren, por povi transrigardi la lokon iom pli bone.

La viroj nun ree interkonsiliĝis, kio estas farenda. Ili vidis, ke la viro en la sulko momente havis avantaĝon, li situis bone kaŝite.

Tuj, kiam ili tirus la revolverojn, li lasus fali sin, kaj antaŭ ol ili povus atingi la trairejon de la vepro, li jam sesfoje estus pafinta kaj se li bone estus pafinta, ili ĉiuj kuŝus

plataj. Ili tial reriris kaj sidiĝis sur la teron. Intertempe fariĝis jam la deka, kaj ili pensis pri tio varmigi al si siajn tortiljojn aŭ tamalojn, aŭ kion ajn ili krome eventuale portis ĉe si. Ili bruligis fajreton kaj kaŭriĝis por prepari sian magran manĝon.

Certe ili venis al la konvinko, ke la *gringo* en ĉiu kazo devus gliti inter iliajn manojn. Li ne povis foriĝi de tie, kaj ĉar ili ĉi tie sur la malferma tereno kampadejis, temis certe nur pri du tagoj, kaj tiam la sieĝato devus rezigni pri rezisto. Li jam iam ankaŭ dormus. Kaj tiam oni povus facile surprizi lin.

Ili manĝis, tiam ili kuŝiĝis kaj siestis. Tio daŭris du horojn, tiam la homoj ree vivantiĝis kaj parolis unu al la aliaj. Ili provis okupiĝi. Kaj el tiu agemo ili ekpensis superruzi Curtinon, aresti lin kaj poste agrable pasigi per li la posttagmezon al si. La viktimo trovas tian distron kutime malpli agrabla. La kulminon de tiu kara societa ludo kun punoperdo li ofte ne transvivas. La homoj vidas ja ĉiuj en la preĝejoj tiom da bildoj kaj pentraĵoj kun la plej sangaj kruelecoj. Ili vidas la starigitajn figurojn de la sanktuloj kaj martiroj kun disŝiritaj korpoj, figuroj, kiuj

estas plenpikitaj per lancoj kaj sagoj, ili vidas malfermitajn buŝojn, el kiuj elrokanas la fortranĉita stumpo de la lango, elŝiritajn homokorojn, laŭ kiuj la sango gutas malsupren kaj el kiuj fulmas ruĝaj flamoj, disnajlitajn kaj sange surverŝitajn manojn kaj piedojn, malfermrompitajn genuojn kaj frakasitajn genuostojn, dorsojn, kiuj estas vipataj per fiŝhokoj kaj kapojn, sur kiuj estas batitaj dornokronoj per forta lignomartelo. Kaj antaŭ tiuj ĉi bildoj kaj lignaj figuroj, kiuj esta tiom laŭrealaj, ke oni estas skuata de nedirebla hororo, se oni vidas ilin, elŝirata el la dormo, kiam ili aperas al oni en sonĝo, surgenuas la kredantoj kaj piuloj dum horoj kun vaste malfermitaj brakoj kaj etenditaj manoj kaj plorsingultas kaj ĝemas kaj preĝas kaj murmuras kaj kantas kun mallaŭta voĉo cent, ducent, kvincent avemariojn. Kaj tiuj viroj, se ili serĉas distron je siaj viktimoj, ne bezonas havi eltrovan talenton, ili devas imiti nur tion, kion ili vidis ekde la infaneco en la eklezio. Kaj ili imitas ĝin, lerte kaj fidele laŭ la modeloj, ĉar la tuta spirita imago posedata de ili radikas en la religio, sed en religio, kiu efikas al ili nur pere de la ekstero, per reala prezento, per misteriaj ceremonioj. Kaj tie estas, inter tiuj

homoj, kie estas prezentata al la kredantaj amasoj en la sankta semajno antaŭ Pasko la tuta kruela torturada historio kun ĉiuj ĝisminutaj detaloj helpe de aŭtentike altaj figuroj kun emocie tragika naturvero. Tio ne estas pasiona ludo; la prezentadoj estas akceptataj laŭlitere kaj senpere de tiuj homoj, de tiuj bedaŭrindaj homoj, kiuj helpe de malbone agantaj potencoj de jarcentoj kaj ĝis nun estas tenataj en superstiĉo kaj nescieco, pro la pure egoisma intereso de tiuj potencoj. Kaj registaro, kiu en vere moderna spirito provas labori por la beno de tiuj ĉi turmentataj senfeliĉaj homoj kaj estas devigata konduki la batalon kontraŭ tiuj potencoj, devas elsendi kavaleriajn regimentojn, por kapti kaj trakti tiujn kiel krimulojn, kiuj faras nenion krom imiti tion, kion ili rigardas. Ĉu tia trajnatako kun tia nekredebla krueleco povas esti entreprenata de normalaj homoj? La paganaj indiĝenoj en la Sierra Madre, en Oaxa, en Ĉiapaso kaj Jukatano ne estas kapablaj je tia bestaĉeco. Sed la mestizoj kaj meksikanoj, kiuj antaŭ la farado de la krimo preĝas al la patrino de Dio kaj antaŭ sanktulo Antonio surgenuas dum horo kaj petegas, ke ili helpu al ili, por ke la krimo sukcesu, kiuj post la krimo ree surgenuas kaj petegas la

patrinon de Dio kaj promesas dek stearinaj kandeloj al ŝi, por ke la regimentoj ne kaptu ilin, ili ne scias krimon kaj kruelecon, kiujn ekzerci ili sentus sin nekapablaj. Ilia konscienco estas ĉiam malŝarĝita, ili metas la ŝarĝon de sia kulpo sur la dorson de tiuj figuroj, kiuj laŭ ilia opinio estis kreitaj por tiu celo. Kaj pri agrabla postagmeza amuzo, kiu komenciĝas tute senpeke per tio, ke oni ŝovas al la viktimoj ardantajn lignerojn en la buŝon, la viroj nun ŝajne pensis. Kaj pri tio ili parolis ankaŭ tute malferme kaj tiel klare kaj sobre, ke Curtin povis kompreni, kio atendas lin.

Unu el la viroj eltris sian revolveron kaj ŝovis ĝin tiel sub sian malferman ledojakon, ke oni ne povis rimarki tion, ke la armilo estas pafpreta. Curtin ne povis vidi la movon, ĉar ĝi estis kaŝita al li; sed Lacaud observis ĝin.

La viroj unu post la alia ekstaris, rektigis sin kaj revenis al la mezo de la malferma tereno.

„Aŭskultu, sinjoro“, vokis la viro kun la orobronza pajloĉapelo, „ni volas kune intertrakti. Ni volas nun foriĝi, ĉar ni ne plu havas ion por manĝi ĉi tie kaj ni intencas ankaŭ iri la foirejo morgaŭ matene. Tial ni nun

devas eki. Donu al ni la revolveron. Mi havas ĉi tie oran horloĝon kun bona ĉeno. Tiun mi donos al vi por la revolvero. La horloĝo validas 150 pezajn. Tio estas bona negoco por vi.“

Li tiris la horloĝon el la poŝpantalono kaj svingadis ĝin helpe de la ĉeno.

Curtin supreniĝis ree, li vokis transen: „Retenu vian horloĝon, mi retenas mian revolveron. Ĉu vi iras foirejen aŭ ne, tio estas egala al mi, sed la revolveron vi ne ricevas., kaj per tio nun estas fino.“

Li apogis la brakojn kaj volis ree salti malsupren. Kaj nun la viro, kiu tenis preta la revolveron sub la jako direktis la armilon. Li staris kovrate post alia, kaj eĉ se Curtin ekvidus la viron, li ja ne povus vidi, ke la armilo estas direktita pafprete al Curtin.

Sed antaŭ ol la bandito povis pafi, krakis pafado, kaj la revolvero falis el la mano de la viro, dume li ĵetis la brakon en la aeron kaj kriis: „Min trafis kuglo.“

Kiam la pafado krakis, la viroj ĉiuj turnis sin surprizite al la sulko. Ili vidis feblan nubeton ŝvebantantan supren. Sed la

nubeto venis el la maldekstra angulo kaj ne de tie, kie Curtin sidis. Sed rigardi ili povis nek la pafinton nek la armilon.

Ili tiom miris, ke ili ne povis diri vorton. Atenteme retroirante ili venis al la rando de la vepro. Tie ili sidiĝis sur la teron kaj komencis paroli denove. Kion ili priparolis, la sieĝatoj en la sulko ne povis kompreni, sed ili vidis ja tiom, ke la banditoj troviĝis en la plej granda konfuziĝo. Tio ja ne eble estis polico, kiu estas kaŝita tie?

Nun ankaŭ tri pliaj, kiuj vepre surpostenis, venis rapide supren, ĉar ili aŭskultis la pafon kaj supozis, ke ili devus enmiksiĝi sin. Sed la gvidanto ree forsendis ilin, ĉar li evidente imagis ĝin pli grava, ke la ĉevaloj estu pretaj.

Parolinte iom da tempo ili per unu fojo laŭte ekridis. Ili leviĝis kaj seninterrompe ili venis ree al al mezo de la malferma tereno.

„Vi, sinjoro, kun ni vi ne povas ludi tiajn trukojn“, vokis la gvidanto. „Ni vidis ĝin. Vi tie en la angulo firmligis la fusilon kaj pafis per tirado de la ŝnuro. Sed ni ne lasas mistifiki nin tiel.“

La viroj ekridis amuziĝante. Kaj per unu movo ili havis nun ĉiuj la revolverojn en la mano.

„Elvenu, bubeto, alikaze ni kondukis vin for“, vokis la gvidanto. Ĉu vi rapidos? Unu, du, tri. Nu, elen do!“

Curtin kriis: „Mi eĉ ne pensas pri tio. Se vi faras paŝon, ekknalos.“

„Nu, tion ni volus vidi unue, *hombre*.“

Subite la viroj ĉiuj lasis falis sin sur la teron kaj kun revolvero pugne komencis rampi de diversaj flankoj tien, kie Curtin sidis. Sed ili ne avancis longe. Kvar pafoj krakis el kvar diversaj ejoj de la sulko kaj du el la viroj kriis, ke ili estas trafitaj. Certe la pafoj nur skrapis ilin, ĉar ili ĉiuj turnis sin kaj retrorampis al la vepro.

Ĉi tie ili nun interkonsiliĝis, kio farendas. Fariĝis klara al ili, ke la sulko de pli ol nur unu viro estis okupata, eble eĉ de kvaropo aŭ de kvinopo. Kaj tiuj uloj ne povis esti iuj aliaj ol policanoj. Se tio efektive estis polico, ilia sorto estus certa, ĉar la polico ne nur ĉi tie supre atendus, ili intertempe nun jam ankaŭ la vojojn tenus okupataj kaj barus tiel la retroiron al ili.

Restis do nur unu afero plu. La batalo nun devis komenciĝi. Sed faris la impreson, kvazaŭ ili ne volus komenci, kaj kvazaŭ ili volus ĝisatendi, kion la homoj el la sulko farus. Ili atendis de tie la atakon. Sed kiam ne sekvis atako kaj ili ne aŭdis sonon el la sulko, il fariĝis denove necertaj kaj supozis plian fojon, ke la *gringo* tie ludas nur trukojn. Ĉar, se estus soldatoj, ili ne atendus, tiuj atakus kaj pelus ilin en la brakojn de la soldatoj, kiuj haltas survoje.

Sed la postenuloj ne raportis ion, kaj kiam unu el ili suprenvenis, li kapneis kaj lasis rekoni, ke tie malsupre ne estas soldatoj, ke la strato liberas.

Tiam ŝajne iu proponis, ke oni fakte sieĝu la homojn ĉi tie en la sulko, ĉu soldatoj, ĉu ĉasistoj, ĉar nun valoras la penon tiom pli. Se tie estus pluraj homoj, tiukaze ili havus ankaŭ pli da armiloj, nutraĵoj kaj kromaĵojn, kiujn oni bezonas. Plimulti ili ne povas, ĉar ili estus uzintaj sian avantaĝon je la ĝusta tempo kaj estus atakinta rekte en tiu momento, kiam la pafoj la ulojn konfuzigis.

La kvaropo en la sulko trovis nun iom da tempo por interkonsiliĝi, ĉar ili vidis, ke la banditoj dume ne

entreprenus ion. Ili rampis ĉiuj al tiu angulo, kie Howard sidis kaj interkonsiliĝis, kion fari. Ili manĝis ion, trinkis tason da akvo kaj permesis al si la saman ĝojon, kiun la banditoj nun jam multajn horojn ĝuis – ili fumis.

„Se oni nur scius, kion ili intencas nun!“ diris Curtin.

„Ĉu ni scias tion, ĉu ne, signifas fine la samon“, diris Howard. „Ni ĉiam povas ekagi nur tiam, kiam ili komencas ion.“

„Ni povus ja eliri por ataki ilin“, konsilis Dobbs.

„Jen ni estus en la kaptilo.“ Howard kapneis kaj plenŝtopis sian pipon. „Nun ili ne scias, kiom da personoj estas ni. Sed tiam ili povos dislokiĝi. La malferman terenon ni povas defendi sukcese, sed sur la vojon ni venos, tie ili embuskas. Kaj la lokon ni povas defendi pli bone, se ni trankvile restadas en la sulko. Ni ja eĉ ne scias, ĉu ne estas plia bando sur la vojo.“

„Ankaŭ mi pensas, ke estas pli bone, se ni trankvile restados en la sulko“, diris Lacaud. Por ĉiam ili tie ne sidos.“

„Por kiom da tempo la akvo, la lardo kaj la artfaĵaĵoj

sufiĉos?“ demandis Curtin.

„Ŝpareme ni devas esti, tiukaze sufiĉos tri tagojn.“

Nun la azenoj komencis krii. La banditoj ekaŭskultis, sed ne pli okupiĝis pri tio. Eventuale tio donis al ili ankaŭ la sekurecon, ke ankoraŭ ne estas soldatoj tie. Ĉar tiuj ne venus sur azenoj. La azenojn, se ili efektive pensis pri tio, ili ne povis atingi, antaŭ ol ili regus la terenon.

Howard diris nun: „Ni devas pensi pri la nokto. Tiam ili povos ŝtelire ataki.“

„Ne en tiu nokto, kaj ne en la sekva“, diris Lacaud „Estas plenluno kaj la tereno ĉi tie estas prilumata, kvazaŭ estus hela tago, mi scias tion de la pasinta nokto.“

„Tio estas ja vera“, konfirmis Howard. Jen ni bonŝancas. E n la nokto ni pli bone kuniros duope kaj defendos ambaŭ angulojn. Unu el ni tiam povos dormi kaj la alia plu rigardos. Kompreneble, tion mi ja ne devus diri, se ambaŭ dormas, ni ĉiuj ne plu leviĝos.“

De la banditoj neneiu plu montris sin sur la malferma tereno. Ili restadis en la vepro, kie oni aŭdis paroli ilin kaj kie oni vidis ilin de tempo al tempo kuri tien kaj tien en la

kreskaĵoj.

„Estus nun bona tempo, ke du el ni antaŭdormas“, diris Howard duonon horon poste. „Tiuj dum la tago ne plu venos. Pri tio ni povas esti tute certaj. Mi ja supozas kun certeco, ke ili atakos mallonge antaŭ la matena krepusko. Pri tio mi vetas kun vi.“

Ili disdividis la dormtempojn kaj la nokto pasis tute trankvile, escepte de singardema alproksimiĝo, kiu okazis je la komenco de la malhelo. Sed kiam krakis pafo, dume nur du el ili elestis el la vepro, ili rezignis. Iom da tempo poste ankaŭ Luno estis tiom hela, ke oni povintus vidi hasti katon trans la malferman terenon.

Sed je la tria matene Lacaud puŝis Curtin kaj Howard donis puŝon al Dobbs.

„Ĉu vi vekiĝis?“ demandis Howard.

„Jes, tute.“

„Transe moviĝas. Ili venos. De kvar flankoj ili elrampas.“

„Tio ŝajne estas la tuta dekopo“, diris Dobbs, rigardinte certan tempon transen.

„Jes ja, ili nun riskas ĉion. Espereble ankaŭ ambaŭ transangule surpostenas. Mi volas diri ion al vi, Dobbs, tuj kiam ili estos en la mezo, ni pafos. Bone celu ilin, por ke ili tuj estu bone akceptataj. Se tiuj en la angulo – Curtin estas ja dormema rato – iom dormemus, tiam ili vekigŭs pro nia pafado. Ili tiam ankoraŭ havos tempon.“

Sed antaŭ ol la atakantoj atingis la mezon de la tereno, jam krakis el la transa angulo, kie Curtin kaj Lacaud sidis, du pafoj, ĉar ankaŭ ili supozis, ke eble estus necese vekigi Dobbs kaj la oldulon antaŭ ol la banditoj estus tro proksimaj.

Sed la atakantoj ne lasis fortimigi sin. Ili rampis plu. Ŝajne neniu el ili estis trafita, ĉiukaze ne grave, nek malbeno nek krio estis aŭdebla.

Nun Dobbs kaj la oldulo pafis. Kaj unu el la banditoj sakris. Unu kuglo do trafis ŝajne la celon.

Verŝajne la viroj supozis, ke nun la tuta municio estas elpafita kaj estis nur truko kun firmligitaj fusiloj, aŭ kiu sciu, kion ili alie eble pensis, ĉiukaze ili volis nun fini la aferon rapide. Malgrandan distancon ili ankoraŭ rampis,

tiam ili eksaltis kaj kuris duone kliniĝinte al la sulko,
larĝe laŭ ties tuta longo.

Per tio ili kompreneble ofertis multe pli bonan celon. Tri el ili tuj estis trafitaj. Du el ili tenis brakon vunditan. Kaj la tria el ili treniĝis forte lamante al la vepro, ĉar li ricevis pafon en gambon. El la sulko oni pafis seninterrompe plu. Dume la atakantoj ne povis uzi siajn armilojn, ĉar ili vidis neniun, sur kiun ili povus teni ilin. Ili ja ankaŭ ne sciis, kiel aspektas en la sulko, kie ili eble povus eniĝi en kaptilon.

Ili ree lasis fali sin sur la teron, ion vokis al si reciproke, kaj komencis rerampi al la vepro.

Tiam la mateno rapide venis supren, kaj dum la tago estis eble pensi pri atako eĉ multe malpli ol en la nokto, kiel ili eksciis nun finfine.

Kiam la kvaropo sin ree trafis en la angulo por matenmanĝi, diris Howard: En la sekva nokto ili revenos. Jen ili certe venos kun alia plano. Ili ne rezignos. Nun ne plu. Ili intertempe lernis, kia bona defenda posteno estas tiu sulko. Pli bonan ĉefkvartiron ili tute ne povus trovi.

Kaj tiam ankoraŭ niaj pafiloj, kaj kion ni havas krome. Ni devas bone pripensi, kion ni povas fari.“

Sed kvaropo kontraŭ dekopo, kiu havas retirvojon, kvaropo, kies trinkakvo devas esti kalkulata en tasoj, kontraŭ dekopo, kiuj povas provizi sin helpe de la malferma retirvojo per akvo kaj nutraĵoj kaj eĉ kun helpofortoj, jen ne fareblas multe da planoj. Kaj ĉar decidas ankaŭ ĉiam la atakantoj, kiam oni rajtas dormi, kaj kiam oni devas esti maldorma, la atakantoj havas eĉ plian avantaĝon.

Curtin, kiu, dum la aliaj matenmanĝis, surpostenis, subite elvokis: „Ĉi tien foje. Kion faras ili tie? Fariĝas nun serioze.“

La triopo tuj iris al la paftruoj kaj ekkonis ĉiuj el ili samtempe, ke de nun temas pri morto aŭ vivo.

La banditoj estis tre fervoraj. Ili forhakis branĉojn kaj eltiris junajn arbojn kaj komencis konstrui ŝoveblajn palisarojn laŭ la maniero de indiĝenoj. Kaŝate post tiuj ili povis gliti tute trankvile ĝis la sulko kaj oportune fumizi la sieĝatojn. Pafoj en la sulko estus ja interŝanĝataj, sed la

finrezulto estis jam decidita.

Kontraŭe al tiu plano ankaŭ Howard ne plu sciis konsilon. Povis temi nur plu pri tio, fari sin tiom multekosta en la lasta batalo inter viro kaj viro, kiom eblis. Kiu vivante falus en iliajn manojn, tiu certe ne povus verŝi ĝojoplorojn.

„Min propre miras ja nur, kial ili ne jam antaŭe ekhavis la ideon“, diris Curtin. „Estas ja malnova truko de indiĝenoj.“

„Faras tro da laboro“, rediris Howard.

Ili interkonsiliĝadis, sed ne ekhavis penson, kiu povus liberigi ilin el la diable malbenita situacio, en kiu ili nun troviĝis. Estis eble tamen ebla trahaki tra la vepro vojon al si. Sed tion la viroj transe tuj vidus. Ili pensis ankaŭ pri la mino. Tamen, tio estis nur negrava tempogajno. Fine ili tamen revenis al tio provi ĝin per atako, kvankam estis senespere, ĉar ili tiukaze starus sur la libera tereno, dume la aliaj estis en la vepro kaj okupis la vojon. Kaj lastfine ili ankaŭ tiun ideon ree forlasis, ĉar eĉ Dobbs, kiu plej fervore subtenis tiun planon, akceptis, ke estus pura

stultaĵo.

Se nur la rokvando estus grimpebla! Sed tiu estis tro kruta, kaj eĉ se ili provus tion kun la espero, ke ili pli supre trovus ion por povi firmiteni sin super la elstarajo, estus tamen vane. Nokte ne eblis, kaj en la hela tago oni povus mortpafi ilin sen peno, eĉ sen tio, ke ili povus defendi sin.

Ili ne povis fari ion pluan ol trankvile rigardi tiujn transe, kiel ili labopris. Je la kvara posttagmeze ĉio povus estis preta, kaj tiam certe atendeblis la atako, se ili ne rigardis la ekmalhelecon pli avantaĝa tempmomento.

Estis je la dekunua. La viroj sidis je la eniro al la libera tereno kaj tagmanĝis. Ili havis bonan humuron kaj ridis. La kvaropo en la sulko certe estis la ĉefa temo de iliaj ŝercoj, ĉar ĉiam, kiam ili supozis esti farintaj bonan ŝercon, kiun ili priridis, ili rigardis transen al la sulko.

Jen oni subite aŭdis vokon: „Ramirez, Ramirez, *pronto, muy pronto*, sed nun rapide.“

Unu el la postenuloj venis suprenkurante la vojon kaj ĵetiĝis al la gvidanto. La viroj ĉiuj eksaltis kaj eniris la

vojon. Oni aŭdis ilin paroli kaj paroli, sed la parolado pli kaj pli malproksimiĝis.

Tiam fariĝis kviete, kaj la sieĝatoj ne sciis, kion fari el tio.

„Tio estas truko“, diris Dobbs. „Ili nun kondukas tiel, kavazaŭ ili foriris, por ke ni elvenu sur la vojon. Tie ili embuskas kaj atendas nin.“

„Ne verŝajne, tute ne verŝajne opiniis Howard. „Ĉu vi ne vidis, ke unu el la postenuloj tie ekscitite alkuris?“

„Tio kunapartenas al la truko, por ke ni supozu, ke ili rapide ekis kaj foriĝis.“

Sed Howard kapneis. „Tiuj ne bezonas ludi trukon, de kiam ili havis tiun indiĝenideon.“

Sed Dobbs ne lasis konvinki sin. „La indiĝena ideo estas ja tute bona. Tamen ĝi povas kosti al kelkaj uloj la vivon aŭ kelkajn vundojn. Eble ilia municio raras. Se ili povas kapti nin sen bezoni municion, kaj sen tio, ke ni dispaŝas nian municion, kiun ili ja jam rigardas sia propraĵo, ili estus ja stultaj, se ili ne almenaŭ provus tion. Se ne sukcesas, la ŝoveblaj palisaroj ankoraŭ plenumus sian taskon.“

„Vi ŝajne pravas“, Howard konsentis nun. „Estas municio nia, kiun ili volas ŝpari, ĉar, se ili atakas nin, ni kompreneble elpafas, ĉion, kion ni havas.“

Curtin ne miksis sin en la interparoladon. Li atenteme estis rampinta en la sulko plu kaj tiam grimpinta sur la rokan elstaraĵon. Ĉar la banditoj ne videblis, kaj iliaj voĉoj sufiĉe malproksimiĝis, li povis aŭdaci foje elrigardi.

Li sidis sur la roka elstaraĵo kaj rigardis malsupren en la valon. Dum sufiĉe longa tempo. Tiam li subite vokis: „He, elen vi, tie malsupre alvenas skadro da kavalerio. Tiuj persekutas niajn amikojn.“

La triopo nun vere elrampis kaj ĉiuj ili ĝrimpis sur la elrigardejon. De tie ili rigardis tre buntan bildon. La soldatoj disdiviĝis en ses grupojn kaj svarmadis en la ebena. Ili certe eksciis, ke la banditoj devas esti ie ĉi tie. Pri tiu ĉi roksovaĝejo ili dume ankoraŭ ne pensis, ĉar ili ja sciis, ke la banditoj havas ĉevalojn kaj ili verŝajne ne supozis, ke oni povu veni supren sur ĉevaloj.

Sed Lacaud havis alian opinion. Li diris: „Ŝajnas tiel, kvazaŭ ili jam scias, kie la rabisto kaŝiĝas. Sed ili ne estas

tiel mallertaj ĉi tie eniri en embuskon. Sur la kruta oĵo, kiu estas enfermita de densaj arbustoj kaj de rokaj vandoj, ili ne sukcesis, aŭ nur kun grandaj perdoj. Aŭ ili sieĝas la monton aŭ ili provas planon. Kaj mi supozas, ke ili faras tion.“

La soldatoj moviĝis plu, kvin aŭ ses kilometrojn plu for en la valon. La banditoj ĝis nun certe estis pensinta, ke ilia kaŝejo estas konata al la soldatoj. Sed nun, kiam ili vidis plu rajdi la soldatojn, ili komenciĝis senti sin sekura ĉi tie. Peco de la vojo de la rokoj estis transrigardebla. Kaj Curtin rimarkis, ke la banditoj revenis rajdante por restarigi sian ĉefkomandejon tie. Sed la oficiroj de la federaciaj trupoj rilate ruzon estis ege superaj al ili.

Kiam la trupoj estis sufiĉe foraj, ili komencis serĉi prospurojn, kio precize kaj bone videblis en granda distanco. Kun grandaj movoj kaj kun okulfrapaj tien-kaj ĉi tien-rajdado ili lasis ekkoni, ke ili nun fine eltrovis, ke la banditoj devas esti en la roksovaĝejo. Sen granda rapidemo ili kolektiĝis kaj marŝis nun en la direkto al la rokoj, por serĉi la vojon en la alton. Tio estis ilia truko. Ili sciis, ke la banditoj kun ĉiuj rimedoj evitus enfermigi sin

en la roksovaĝejo, se ili havis okazon, gajni alian terenon. El la rokoj ili ne plu povus fuĝi, se ili foje estus enfermitaj, kaj la soldatoj trankvile povis teni okupataj la alirvojojn sen ataki kaj sen elmeti sin en la internaj vojoj al la kugloj de la banditoj embuskantaj post arbustoj kaj en montfendoj.

La postenuloj de la banditoj bone observis la movojn de la soldatoj. Kiam ili nun ekkonis, ke ilia kaŝejo estis malkovrata, ili decidis rapide uzi la antaŭon kaj tra la vepro bonege kovrata, gajni la alian flankon de la tereno. Tie ili povus fuĝi sen esti vidataj aŭ nur tiom malfrue estus rimarkataj, ke ili kun siaj ripozintaj ĉevaloj kapablu plivastigi la antaŭon tiom, ke soldatoj ilian spuron eble ree perdus.

Sed malgranda taĉmento de la soldatoj troviĝis kaŝe en la vepro flanke de la tereno, kiun la banditon provis atingi. Tiu ĉi taĉmento prenis sian pozicion en la pasinta nokto sen tio, ke la banditoj okupataj ja ĉi tie kun sia nokta atako, ion de tio povis ekscii. La soldatoj bone aŭdis la pafadon en la nokto, ĉe kiu la eĥo de la rokvandoj vaste disvastiĝis en la valon, kaj tio konvinkis ilin, ke ili troviĝis

sur la ĝusta vojo. La kaŭzon de la pafado ili ja ne sciis, sed ili supozis, ke la banditoj aŭ estas ebriaj aŭ inter si elbatalis kverelon.

La kvaropo sidis supre sur la rokelstaraĵo kaj atendius la batalon, kiu post ilia kalkulo post horo okazus. Se tio estus pasinta, ili fine povis denove eklabori.

La pafoj ekkrakis, kaj la taĉmentoj, kiuj ŝanĝis la direkton en vasta cirklo ĝis vasta distanco, por ellogi la banditojn, nun alsturmis en plena galopo. La retrovojo supren al la rokoj ŝajne estis barita al la banditoj, kaj tial ili ekrapidegis, kun sovaĝa kriado, swingado de la brakoj kaj spronis per brutala enbatado de la fingrolongaj spronoj siajn ĉevalojn je la plej granda rapideco. Kaj efektive la ĉevaloj rapidegis en nepriskribebla rapideco malsupren de la valo.

Poste sekvis la soldatoj, kiuj troviĝis vepre. Ili unue devis surseliĝi, kiam la banditoj preterflugis, ĉar la banditoj ne tiom proksime preteriris kiel la soldatoj atendis tion; ili sekve de tio ne prezentis sufiĉe da bonaj celoj. Tiel la banditoj ankaŭ ĉifoje gajnis antaŭon. Ili ne nur rajdis, ili ankaŭ pafis dum la rajdado sur siajn persekutantojn.

„Tio estas bona, se ili gajnas konsiderindan antaŭon“,
diris Howard.

„Kial?“ demandis Dobbs mirirgite.

„Jen la soldatoj el tiu regiono foriĝus. Ili ja povus pensi,
ke ĉi tie supre estas ankoraŭ pli da banditoj, kaj ili vizitus
nin. Ni nun vere ne bezonas ilin, eĉ ne tial, ĉar ili liberigis
nin el diableca situo. Mi tamen prefere sur nia revojaĝo
volus danki al ili.“

La rajdanta grupo malkproksimiĝis pli kaj pli, la pafado
sonis supren pli kaj pli mallaŭta kaj baldaŭ la observantoj
sur la roko ne plu povis vidi, kio sube okazas, ĉar la
rajdistoj estis glutitaj de la trembrila horizonto.

La viroj restarigis sian kampadejon, kuiris kaj manĝis kaj longe etendiĝis ĉe la bivakfajro. Estis ankoraŭ multe da tempo ĝis la sunsubiro, sed neniuj proponis ankoraŭ labori en tiu ĉi tago.

Kiam tiam malheliĝis kaj ili, trinkante sian kafon kaj fumante siajn pipojn, sidis ĉirkaŭ la fajro, diris Curtin: „Mi supozas ja tamen, ke Howard pravas, ke ni plej bone agas, se ni rezignas pri plia laboro kaj plenŝutu la minon. Ni eble povus elskrapi plian milon, sed pli bone estas, ke ni kontentiĝu pri tio, kio estas sekura al ni. Povus denove iam subite aperi ĉi tie tiaj nepetitaj gastoj, kaj ĉu ni ĉiam tiel bone elvenas, estas plia demando.“

Unue neniuj diris ion pri tio. Tiam, post pli longa paŭzo, opiniis Dobbs: „Pro mi, mi konsentas tion. Ni malstarigu do morgaŭ la kampadejon, postmorgaŭ matene, ni ordigas niajn aĵojn kaj la pakaĵojn kaj la bestojn, kaj la sekvan taĝon matene ni ekiru. Ankaŭ mi ne emas plu labori.“

Lacaud aŭskultis tion sen enmiksiĝi. Li fumis kaj rigardis

ŝajne indiferenta al la bivakfajro. De tempo al tempo li ekstaris, rompis branĉojn pergenue, kaj kion li ne povis disrompi, tion li ĵetis laŭlonge sur la fajron.

„Ĉu vi scias la rakonton pri la Cienega-mino?“ li demandis subite.

„Ni scias tiom da rakontoj pri minoj“, diris Howard enuigite. Li revis ĝuste pri siaj planoj, kiel li povus plej avantaĝe uzi la monon, kiun li enspezis, por ke li povu vivi agrablan vivon, dum la mono sen tro da peno per si mem duobliĝu, kvarobliĝu, fine centobliĝu. Pro la demando de Lacaud li elviciĝis, kiam li imagis la centobliĝon. Eble li ankaŭ malkovris eraron je siaj kalkuloj, kaj ĉar li estis tro laca por fari al si la penon ankoraŭfoje restarigi, trapensi kaj tralabori la tutan pensovicon kaj la multajn nombrovicojn, kiujn li estis evoluinta per sia imago, li diris: „Aĥ, ĝuste, vin ni ja forgesis tute.“

Jen ankaŭ Curtin kaj Dobbs rigardis supren. Curtin ridis: „Jen vi vidas, kiel malgrava vi estas ĉi tie. Vin ni tute pretervidis, kvankam vi batalis kun ni kaj nun trankvile manĝis kaj trinkis kun ni. Nu, ni havas proprajn pensojn.“

Kaj en tiuj vi ne havas lokon.“

„Ĉu vi ne diris ion pri plano?“ demandis Dobbs. „Tiu vi nun povas reteni por vi mem. Min tiu ne interesas. Eĉ se tie enestus ankoraŭ dekmilo. Mi ne volas havi ĝin. Mi volas iri en la urbon, volas vidi knabinojn, sidi ĉe la tablo kaj la manĝon de la kelnero mi volas havi metita sur la blanka tablotuko kaj observi kiel aliaj homoj kuiras kaj laboraĉas por fi-salajro.“

„Jen tamen elvringeblas pli ol dekmilo“, diris Lacaud.

„Kie?“ demandis Curtin.

„En mia plano.“

„Ha, tiel“, respondis Curtin kaj oscedis.

„La oraj ovoj kuŝas tute malfermaj.“ Lacaud provis interesigi la triopon. Ŝajne ne sukcesis, ĉar Dobbs demandis: „Se malferme kuŝas, jen ja levu ĝin kaj ne lasu ĝin eble kuŝu tie. Alie vi povus bedaŭri tion. Kaj vi estas tute la knabo, kiu ĉiam pentas pri ĉio, kaj ĉiam havas ion por penti. He, mi retiriĝas por dormi.“

Ankaŭ Howard kaj Curtin ekstaris flegme, etendiĝis,

oscedis kaj iris al la tendo. Survoje tien Curtin pripenseme plu staradis. Poste li turnis sin, ree etendiĝis kaj vidis ĉe tio supren al la luno.

Li ekpensis ion kaj tial vokis en la tendon: „Howard, ĉu vi baris la vojon hodiaŭ posttagmeze, kiam vi malligis la azenojn?“

„Kompreneble“, li vokis, „ĉe la kurbiĝo post la herbeja areo, kiel ĉiam ĉe la flako.“

Lacaud alportis sian pakaĵon kaj sternis sin ĉe la fajro.

Curtin vidis tion kaj venis al la fajro.

„Ankaŭ vi ja povas veni en la tendon, ulo. Tiom da loko por via angulo ankoraŭ estas.“

Sed Lacaud rediris: „Mi dormas sufiĉe bone ĉi tie. Mi entute pli prefere dormas ĉe fajro ol en tendo. Sed aŭskultu, ĉu vi ne volas partopreni? Konsiderinda sumeto eligeblus, fidu al mi.“

„Kion partopreni? Ha, jes, vian planon. Ne, mi ĝojas, se mi forestas de ĉi tie. Mi ne plu eltenas tion. Neniu el ni plu restados ĉi tie. Tio, kio troveblas ĉi tie, ni estas

eligintaj, kaj mi ne plu movos manon ĉi tie.“

Curtin iris transen al la tendo kaj enrampis.

„Kion do la knabo volis scii de vi?“ demandis Dobbs.

„Lia plano, sed mi rifuzis ĝin.“

„Mi efektive ne scias, kion pensi pri tiu ulo“, diris Howard. „Preskaŭ mi supozas, ke mankas klapo en lia kapo. Aŭ ĝi estas loza. Mi devus scii nur tion, kion li faris en la lastaj ses monatoj, kaj kie li estis, jen mi povus diri al vi tute precize, ĉu li estas la eterna oroserĉanto aŭ ĉu li estas veprofrenza. Eble, li estas tio kaj tio.“

„Ĉu eterna oroserĉanto?“ demandis Curtin scivole.

„Jes ja, unu el tiuj, kiu eterne serĉas kaj serĉas, iu, kiu scias dekduon da fabelecaj historioj pri ŝutkovritaj kaj perdiĝintaj orominoj, kiu havas dekduon da planoj kaj desegnaĵoj en la sako aŭ en la kapo, kiuj montras al li la sekuran vojon al perdita mino, kiu turnadas en sia cerbo dekduo da idiotaj babilaĉadoj de indiĝenoj kaj mestizoj pri lokoj, kie oro aŭ diamantoj estas troveblaj. Li serĉas kaj serĉas, kaj ju pli senvoja kaj ju pli sovaĝa estas montaro, ju pli granda la danĝeroj des pli li estas

konvinkita, ke li troviĝas dense ĉe la brakodikaj vejnoj. Sed li trovas neniam lenton da oro, kvankam li scias tute certe, ke li troviĝas jam rekte antaŭ ĝi kaj morgaŭ frapos la orvejnon. Ankaŭ tio estas frenezeco, kiu povas fariĝi same tiom danĝera por liaj kunhomoj kiel ĉiu alia frenezeco. Kaj la obseditoj estas pli kompatindaj ol aliaj frenezuloj, ĉar ili ĉiam migras, senripoze kaj sencele. Baldaŭ ili preskaŭ mortas pro malsato, baldaŭ pro soifo, baldaŭ ili devas defendi sian vivon kontraŭ pumojn, kontraŭ sonserpentojn kaj aliajn venenajn reptiliojn, baldaŭ kontraŭ misfidemajn indiĝenojn, kaj alifoje ili ie enabismiĝas, rompas al si la ostojn kaj kuŝas ie, ĝis trovas ilin indiĝeno aŭ bandito, kiu ŝarĝas sin per la peno vivigi ilin denove. Sed sanigeblaj ili ne estas, ĉar ili ĉiam scias, ke ili morgaŭ tute certe trovos la minon.“

„Sed tiun impreson li ne faris al mi“, diris Dobbs. „Jen ankoraŭ io alia kaŝita je li.“

„Eble“, konsentis Howard. „Mi nun ne volas pensi pri tio. Pro mi li estu kio ajn. Mi nur ne scias ankoraŭ, kion ni faru kun li, se li eble provus formigri kun ni. Tion ni ne povus akcepti.“

„Morgaŭ li kompreneble vidos la minon“, diris Curtin.

„Tio nun ne plu damaĝas“, respondis Howard. „Ni fermos ĝin kaj, se li restados post nia foriro kaj ree malfermos ĝin, tiukaze estos afero lia.“

Sekvamatene, mallonge matenmanĝinte, Howard, Dobbs kaj Curtin fervore laboris. Je ilia miro Curtin ne montris intencon rampi kun ili al la mino. Ili ne petis lin, estas vere, sed ili atendis, ke li certe havus intereson pri tia tiom grava afero kia ormino. Li eĉ ne demandis pro tio. Eltrinkinte sian kafon, li ekstaris kaj komencis iri la vojon malsupren.

Curtin sekvis lin, ĉar li supozis, ke Lacaud irus malsupren en la vilaĝon por diri tie, ke estas nun tempo traserĉi ĉi tie la neston, ĉar morgaŭ estus tro malfrue. Lacaud ne sciis, ke Curtin sekvas lin. Li iris senzorge sur lia vojo kaj rigardis nur atenteme ĉiun pli grandan arbon, ĉiun ŝtonon, kvazaŭ li serĉus pro iuj signoj. De tempo al tempo li kliniĝis por traserĉi la grundon. Fine li venis al la herbejo, kie la bestoj estis. Li transiris kaj venis ankaŭ al la flako. Post kiam li skrupule rigardis ĝin, li vidis supren kaj iris en la direkto al la rokovando. Tie li nun komencis

rampadi kaj serĉi.

Nun konvinkite, ke Lacaud havas aliajn intencojn ol kaŭzi malfacilaĵojn al la viroj, Curtin revenis al la du aliaj kaj rakontis, kion li observis.

„Nu, estas tiel, kiel mi rakontis al vi hieraŭ vespere, jen la eterna orserĉanto“, diris Howard. „Ni ne disipu tempon pro li.“

Ili okupiĝis pri tio malkonstrui la ĉarpentaĵojn kaj Dobbs vundis manon al si. Li koleriĝis kaj diris: „Por kio ni malkonstruas? Ni lasu tion kaj iru nian vojon.“

„Ni ja interkonsentis tion, antaŭe, kiam ni komencis tion ĉi tie, ke tiukaze, se ni havus sukceson, ni malkonstruu kaj fermŝutu ĉion.“

„Tio nur retenas nin, kaj ankaŭ mi ne scias, por kio tio estu bona“, grumblis Dobbs.

„Nu, knabo, unue mi pensas, ke oni havu al la monto, kiu montriĝis tiom malavara, almenaŭ tiun unu dankon, ke oni postlasu ĝin ne tiel aĉe traktita, ke oni fermu do la vundojn, kiujn oni kaŭzis al ĝi. Kaj lasi stari ĉe la monto la ĉarpentaĵojn ĝuste antaŭ ĝia nazo kaj ĝian ĝardenon

postlasi kiel kotan konstruejon, tio estas malhonesta. La monto vere meritas tion, ke oni respektu ĝian belecon. Ankaŭ mi volus repensi pri la loko prefere tia, kia mi trovis ĝin, kiam ni alvenis, por ke mi ne havu ĉiam tiun amaso da rompitaĵoj kaj rubo antaŭ la okuloj, kiam mi pensas pri tiuj ĉi monatoj. Sufiĉe malbone, ke ni povas montri nur ĝuste la bonan intencon kaj, ke la loko ankoraŭ aspektos sufiĉe neeltenebla, kiam ni estos foririntaj.“

„Strange estas via imago pri la personeco de la monto“, diris Curtin, „sed ankaŭ mi pensas, ke oni purbalau la loĝoĉambron, kiun oni trovis pura, kiam oni forlasas ĝin, eĉ se neniu staras ĉe tio, kiu laŭdas onin pro tio.“

„Alian kaŭzon plu havas“, daŭrigis la oldulo“, „ja povus esti, ke iu venas supren ĉi tien, dume ni ankoraŭ estas survoje. Jen li tuj eltrovas, kion ni faris ĉi tie. Kaj li persekutus nin kun ses uloj. Se tio ĉi estas reordigita, tiel bone, kiel ni kapablas tion, ĝi aspektas kvazaŭ estus ĝuste nur longdaŭra kampadejo, kie ni povus estis farintaj ĉion ajn eblan, nur ne ĝuste la lavadon de peza flavaĵo. Nu, Dobbs, kunlaboru kun fervoro, ni laboris tiom da tagoj

por nenio antaŭ ol la monto malfermis manon. Kaj tiu tago ĉi tie vidas bonan kaj noblan laboron, eĉ se ĝi enspezigas nenion kontante. Se vi aranĝas florĝardenon antaŭ via dompordo vi same ne pensas pri tio, ke ĝi alportu vin kontantan monon.“

La tagmanĝo, kiel tion la triopo en la pasintaj monatoj faris kutimo al si, estis konciza kaj simpla. Ili kuiris kaldronon da teo kaj manĝis al tio ledecan pecon da faruna patkuko, kiu matene estis kunbakita. Tuj kiam la teo estis trinkita kaj ĉiu elfumis pipoplenon, oni ree freŝe laboris plu. La lumo de la tago devis esti eluzita ĝisminute. Kiam Suno matene leviĝis, la matenmanĝo devis esti finita kaj la vespermanĝo komenciĝis, se Suno jam subiris. Nur tiel eblis, ke la tri viroj povis atingi tiom da farita laboro. La longeco de la tago dum la tuta jaro estis preskaŭ la sama kiel ĉiam, la negravan diferencon ili apenaŭ rimarkis. Ankaŭ la pluvotempo ne esence povis influi ilian laboron. Okazis, ke dum kelkaj horoj elverŝiĝis veraj pluvotorentoj. Sed en tiu kazo oni havis ĉiam sufiĉe da alia laboro. Krome la pluvo havis eĉ avantaĝojn, ĉar ĝi plenigis al ili ilian tertankon, kiun ili fosis al si por ĉiam havi sufiĉe da akvo por la lavado de la sablo, kaj tiel ili

ŝparis al si la suprenportadon de la akvo.

„Estis entute damnita laboraĉado“, opiniis Curtin, kiam li sidiĝis momenton por ripozo.

„Konsentite, vi pravas“, konfirmis la oldulo. „Sed, se ni elkalkulas tion, ankoraŭ neniu el ni havis tian bonan kaj tiom altan tagsalajron, kiel ni enspezis ĝin ĉi tie.“

Ankaŭ Dobbs starigis la fosilon flanken, sidiĝis kaj komencis ŝtopi pipon. „Tio venas nun tiel en mian kapon“, li diris malrapide, „kvazaŭ ni ankoraŭ ne povus esti ĝuste kontentaj. Ne pro tio, kio koncernas nian enspezon, sed mi opinias, ke ni ne bone povas diri, ke ĝi apartenas al ni, antaŭ ol ni ne sekurigis la tutan trezorkeston bone protektatan kaj ne frapantan la atenton tiel, ke ni vidas ĝin bele surtavoligite en urbo en nia hotelo.“

„Tio la lastajn semajnojn ankaŭ en mia kapo ĉirkaŭvagadis“, diris la oldulo. „Tio fariĝos komplika vojaĝo. Tio fariĝos la plej malfacila afero. Jen banditoj, jen akcidentoj survoje, jen la federacia polico, kiu scivolas kaj scii volus, kio ni transportas. Kaj, se ili trovas la flavan

gruzon, jen ni aŭ ŝtelis ilin aŭ murdis kaj prirabis iun aŭ ni elfosis ĝin sen licenco kaj sen pagi la oficialan tarifon. Tio ankoraŭ postulos multajn pripensadojn. „jes, foje pensu ankaŭ iom pri tio, kiel plej bone kaj plej sekure surŝipigi la tutan pipron.“

La du pli junaj kompanianoj silentis. Tiam ili sulkigis la frunton, kvazaŭ ili streĉe pensadus. Tiam ili ĝemis, ĉar la pensado penigis ilin, pli ol la plej streĉiga minlaboro, kaj fine ili profunde enspiris, ekstaris kaj disĵetis la montetojn.

Malfrue posttagmeze ili surtavoligis la kunbatitajn ĉarpentaĵojn kaj bruligis ilin, por ke ili foriĝu. Sekvatage tiam la brulejo estis surĵetenda per tero. Tiam ankoraŭ kelkaj arbustoj, junaj arbetoj kaj herboflanoj, elŝiritaj je aliaj lokoj, ĉi tie estis diversloke enplantendaj. La oldulo preterire diris: „Ja povas esti, ke unu el ni sian poarton ne povos porti en sekuran havenon, aŭ li disipas ĝin en kelkaj semajnoj aŭ li havas alian malbonŝancon. Tiu tiukaze povos reveni ĉi tien kaj ankoraŭfoje rasti ĉion, li trovos ja ankoraŭ tiam decan tagsalajron. Tio estas plia kaŭzo, kial ni lasu ĉion post ni tiel nesuspektiga kiel

eblas. Tiam tiel facile neniŭ havos la ideon ĉirkaŭrigardi ĉi tie.“

Jen afero, kiun Dobbs kaj Curtin komprenis pli bone ol tio, kion la oldulo diris pri la dankemo al la monto, kaj ke oni ne lasu la naturon perfortita post si. Dobbs opinis, ke la naturo zorgu por si mem, ke ĝi havu pli da tempo kaj pli da pacienco ol li, ke li ne estas la noktogardisto de soleca montara pejzaĝo. Se oni jam promesis tion al la oldulo, kaj laŭ tio oni ankaŭ faris ĝin nun. Li estis olda kaj havis siajn kapricojn, kvankam li estis krome partnero, kun kiu oni povis elteni dum certa tempo.

Kiam ili finis la taglaboron la loko efektive tiel aspektis, ke neniŭ, kiu preteriris kaj rigardis nur supraĵe, estus supozinta, ke ĉi tie iam estis mino. Nur la monto de la kunbatitaj ĉarpentaĵoj plu subbrulis kaj fumis ankoraŭ. Morgaŭ ankaŭ la memoro pri ĝi estus perdiĝinta.

Lacaud ĉirkaŭ la tagmeza tempo ne estis ĉe la fajro. Ĉu li estis pli frue aŭ pli malfrue sur la kampadejo, la triopo ne sciis. Ili tute forgesis lin. Ili okupiĝis multe tro pri siaj propraj zorgoj, anstataŭ memori lin. Nur nun, kiam ili rampis sur sia ĉirkaŭvojo al la loko kaj vidis lin kaŭri kaj

ordigi la fajron, ili rememoris pri tio, ke la viro plu
ĉeestas.

„Ĉu vi intertempe jam trovis vian orminon?“ demandis
Dobbs, dume li paŝis kun akvokaldrono al la bivakfajro.

„Ankoraŭ ne“, rediris Lacaud, „sed mi pensas, ke mi
neniam estis tiom proksima al tio kiel hodiaŭ.“

„Jen multe da feliĉo“, elridis Curtin, kiu proksimiĝis kun
sia pato.

Lacaud havis kaldronon kun sia propra rizo super la fajro.

„Kafon vi ne devas kuiri“, diris Howard bonkore, „tiam vi
povas trinki kun ni. „Pli da kafo ni ne surŝutos, nur pli da
akvo, kaj la akvon ni nun ja ne plu devas ŝpari.“

„Dankon!“ diris Lacaud koncize.

Ili lavis sin, tiam ili manĝis kaj tiam kaŭris ĉe la fajro.
Howard, Dobbs, kaj Curtin sentis sin kiel fabriklaboristoj
sabate vespere. Ili sciis, ke ili morgaŭ frue nur
proksimuman horon devos fari la agrablan laboron de
priplantado de la placo. Tiam sekvus la multe pli agrabla
laboro de la kunpakado, kaj tiam ili havus nur plu la

facilan taskon prepari la portan karavanon. Ĉio estis bela
facila laboro ĉe kiu oni povas fumi, kanti kaj babili.

Tial ili ankaŭ sidis je la unua fojo de monatoj komforte
kaj en bona humoro ĉe la bivakfajro. La penso, ke ili
baldaŭ devos disiĝi, post kiam ili kune eltenis preskaŭ
plenan jaron da peno kaj laboro kaj nekredablajn
malhavojn, faris ilin tiel akordiĝemaj, kiel ili neniam
kapablis antaŭe. La unuan fojon ili sentis, ke firma bendo
ĉirkaŭligas ilin, kio signifas amikecon, kamaradecon kaj
fratecon. Ili sentis, ke ĉiu el ili povus subteni la aliajn, eĉ
se kostus la vivon. Ili sentis sin pli parencaj ol samsangaj
fratoj. Sen laŭte diri tion, ili reciproke en kvieto petis pri
pardono pri ĉio, kion ili damaĝis unu al la alia en la lastaj
monatoj je malgravaj, sed ankaŭ je tre fiaj malicaĵoj.

Lacaud estis ekskludita de tiu frateco, ĉar li ne povi legi
kaj kompreni la perceptojn de la aliaj, kiel tiuj povis tion,
kiuj reciproke tute interkonatiĝis. Ili povis kaŝi nenion de
la aliaj, kio okazas en ili kaj kion ili pensas. Sed antaŭ
Lacaud ili povis kaŝi ĉion, kion ili ne volis sciigi al li. Lin
ili povis eĉ erarigi kaj trompi, se ili volus. Tio al la triopo
reciproke ne estus sukcesinta. Ĉiu el ili havis en la

pasintaj monatoj neniun alian studadon krom tio de siaj du aliaj akompanoj. Nek libroj nek gazetoj, nek aliaj vizaĝoj nek neatenditaj pejzaĝbildoj povis deteni ilin de sia studado.

Okazis ofte, ke unu el ili nur komencis frazon, kaj la du aliaj sciis tuj la tutan enhavon de tiu frazo kaj eĉ la precizajn vortojn kaj la precizan vortsinsekvon, kiun la parolanto estis uzonta. Tial elformiĝis ĉe ili ankaŭ la stranga kutimo, ke neniu el ili iam finis frazon, ĉar ne necesis por li, kaj ĉar la alia jam respondis, se estis elparolitaj nur tri aŭ kvar vortoj de la frazo. Tio estas ja unu el la kaŭzoj, kial ili unu al la alia tiom atakis la nervojn, ke ili povintus murdi sin reciproke, nur por ne ĉiam jam antaŭe scii la vortojn kaj pensojn de la alia kaj devi terure enuiĝi aŭ ĉagreniĝi preskaŭ ĝismorte. Sed kiel ili povintus pliigi sian vorttrezoron kaj sian ideoriĉon? Ĉiam koncernis la samajn aferojn, ĉiam pri la samaj nocioj, ĉiam pri la samaj taskoj. Ankaŭ evoluiĝis, sen tio, ke ili konsciiĝis pri tio, inter ili tute stranga formo de la interparolado, kontraŭ kiu devis esti fremdulo senhelpa. Jen ili ekzemple konstruis ĉerporadon. Per la helpo de

simpla kapstano pelata de azeno la ĉerprado estis movata por ĉerpi la akvon sur la sulkon, de kie ĝi falis en la patojn, kie la sablo estis ellavata. Ĉar pli facilis priservi la kapstanon, tiun laboro devis fari Howard. Tute komence oni ankoraŭ vokis: „Howard surŝutu la akvon, ni pretas.“ Tiu tuta longa voko densiĝis al unu vorto: „ŝit“. Kaj tiu vorto „ŝit“ devis fine transpreni la nomon por akvo entute, ĉar ĝi estis pli mallonga kaj pli simple direbla ol „*water*“. Eĉ, se la parolo temis pri akvo por kafkuirado aŭ por trinkado, oni simple diris: „*Ŝit' a' feu?*“, kion signifis: „Ĉu la akvo staras ĉe la bivakfajro?“ La ŝpato, pro kauzoj, kiujn poste neniu plu povis klarigi, estis nomata „*kat*“, la pioĉo fariĝis: „*ŝejk*“, la dinamitkartoĉo estis nomata „*Mary*“. Se Mary estis ekbruligenda, ili uzis por tio du vortojn, la unu vorto el ili estis „*Mary*“, la alia vorto pro ĝentileco kaj ankaŭ pro aliaj kaŭzoj ĉi tie ne povas esti nomata, kvankam ĝi sub certaj antaŭkondiĉoj kaj certaj kondiĉoj ceete povas havi rilaton kun iu Manjo. Kaj tiun vorton oni tiam uzis ankaŭ, se temis pri la ekbruligado de pipo aŭ de la bivakfajro. „Manĝo“ ricevis nomon, kiu verdire pli montras la malon, se oni efektive uzas la vorton inter bonmanieraj homoj entute, sed kie oni

kutime evitas ĝin kaj estas eĉ tre singardema, se oni devas parafrazi ĝin.

Howard oni vokis neniam kun sia nomo, sed nur „*Olb*“. Tio evoluiĝis el „*Old boy*“, olda knabo aŭ olda ulo. Curtin estis „*Ku*“ kaj Dobbs oni vokis „*Pamp*“. Kial, li mem ne sciis, neniuj povintus klarigi.

Tiel tio iris kun ĉiuj vortoj kaj nocioj. Ili povintus paroli kune dek mintuojn sen tio, ke Lacaud estus kompreninta ion.

Ili mem kompreneble ne sciis, ke Lacaud ne povis kompreni tion. Eĉ ne venis aŭ ili en la sencon pensi pri tio, ke li foje devus pensi, ke li estas inter uloj, kiuj venis el iu nekonata kaj fremda lando. Ili tiom kutimiĝis al tio, ke ili trovintus sin ridindaj, se ili estus parolintaj alimaniere.

„Jes, pri la forirado“ – Howard ekprenis denove la penson, kie li forlasis ĝin dum la mallonga interparolado je posttagmezo. Anstataŭ foriri li diris „fumiĝi“, sed oni ja devas meti la interparoladon en tian formon, ke ankaŭ tiuj komprenas ĝin, kiuj ne apartenas al la frataro.

„Jes, pri la forirado, tio estas diable malbenita afero. Foriradi kaj pluiradi ni ja iĝos. Kial ne. Sed eĉ se oni supozas, ke oni havas ĉion en bona sekureco, oni ankoraŭ tute ne havas ĝin kiel krediton sur sia bankkonto. Ĉu vi iam aŭskultis la historion pri *donja* Catalina Maria de Rodriquez? Certe ne. Ankaŭ ĉe ŝi ne temas pri la oro kaj la arĝento, sed pri la forirado kaj la transdono al sekura loko.“

„En Guadalupe estas la gracobildo de Nia Kara Virino de Guadalupe, la protektpatronino de Meksiko. De Meksikurbo vi povas veturi per tramo tien. Al tiu gracobildo pilgrimas ĉiuj meksikanoj kaj indiĝenoj, kiuj havas kordeziron, en la sekura espero, ke la gracobildo plenumos iliajn dezirojn, ĉu por voli forpreni agron de sia najbaro, ĉu pro tio, ĉar de knabino forkuris la amato, ĉu

pro tio ke ino timas, ke povu publikiĝi, ke ŝi enterigis per herbeto sian edzon kaj havigis al si per tio alian edzon.“

„Ĉio ĉi estas ja nur trompo kaj superstiĉo“, rimarkis Dobbs.

„Tute ne“, rediris la oldulo. „Vi devas nur fidi pri tio, kaj tiam ne plu estas trompo. Kiu fidas al Dio, por tiu ekzistas Dio, kaj kiu ne kredas pri plej supra gvidanto kaj administranto de la stelaroj, por tiu ne estas iu. Sed pri tio ni ne longe kverelu. Mi ja eĉ ne diras, kion mi mem pensas pri tio. Mi raportas nur la neŝminkitajn kaj sobrajn faktojn.

Tio estas nun jam antaŭ pli ol cent kaj kvindek jaroj, proksimume en la tempo de la usona revolucio. Jen vivis en la proksimo de *Huacal* finance bonfarta indiĝeno, kiu apartenis al la tribestroj de la *Chiricahua*-oj. Li havis belan bienon kaj ne partoprenis en la murd- kaj rabentreprenejoj de la najbaraj klanoj. Lia klano setlis kaj trovis en la agrikulturo pli da ĝojo kaj bonfarto ol en la militiroj kaj en la eternaj bataloj kun la hispanoj. La tribestro havis nur unu suferon en la mondo: Lia ununura filo, heredanto de sia nobela rango, estis blinda. En pli

malnovaj tempoj la filo ja estus mortigita. Sed de kiam la tribo jam setlis kaj la triboj agnoskis la kristanecon, oni fariĝis pli grandanima. En tiu ĉi kazo ankaŭ la fakto ludis rolon, ke la knabo estis belkreska kaj fortika, kaj ke oni povis priskribi lin malofte bela knabo.

Monaĥo, kiu vagadis tie, kaj kiu eluzis la donacemon de la tribestro ĝis la lasta konsekvenco, konsilis al la patro, ke li entreprenu kun sia edzino kaj la knabo pilgriman vojaĝon al la gracoplena dipatrino de Guadelupe, kaj ke li ja ne ŝparu ĉe la oferodono, ĉar por tio la dipatrino estas tre akceptema kaj scias bone taksi la valoron de la donaĵo.

La tribestro postlasis la bienon sub la kontrolo de sia onklo kaj ekpilgrimis. Li rajtis uzi nek ĉevalon, nek azenon, nek ĉaron kaj devis piede iri la gigantan distancon de preskaŭ du mil kilometroj kun edzino kaj infano, li devis preĝi en ĉiu preĝejo, kiun li preteriris tricent avemariojn kaj oferi kelkajn kandelojn kaj arĝentajn okulojn.

Lastfine li atingis Meksikon, kaj post kiam li preĝis kaj petegis multajn horojn en la katedralo, komencis la lasta parto de sia tre streĉiga tasko. De la katedralo ĝis la

gracobildo en Guadelupe estas kvin kilometroj. Tiujn kvin kilometrojn devis li, lia edzino kaj la knabeto moviĝi sur la genuoj. Kaj ĉiu ĉe tio devis porti buvilantan kandelon en la manoj, kiuj spite al la vento kaj la pluvo ne devis estingiĝi. Se kandelo finiĝis, ĝustatempe devis esti ekbruligita nova kandelo je la elbruliĝanta. Nova kandelo, kiu estis konsekrita kaj tial kostis pli da mono ol aliaj kutimaj kandeloj. La tuta nokto daŭris la peniga finvojo. La knabo endormiĝis kaj ankoraŭ endorme li plorsingultis pri peco da maizkuko kaj pri akvo. Sed ili rajtis nek manĝi nek trinki. Ili atendis, ĝis la knabo ree iom rekonsciigis kaj tiam la procesio iris plu.

Ĉiuj homoj, hispanoj kaj indiĝenoj, kiuj renkontis ilin, ilin evitis kaj timeme krucosignis sin. Ili pensis: Kian nekredeblan, malindan pekon devas esti kriminta tiu familio, ke ili devas elpentiti tian teruran pilgriman vojaĝon.

Tute laciĝintaj ili alvenis al la malsupro de la *Cerrito de Tepeyacac*, al tiu monteto, sur kiu la dipatrino aperis trifoje en la jaro 1531 al la Quauhtlatohua- indiĝeno Jun Diego persone kaj postlasis sian bildon en lia *ayate*, en lia

ponĉo. Tie ili kaŭris tri tagojn kaj tri noktojn sur siaj genuoj, preĝante kaj petegante. La tribestro promesis transdoni sian brutaron kaj sian tutan rikolton al la eklezio, se la patrino de Dio helpus lin en la mizero. Sed miraklo ne okazis. Jen li fine promesis laŭkonsile de la monaĥo oferi sian tutan bienon kaj ĉion, kion li havas, se la patrino de Dio donus al lia filo sanajn okulojn.

Sed la atendita miraklo tiel sekure permesita al li, ankaŭ nun ne okazis. La knabo estis tiom elĉerpita de la longa fastado kaj la streĉiga vojaĝo, ke lia patrino devis fine tute dediĉi al lia flegado por vivteni lin. La tribestro, ne plu sciante, kion fari plu, komencis precipe dubi pri la potenco de la dipatrino kaj ĝenerale pri la potenco de la kristana religio, kaj li diris, ke li nun volas iri al la ŝamanoj de sia tribo, kiuj laŭ li sufiĉe ofte donis pruvojn pri la potenco kaj la mirakloforto de la malnovaj indiĝenaj dioj al siaj antaŭuloj. La monaĥoj malpermesis al li tiel blasfemadi kaj minacis lin, ke lia familio ankoraŭ multe pli fiaj malsanoj devas atendi, se li ne finas esprimi siajn dubojn. Kaj ili diris al li, ke li sola respondecas tion, ke la gracopatrino scias bone, kion krome scias neniu homo, ke li faris erarojn en la vojaĝo, ke li preterlasis

preĝejon kaj, ke li intence miskalkulis ĉe la preĝado de la avemarioj, por pli rapide fini tion, ke li manĝis, se li ne rajtis manĝi, kaj ke li diversajn fojojn matene trinkis akvon sen antaŭe surgenuiĝi kaj preĝi. La tribestro fine devis koncedi, ke li foje vere iam preĝis ne tricent, sed nur ducent kaj okdek avemariojn, ĉar estas malfacile por li memorteni tiajn grandajn nombrojn. Kaj certe, diris alia monaĥo, li ellasis sciigi diversajn pekojn, kiam li preĝis en la katedralo, ĉar la diopatrino ĝis tiam ja al ĉiu helpis el la mizero, kiu meritis tion. Tial li ripetu la pilgriman vojaĝon post ses monatoj.

Eble tio estis tamen tro por la tribestro, aŭ – kaj tio certe estas tio, kio plej verŝajnas – li perdis la kredon pri la mirakloforto de la bildo. Ciukaze li reiris al Meksiko, manĝis multe kaj bone kaj ankaŭ ree brakumis sian edzinon, kion li, fidele al la tasko dum la tuta vojaĝo ne faris. Tiam li aŭskultadis en la urbo kaj oni diris al li la domon de iu *don* Manuel Rodriquez. *don* Manuel estis fama hispana kuracisto, sed li estis tre mon- kaj potencavida. Li ekzamenis la knabon kaj klarigis al la tribestro, ke li verŝajne kapablus doni la okullumon al la infano. Kion la indiano povus pagi, li demandis.

La tribestro diris, ke li havas bienon kaj multe da brutoj. Sed, ke tio ne estas mono, respondis *don* Manuel al li, ke li bezonas monon, multe da mono. La tribestro respondis, ke li volas fari la kuraciston la plej riĉa viro en la tuta Nova Hispanio, se li donas al sia filo la okullumon. 'Kiel vi volas fari tion kun via bieno?' demandis *don* Manuel. 'Mi scias riĉan or- kaj arĝentominon', diris la tribestro al li, 'kaj tiun mi volas montri al vi, se mia filo povas vidi.' Kaj ili faris la kruelan kontrakton, ke *don* Manuel havas la rajton denove blindigi la knabon, se la mino ne ekzistas aŭ jam apartenas al alia.

Don Manuel laboris kaj operaciis la knabon du plenajn monatojn kaj neglektis en tiu tempo ĉiujn siajn aliajn klientojn, inter ili eĉ la sekretan sekretarion de la vicreĝo. Kaj post du monatoj la knabo povis vidi kiel aglo kaj *don* Manuel klarigis al tribestro, ke nun la okuillumo estas dauranta. Kaj tio estis ĝusta.

La ĝojo de la tribestro estis senfina, kaj lia dankemo venis el fidela koro. 'Nun mi volas diri al vi, *don* Manuel, 'ke mi ne trompis vin.' Tion li respondis, kiam la kuracisto demandis lin pro la pago. 'La mino apartenas al mia

familio. Kiam la hispanoj venis, nia praavo ŝutkovris ĝin, ĉar ili ne volis havis hispanojn en nia distrikto, ĉar ni malamamis la hispanojn, kaj ĉar ni sciis, ke la blankuloj amas la oron kaj la arĝenton pli ol sian filon de Dio. Oni perfidis la minon kaj la hispanoj venis kaj elŝiris al mia praavo kaj al sia edzino, kiam ili alnkoraŭ vivis, la langojn por eksii, kie estas la mino. Sed kvankam lia buŝo estis plena de sango kaj la doloroj frenezigis lin, mia patro ridis al ili vizaĝen kaj ili ne ricevis la minon. Kaj mia praavo notis la vortojn kaj post lia morto ili iris de la buŝo de la filo al ties filo kaj tiel plu ĝis mia buŝo: 'Se al vi aŭ al via familio aŭ al via tribo okazas granda servo de homo, kiun ne volis doni aŭ ne povis doni nek la plumkronita Dio de nia popolo nek la sangokronita Dio de la blanka popolo, tiukaze donu la trezoron al tiu homo, kaj al tiu ĝi apartenu. Vi, *don* Manuel, pere de mia filo al mi, al mia familo kaj al mia tribo faris tiun servon, kiun doni spite al ĉiuj miaj penoj kaj preĝoj kaj oferoj, la dio de la blankuloj estis tro malforta. Kaj al vi tial apartenas la mino. Sekvu sur mia vojo, kiun mi volas diri al vi, post tri monatoj kaj ne parolu al iu, kion vi scias, kaj mi volas fari vin la plej riĉa viro en la tuta Nova Hispanio.'

„La indiĝenoj ne scias multe pli pri minoj ol ni mem scias“, diris Howard, kiam li plu plektis la fadenon de sia historio. „Ili iam tre precize sciis ĉiujn kaŝitajn minojn, kiujn la indiĝenoj ŝutkovris kaj faris netroveblaj post la konkero de Meksiko pro venĝo pro la krimoj okazintaj al ili. Sed la indiĝenoj ja ne restadis tie kiel loĝantoj, kie ili vivis en al tempo de la konkeroj. Miloj de ili de la hispanoj estis fortrenitaj kiel laboristoj kaj sklavoj al aliaj distriktoj, aliaj estis forpelitaj en ribeloj kaj bataloj de siaj loĝlokoj en la montarojn kaj ĝangalojn, aliaj estis ekstermitaj de varioloj kaj aliaj epidemioj, kiujn la blankaj kulturportistoj kunportis en la kontinenton. Tribestraj familoj formortis aŭ estis mortigitaj, antaŭ ol ili povis pludoni sian scion al siaj posteuloj. Tial fariĝas pli kaj pli malofte, ke indiĝeno scias ŝutkovritan minon. Ofte li nur supozas scii ilin, ĉar tio, kio en lia familio estas konata pri tiu aŭ tiu mino, estas tiel legendeca, tiel kunligita kun trovitaj kaj konataj minoj, ke la vera loko maltroveblas, des pli, ĉar la loko kun vortoj kaj signoj kaj direktoj estis prinomata, kiuj ŝanĝiĝis en la iro de la tempo en la lingva uzo kaj devis konduki al falsaj vojoj. Sed tiu historio okazis ja en longe pasinta tempo, kie la

memorkapablo de la indiĝenoj estis ankoraŭ pli freŝa, ĉar ĝi ne estis tiom influata de la trafiko, kiel tio estas la kazo, de kiam fervojoj veturas kaj la indiĝenoj sin multe pli kaj pli rapide disiras ol pli frue, ĉar ankaŭ ili translokiĝas tien, kie ili trovas siajn vivrimedojn pli facile ol en sia naskiĝloko.

Fininte siajn negocojn en Meksiko *don* Manuel komencis kun sia edzino Maria la longan kaj streĉigan vojaĝon al Huacal. Li trovis la tribestron kaj estis akceptata de li pli bone ol frato. 'En la vojaĝo mi ekhavis la ideon', diris *don* Manuel al sia gastiganto, 'ke tio estas sufiĉe stranga, kial vi ne mem ekspluatas la minon, Aguila? Vi ja estus povinta doni al mi 100 mil orguldenojn, kaj mi estus farinta tion, kion vi postulas de mi.' La tribestro ridis: 'Mi ne bezonas oron kaj mi ne bezonas arĝenton. Mi havas manĝon kaj belan kaj bonan edzinon kaj filon, kiun mi amas kaj kiu estas forta kaj kun plaĉa staturo. Kion donus oro al mi? La tero benignas, riĉe benignas, la fruktoj donas benon, riĉan benon, mia brutaro donas riĉan benon. Oro ne donas benon kaj arĝento ne donas benon. Ĉu ĝi donas benon al la blankaj hispanoj? Vi murdas vin reciproke pro la oro. Vi malamas vin reciproke pro la oro. Vi fuŝigas la

belecon de via vivo pro la oro. Ni neniam faris la oron nia mastro. Ni estis neniam ties sklavoĵoj. Ni diris, ke oro estas bela, kaj tial ni faris ringojn el ĝi kaj aliajn ornamaĵojn, kaj ni ornamis nin, niajn edzinojn kaj niajn diojn per ĝi, ĉar ĝi estas bela. Sed ni ne faris monon el ĝi. Ni povis rigardi ĝin kaj ĝojigi nin per ĝi, sed ni ne povis manĝi ĝin. Nia popolo kaj ankaŭ la popoloj en la valo neniam batalis pro oro au militis pro oro. Sed ni multe batalis pri la grundo, pri agroj, pri riveroj kaj lagoj, pri urboj, pri salo, pri brutgregoj. Sed ĉu pri oro aŭ pri arĝento? Ĝi estas ja nur plaĉe rigardebla. Sed, se mi havas malsaton, mi ne povas meti ĝin en mian stomakon, kaj sekve de tio ĝi ja ne havas valoron. Ĝi estas nur bela kiel floro, kiu floras, aŭ bela kiel birdo, kiu kantas. Sed, se vi metas la floron en la stomakon, ĝi ne estas plu bela, kaj se vi kuiras la birdon, ĝi ne plu kantas.' Jen ridis *don* Manuel kaj diris: 'Mi ne metos la oron en mian stomakon, Aguila! Pri tio fidu.' Kaj ankaŭ la tribestro ridis kaj diris: 'Pri tio mi fidas.' Mi ja povas servi al la tero, sed mi ne povas servi por mono, ĉar mi ne havus ion po manĝi en alia kazo. Neniujn tortiljojn kaj nenujn Camotes, batatojn. Vi ne komprenas, kion mi diras, kaj mi ne komprenas, kion diras vi. Vi havas alian

koron. Sed mi estas tamen via amiko.'

Ili bezonis tri tagojn, en kiuj ili rampadis en la montoj kaj en la vepro serĉis, skrapis kaj fosis. *don* Manuel emis al tio miskompreni la longan serĉadon kaj supzis, ke la indiĝeno trompis lin pri la pago. Sed kiam li tiam vidis, kiel lerte kajlaŭplane la tribestro rastis la terenon, kiel precize li atentis la situon de Suno kaj sur la ombrojn, kiuj estis ĵetitaj de la montopintoj, li tamen devis ekkoni, ke certa vojo estis postsekvata. 'Tute tiel simpla, kiel vi eble pensas, tio ne estas', diris la tribestro. 'Jen estintaj tertremoj, jen kelkaj jarcentoj de pluvotempoj kaj nubolverŝigoj kaj terglitadoj, jen riveroj ŝanĝis sian vojon, jen riveretoj elsekigiĝis kaj aliaj ekestis. Jen arbetoj grandiĝis, kaj grandaj arboj, kiuj iam estis celoj, estas mortintaj. Eble povas daŭri ankoraŭ semajnon, *don* Manuel, vi devas havi paciencon.'

Daŭris efektive pli ol semajnon. Kaj la tribestro diris vespere: 'Morgaŭ mi povos doni al vi la minon, morgaŭ mi vidos ilin per miaj okuloj.' *Don* Manuel volis scii, kial li ne tuj povintus vojaĝi kun la tribestro, kiam tiu iris hejmen. 'Tiukaze ni tamen estus devintaj atendi ĝis

morgaŭ, ĉar Suno ne troviĝis en la celo. Nun ĝi staras en la celo. Mi ankaŭ scias jam kelkajn tagojn, kie la loko troviĝas, sed morgaŭ mi havos la minon kaj povos doni ĝin al vi. '

Efektive, je la sekva tago ili trovin la minon en ravino. 'Jen iam montoparto rompiĝis. Tion vi ankaŭ povas rigardi. Tial estis tiom komplike trovi la lokon. Jen al mino, kaj ĝi estas nun via. Sed mian domon vi devas hodiaŭ forlasi', diris la tribestro. 'Kial? Mi ankaŭ sen tio forlasus ĝin, car mi volas konstrui la domon en la proksimo de la mino.' 'Jes, mia domo nun ne plu estas bona. Vi havas la riĉan minon kaj ne alportas benon.' La tribestro volis adiaŭi lin per manpremo, sed *don* Manuel diris: 'Atendu, Aguila. Mi ankoraŭ volas meti demandon al vi. Se mi estus postulinta de vi 100 mil orguldenojn, por ke mi sanigu vian filon, ĉu vi tiukaze ne estus malferminta la minon mem?' 'Certe mi estus farinta tion', diris la demandito, 'mi ja volis vidi mian infanon sanigita. Sed se mi estus ekhavinta la sumon, mi tuj estus ŝutkovrita ĝin, ĉar oro ne estas bona. Kion mi povintus fari alian? La hispanoj eksciis tion, kaj ili min mian edzinon kaj mian filon etus murintaj, por ricevi la minon.

Laŭ viaj moroj oni ja pro oro ĉiam murdas. Estu atentema, *don* Manuel, ke ne ankaŭ vi estos murdita, se viaj konatoj scias, ke vi havas orminon. Se ili scias, k vi havas nenion krom pano kaj tortiljoj, vi estas murdata neniam. Mi volas ĉiam esti via amiko, sed ni nun devas disigi nin'.

Don Manuel komencis tie starigi sian kampadejon kaj Aguila iris ree al sia domo, kiu estis tagvojaĝon for de la mino. Antaŭ sia ekveturo *don* Manuel havigis al si la oficialajn certigajn atestojn de la registaro, kiuj pravigas lin serĉi multekostajn metalojn, kaj la lokojn, se li trovus iujn, okupi laŭ sia minrajto. Li revojaĝis en la plej proksiman urbon, kie li postlasis sian edzinon, kunvenigis sian edzinon kaj samtempe varbis laboristojn kaj aĉetis la necesajn maŝinojn, laborilojn kaj eksplodaĵojn. Nun li ekis elfosi la minon. La trovoj superis liajn plej aŭdacajn atendojn. La mino estis tiom riĉa je arĝento, ke ĝi ĉiujn aliajn minojn superis. Ĝi donis kiel esencan produkton arĝenton, sed kiel apuda produkto ankaŭ oro troviĝis.

Multaj okazaĵoj instruis lin, ke estas plej bone, se oni ne tro multe parolas pri sia mino, ne tro gloras ĝin. Ne nur

privataj personoj, sed eĉ la reĝaj oficistoj kaj altranguloj de la eklezio pli ol nur tre bone sciis kiel eltruki la monon el la manoj de viro, kiu ne havis sufiĉe da potenco post si. La posedanto subite malaperus, neneiu sciis, kie li restadus kaj la mino kiel senposedanta havaĵo estus transdonita aŭ al la reĝo aŭ al la eklezio. La inkvizicio, kiu en Meksiko multe pli longe ekzercis sian teruran potencon ol ie aliloke surtere, kiu nur tiam fine perdiĝis, kiam venkis la revolucio kaj la lando fariĝis libera kaj sendependa respubliko, efikis en tiu tempo ankoraŭ kun nefeblogitaj fortoj. Sufiĉis, ke episkopo atingis informon pri riĉa mino, kaj la trovinto kaj posedanto de tiu mino estis trenita pro blasfemio, herezoj, nigra magio kaj manko de respekto kontraŭ la mirakla efiko de gracobildo antaŭ la tribunalon de la inkvizicio. Tiun tribunalon ege timis eĉ la plej forta viro en la lando, la vicreĝo. Se li estis asignita antaŭ la tribunalon, li renkontis ĝin nur akompanata de korpogardo grave armita kun la anconco, ke liaj trupoj kaj la artilerio havas la ordonon sen pardono pafi al la konstruaĵo de la Sankta Inkvizicio, se li ne estus interne de mallonga tempo denove en sia palaco kaj montrus sin al

siaj soldatoj. Kion en tiukkazo povintus fari simpla privatulo? Dek aŭ dudek atestantojn prezentiĝis, kiuj ĵuris, ke ili vidis, ke la viro ne surgenuis antaŭ antaŭ la monstranco, au kiuj laudoire estus aŭiskulkinta, ke li esta dirinta, ke estas malfacile al li kredi, ke la filo povas esti samtempe sia propra patro, aŭ, ke la papo ne povas erari. Kaj se oni ĵuris tion, oni bruligis la deliktinton, kaj li, i devis ĝin rigardi precipa graco, se oni ne bruligis lin vivanta, sed se oni strangolis lin antaŭ la bruligo. Kiel ajn la puno estis verdikitita, se li estis kulpa, lia tuta posedaĵo transiris al la eklezio. Tial ne estis tiom strange, ke tie tiuj homoj, kiuj posedis riĉan posedon aŭ rifuzis libere fordoni al la eklezio kaj al la monĥejoj la grundon aŭ la minon, kiun tiuj nepre volis havi, estis verdiktitaj multe pli rapide pri herezo kaj verdiktita kulpa ol povraj indiĝenoj, kiuj estis traktitaj de la inkvizicio multe pli milde; kiu ja pagu por la povraj indiĝenoj la grandajn kostojn de la komplika ekzamenado? La kostoj por la tribunalo estis kara. Neniam iu faris ion pro nenio, kiel pravas la procesaktuoj. La atestantoj estis la plej lastaj, kiuj estus farintaj tion malkare, pro indulgo pri la sankta celo. La potenco de ĉiu religio estas limigita. Neniu religio

povas tuŝi tiun limon aŭ eĉ provi transpaŝi ĝin sen formorti. Religio, kiu fariĝis tro rigida, religio, kiu sian flekseblecon tro multe perdis, formortas, ĉarr ĝi ne plu povas sin integriĝi en la evoluon kaj la tempon. Ne povas esti eterne kondukataj militoj de popoloj, kies religio malpermesas ilin elingigi la glavon kaj ties religio ordonas al ili ne mortigi.

Don Manuel estis ruza danke al la riĉaj spertoj, kiujn faris aliaj. Li forsendis nek arĝenton nek oron. Li suramasigis ĝn kaj atendis lian tagon. Kvankam la mino tiom riĉe gajnis lin, li traktis siajn indiĝenajn laboristojn sufiĉe mizere. Li pagis eĉ ne tiom da salajro, ke ili satiĝis. Li lasis labori ilin ĝiskolapse aŭ ĝis kiam ili eĉ formortis kaj se ili ne sufiĉe laboris, li zorgis por tio, ke oni vigligu ilin per vipo. Kun negroj oni povis mastrumi tiel longan tempon, sed ne kun indiĝenoj. Dum la tricent jaroj de la hispana regado en Meksiko la hispanoj neniam kaj je neniu tempo havis la tutan landon en nekontestata posedo. Ie en la tuta tempo ĉiam estis ribelo. Kaj se ĝi je iu loko estis subigita brutale kaj senrespekte al homoj, ĝi ie aliloke ekis denove. Tio estis tiel en granda mezuro kaj tiel en malgranda mezuro. Kaj iuatage estis ribelo en la mino de

don Manuel. Lia edzino, *doña* Maria, ankoraŭ sufiĉe frue povis fuĝi. Sed li estis mortbatita. Liaj trezoroj ne estis rabitaj, post la morto de *don* Manuel la indiĝenaj laboristoj forlasis la lokon kaj reiris en siajn vilaĝojn.

Kiam *doña* Maria pere de heroldoj eksciis, ke la mino estas sekura denove, ŝi revenis por daŭrigi la laboron. Ŝi trovis la ekspluatitajn trezorojn bele kaj sekure enfositajn. Kion ŝi posedis, sufiĉus por vivi vivon sen zorgoj ĝis la fino.

Sed obstine ŝi fiksis en sia kapo reiri al Hispanio por tie aperi kiel la plej riĉa sinjorino. Ĉar ŝi ankoraŭ estis juna, kaj ankaŭ sufiĉe da belo ricevis por sia vivovojo, ŝi flegis la esperon, aĉeti en Hispanio kastelon kaj nobelan bienon kaj per edziniĝo al markizo proksimiĝi al la korto. Ekzistis ja apartenantoj de la alta hispana nobelaro, kiuj edziĝis al la filinoj de aztekaj, tezkukaj kaj de aliaj indiĝenaj princoj de Meksiko kaj de Peruo nur pro ties riĉeco. Kial, ŝi, kiu devenis el honorinda civitana familio, ne ankoraŭ multe pli facile ricevu markizon kiel edzon kun la helpo de sia nemezureble granda posedo?

Ŝi komprenis bone kalkuli, eble eĉ pli bone ol ŝia

mortbatita edzo. Ŝi elkalkulis, kiom kostus kastelo kaj kiom kostus malnova nobela bieno en Hispanio, kiom la mastrumado de tiu posedo kostus, la servistaro, ĉaroj, ĉevaloj kaj vojaĝoj, kiom la markizo bezonus, kaj kiom ŝi mem ankoraŭ ĉiutage devus eldoni por povi ludi brilan rolon ĉe la kortego. Ŝi trovis konsiderindan sumon. Sed ĉiam ŝi supozis, rovis, ke ankoraŭ estas multe da aferoj, kiujn ŝi ne pripensis, ke tie estas ankoraŭ impostoj al la registaro, ke ŝi devas konstrui preĝejon por teni la altajn sinjorojn de la inkvizicio en favora humoro kaj por ne vekti voluptajn sentojn en ili. Kaj tiam ŝi ankoraŭ laboris tiom longe, ĝis la elkalkulita sumo povis esti duobligita. Per tio ŝi estis sekurigita kontraŭ ĉiuj miskalkuloj. Estis efektive duraj jaroj, dum kiuj ŝi devis batali. Fore de la civilizacio, fore de ĉiu eĉ plej eta komforto, tage kaj nokte sur la posteno, lerte traktante la laboristojn, ke ilia salajro ne estu tro alta, sed ke ĝi estu ankaŭ sufiĉe bona, por ke ili eltenas ĉion kaj ne ribelas. Jen oni devis pensi ankaŭ pri rabatakoj, pri gregoj de banditoj, kiuj formiĝis el krimuloj, el dezertintaj soldatoj kaj el forkurintaj punkaptitoj, el la elĵetaĵo de la urboj kaj kiuj marodante disvastigis samgrade teruron ĉe indiĝenoj kaj blankuloj,

vagadante tra la lando.“

La pala envio devas lasi ĝin al *doña* Maria, ke ŝi montris sin pli kapabla al la multnombraj taskoj ol ŝia iama edzo. Ŝi timis nek la morton nek la diablon nek marodantajn banditojn, nek ribelantajn indiĝenojn, kaj ŝi certe ankaŭ iel aranĝiĝus kun la inkvizicio, se la defio estus metita al ŝi. Ŝi estis fortokorpa, eltenema kaj entreprenema.; sed se ŝi ne atingis la celon per tio, ŝi ganis despli certe per siaj diplomataj kapabloj. Ŝi povis ridi, se sajnis necesa al ŝi, ŝi povis plori, se ŝi trovis tion pli valora. Ŝi povis sakri kiel statrabisto, kaj ŝi povis preĝi pli elkore ol franciskana monaĥo. Ŝi povis labori por ses indiĝenoj, kaj se ne tiel iris, kiel ŝi deziris tion, ŝi kaptis per sanaj pugnoj mem la aferon, kaj la indiĝenoj ne kutimiĝintaj al tio vidi inon farantan tian streĉigan laboron ŝajne tiel lude facile, glitis en specon de anatemo kaj devis fari tion, kion *doña* Maria postulis de ili. Tio iris tiel dum jaroj. Fine ŝi tamen ricevis tiom grandan sopiron al Hispanio, al pura domo, al bona kuirejo, al mola dormejo kaj al geulo, kiun ŝi povis karesi kaj dorloti, ke ŝi iutage decidis kunpaki kaj ekvojaĝi. Kiam ŝi taksis sian posedon, ŝi trovis, ke ĝi

devus sufiĉi por ĉiu iel ajn elpensebla lukso.

Ŝi estis elforminta armitan protektotrupon, kiu servis por tio gardi kaj defendi la minon kaj la akumulitajn trezorojn. La trupo konsistis el indiĝenoj, kelkaj mestizoj kaj du hispanaj soldatoj, kiuj estis dezertintaj aŭ maldungitaj. Unu el tiuj du hispanoj ŝi faris la gvidiston dumtage kaj la alian gvidisto dumnokte.

La valormetalon, el kiu sesono estis oro, sed ĉio restanta pura arĝento, ŝi estis gisinta en krudajn bloketojn kaj ingotojn, por ke ĝi estu pli facile transportebla. Tiujn bloketojn kaj ingotojn oni sekure pakis en kestojn. Kiom granda estis la riĉo, kiun ŝi skrapis el la mino, je tio ekkoneblas, ke sesdek muloj – ĉiu el ili ŝarĝita ĝis la limo de sia transportkapablo – estis necesaj por fortransporti la valormetalon.

La karavano kun siaj dudek armitaj akompanantoj ekvojaĝis. Du mil kilometroj ĝis la ĉefurbo de Meksiko. Neniu ĝusta strato, trans dezertajn areojn, trans krutajn montarojn, tra riveroj, tra ravinoj kaj rokfendegoj, tra pravepro kaj praarbaro, tra ĝangalaj regionoj, kelkaj tagoj en la glacie fridaj ventoj de la Sierra, tiam en la ardanta

varmego de la tropikaj regionoj, kaj tiam ree trans neĝokovritajn montartarpartojn, kaj ree tra febrosaturitaj ĝangalopejzaĝoj.

Kaj tiam venis vespero, kiam la kampadejo ŝajnis al ŝi strange movata. Ŝi rigardis pli proksime kaj trovis, ke unu el la hispanoj faris la provon ŝanĝi la aferojn je sia favoro. Li venis al ŝi kaj demandis: 'Ĉu vi volas edzigi min, aŭ ne, *doña* Maria?' 'Mi, vin? Tian stratrabiston? Iun, kiu falis malsupren de la galgo, ĉar la ekzekutisto uzis rompiĝeman ŝnuron anstataŭ bonan novan?' Al tio respondis la ulo: 'Mi prenas ĝin ankaŭ tute volonte sen vi, *señora*. Mi ricevos ankoraŭ pli lindan.' 'Kion vi prenas sen mi?' demandis *doña* Maria. 'Tio, kio tie estas en la kestoj.' 'Ne tiom longe, kiom mi ĉeestas, bastardo.' La viro levis la manon, montris transen al tie, kie la homoj kampadas kaj diris rikanante: 'Jen unue vere rigardu foje tien, eble vi ja ankoraŭ pripensos tion rilate al la geedziĝo. Horon mi ja volonte atendos.' 'Jen vi ankaŭ bone povus atendi dum via tuta plia vivo, se oni ne antaŭe pendumigos vin.'

Sed ŝi iris tamen transen al la homoj kaj trovis, ke la ulo

faris bone sian laboron. La alia hispano kaj la indiĝenoj estis firmligitaj, dum la mestizoj estis flanke de tiu viro kaj intencis partopreni la negocon. Ili staris tie, la pistolon en la zono kaj rigardis la inon impertiente kaj rikanante.

'Bona laboro, tion mi devas konsenti', opiniis *doña* Maria al la ulo, kiu sekvis post ŝi .

'Ĉu ne?' li respondis. 'Jen vi nun do ne plu longe pripensos tion kaj obeeme kaj laŭorde diros, ke jes', li aldonis.

'Ne, jen vi pravas, hundo de bastardo, jen mi ne longe pripensos', ŝi diris. Samtempe ŝi kaptis de unu el la seloj kuŝantaj surtere vipon, kaj antaŭ ol la viro eĉ nur ekvidis, kio okazas, ŝi jam draŝis semkompatan baton transverse de lia vizaĝo, kiu blindigis ties okulojn. Li ŝanceliĝis kaj ŝi lasis sekvi fulmrapide ses pliajn tiajn batojn transverse de lia vizaĝo. Tiam li kolapsis kaj ne plu moviĝis. Sed ŝi nur komenciĝis. La mestizoj estis tiom mirigitaj pri tio, kion ili vidis, ke ili pensis nek pri forkurado, nek pri pafado. Kaj kiam ili fine konsciiĝis, kio okazis al ilia gvidanto, zigzagis la fulmaj vipobatoj jam sur iliaj vizaĝoj. Tiuj, kiuj

ne falis, komencis kuri, per brakoj protektante sian vizaĝon. *doña* Maria salutis al la alia hispano kaj malfermtranĉis la ŝnurojn, per kiuj li estis firmligitaj, per kelkaj kurtaj movoj. Tiu tuj liberigis la indiĝenojn, kaj tiuj estis tuj sur la ĉevaloj kaj kaptis la mestizojn per lazo.

'Pendumigu la bastardon', vokis *doña* Maria kaj montris al la hispano, kiu havis la intencon edzinigi ŝin, kaj kiu komencis pene leviĝi de la tero. Duonon de minuto poste li jam pendis je ŝnuro. 'Kion mi diris al vi, hundo?' ŝi vokis al li, kiam la indiĝenoj tiris lin supren. 'Mi ja diris al vi, ke vi estos pendumita antaŭe. Kaj vin?' ŝi diris nun turnante sin al la mestizoj. 'Vin mi same devus pendumigi. Sed mi ankoraŭ lasos truon malferma por vi. Vi ja tamen ĉiuj kuros en la maŝon de la ekzekutisto, kaj mi ne volas fuŝi la negocon al li. Sed tion mi povas diri al vi, se vi tion provos ankoraŭfoje mi skurĝos vin persone ĝis la haŭtpecoj pendas de viaj kadavroj. Tiam mi lasos vin rosti kaj poste pendumi. Vi ne devas restadi ĉe mi, vi povas foriri tuj. Ne bezonas vin. Salajron vi ne ricevos kaj la pistolojn mi deprenos de vi. Sed, se vi vere volas restadi kun mi, mi donacos al vi la pistolojn en Meksiko, la selojn kaj la ĉevalojn, kiujn vi rajdas. Aŭskultu foje, hispano.' Ŝi

iris nun al la viro, kiu estis je ŝia flanko. 'Kiel vi nomiĝas? Jes, Rūgo. Se ni estos en Meksiko, vi ricevos' – ŝi volis diri 'la tutan mulon', sed pripensis tion ankoraŭ ĝustatempe – kaj diris: 'Jen vi ricevos la dekstran flankoŝarĝon de la mulo tie transe, kaj la indiĝenoj ricevos duonon de la ŝarĝo sur la maldekstra flanko, tiujn tiuj povas dividi inter si.' Per tio la ribelo finiĝis.

Sed jen ankoraŭ la marodantaj gregoj, kun kiuj oni devis luktadi, kaj kontraŭ kiuj ŝi devis defendi la frajton je sango kaj vivo. Ĉu la gregoj zorgis sin pri sango kaj vivo? Ili batalis ĝis la lasta guto, ĉar ili ĉiam povis nur gajni. Kaj pri la vivo, kion ili enmetis kontraŭ tio, ili fajfis, ĉar pri tio ja jam delonge estis decidita definitive en juĝeja verdikto, ofte en pluraj.

Falis ankaŭ besto kun sia ŝarĝo en ravinon kaj la ŝarĝo savendis, aŭ besto sinkis kun sia riĉo en marĉon aŭ malaperis ĉe la transirado de rivero. Estis ankoraŭ plu demando, ĉu estas pli facile ekspluati la trezorojn el la mino, aŭ ĉu estas pli facile sekure alvenigi la trezorojn al Meksikurbo, sen tio, ke la vivo de *doña* Maria postrestis sur la vojo.

Ŝi travivis dum la vojaĝo vere plendindan tempon, kaj se ŝi repensis pri la dura tempo de la multaj jaroj en la mino, jen tiu tempo ne estis malpli plendinda. Neniam ŝi povis ĝoji pri sia vivo, de kiam ŝi estis posedanto de la mino. Kaj ŝi ne sciis memori eĉ nur pri nura horo, kiam ŝi senti sin tute sekura pri sia vivo kaj sia trezoro. En vero, se ŝi pensis pri ĉio kaj rememoris ĉiujn tagojn, jen ŝi pasigis la plej kompatindan vivon, kiu ajn penseblas, vivo, multe pli mizera ol tiu de besto. Ĉiam en timo, ĉiam kun zorgoj. Inkuboj ĝenis ŝian dormadon. Kaj ŝi trovis neniam ripozon el la turmentoplenaj pensoj, kiuj pelis kaj persekutis ŝin dum la tagoj. En la tuta mizero de ŝia malĝojiga estado, ŝi havis nur unu lumantan kaj brilan bildon en la kapo: tiun momenton, kiam ŝi estos transdoninta sian trezoron en la sekuriga domo de la reĝa registaro en Meksiko.

Tiu momento venis, por kiu ŝi trasuferis tian tiom kompatindan vivon dum lam lastaj jaroj. Ŝi atingis la urbon Meksiko sen tio, ke ŝi estus perdinta eĉ nur ingoton de sia valorplena havaĵo. La vicreĝo persone akceptis ŝin kaj ŝi estis alte honorata per per tio, ke la vicreĝo interparolis kun ŝi dum longa tempo en privata aŭdienco.

Ŝia ĝojo kaj dankemo kontraŭ la alta sinjoro apenaŭ plu havis iujn limojn, kiam li promesis al ŝi, ke li volas konservi la trezoron, kiun ŝi akiris post tiom da dura kaj resignoplena laboro, en la arkaĵoj, kiuj aliokaze servas nur por la konservado de la reĝa trezoro kaj la ŝtatmonoj.

Tio estis multe pli ol *doña* Maria iam ajn esperis. Nenie en la tuta Nova Hispanio, eĉ ne en la katakomboj de la katedralo aŭ en monaĥejo ŝia trezoro estis tiel bone konservata kaj tiel bone protektata kiel en la firmaj volbaĵoj de la registaro kaj sub la persona respondeco kaj garantio de la vicreĝo, de la plej alta potenco en la lando. Jen fine kuŝis ŝia trezoro sekura kaj bone konservata, ĝis ĝi transportos ĝin sub arma eskorto al la ŝipo kaj tiam povos preni ĝin kun si al la lando de sia sopiro. Ŝi promesis al la vicreĝo por lia favorplena prizorgado, kiun lia moŝto ekzercis al ŝi, parton de sia trezoro, kiu estis sufiĉe granda, por ke eĉ vicreĝo en Nova Hispanio povis nomi ĝin princa parto.

Tiam ŝi pagis al siaj homoj la salajrojn kaj adiaŭis ilin. Poste ŝi iris al ŝia gastejo, la plej bonan, kiun la urbo havas.

Kaj tiam, fine, post tiom da jaroj, ŝi povis trankvile enlitiĝi por dormi. Je la unua fojo dum jaroj ŝi povis trankvile elspiri, trankvile kaj zorgeme manĝi sen ĝeno. Fine ŝi rajtis havi ankaŭ aliajn kaj pli belajn pensojn, ol ŝi devis turnadi en sia cerbo en ĉiuj tiuj lastaj jaroj.

Sed jen io okazis, kion ŝi ne estis atendis, kvankam tio tute ne estis stranga, sed tute natura. La trezoro ne perdiĝis, kaj ankaŭ ne estis ŝtelita el la arkaĵoj en nokto kaj nebulo. Sed io alia perdiĝis. *Doñja* Maria en la gastejo sternis sin por domi, bone protektata en mola bela lito. Sed neniu vidis ŝin ree leviĝi. Neniu iam ajn denove vidis ion de *doñja* Maria. Neniu denove ion aŭdis pri ŝi. Ŝi perdiĝis kaj neniu homo povis diri, kie ŝi postrestis.

Nu, tio estas ja tute simpla“, Howard finis sian rakonton, „*doñja* Maria forgesis nur tion, ke oro ankaŭ en kelkaj fojoj faras homon nevidebla. Mi volis rakonti al vi la historion ja nur tial, por montri, ke la transporto same havas siajn komplikaĵojn kiel la serĉado kaj la fosado. Kaj eĉ, se oni supozas havi ĉion bone sekurigite, tiukaze ankoraŭ ne estas decidita, ĉu oni povos aĉeti al si almenaŭ tason da kafo de ĝi. Ĉio ĉi estas ja la kaŭzo, kial

oro estas tiom multekosta.“

„Ĉu rilate al tio ne estas eblo“, diris Curtin, „ke oni povus eltrovi, kie la mino estis? La ino ja ne ĉion ekspluatis, ŝi sufiĉe postlasis.“

„La minon vi povas trovi tre facile“, rediris Howard, „sed vi venas tro malfrue. Ĝi estas ekspluatata de granda minasocio, kaj ĝi jam enpezigis al la asocio dekoble pli ol ĝi enspezigis al la perdiĝinta *señora*. La mino efektive ŝajnas neelĉerpebla. Vi povas trovi ĝin tute facile, ĝi nomiĝas 'Doña Maria-mino'. Kaj ĝi troviĝas proksime de Huacal. Vi povas labori tie kun semajnosalajro, se plezurigas vin.“

La viroj sidadis ankoraŭ dum kelke da tempo ĉirkaŭ la lante estingiĝanta bivakfajro, kaj tiam ili ekstaris. Ili etendiĝis, tretadis piede sur la teron kaj volis iri transen al la tendo.

„La historio estas jam pli malnova ol cent jarojn“, diris tiumomente Lacaud.

„Tion ja neniu kontestis“, diris Dobbs.

„Sed mi scias rakonton, kiu aĝas nur du jarojn, kaj kiu

estas same tiel bona aŭ eĉ pli bona.“

„Aĥ, fermu vian fibuŝon“, diris Dobbs oscedante, „ni ne volas aŭdi vian rakonton, eĉ se ĝi estus aĝa nur semajnon. Vian historion ni jam scias, tiu interesas nin tiom malmulte kiom vi mem.“

„Kaj se vi diras nenion, jen tio estas plej agrable al ni. Vi estas eternulo.“

„Kio mi estu?“ demandis Lacaud.

„Nenio“, diris Dobbs kaj nun ankaŭ li trotis post la antaŭirinta duo al la tendo transen.

Je la sekva mateno, je la antaŭlasta, kiun ili intencis pasigi ĉi tie, la triopo estis tiom ekscitita, ke ili apenaŭ trovis la trankvilon por matenmanĝi. Ili rampis en siajn sekretajn kaŝejojn kaj ĉiu elportis sian kvanteton de farita laboro. Estis grajnetoj, sablo kaj polvo, zorgeme entorditaj en malnovan tendotolaĵon kaj firmŝnurita per fadeno. Ĉiu posedis sufiĉe belaspektan kvanteton da tiaj saketoj. La tasko nun estis enpaki bone kaj ne frapante la atenton tiujn saketojn. Ili estis enmetitaj en elsekigitajn sovaĝbestajn haŭtojn, kaj tiel estis nun firme ŝnuritaj

pakaĵoj, kiuj vere vekis la impreson, kvazaŭ ili estus pakaĵoj, kiuj konsistis nur el sekaj feloj. Tiuj pakaĵoj poste venis en sakojn, kaj la ŝarĝo pretis.

Dobbs kaj Curtin tiam iris ĉasi por ankoraŭ ricevi pecon da bestviando por la vojaĝo. Howard ĉarpentis portoselojn por la azenoj kaj riparis la rimenojn kaj la tolaĵojn, por ke ili dum la vojaĝo ne pro rompiĝoj de la pakaĵoj estus retenitaj. Lacaud ree iris siajn proprajn vojojn kaj serĉadis en la vepro proksime de la paŝtejo. Sed li ne diris, kion li serĉis, kaj de la triopo neniu demandis lin. Ili rigardis lian konduton nek per la gesto de kompatato nek per moko. Kompatato estis fremda al ili, kaj por rikane moki lin, ili ne sentis sin sufiĉe interesitaj. Estis nun tute indiferenta al ili, kion la viro faris, tiom longe, kiom li ne malhelpis ilin per maloportunaĵoj. Eĉ, se li estus trovinta monton el pura oro, ili estus ankoraŭ estintaj tre en dubo, ĉu ili tranŝovus sian planon, sekvamatene ekvojaĝi, eĉ nur je tago. Ili tiom firmkroĉiĝis en la tujan ekveturon, ke nenio povintus halti ilin. Ili estis per unu fojo tiom sataj pri la soleco, la laboraĉo kaj la tre streĉiga vivmaniero, ke ili povintus diri nenion, kio estus povinta instigi ilin restadi tie eĉ nur plian tagon. Ilia humuro estis

tiel, ke ili estus mortbatintaj tiun Lacaud je duono, se li estus nur provinta prisvati ilin restadi plian semajnon, ĉar li estas sur la spuro de granda afero. Kiam Howard preterire diris, ke Lacaud ŝajne precize scias, kion li volas, ĉar li ne agas tute tiel reveme kiel eternulo, diris Curtin: „Min nenio povas forlogi. Li povus porti al mi pecon tion granda kiel mia pugno. Mi eĉ ne volus havi ĝin.“

„Ĉu ne havi? Kial ne?“ diris Dobbs. „Havi jes, sed kiel forporti ĝin? Ni apenaŭ tion, kion ni jam havas, povas porti hejmen. Mi ne volas ion plian, aŭ li devus ĝin transporti por mi al Durange. Do, nun finon al tio.“

Ĉivespere ili sidis sufiĉe silenteme je la bivakfajro. Ĉiu estis multe tro okupita kun siaj pensoj kaj planoj por rakonti ion, aŭ por povi aŭskulti trankvile iun alian. Estis ankoraŭ malhele, kiam ili malkonstruis la tendon kaj survojiĝis.

„Ĉu vi restadas plu ĉi tie“, demandis Curtin al Lacaud.

„Jes, mi ankoraŭ havas laboron ĉi tie“, li diris.

„Jen multe da feliĉo, knabo. Eble ni havos pli poste iam tempon aŭskulti vian belan rakonton“, opiniis Dobbs

ridante. „Jen vi eble povas ankaŭ meti pruvojn por tio.“

Lacaud ŝovis la manojn en la poŝojn kaj respondis:

„Pruvojn? Pruvojn vi diras? Tiujn mi nun jam povas meti. Sed vi ja ne havas tempon.“

„Tiun ni vere ne havas“, diris Dobbs, „tial ni nun devas foriri. Ni rapidemas por veni al loko seka.“

Howard donis manon al Lacaud kaj diris: „Mi postlasis al vi salon, pipron kaj ankoraŭ aliajn bagatelaĵojn, kiuj estus nur en la vojo al ni. Eble vi povas uzi ilin. Jen ankaŭ peco da tendotolaĵo. Vi povus havi tiun, estas bone por la pluvo en la nokto.“

„Dankon“, rediris Lacaud.

Ankaŭ Dobbs kaj Curtin skuis la dekstran manon de Lacaud. Dobbs donis tabakon kaj Curtin manplenon da kartoĉoj. Nun, kiam ili adiaŭis, ili fariĝis subite amikoj. Curtin havis jam sur la lango inviti lin kun ili retroiri, ĉar laŭ li ja devus esti terure por li sola kaŭri en la vepro, se eĉ ne estas plu espereto trovi ion, ĉar ili sufiĉe longe tie turnis ĉiun ŝtoneton kaj precize sciis, kio jes, kaj kio ne tie troveblas. Sed li ne dirtis tion, kaj diris nur: „*Good bye!*“

Adiaŭ!“

Howard havis similan emon. Li volis peti lin kunveni. Kaj li pripensis doni al li okupon en sia kinejo, kiel filmrepresentadiston aŭ kiel domzorgiston. Sed ankaŭ li ne elparolis tion. Donis nur la manon al li, kaj diris: „*Good luck!*“ Bonŝancon!“

Kaj Dobbs pensis, ke viro plia, dum la vojaĝo ne povus esti damaĝo. Estus protekto plia kontraŭ banditoj, kaj se la frajto estus dividita je kvar viroj, ĝi ne aspektus tiom okulfrapa, sed li nur skuis forte ties dekstran manon kaj diris afable: „*So long*“ Ĝis do!“

Ankaŭ Lacaud diris al ĉiu kelkajn adiaŭajn vortojn, tiam li staris certan tempon kaj postrigardis al la aliaj. Kiam li ne plu povis vidi ilin, li turnis sin al la bivakfajro, pikante tretadis kun botela pinto en ĝi kaj diris laŭte: „*Domaĝe.*“

La vojaĝantoj devis iri vastan ĉirkaŭvojon kun siaj pripakitaj azenoj, por eviti la vilaĝon, kiun Curtin frekvenits por aĉetoj, por ne tuŝi ĝin kaj por ke li ne estu rigardataj de la loĝantoj. Ili volis lasi la homojn de la vilaĝo en la supozo, ke Curtin ankoraŭ nun tie supre estas. Kiam ili troviĝis en vasta distanco al la vilaĝo, ili same ne iris sur la vojoj, sed migris padojn, sur kiuj ili estis sekuraj malofte renkonti iun. Ju pli fore ili distancis de la distrikto, des pli ili rajtis esperi nerigardite atingi la urbon. Se ili estus jam en la urbo, ili kaj ilia havaĵo estus sekuraj. Jen ili irus en hotelon, transpakus ĉion lerte kaj sidiĝus kun kofroj, kiuj ne frapas la atenton, en la vagonon de trajno.

Ili havis nun apenaŭ iom da mono enpoŝe, kelkajn pesojn, kaj tiuj sufiĉu ĝis la urbo. Tie la azenoj, kaj ĉi tio, kion oni krome ne bezonus, povus esti venditaj, kaj tio tiam estus la veturmono. Sed unue oni devis atingi la urbon. Kaj tio postulas tempon. La distanco ne estis tiom granda. Sed la vojojn ili ne volis iri, ĉar ili tie pli ofte povus renkonti banditojn aŭ federacian policon ol sur la

kaŝitaj padoj. Ju malpli da homoj ili renkontiĝus des pli kara estus al ili.

Nun la padoj ne ĉiuj estis tiel, kiel ili dezirus tion. Ĉiuj padoj sekvis aŭ al vilaĝo aŭ al homa loĝejo. Jen ili trafis de tempo al tempo subite al vilaĝo, kiam ili nek atendis nek deziris tion. Kaj se ili iam estis jam en viddistanco al vilaĝo, ili ne bone povis reiri. Tio suspektigus ilin.

Tiel ili venis je la dua tago en indiĝenan vilaĝon. Ne estis eviteble. Tre nekutime ja ne estas, se azenokaravano moviĝas tra loko. Ke nur blankaj viroj kondukas tian karavanon estas ja malofta, sed neniu cerbumas la kapon pri tio, ĉar la blankuloj ja foje foje havas sufiĉe strangajn ideojn.

Kiam ili nun estis meze de la loko, ili vidis stari antaŭ kabano kvar meksikanojn. Tri el ili estis ĉirkaŭmetintaj kartoĉozonon kaj apud kokso la revolveron.

„Tio estas polico“, diris Dobbs al Howard, “ nun ni estas en la kaĉo.“

„Ŝajne efektive estas polico“, rediris la oldulo.

Dobbs bremsis la azenojn, sed Howard puŝis lin kaj diris:

„Nun ne faru stultaĵojn. Se ni tiel subite haltas aŭ eĉ reiras, jen ni estas finitaj. Jen ili tuj rimarkos, ke io ne estas ĝusta ĉi tie. Nur tute trankvile antaŭen, kvazaŭ ni havus bonan konsciencon. Tion ni ja vere havas. Estas nur pro la tarifo kaj la ne prizorgita licenco.“

„Sed tio povas kosti al ni la tutan fatrason“, sakris Dobbs.

Intertempe ankaŭ Curtin proksimiĝis.

„Kion volas tie la viro kun la okulvitroj?“ li demandis kaj kapsignis transen al la viro, kiu ne estis armita kaj kiu staris enireje de la kabano kaj evidente interparolis kun la loĝantoj.

„Tio estas verŝajne registara komisaro“, diris Dobbs.

„La ekzekutisto sciu, kio tie okazas. Lasu nin iri tute trankvile plu.“

La meksikanoj ne rimarkis la alvenintojn. Nur kiam ili atingis la placon, kie la kabano staris, turnis sin unu el la policianoj al ili. Tiam li ŝajne diris ion al la aliaj. Kaj post tio ĉiuj turnis al ili kaj postrigardis la vojaĝantojn, kiuj iris sen hasto plu. Kiam ili jam transpasis la lokon, subite iu el la viroj postvokis al ili. „*Hola, senjores, un*

momento!“

„Nun ni sidas en la kaĉo“, diris Dobbs duonvoĉe.

„Mi iras transen, sola“, proponis Howard, „vi restadas ĉi tie ĉe la azenoj. Mi volas aŭskulti, kion ili intencas.“

Howard iris transen. Kiam li staris antaŭ la viroj, li diris:

„Bonan tagon, per kio ni povas servi al vi?“

„Ĉu vi venas de la montoj malsupren?“ demandis unu el la oficistoj.

„Jes, ni ĉasis.“

„Ĉu vi ĉiuj estas vakcinitaj?“ diris la viro nun.

„Ĉu ni kio estas? Ĉu vakcinitaj?“ Howard parolis ĝin malŝarĝite, ĉar li tuj ekkonis, kion la viroj celis ĉi tie.

„Komprenbele, ni estas ĉiuj vakcinitaj. Jam kiel malgrandaj infanoj. Tio estas ĉe ni lauleĝa. Mi estas profilaktike vakcinita certe jam dek fojojn en mia vivo.“

„Kiam la lastan fojon?“

„Antaŭ du jaroj.“

„Ĉu vi havas la oficialan ateston ĉe vi?“

Howard ridis: „Tion mi portas ja ne ĉiam enpoŝe.“

„Kompreneble ne“, diris nun la viro. „Sed jen mi nun devas vakcini vin ĉi tie. Ni estas la vakcinada komisiono, kaj ni devas vakcini ĉiun, kiun ni trafas ĉi tie en la vilaĝoj.“

La viro kun la okulvitroj iris en la kabanon kaj elvenis kun sia kesto. Li malfermis ĝin, Howard nudigis la brakon kaj la viro gratis lin per la nadlo en la karnon.

„Kun vi estas malpli komplike ol kun la homoj ĉi tie“, li diris ridante. „La homojn de ĉi tie ni devas embuski, tiuj kuras monten kaj vepren, ĉar ili supozas, ke ni volas detranĉi al ili la kapojn.“

„Jes“, opiniis unu el la policianoj, dume li elprenis libron, „ĉi tie vakcini la tutan loĝantaron kostas al ni pli da peno ol tio, se ni devus kapti gregon de banditoj. Sed la epidemio trokreskas, se ni ne ĉiujn ĉi tie povas venigi por profilakta vakcinado. La infanoj, tio estas la plej terura. La inoj kriadas kvazaŭ ni volus murdi la infanojn kaj batalas kiel frenezigiĝintoj kun ni, se ni volas surmeti la nadlon. Jen, mia vizaĝo, tute vundgratita de la inaĉoj. Kaj jen mia kolego, li havas grandan tuberon sur la kapo, kie

la inaĉoj trafis lin per granda ŝtono. Ni estas jam kvar tagojn ĉi tie, ĉiuj kaŝiĝis ie. Kaj ni devas elmasatigi ilin, ĝis ili revenas. Iom post iom ili ja revenas, ĉar ili vidis, ke la infanoj, jam vakcinitaj de ni, ankoraŭ vivas. Sed kiel ni klarigu al ili, ke ni laboras ĉi tie nur por la plej bona de la homoj kaj de iliaj infanoj.“

Dum tiu tempo li foliumis la libron kaj poste venis al la vakaj folioj.

„Skribu ĉi tie sur ambaŭ flankoj vian nomon“, diris la oficisto.

Howard skribis kaj redonis la libron.

„Kiom da jaroj?“

La oficisto enskribis ĝin, subskribis la folion, elŝiris duonon de la folio ĉe la laŭlonge truita linio kaj donis ĝin al Howard.

„Jen via atesto, la alian foliparton ni retenas en nia libro. Sendu ankaŭ viajn du kamaradojn ĉi tien. Ne damaĝos al ili. Eĉ, se ili estas jam dekfoje vakcinitaj.“

„Kion mi do pagu nun?“ demandis la oldulo. „Mono tre

raras ĉe ni.“

„Jen vi devas pagi nenion. Tio kostas nenion. Pagas la registaro.“

„Tio tiukaze estus ja sufiĉe malkare“, diris Howard ridante kaj rulis manikon malsupren.

„Ni ja scias“, diris nun unu el la oficistoj, „ke vi ĉiuj estas vakcinitaj, aŭ ni almenaŭ supozas tion. Sed ni faras tion nun kun prefero, ke ni vakcinas vin. Ni estas sufiĉe dankemaj, ke vi venis ĉi tien en la ĝusta tempo. La enloĝantoj vidas de sia kaŝejo ĉiun movon, kiun ni faras. Tial ni ĝuste eletis tiun kabanon. Ĝi staras plej libere. Se la homoj nun vidas, ke ni ne faras diferencon inter indiĝenoj kaj blankuloj, kaj ke vi ĉi tie prezentas brakon, kvazaŭ vi farus tion ĉiun tagon, la homoj ekfidus kaj vidas, ke ne kostas la vivon.“

Howard iris transen kaj sendis Dobbs kaj Curtin por vakcinado.

„Mi ne scius, kion mi farus pli prefere“, diris Curtin ridante, „ĉiun momenton mi pensis, ke ili venos kaj stulte demandos nin.“

„Se plezurigos vin“, diris Howard, „jen vi povos rakonti al ili, kion vi faris en la lastaj monatoj. Ili ne havas intereson pri viaj familaj aferoj. Tiuj estas la vakcinada komisiono, kaj ĉio, kio ne havas rilaton al la vakcinado lasas ilin fridaj. Ili vakcinas ankaŭ persekutitan banditon ĝuste preterirantan kaj lasas forkuri lin. Ne apartenas al ilia negoco kapti banditojn.“

„Nu, nu“, interrompis Dobbs, „pli bone, se vi tenas vian buŝon fermita. Ni lasas vakcini nin, sed tiam tuj plu.“

„Ĉu mi do diris, ke ni setlu ĉi tie?“

„Sed vi parolas ĝuste tiel, kvazaŭ ni falu tiujn ĉirkaŭ la kolon“, diris Dobbs kaj trotis transen al la kabano.

Howard skuis la kapon, kun bedaŭranta gesto, kaj turnis sin al Curtin: „Tiu Dobbs estas sen humuro“, kion mi ĉiam asertas. Mi falas ja pli prefere al vakcinada komisiono ĉirkaŭ la kolon ol al polica grupo, kiuj kontrolas minojn, en la manojn. Nun ekkuru do transen, Curtin, kaj lasu doni la paperon al vi, por ke ni povu migri plu.“

Vespere ili kampadis proksime de la loketo Amapuli. Ili

devis restadi tie, ĉar oni diris al ili, ke ili ne povos atingi la sekvan akvejon antaŭ la komenco de la nokto.

Dum ili ankoraŭ pretigis sian vespermanĝon, venis kvar indiĝenoj de la loko al ilia kampadejo. Ili salutis kaj demandis tre ĝentile, ĉu ili rajtas sidiĝi teren.

„*Como no?*“ diris Howard. „Kial ne? Vi tute ne ĝenas nin.“

La kvar indiĝenoj sidis dum certa tempo kaj observis kiel la fremduloj rostis sian viandon kaj kuiris sian rizon.

„Vi venas certe el malproksime“, diris fine unu el la indiĝenoj. Kaj vi certe volas ankoraŭ vojaĝi plu malproksimen. Vi estas ja certe tre prudentaj viroj.“

Curtin diris: „Ni povas legi librojn, kaj ni povas skribi leterojn kaj ni povas kalkuli per nombroj.“

„Per nombroj, ĉu?“ demandis unu el ili. „Nombroj, ĉu? Tion ni ne scias.“

„Dek estas nombro“, klarigis Curtin, „kaj kvin estas nombro.“

„Ho“, opiniis nun unu el la vizitantoj, „tio estas nur duono. Dek estas nenio, kaj kvin estas nenio. Vi opinias

dek fingrojn aŭ kvin fabojn aŭ tri kokinojn, ĉu ne?“

„Tiel estas“, enmiksiĝis Howard.

La indiĝenoj ridis, ĉar ili komprenis tion. Kaj unu el ili diris: “Dek oni ne povas diri. Oni devas diri ĉiam kiom da dek? Dek birdoj aŭ dek arboj aŭ dek viroj. Se oni diras dek, tri, aŭ kvin, sen tio, ke oni diras, kion oni celas, tiukaze tio estas truo, kaj tio estas malplena.“

Tiam ili ridis denove. Post pli longa silento tiam iu el ili diris: „Mia filo falis en la akvon. Ni tuj denove eltiris lin kiel fiŝon. Sed mi ne pensas, ke li estas morta. Sed li ne rekonsciiĝas. Vi certe legis librojn kaj scias, kion do oni povas fari.“

Howard demandis: „Kiam via filo falis en la akvon? Ĉu hieraŭ?“

„Ne, hodiaŭ posttagmeze. Sed li ne vekigis.“

„Mi iros kun vi kaj rigardos la filon al mi“, diris Howard.

„Mi vidos, ĉu li estas morta.“

La viroj ekstaris kaj Howard iris kun ili. Ili venis en domon konstruitan el sekigitaj argilaj tegoloj. Sur tablo

kuŝis mato el plektitaj palmfolioj, *petate*. Kaj sur la petato kuŝis la suferinto de la akcidento.

Howard rigardis lin tre zorgeme, levis la okulklapojn, metis orelon al ties brusto. Li palpadis la manojn kaj piedojn kaj diris: „Mi volas foje provi, ĉu li rekonsciiĝas.“

Li faris dum kvarono de horo movekzercojn spirigajn kun li. Tiam li lasis meti varmegajn humidajn kompresojn sur la korpon de la knabo, frotis la piedojn kaj manojn kaj, kiam li metis ree orelon sur ties bruston, li trovis, ke la koro komenciĝas bati. Post horo la knabo mem spiris, kaj malmultajn minutojn poste li malfermis la okulojn.

La viroj kaj la inoj starantaj en la kabano, observis la agojn de la fremdulo, sen eligi sonon. La du inoj, kiuj okupiĝis pri la varmigo de la kompresoj, interkomunikis nur per gestoj aŭ per flustrita vorto. Eĉ nun, kiam la knabo tute verkiĝis, la homoj ne kuraĝis paroli.

Howard prenis sian ĉapelon, surmetis ĝin kaj iris al la pordo. Neniu retenis lin, kaj neniu diris ion. Nur la patro postsekvis lin, donis manon al li kaj diris: „Multan dankon, sinjoro.“ Tiam li reiris en sian domon.

Nun malheliĝis kaj Howard devis klopodi trovi la kampadejon. Sed la lumbrilo de la bivakfajro montris al li fine la vojon.

„Kion vi do aranĝis?“ demandis Dobbs.

„Bagatelo“, diris Howard. „Buŝ-al-buŝ-spiridonado“, kaj tiam li jam rekonsciiĝis. Li havis ĝuste nur ŝokon. Li certe post kelkaj horoj mem leviĝus sen helpo. Li ĵus glutis buŝplenon da akvo. „Ĉu vi ankoraŭ lasis iom de la viando al mi?“

Antaŭ sunleviĝo ili jam denove survojis marŝante. Ili volis sufiĉe rapide atingi Tomini-on kaj provi tie trapasi la alte situantan montaron.

Kiam ili jam finis sian tagmanĝon kaj jam pakis la azenojn kaj ĝuste komencis survoĝigi la azenojn, diris Curtin: „Kio tie okazas? Tio ja aspektas kvazaŭ iu persekutas nin.“

„Kie?“ demandis Dobbs. „Jes, nun mi vidas ilin, indiĝenojn sur ĉevaloj. Sed tiuj ja ne ĝuste devas persekuti nin. Ili same bone povas troviĝi sur promena rajdo aŭ ili rajdas al la foirplaco.“

Ne daŭris longe ĝis la rajdistoj proksimiĝis. Ili ekkonis la kvar indiĝenojn, kiuj hieraŭ vespere vizitis ilin.

Kaj krome tie estis du pluaj viroj, kiujn Howard viis en la domo.

La viroj salutis, kaj tiam diris unu el ili: „Sed, sinjoroj, kial vi forkuris de ni?“

Howard ridis kaj diris: „Ni ne forkuris, sed ni devas plu vojaĝi, ni devas atingi la urbon. Ni havas tie gravajn negocojn, kiuj rapidigas.“

„Ho“, diris la indiĝeno, kies filo troviĝis en vivdanĝero, „negocoj povas atendi, negocoj ne estu rapidigaj. Estas ankoraŭ pliaj tagoj, ne nur hodiaŭ kaj ne nur morgaŭ kaj ne postmorgaŭ. Sed mi devas ja unue inviti vin esti mia gasto. Mi ja ne povas permesi vian foriĝon. Vi redonis la vivon al mia filo. Por tio vi devas esti mia gasto. Du semajnojn. Ho, tio estas tro malmulte. Vi devas esti ses semajnojn mia gasto. Mi havas terposedon. Mi havas multe da maizo. Mi havas bovinojn, mi havas multajn kaprinojn. Mi donas al vi ĉiutage bongustan meleagron por manĝi kaj ovojn kaj lakto. Mia edzino faros al vi

ĉiutage tamalojn.“

„Ni dankas al vi el tuta koro“, diris Howard. „Sed, se ni ne ĝustatempe estos en la urbo, ni perdos nian negocon.“

„Negocoj ne forkuras“, diris nun alia el la indiĝenoj.

„Negocoj estas ledecaj kiel la viando de maljuna kaprino. Negocoj faras zorgojn. Kial vi volas fari zorgojn al vi, se vi havu ĝin tiel bone ĉe ni. Vi ne havos zorgojn, kaj ni havas ankaŭ muzikon kaj dancon.“

„Ne“, ni devos foriri, ni devos tute certe veni en la urbon“, diris Dobbs kaj li iom ĉagreniĝis.

„Ni akceptis vian donacon“, diris nun la patro, „kaj nun ankaŭ vi devos akcepti nian donacon.“

Kiam la indiĝenoj ekkomprenis, ke estis pli komplike peti la fremdulojn kiel gastojn ol ili pensis tion, diri iu el ili:

„La du pli junaj viroj trankvile ekiru, sed vi“, kaj li turnis sin al Howard, „vi ne rajtas foriri. La filo de mia frato certe mortus, se ni ne petus vin fariĝi nia gasto. Ni devas pagi vian medicinon, ĉar vi estis tiom bonkora al la knabo.“

Kiom ajn ĉagrenitaj la vojaĝantoj estis, kiom ajn ili

defendis sin, ili ne povis atingi la celon. Ili estis ĉirkaŭataj de la ses viroj kaj sub ties poetenco.

Fine Dobbs ekhavis ideon. Li diris al Howard. La stultecon, kiun ni faris hieraŭ, ne lasas nuligi sin. Tiuj estas kontentaj, se restas vi. Ili volas nur vin reteni. Ni iras plu, kaj vi povas pli poste sekvi nin. Tio estas la ununura elirvojo.“

„Vi povas paroli facile“, diris Howard, „sed kio fariĝas el mia pakaĵo?“

„Tiun vi retenas ĉe vi“, diris Curtin.

Dobbs diris kontraŭ tio: „Tion mi ne konsilus. Tiuj traserĉos tion kaj forprenos ĝin de vi. Aŭ ili elbabilos tion, kaj ĝi publikiĝos. Kaj se tiuj ne mortbatos vin, aŭskultos ĝin banditoj kaj embuskos vin.“

„Kion mi do faru?“ demandis Howard.

„Ni kunprenas vian havaĵon kaj transdonos ĝin en la banko sur la konton sub via nomo. Aŭ, ĉu vi eble ne fidas al ni?“ Tion demandis Dobbs.

„Ĉu fidi?“Kial ne fidi?“ Howard ridis kaj rigardis de unu

al la alia. „Ni ja preskaŭ tutan jaron kune vivis kaj kune laboris. Jen ja ĉiam estis io por fidi. Ĉu eble ne?“

Kaj ĉar nenio alia restis al ili, ili devis trovi decidon, kun kiu ankaŭ la indiĝenoj estas kontentaj. Por tiuj temis nur pri tio montri al Howard sian dankemon. Tiel ŝajne estis la plej bona solvo, se Howard transdonis al la du laborkamaradoj sian havaĵon. Ambaŭ transprenis la respondecon por la transdonado kaj ambaŭ donis notfolion al li, sur kiu ili kvitancis la havaĵon, tiom kaj tiom da saketoj, ĉiu kun proksimume la sama pezo de tiom kaj tiom da gramoj de ellavita sablo.

„Kaj kie vi transdonos ĝin?“ demandis Howard.

„Ni metos ĝin en sekurŝrankon de la *Banking Company* en Tampiko, je via nomo“, diris Curtin.

„Bone do“, diris Howard, kaj ili adiaŭis unu de la alia.

„Estas ja nur por kelkaj semajnoj, oldulo“, diris Curtin.

„Mi atendas vin en ĉiu kazo en Tampiko. Vi renkontos min en la *Southern* aŭ en la *Imperial* . Mi restadus kun vi ĉi tie, sed tio estas ja nur disipo de tempo, kaj vi scias, ke min atendas iu.“

Howard ricevis unu el la ĉevaloj, dum la indiĝeno, kiu fordonis sian ĉevalon, surĉevaliĝis al alia viro. Tiam ili rajdis ridante kaj kontente en sian vilaĝon, triumfe kondukante Howardon en sia mezo.

Pro la restado kaj pro la longaj debatoj, ĉe kiu la indiĝenoj ne montris rapidecon, sed persiston venkigi sian volon, duono de la tago estis perdita. Ekestis tute la impresoj, kvazaŭ la indiĝenoj ne tre insistis pri la akompano de la kamaradoj de Howard. Se Howard dezirus, ke ambaŭ devus esti inkluditaj en la gastemon, ili certe devus kuniri kaj oni traktus ilin kun la sama afableco kiel al Howard. Sed la indiĝenoj ŝajne ne trovis plaĉon je la duopo. Eble estis ties rigardo, kiu ne plaĉis al ili. Kaj ili pli konsideris la rigardon ol la ceteran aspekton.

Tiu restado estis la kaŭzo, ke Curtin kaj Dobbs tiam eĉ ne atingis la etan vilaĝeton Cienega kaj tiel devis vojaĝi tagon plian antaŭ ol ili atingis la trapasejon en la alta montaro, kie ili volis trapasi.

Ili ambaŭ fariĝis ĉagrenemaj kaj grumblemaj pro la okazaĵo. Ili apenaŭ interparolis ion, kaj se ili devis diri ion, ili diris ĝin tra la dentoj. Ili estis koleraĵoj, ke ili devis transporti la frajton de Howard, ke ili devis peli liajn azenojn, ke ili devis ŝarĝi kaj malŝarĝi ties havaĵon, kaj ke li mankis kaj ne faris sian parton de la laboro. Kaj estis

ĝuste la azenoj de Howard, kiuj ŝatis eskapi, estis ĝuste la pakaĵoj liaj, kiuj ne estis bone kunŝnuritaj kaj en la transporto solviĝis de la portoseloj. Ili surpakis ilin sakrante. Kaj dume ili faris tion, la aliaj azenoj komencis grandigi la distancojn inter si kaj kaptendis. Tiaj aferoj ne okazis, se tri viroj ĉeestis. Sed Howardon ili povis sakri kaj insulti nur el la foro. Ili baldaŭ ekakceptis kiel ridinda tio estas; ĉar Howard ne povis aŭskulti tion, kaj tial estis la plej stulta disipo de fortoj fulmotondri vortojn kontraŭ li. Il tiam sakris al la azenoj, sed tiuj ne respondis kaj ne traktis tion serioze. Ili trotis sian vojon, eltiris jen tigiton kaj jen branĉeton de arbustaĵo, ĉiam, kiam, kiam ili havis sekundon da tempo movi la langon kaj se la sekva besto en la vico ne malĝentile urĝigis ilin.

Fine al ambaŭ uloj restis nenio alia krom insulti tradente reciproke la alian, fari ridindajn riproĉojn, ŝovi la kulpon por foraj kaj longe pasintaj aferoj al la alia, nur por aŭdi respondojn kaj ekscitiĝi pli kaj pli pri tiuj respondoj. Estas ĉiam la respondoj kiuj kaŭzas kverelon. Ja kiu de ambaŭ havu la filozofan trankvilon ne respondi al riproĉoj, kulpigoj kaj ridindaj asertoj? Curtin respondecis pri la antaŭo de la marŝ kaj Dobbs pri la fino. Kaj trans la

azenojn, kiuj trotos pacience kaj indulge inter ambaŭ, ili elpafis siajn karesemajn kaj bonintencajn parolojn. La azenoj jen turnis siajn orelojn antaŭen por elgustumi brilegan sakron de Curtin, jen turnis siajn orelojn malantaŭen por aŭskulti en kia forta formo Dobbs akceptos kaj respondos la fiparolon de Curtin. Tiam la azenoj, kiuj ekiris apude kunpuŝiĝi per siaj nazoj, priflaris sin reciproke, flustris kaj rikanis per larĝaj buŝoj. Se la pado estis tro malvasta, tiel, ke ili ne povis ĉeflankiĝi unu apud la alia, jen priflaris la malantaŭa azeno je la postaĵaj partoj de la azeno marŝanta antaŭ li. Tiu tiukaze turniĝis, kapjesis, rikanis kaj nepridubeble lasis ekkoni, ke li komprenis ĉion kaj formis sian opinion pri tio. Ili tiam plu diris sian opinion inter si, ĉiam per priflarado kaj turniĝado, kapjesado kaj rikanado kaj skuiĝado kaj turniĝado de la brake longaj oreloj. Se Dobbs kaj Curtin prenis al si nur dum momento la tempon por foje atenti, kion kaj kiel la azenoj pensis pri la afero, ili certe ricevus imagon pri vera mondosageco. Sed kiu tiom humiligu sin, ke li akceptas la azenon kiel instrumastron?

„Mi haltas ĉi tie“, diris Dobbs subite. „Mi ja ne estas bruto, ke mi kuradas la tutan tagon tiel antaŭen.“

„Estas ja nur la tria, ulo“, rediris Curtin.

Dobbs kriis kolere trans la azenojn: „Mi ja ne ordonis al vi, ke vi ekkampadeju ĉi tie. Pro mi vi povas kuri kiel sago ĝis morgaŭ frue matene.“

“Ne ordonis, ĉu? Vi?” blekis Curtin reen. „Vi povas ordoni nenion al mi. Vi ja ne estas la ĉefo.“

„Ĉu eble vi? Diru do. Mi atendas nur je tio aŭdi tion de vi.“

Dobbs fariĝis ruĝa en la vizaĝo.

„Bone“, diris Curtin iom pli trankvile, sed plu kun ĉagreno, „se vi ne povas plu – “

„Povas? Povas?“ kriis Dobbs. „Kun vi mi ankoraŭ povas vetkonkuri.“

„Jes ja, tio estas en ordo. Do, se vi ne volas pluiri, jen ni povas malŝarĝi ĉion kaj kampadeji. Pro mi, mi ankaŭ tion akceptus.“

„Ĉi tie ja estas akvo“, diris Dobbs, same fariĝante pli trankvila, „kiu sciu, ĉu ni vespere trovos akvon.“

Manĝado ĉiam pacigas, se ne estas parolate dum la

manĝo pri la kostoj.

Ankaŭ en tiu kazo la manĝo efikis pacige, kvankam ĝi ne estis festomanĝo.

Ankaŭ tiumomente tosto estis dirita. Ankaŭ ĉifoje pri la alia.

Dobbs estis la parolanto de la vespero. Li diris: „Kion la olda knabo faras nun?“ Kaj ĉe tio li ne pensis pri li, sed pri si mem, pri siaj propraj intereso. Kompreneble, unue la penso ja efektive estis ĉe Howard. Sed antaŭ ol li finis la frazon, fariĝis klara al li, ke io alia estis pli proksima al li ol Howard. Li rigardis transen al la pakaĵoj, kaj lia rigardo restadis certan tempon ĉe la pakaĵoj de Howard.

Curtin rigardis same al la pakaĵoj. Sed li malĝuste interpretis la rigardon de la festparolanto. Ĉar li diris: „Ho, mi pensas, ke ni nun povas porti la tutan ŝipkargon glate kaj pure en la dometon. Ni estas nun jam sufiĉe for de la monto. Tio estas nun tute nesupekta. Post du tagoj, se ni kaptos bonan rigardon de altaĵo, ni jam povos vidi fumi la fervojon.“

Dobbs diris nenion pri tio. Li fikse gapis en la bivakfajron.

Tiam li rigardis transen, kie moviĝis la malhelaj ombroj de la paŝtantaj azenoj, kaj ĉar li ne denove fikse rigardis en la bivakfajron kaj ne denove volis observi la azenojn, lia rigardo denove direktiĝis al la pakaĵoj kaj kroĉiĝis al tiuj de Howard.

Subite li puŝis Curtin per la pugno kaj laŭte ekridis. Lia ridado fariĝis glugla kaj singulta kaj brua.

Curtin rigardis lin mirigite kaj konfuzite, iom infektiĝis de la ridado, ridetis kaj ĉirkaŭrigardis, kvazaŭ li volus serĉi la kaŭzon de tio, kial Dobbs estis plezurigita kaj ridoĝoja.

Fine li demandis kun ridanta buŝo: „Viro, pri kio vi prope ridas tiom multe?“

„Aĥ, filo mia, filo mia“, diris Dobbs, elkrevante ridadon, „filo mia, tio estas ja tiel komika, tiel nedireble komika.“

„Kio estas komika?“

„Pripensu do, tiu azeno de viro donas al ni sian tutan bronzon. Ĉi tie en la sovaĝejo. Kaj ni povas tiel facile formarŝi kun ĝi. Neniu ventospiro plu restos de ni. Kie li serĉu nin, tiu olda kadavrulo?“

Curtin ĉesigis sian rideton. „Mi ne komprenas vin, Dobbs“, li diris, „pri kio vi do parolas?“

Dobbs ridis kaj denove puŝis pugne Curtinon: „Vi ne komprenas? Blekŝafo, kie vi plenkreskiĝis?“

„Eĉ se tiel drolas, mi ne ne komprenas vin.“ Curtin skuis la kapon.

„Kio pri tio ne kompreneblas? Ne estu tiom azena. Ni ne lasas spuron.“

Curtin ne montris mienon, kvazaŭ li komprenus, kion Dobbs volis de li.

„Ni ne lasas spuron“, klarigis Dobbs, „ni pure surpakas ĉion kaj dividas tion, kaj ĉiu iros sian vojon.“

„Mi nun komencas kompreni“, Curtin kapjesis.

„Daŭris sufiĉe longe“, diris Dobbs kaj frapis lin surŝultren. Curtin ekstaris. Li paŝadis iom, tiam li ree venis al la bivakfajro. Sed li ne sidiĝis, sed restadis staranta, kaj rigardis supren en la ĉielon. Tiam li diris koncize kaj krude: „Se vi pensas, ke ni plifaciligu Howardon pri lia laboro, se vin opinias tion – ?“

„Kion alian do? Kompreneble mi opinias tion kaj mi opinias tion serioze!“

„Nu, se vi opinias tion“, daŭrigis Curtin, kvazaŭ li tute ne estus interrompita en sia frazo, „jen mi ne akceptas tion. Mi ne estas de tiu partio.“

„Ĉe l' fino“, diris nun Dobbs, dume li ekstaris kaj sin starigis tute proksime antaŭ la jam staranta Curtin, „ĉe l' fino mi ne bezonas vian permeson por tio, se vi nepre volas scii tion. Vin mi ne demandas. Kaj se vi ne partoprenas tion, jen via domaĝo. Tiukaze mi prenos la tutan glicirizon sole. Kaj vi povas viŝi vian muknazon al vi, se vi havas viŝĉifonon. Ĉu vi komprenas tion?“

„Jes, tion mi nun komprenas.“ Curtin ŝovis la manojn en la poŝojn kaj retroiris paŝon, por havi Dobbs ne tro proksime ĉe la korpo.

„Kaj?“ demandis Dobbs krude. „Kaj kion?“

„Tiom longe, kiom estas mi ĉi tie, vi ricevos eĉ ne lentugon de tio, kio apartenas al la oldulo. Mi subskribis la notfolion al li.“

„Ankaŭ mi faris, sed mi fajfas pri tio. Tiu unue devus trovi

nin. Tiam mi rakontos al li, ke banditoj forprenis ĝin al ni. Estas klare kiel diamanto.“

Curtin parolis firme plu. „Mi subskribis la notfolion, kaj mi donis mian vorton al li, ke mi volas transdoni ĝin ĝuste kun vi aŭ sen vi. Ne estas sole pro la notfolio kaj pro mia subskribo kaj pro mia promeso. Oni promesas tiom da aferoj en la vivo, kaj oni subskribas tiom multe en la vivo, se oni volus plenumi ĉi ĉion, oni ne plu havus tempon por vivi. Tio ne estas la kaŭzo. Estas io alia. Li ne ŝtelis ĝin, li ne ie kolektis ĝin permane, li ne gajnis ĝin en la la loterio aŭ ĉe borso aŭ en la *Monte Bank*. Li akiris ĝin per fidela, streĉiga kaj honesta laboro. Mi havas respekton kontraŭ nenio, sed unu aferon mi estimas, kaj estas tio, kion iu akiris streĉige kaj fidele per siaj manoj.“

Dobbs malestime mangestis: „Ja lasu la bolŝevistajn ideojn ie aliloke. Per tio vi povas nutri viajn kokinojn. Tiujn mi konas parkere.“

„Havas neniun rilaton al bolŝevistoj, respondis Curtin. „Ja eble povas esti, ke tio estas la intenco de la bolŝevistoj aŭ komunistoj respektigi la salajron al ĉiuj nelaboristoj, kiuj jam havas la monon, por ke oni donu al la laboristo la

salajron, kiun li efektive meritas, kaj ke oni ne tiras ĝin per ĉiuj eblaj ĉirkaŭ- kaj ŝteliraj vojoj ree el la monujo de li, kaj por tio entreprenas aferojn, kiuj tute ne interesas la laboriston. Sed tio estas skribita sur alia folio. Tion tiuj povas trakti inter si. Mi ne havas rilaton al tio. Kaj nun koncize kaj klare, knabo: Tiom longe, kiom mi estas en la marŝ aŭ proksime de la marŝ, vi ne tuŝas eĉ grajneton de tio, kio apartenas al la oldulo. Ties bronzon vi ne prenas., tiom longe, kiom mi staras sur miaj du piedoj. Nun vi scias tion.“

Curtin sidiĝis, prenis sian pipon kaj komencis ŝtopi ĝin. Li penis aspekti trankvila.

Dobbs restadis staranta kaj rigardis Curtin fremde. Tiam li laŭte kaj moke ekridis: „Vi pravas, filo mia, nun mi scias ĝin. Nun mi scias, kion vi intencas. Mi sciis ĝin jam delonge.“

„Kion vi sciis jam delonge?“ demandis Curtin sen ekstari.

„Ke vi mem havas tion en la senco hodiaŭ aŭ morgaŭ en la nokto mortpafi min, enterigi min kiel mortaĉantan hundon, kaj tiam foriĝi kun la pakjaĵoj de Howard kaj

kun miaj kaj subridi, kiaj stultaj bovoj ni estis.“

Curtin lasis sinki la pipon, kiun li ĝuste volis ekbruligi kaj rigardis supren. Liaj okuloj estis vaste malfermaj, sed ili estis kavaj kaj malplenaj. Pro tiu akuzo li perdis la kapablon doni esprimon al siaj okuloj. Je tia ago, kial ĝi ĉi tie estis imputita al li, li pensis neniam. Li vere ne kalkulis sin al la honorindaj modelaj homoj. Li ja sciis kapti ion, se io estis kaptebla, kaj de konscienciproĉoj li ne lasis turmenti sin. La riĉaj naftomagnatoj, la ŝtalreĝoj, la gigantoj de la fervojo ne povus esti tio, kio ili estas, se ili lasus influi sin de la tielnomata konscienco. Kial li, la malgrandulo, la etulo, havu pli noblan kaj pli fajnan konsciencon ol tiuj, kiu estis nomataj la steloj de la nacio, kaj kiujn gazetoj, ĵurnaloj kaj legolibroj prezentis kiel la grandaj ekzemploj de la agoforto, de volforto kaj de la sukceso? Sed tio, kion Dobbs imputis ĉi tie al li, tio estis la plej fia ago, kiun li povis imagi. Eble li ne trovas la agon tiom fia, se li mem ekhavas la penson. Sed ĉar ĝi estis metita de Dobbs tiel malice kaj naŭzige kvazaŭ per klabo sur la kapon de Dobbs, li trovis ĝin tiel fiega kiel neniun agon, pri kiu li kiam aŭskultis. Ĉar per tio, ke Dobbs pensis lin kapabla al tiu ago, li ekkonis per unu

fojo la senliman fiecon kaj malicon de Dobbs. Kiel li povis pensi tion pri iu? Ja nur tial, ĉar li mem intencis fari tion. Sed se li intencis fari tion, Curtin fakte estis jam morta viro. Dobbs ja ne hezitus murdi lin por posedi la tutan havaĵon. Kaj tiu konscio, ke nun temas pri lia vivo, estis la kaŭzo, ke ĉiu esprimu en siaj okuloj estingiĝis. Li vidis la danĝeron kaj ne povis eviti ĝin.

Li estis senhelpa, tiel senhelpa, kiel homo malofte povas esti. Ja kiel li povintus gardi sin kontraŭ Dobbs? Kvar aŭ kvin tagojn ili ankoraŭ devis migri. Solaj, eĉ, se ili trovus iun, tio ne estus sekurigus lin. Dobbs devus nur aludi al la homoj, kiujn ili renkontus, kio enspezeblas, kaj ili tuj estus je lia flanko. Kaj se ili ne renkontus iun, despli bone por Dobbs. Unu nokton Curtin certe povintus pasigi sen dormo kaj protekti sian haŭton, sed en la sekva nokto li dormus despli firme. Dobbs tiukaze eĉ ne devus disipi kuglon. Li povus firmligi lin, draŝi lin sur la kapon kaj enfosigi. Eĉ la baton li povus ŝpari.

Jen ekzistis nur unu elirvojo. Curtin devis fari tion al Dobbs, kion Dobbs intencis fari al Curtin. Alia savo ne eblis. Voru aŭ vi estas vorata. Jen alia leĝo ne estas.

Lian bronzon mi tute ne volas havi, pensis Curtin, sed mi devas forigi lin. La oldulo ricevos sian ŝarĝon, mi retenas mian, kaj tiun de la fripono mi enfosigas. Je li mi ne volas riĉigi min. Sed mia vivo same tiom valoras kiel lia.

Lia mano kun la pipo ripozis sur lia sino. Lia dekstra mano kuŝis sur la genuo. Nun li tiris la dekstran manon lante al si kaj lasis ŝin gliti malantaŭen al la koksa poŝo.

Sed en la sama momento Dobbs jam tenis la revolveron supre.

„Unu movon, knabo“, li vokis, „kaj mi ekpafos.“

Curtin tenis la manojn trankvilaj.

„Supren tiujn“, diris Dobbs.

Curte etendis la brakojn supren.

„Mi ja tute ĝuste supozis tion“, diris Dobbs moke, „fumizi min kun longa parolaĉo, tio je mi ne sukcesas.“

Dobbs venis pli proksimen: „Ekstaru!“ li diris.

Curtin ne parolis vorton. Li paliĝis. Kiam li staris, Dobbs tute proksimiĝis, iris ĉirkaŭ lin kaj ŝovis la fingrojn en la revolverpoŝon de Curtin por malarmigi lin.

Subite Curtin turniĝis per unu movo. Dobbs pafis. Sed pro la neatendita movo de Curtin, la kuglo ne trafis la celon, kaj antaŭ ol Dobbs povis ekpafi duan fojon, Curtin pugnobatis lin sur la mentonon, kio ĵetis Dobbs al la tero. Curtin tuj ĵetiĝis sur lin kaj perforte forprenis de li la revolveron. Tiam li saltis supren kaj retroiris kelkajn paŝojn.

„La kartoj estas nun alie miksitaj, Dobbs“, li diris.

„Mi vidas tion“, rediris Dobbs. Li rektiĝis, sed restadis kaŭranta sur la tero.

„Mi nun volas diri al vi nur, ke vi tute malpravas“, opiniis Curtin. „Mi pensis eĉ ne momenton pri tio forpreni ion de vi aŭ eĉ forigi vin.“

„Tion vi povas nun bone rakonti al mi. Sed, se vi estas tia bona pia infano, kiel vi asertas, tiukaze redonu mian kanonon.“

Curtin ridis: „Tion mi prefere lasu, ĉu? Ne estas ludilo por vi.“

„Komprenite“, rediris Dobbs koncize kaj iris al la bivakfajro.

Curtin tiris la kartoĉojn el la revolvero de Dobbs kaj ŝovis ilin en poŝon. Tiam li pesis la armilon dum certa tempo en la mano. Li volis ĝin transdoni al Dobbs, kaj Dobbs ankaŭ jam etendis la brakojn, sed li rekonsciiĝis kaj ŝovis ankaŭ tiun revolveron en pantalonpoŝon, tiam ankaŭ li sidiĝis al la fajro, sed atentis pri tio, ke li havu sufiĉe da loko por eviti neatenditan atakon de Dobbs.

Nun li eligis sian kurtan pipon kaj bruligis ĝin. Dobbs tute ne parolis, kaj Curtin havis sufiĉe da okazo okupiĝi pri siaj pensoj.

Li neniel pli bonŝancis ol duonon de horo pli frue. Li ne povis gardi Dobbson kvar tagojn kaj kvar noktojn. Fine li endormiĝus kaj Dobbs subigus lin. Dobbs ne montros kompaton. Li ja estas nun konvinkita, ke li ĝuste supozis tion, ke li agas en nepra bezono, se li forigas Curtinon. Nur unu el ili povis transvivi. Ambaŭ preskaŭ freneziĝus pro timo kaj trolaciĝo. Kiu ekdormus, tiu estus la viktimo de la alia.

„Ĉu ni povus disiĝi morgaŭ matene au hodiaŭ en la nokto kaj ĉiu irus sian propran vojon?“ fine demandis Curtin.

„Tio plaĉus al vi.“

„Kial plaĉus?“

Dobbs moke ekridis. „Min kapti de malantaŭe? Ĉu ne? Aŭ sendi banditojn al mia nuko, ĉu?“

„Tiukaze do, se vi pensas tion“, diris Curtin, „jen mi ne scias, kiel ni disiĝu? Jen mi devos firmligi vin. Tagojn kaj noktojn.“

„Jes, tion vi devos fari. Do, venu al mi kaj ligu min, mi partoprenas.“

Dobbs pravis. Tio ne estis tiel simpla firmligi lin. Tio povus facile konduki al tio, ke la kartoj ree estus interŝanĝitaj. Kaj tio tiukaze estus la lasta fojo. Dobbs estis tiu, kiu korpe kaj mense estis pli forta, kiu kaptas okazon pli senrespekte. Pro la fortikeco de sia konscienco li estis la pli forta el ambaŭ. La senrespektulo transvivas la hezitulon. Tiuj, kiuj fidis pli al rapida ago ol al trankvila zorgema pripensado aŭ taksado, estas la konkeruloj. Sed la aliaj estas la venkontoj kaj iĝos la posedantoj. Sed ĉimomente temis nur pri la konkerado, ĉar la sekureco de la propra vivo sole dependis de la

malrespekta subigo kaj neniigo de la alia. Curtin havis la potencon, sed li timis uzi ĝin. Li estis politikisto, sed ne kreulo. Male al tio Dobbs povis disipi, sed ne prodigi; li povis neniigi, sed ne detrui. Kaj tial li ankaŭ ne estis kreulo, ĉar la kreulo povas prodigi kaj detrui.

Por Curtin komenciĝis terura nokto. Sed ne por Dobbs. Malkovrinte la malfortan flankon de Curtin, li sentis sin sufiĉe sekura. Li povis nun ludis kun Curtin.

Curtin tiom malproksime de Dobbs kuŝiĝis, ke li bone povis teni lin en la okuloj kaj samtempe havis sufiĉe da loko por povi akcepti lin kun antaŭtenata armilo, se li provus atakon. Curtin penis per ĉiuj fortoj esti maldorma. Li estis lacigita pro la tagmarŝo kaj li sentis, ke ne estos facile elteni la tutan nokton. Promeni tien kaj tien li ne volis, ĉar li supozis, ke tio endormigas lin eĉ pli. Li sidis certan tempon staranta, sed ankaŭ tio lacigis lin. Tiam li pensis, ke estus pli bone ruli sin en la kovrilon kaj sterna. Ĉe tio la korpo laŭ li povius ripozi. Dobbs ankaŭ ne sciis kiam li endormiĝos iom, ĉar li ne povus vidi tion tiel bone.

Proksimume post horo, kiam Curtin longe ne moviĝis, Dobbs rektiĝis kaj komencis rampi. Tuj Curtin levis la revolveron: „Eĉ ne paŝon plu“, li vokis transen.

„Bona noktogardisto“, rediris Dobbs kaj ridis.

Longe post noktomezo Dobbs vekigis pro la kriado de unu el la azenoj. Li faris denove la provon ekrampi, sed Curtin tuj haltigis lin.

Nun Dobb sciis, ke li gajnus la batalon kaj firme endormigis. Li havigis la noktan dormon al si, kiun li forprenis de Curtin helpe de la du truketoj.

La sekva nokto apartenos al li.

Je la tago Dobbs devis iri ĉe la pinto de la marŝo. Tiutempe li povis entrepreni nenion. Tiam ree vesperigis, kaj tiam noktigis. Mallonge post noktomezo Dobbs tute trankvile stariĝis, iris transen al Curtin kaj deprenis de li la revolverojn. Tiam li puŝis lin perpiede forte en la ripojn.

„Ek, fripono“, li diris, „la kartoĵoj estas nun denove miksitaj. Sed ĉifoje la lastan fojon.“

Curtin ankoraŭ dormebriis kaj demandis: „Kion? Kartoĵoj denove miksitaj?“

Tiam li ekkomprenis kaj volis ekstari.

„Restadu nur sidanta“, diris Dobbs kaj sidiĝis antaŭ li. Li

puŝis la lignon pli en la fajron, kaj la flamoj eklumis.

„Multon ni certe ne plu parolos“, daŭrigis Dobbs. „Mi ne faros por vi la infanvartistinon kiel vi por mi en la lasta nokto kaj la pasintan tagon. Mi faras nun glatan finon al la negoco. Mi ne volas vivi ĉi tie la tutan tempon en timo.“

„Do murdo.“ Curtin diris tion sen ekscitiĝo. Li estis tro laca por kapti la tutan sencon de la okazaĵo.

„Ĉu murdo?“ respondis Dobbs. „Kial murdo? Mi ja devos defendi mian haŭton. Mi ja ne estas via kaptito. Mi ja ne dependas de via graco, kiom longe vi lasus barakti min.“

„Tiel glate tio ne iros“, diris Curtin, lante revenante al siaj pensoj. „La oldulo ja ne tiel facile lasos formarŝi vin.“

„Ĉu li ne lasos? Tio simplas. Vi firmligis min al arbo kaj fuĝis kun la tuta bonaĵo. Tio estas ja tute simpla. Li serĉas vin. La fripono estas vi. Por ke li ne trovu lin, pri tio lasu trankvile zorgi min. Ek supren, kaj marŝu antaŭen.“

„Kien antaŭen?“ demandis Curtin.

„Al la enfosejo. Aŭ ĉu vi eble pensis, ke al la dancplezuro? Estas ja libera al vi, kiel vi volas kompreni tion. Preĝi vi

certe ne devas. Scii mi cetere volus al kiu. Sed vi ja tute per vi mem venos al la ĝusta loko. Tute ne zorgu vin pri tio. Mi nur kurtigas iom la tempon al vi, jen ĉio. Ek do, marŝu, antaŭen.“

„Kaj se mi ne ekiros?“ demandis Curtin. Li estis ankoraŭ nun laca kaj dormebria. Ke tio estas amare serioza, kio okazas ĉirkaŭ li, tion li sciis tute precize. Sed lia laceco ne lasis kapti al li la okazaĵon en la tuta senco, por ke li povu pensi plu ol ĝis la pafo, kiun li tuj aŭskultos. En sia dormemo li ne kaptis la fakton, ke post la pafo lia estado estos finita. Ĉio, kio estis dirita kaj farita aperis al li kiel sonĝo. Kaj en tiu sonĝo li ne tute perdis la konscion, ke estas nur sonĝo kaj nenio pli, ke li vekigis morgaŭ matene, kaj, ke li memoros pri la sonĝo nur el granda distanco. Tamen li provis firme enkapigi la okazaĵojn en tiu sonĝoi, por ke li povu ripeti ilin vekiginta precize same. Ŝajnis grave al li ne forgesi tiun sonĝon, ĉar tiu sonĝo montris tiom akran karakterbildon de Dobbs al li, kiel li neniam antaŭe pensis povi vidi ĝin.

Li memoris tute klare, ke li iam aŭdis, ke oni foje povas konatiĝi kaj prijuĝi homon en sonĝo pli bone ol en la vera

vivo, kaj li intencis ekde morgaŭ frue esti eĉ pli atentema al Dobbs ol ĝis tiam.

„Mi povos ja ankaŭ plu sidi ĉi tie“, li diris, dum liaj okuloj estis fermitaj“, „kial mi ankoraŭ longe marŝu, mi estas laca kaj volas dormi.“

„Vi tiam povos dormi sufiĉe longe“, diris Dobbs.

„Antaŭen, ekstaru kaj marŝu!“

La laŭta kruda komandado de Dobbs turmentis Curtin, kaj por ne plu devi aŭdi ĝin, li ekstaris ŝanceliĝante kaj stumblante. Dobbs puŝis lin per siaj pugnoj antaŭen, kvindek aŭ sesdek paŝojn en la vepron. Tiam li pafis tiel sur lin, ke Curtin tuj renversiĝis.

Curtin tuj sternis sin. Dobbs kliniĝis al li, kaj kiam li aŭdis nek spiron, nek ĝemeton, li ŝovis la revolveron poŝen kaj reiris al la bivakfajro.

Ĉi tie li sidis dum certa tempo kaj provis elpensi, kio nun farendas. Sed venis al li eĉ ne unu penso en la kapon. Li sentis sin tute vaka. Li fikse rigardis en la fajron, postŝovis lignon kaj puŝis ĝin perpiede en la ardaĵon. Tiam li bruligis pipon.

Kiam li enspiris kelkfoje la fumon, hastis fine penso tra lia cerbo. Li pensis, ke li eble eĉ ne trafis Curtin, ke tiu eble nur stumblis kaj falis teren, ĝuste kiam la pafo estis pafita. Li turniĝis al la vepro, kie Curtin kuŝis. Dum certa tempo li rigardis tre atenteme transen, kvazaŭ li atendas, ke Curtin proksimiĝas renkonte al li.

Tiam la sidado fariĝis maloportuna por li. Li ekstaris, iris kelkajn fojojn ĉirkaŭ la fajron kaj per botela pinto puŝis branĉojn en ĝin. Li residiĝis kaj tiris la kovrilon al si. Li envolviĝis ĝin kaj tiam longe etendiĝis. Per profunda spiro li intencis ekdormi, sed meze de la spirado li haltis. Li estis certa, ke li ne trafis Curtin, kaj ke tiu subite staros antaŭ li mem, kun elpoŝigita revolvero. Tion li ne eltenis, ĝenis lin ĉe la endormiĝo.

Li ŝiris brulantan branĉegon el la fajro kaj iris kun ĝi en la vepron. Curtin kuŝis ankoraŭ ĉe la sama loko. Li ne spiris kaj liaj okuloj estis fermitaj. Dobbs tenis la brulantan branĉon proksime al la vizaĝo. Sed Curtin ne moviĝis. Lia ĉemizo sur la brusto estis plena de sango.

Kontentigite Dobbs volis foriri. Sed antaŭ ol li iris tri paŝojn, li turniĝis, eltiris la revolveron kaj pafis

ankoraŭfoje sur Curtin. Tiam li reiris al la kampadejo.

Li metis la kovrilon ĉirkaŭ la ŝultrojn kaj sidiĝis al la bivakfajro.

„Malbenite, mi ekhavis konscienciproĉojn“, li diris ridante al si mem, „se mi pensas, ke li eble eĉ ankoraŭ vivis. Sed nun mi estas trankviligita.“

Tiu vorto „konscienco“, kiun li nun uzis, firmkroĉiĝis tamen en liaj pensoj. La vorto laboris memstare plu, kaj ĉiu frazo, kiu formiĝis en li, grupiĝis ĉirkaŭ la vorto „konscienco“. Ne tiom ĉirkaŭ la nocion, sed pli pri la vorto mem.

Nun mi volas vidi, ĉu la konscienco mistifikos min, li pensis. Murdo estas la plej terura, kion oni povas fari. Do nun vekiĝos la konscienco. Sed mi neniam aŭdis pri ekzekutisto, ke la konscienco estus afliktinta lin. *Mr. McDollin* en Sing Sing sidigis cent kaj kvindek personojn en la elektran seĝon, kaj ŝajnas plezurigi lin. Li certe trankvile dormas en sia lito ĉiun nokton, sen tio, ke turmentas lin la konscienco. Eble tie estas kvar butonoj, kaj el kvar viroj ĉiu premas sur butonon. Kaj neniu scias,

kiu butono estis la mortiga butono. Sed Mr. McDollin devas kateni ĉiun en la seĝo. Li mortigis jam cent kaj kvindek aŭ eĉ pli da ili. Kaj estas tamen estimata viro, ŝtatoficisto.

Kiom da germanoj mi buĉis en Francio? Ĉu dekkvin da ili? Mi pensas, ke estis dudek tri da ili. 'Bonege', diris tiam la kolonelo. Kaj mi ĉiam bone dormis. Neniu el la germanoj iam aperis al mi en la dormo. Neniu maltrankviligis mian konsciencon. Eĉ ne iliaj patrinoj aŭ iliaj edzinoj aŭ iliaj infanetoj molestis min en la dormo aŭ kiel vekiĝinton. Kiel tio estis tie en la arbaro *L'Argonne*? Mitralonesto de la germanoj. Fulmotondro, kiel kuraĝe tiuj tenis la pozicion. Per du plenaj kompanioj ni ne povis proksimiĝi, tiam ili elpafiĝis, svingis per blanka ĉifono. Restis nur dekunu de tiuj bravaj knaboj. Ni proksimiĝis. Ili ĉiuj tenis supre la manojn. Ili ridis al ni. Estis honestaj soldatoj. Ili supozis ankaŭ nin honestaj soldatoj. Ni ilin ĉiujn trapikis kiel bruton. Tiu, kiu plej terure trapikadis kaj sovaĝegis kaj ne sciis indulgon al vunditoj, estis certa Steinhofler laŭ nomo. En Germanio naskita kaj transveninta Francion deksepjara. Liaj gepatroj kaj gefratoj ankoraŭ ĉiuj estas en Germanio. Tiu estis tiu, kiu

ne havis kompaton. Jen kelkaj, kiuj petis pri sia vivo, ĉar ili havis laŭ si mem tiom da infanoj. Kion diris la nobla Steinhofler al tiuj patroj? Kion do? Nu, estis tiom malica, kaj li ekpikis. Mi supozas, ke li ricevis medalon. Sed angla servosoldato de oficiro ĝuste alvenis, kiam la buĉado koncernis la lastajn knabojn, kiuj tute ne defendis sin, sed estis tute senmovaj. Kaj la anglo diris: „*Dirty dogs*, vi hontu.“ Se eĉ Steinhofler ne hontis, se eĉ ne hontis tiom da aliaj el siaj samlandanoj fariĝintaj pli murdemaj al germanoj ol la plej sangoavida *jingo* ĉe militdeklaro, kial do hontu mi? Mi havis neniam konscienciproĉojn pro tiuj germanaj knaboj, Steinhofler des malpli. Kial la konscienco maltrankviligu min nun pro tiu naŭza bubo Curtin? Se li nur estas morta, la konscienco estas trankviligita. La konscienco ekriproĉas onin nur, kiam minacas pundomo aŭ la ekzekutisto staras ĉe ni kun la ŝnuro. Se oni estas absolvita aŭ jam pasigis la puntempon, la murdito ne plu aperas al oni.

Li aperas nur tiukaze, se oni timas, ke povus elveni, aŭ ke ili povus kapti onin.

Kaj ĉar soldatoj kaj ekzekutistoj estas pagataj, tial la

konscienco ĉiam lasas ilin en paco, eĉ se ili mortigas kiom ajn da homoj.

Kion mi timu? Mi havas la predon kaj Curtinon oni trovos neniam. Pli bone, se mi morgaŭ matene ankoraŭ enfosigos lin.

Dobbs elridis laŭte. Li trovis tion gaja, ke liaj pensoj subite fariĝis tiom viglaj kaj tiel rapide pelmeliĝis. Sajnis strange al li, ke li nun fariĝis tiom saĝa, ke li havis tiujn prudentajn pensojn. Li pensis, ke tio eble lasus noti sin. Kaj oni supozus lin erudito. Kaj li miris pri si mem, ke li neniam antaŭe sciis, kiel prudenta kaj senantaŭjuĝa li povas pensi. Li pensis nun, ke devus esti tre facile havi argumentojn kontraŭ moralpredikantoj, kiuj ĉiam fanfaronasj pri la konscienco sen iam devi venki la konsciencon rilate al granda afero, ke devus esti facile pruvi al ili, ke ĉio ĉi, kion ili parolas kaj verkas, kaj per kiu ili timigas la homojn dum tuta vivo, estas nenio alia krom blago. Se oni kredas pri konscienco, tiukaze oni havas konsciencon kaj tiam ĝi riproĉas onin je komando; se oni ne kredas pri konscienco, jen oni ne havas konsciencon kaj ĝi neniam molestas onin.

Dobbs longe etendiĝis ĉe la fajro, kaj dume li provis endormiĝi, li sentis, ke li dormos tiel bone, kiel li ne dormis dum kelkaj tagoj. Kaj efektive li firme tradormis ĝis matene.

Li trinkis iom de la kafo, kiu postrestis de la hieraŭa vespero kaj komencis surpaki ĉion. Nur ĉe la surpakado li ekkonsciiĝis, ke Curtin estas morta. Tion li rigardis kiel fakton, kiu lin ne pli koncernis ol se Curtin estus mortinta je iu malsano, aŭ, ke iu mortbatis lin. Li sentis sin nur kiel spektanto. Eĉ ne dum momento li havis senton de kompatato aŭ eĉ senton pri pentado. Li ne devis penti ion. Curtin estis forigita el la vojo, kaj tio donis perfektan trankvilon al li.

Li pripensis, ĉu li prenu la havaĵojn de Curtin al si, aŭ, ĉu li simple lasu ĝin tie. Sed apenaŭ finpensis, li jam decidis sin. Estus sensecaĵo postlasi la pakaĵojn ĉi tie. Ili fariĝus predo de la banditoj aŭ de marodantaj indianoj. Curtin ja ne plu povis bezoni la bronzon. Male al tio: kion ĉion Dobbs povus fari kun la valorplena ŝarĝo! Li povus ekzemple – sed tio ja ne estus elpensebla, kion li estus povinta fari kun tio. Estus ja troigite diri, ke la tuta ŝarĝo

estus farinta lin superriĉa viro, eĉ ne riĉa viro. Sed tamen bonstatulo. Kaj ĉar li ne pigre pensiuliĝus kun tio, sed entreprenus ion per tio, fabrikon aŭ grandan brutbienon aŭ spekuladojn aŭ – . Ne, spekuladojn prefere ne. Estus demando, ĉu li bonŝancus. Sed kial ne? Ĉu eble pro la malkonsiderinda okazaĵeto pri legitima sindefendo? La plej fiaj friponoj plej bonŝancas. Nur la honestuloj kaj la honorinduloj, tiuj ĉiam malbonŝancas, kion ajn ili ekentreprenas aŭ kion ajn ili komencas. Kompreneble, se li postlasus ĉi tie ĉiun havaĵon, neniu povintus riproĉi al li, ke li eble eĉ legitime sin defendis pro la predo. Estas homoj kaj eĉ juĝistoj, kiuj povas tute tordiĝi kaj komplikigi aferon tiel, ke fine glata rabomurdo estus la rezulto. Sed, se li postlasas la ŝarĝon de Curtin tie, kaj ĝi estos prenita de aliaj, neniu homo surtere kredos al li, ke li ne prenis ion, kio apartenas al Curtin. Pli bone estas, se li kunprenas ĝin sen hezitemo kaj faras sin por la unua neniujn zorgojn pri tio. Se io venas al la lumo, jen li havos ankoraŭ tiam sufiĉe da tempo por diri: „Kion vi volas do? Ĉi tie estas ja la tuta propraĵo de la viro. Mi ne ŝtelis ion de li.“ Li unue observos, kiom longe iros bone kaj en kiu grado li havos sukceson.

Dobbs pensis, ke tio iras same tiel simple kun la havaĵo de Howard. Se li trovos vin, Curtin, *well*, jen estas same tiel, kiel vi, Curtin, ĝin transdonis al mi. Sed, li trovu vin unue.' Kaj li pensis plu, ke tiukaze, se Howard iam trovos Curtin pli poste – neniuj povos scii tion ĉu jes aŭ ne, ekzistas de tempo al tempo tre strangaj hazardoj – jen do simple la banditoj de Curtin ĉion forprenis en la vojaĝo kaj li ĝuste povis savi la nuran vivon kaj unu el siaj propraj sakoj. Estas ja tiom da banditoj ĉirkaŭe. Al tiuj oni povas alkroĉi ja ĉion, ĉar oni supozas ilin kapablaj al ĉio. Tiuj ankaŭ mortpafis tiun Curtin. Eble estas tamen pli bone diri, ke ili ambaŭ kverelis kaj pugnobatalis, kaj tiam ili disiĝis. Curtin iris alian vojon, kaj kio fariĝis el li, tion li, Dobbs, ne povas scii. Sed estas tamen pli bone tuj rakonti la historion pri la rabatako de la banditoj. Por kio longe rompi la kapon al si? Kion li diros kaj rakontos. Por la unua esti en sekureco en la urbo, tiam troviĝos ankaŭ elirvojo kiel ĉio povas esti bele ordigita. Ankaŭ oni povus atendi tute trankvile la oldulon en Tampiko kaj salti al li kun sovaĝa rakonto, tiel, ke li lasas ĉiun esploradon. La sakon aŭ la du sakojn, kiujn oni savis el la ungoj de la banditoj, oni povas dividi kun la oldulo. Tiukaze li estas

tute kontenta, ke li retenis almenaŭ iom kaj diros nenion plu. Eble ankaŭ al la oldulo survoje ĝis la trajno okazos ankoraŭ io malagraba. Se oni havus ĉemane nur kelkajn mestizojn! Por dudek pesoj au dudek kvin pesoj ili povus embuski la oldulon kaj forigi lin; ĉar tiukaze neniu plu scias ion pri la afero.

Rimarko:

„*jingo*“ en tiu ĉapitro ne estas birdo, sed agresiva hurapatriota ŝovinisto.

La azenoj estis pripakitaj. Ili staris tie pacience, trotis paŝon aŭ du da ili ĉirkaŭe kaj ree staris kviete. De tempo al tempo ili turniĝis. Ili atendis la vokon kaj ne komprenis ĝuste, kial la vojaĝo ne iras plu. Ili kutimiĝis al siaj tempoj kaj estis jam malfrue antaŭtagmeze. La ŝarĝado faris pli da peno al Dobbs ol tiu atendis. Ne estis tiel facile tute sola sen la helpo de dua persono ŝarĝi la bestojn tiel, ke la pakaĵoj ne komencis gliti; ĉar li ne povis stari samtempe je ambaŭ flankoj de la besto. Samtempe levi ambaŭ pakaĵojn sur la portoseloj ne eblis, ĉar la pakaĵoj estis tro pezaj, kaj ĉar li ne povis levi ilin tiom alte, ke ili samtempe surseliĝis kaj tenis la balancon. Se la azenoj almenaŭ volus kaŭriĝi kiel la kameloj por la ŝarĝado! Sed tion la azenoj ne faras, ĉar ili ja ne estas kameloj. Ili ankaŭ ne povus stariĝi kun tia peza ŝarĝo, kvankam ili povas troti dum horoj kun ĝi supren la montojn kaj poste malsupren sen montri spuron de laciĝo. Tiam Dobbs tamen sukcesis fini la ŝarĝadon.

Li volis ĝuste voki al la azenoj kaj doni baton al ili, kiam li devis ree pensi pri Curtin. Kvankam li jam pensis dum la

tuta mateno kaj precipe dum la ŝarĝado seninterrompe pri Curtin, sed pli kvazaŭ pri malĉeestanto aŭ antaŭiranto ol pri mortulo. Ke Curtin estis morta, morta por ĉiam, ankoraŭ ne estis tiom fandita kun lia konscio, ke li povintus pensi nur pri morta Curtin.

Sed nun, kiam la marŝo ekiru, li pensis pri la morta Curtin. Kaj jen venis la ideo en lian kapon, ke li volis entombigi lin ja antaŭ la ekmarŝo, pro la pli granda sekureco. Kurtan momenton li hezitis, ĉu li ne povas simple lasu kuŝi lin tiel, kiel ĝi kuŝas. Kojotoj, pumoj, vulturoj, formikoj kaj muŝoj sufiĉe rapide malaperigus lin. Sed tiukaze restus ankoraŭ kelkaj ostoj kaj ĉifonoj. Tio ne vere necesis, ke la ostoj Frau reklamonon kaj rakon tu, kio okazis aŭ povus okazi.

Sed tiuj pensoj miksiĝis kun alia penso, kiu ĝis nun estis tute fremda al li kaj kiu faris lin sendecida. Li pensis, ke li eble ne povas vidi la kadravron sen fari stultajon. Ĉio ĉirkaŭ li estis tiel nenature soleca kaj kvieta. La arbaro estis tiom magra, la arboj ŝajne ne tute elkreskiĝis. Ili ŝajne ne povis decidiĝi, ĉu ili ankoraŭ kresku iom pli alte aŭ ĉu ili prefere estu plu tiel, kiel ili estas. La sekeco estas

vere tro longa kaj povas kosti la vivon, se oni bezonas tro da akvo. Kaj ĉar kelkaj pro prudenteco ne volis fariĝi pli granda, sed la tero sub ili ne volis akordiĝi pri tio, ili kreskis kurbigite, kripole, oblikve kaj groteske.

Apenaŭ birdo kantis aŭ ĉasbesto hastis tra la vepro. Estis vento en la aero. Dobbs sentis ĝin kaj vidis ĝin ĉe la migrantaj nuboj. Sed la arboj ne moviĝis. Ili staris kiel ŝtonigitaj. Il ŝajne ne estis verdaj, sed grize bluemaj kiel rompiĝemaj laforokoj. La aero ĉirkaŭ li ŝajne fariĝis same griza kiel lafakoloro kaj ŝajnis al li, kvazaŭ ĝi estas ŝtonigita kaj apenaŭ plu spirebla.

La azenoj staris nun tute trankvile, kvazaŭ ili atendus pri tio fariĝi ŝtonecaj kiel ĉio alia ĉirkaŭe. Ili turnis de tempo al tempo timige lante la kapon al Dobbs kaj rigardis lin kun la grandaj nigraj okuloj dum longa tempo. Li ektimis momenton la azenojn kaj, por forskui la timon, li iris al azeno kaj pli firmtiris la ŝnurojn. Tiam li iris al alia kaj skuadis je la pakaĵo, kvazaŭ li volus kontroli, ĉu ili estas sufiĉe firmligitaj kaj ne eble deglitos ĉe la elseliĝo el la alto. Sed ili estis sufiĉe firme ligitaj. La puŝado de la bestokorpoj ka la palpado de iliaj feloj trankviligis lin kaj

li forgesis la rigardon de la grandaj vitrecaj lumantaj karbobuloj.

Ĉu li havas la okulojn malfermaj, vitrecaj, vakaj kaj senbrilaj? pensis Dobbs. Tio estas nur natura, li diris al si, ĉiu mortinto havas malfermitajn okulojn, kaj la okuloj esta ĉiam vitrecaj kaj senbrilaj. Ne, li ree pensis, ili ne estas vitrecaj kaj ankaŭ ne lumas kiel la azenaj okuloj, ili estas ŝrumpigita, obtuza, malklara vitro. Ili eĉ ne estas vitraj, ili estas nur vitrecaj. Estas tamen pli bone, se mi enfosigas lin. Mi eble povus pensi pri liaj okuloj. Sed mi devas enfosigi lin.

Li tiris ŝpaton el la pakaĵo. Sed kiam li havis ĝin en la mano, li pensis ree, ke la enfosado estas nenecesus kaj signifus nur tempodisipon. Ĝuste pro tio li eble ne atingus ĝustatempe la trajnon, kaj ju pli rapide li estas for el tiu regiono despli bone estas.

Dum li ree volis ŝovi la ŝpaton inter la ledorimenojn, kaptis lin tamen la scivolo ekscii, ĉu Curtin eble jam estas atakita de vulturoj. Ĝuste tion scii, donus grandan sekurecon al li, li pensis. Li ree eltiris la ŝpaton kaj iris transen en la vepron.

Li iris rekte al tiu loko, kie Curtin kuŝas. Li eble estus trovinta la direkton, eble eĉ la lokon kun fermitaj okuloj. Sed kiam li venis al la loko, tiu estis vaka. Li eraris. La malheleco de la pasinta vespero kaj la flagranta lumo de la branĉo lasis aperi la direkton diverse. Li komencis serĉi, rampadis tra la vepro kaj ŝovis sin inter la branĉojn de la arbustaĵoj. Li subite ne sentis sin plu agrabla ĉe tio. Li timis renkonti la kadavron, kiam li atendas ĝin plej malmulte. Tion li volis eviti. Li pensis, ke eble eĉ povus okazi, ke li subite kaptas en la vizaĝon de la mortulo. La penso havigis al li neagrablan senton. Li pensis nun tute lasi la serĉadon.

Tamen reirinte duonon de la vojo, li diris al si, ke li trovos neniam trankvilon, se li vidas ankoraŭfoje la kadavron antaŭ si kaj povas esti konvinkita, ke Curtin efektive mortas kaj ne plu faros stultaĵojn.

Pluan fojon li komencis serĉi. Zigzagante li iradis tra la vepro. Tiam li rekuris al la kampadejo por de tie ekiri laŭdirekte. Li subite ne plu povis rememori precize en kiu direkto li pelis Curtinon je la pasinta vespero. Dekfoje, dekvin-foje, dudekfoje li hastis en tiu direkto, estis vane.

Li ne trovis la mortulon. Ĉu li vere tiom eraris pri la direkto?

Lia ekscitiĝo kreskis pli kaj pli. Suno troviĝis nun tre alte kaj ardis senkomplete. Li ĝemis kaj ekŝvitis. Li komencis soifi terure. Sed li ne trinkis, sed verŝis la akvon senpense en grandaj kvantoj en sin.

Ĉiufoje, kiam li ree rampis tra la vepro, li nervoze turniĝis ĉiumomente. Dum sekundo li supozis, ke tio devas esti timo. Sed li konvinkis sin mem, ke tio povas esti nur nervozeco. Konscienciproĉoj tute certe ne estis, tio estis klara al li. Estis nur la ekscitiĝo.

La azenoj jam fariĝis senpaciencaj. La plej antaŭaj komencis formarŝi. Kaj baldaŭ sekvis la cetera parto de la marŝo, indiferece trotante. Kun sakro li sekvis ilin per salto. Tion faris la azenojn timemaj kaj konfuzaj. Ili komencis kuri. Li devis preterkuri la antaŭajn por reteni ilin. Tio faris lin tute senspira. Li ĉasis la azenojn reen al la kampadejo. Nun ili staris trankvile kaj ronĝis la magrajn herbojn. Aŭ tiu aŭ tiu turniĝis al li kaj rigardis lin mirigite per grandaj okuloj. Tio timigis Dobbs, kaj li ekintencis firmligi la okulojn al ili.

Sed li ree komenci serĉi. Kaj kiam li estis konvinkita je centa fojo esti sur tiu loko, kie li pafis sur Curtin, li vidis kuŝi pecon de karbigita branĉo. Kaj nun li sciis, ke li troviĝas sur la ĝusta loko. La peco en la pasinta nokto estis forrompita de la branĉo, kiun li bezonis por lumi.

La tero aspektis kirlita. Sed tio same tiel bone povis deveni de sia propra kirlado kaj ĉirkaŭkurado. Sangon li ne povis vidi. Krome sur tiu ĉi tero apenaŭ videblus sango. Ĉu Curtin estis fortrenita de besto? Aŭ ĉu iu trovis kaj levis lin? Per si mem li ne povis forrampi, ĉar li estis ja morta. Pri tio Dobbs ja konvinkiĝis. Certe besto fortrenis lin.

Despli bone, pensis Dobbs. Tiam baldaŭ nenio restos plu de la kadavro. Iomete pli trankviliĝinte, li nun komencis pensi pri la ekmarŝo. Sed li ĉiam denove turniĝis. Baldaŭ li supozis, ke li vidis Curtinon inter la branĉoj. Kaj baldaŭ li subite moviĝis ektimigite, ĉar li opiniis, ke li rimarkis alian homon. Tiam li denove eksaltis, ĉar li supozis, ke li aŭdis voĉojn. Kaj se ie iu branĉo rompiĝis au ŝono ruliĝis, li supozis, ke pumo estas proksima, la sama, kiu fortrenis Curtin. Laŭ li tiu nun ekhavis apetiton kaj volis ataki lin

de malantaŭe.

Li vokis al la azenoj, kaj ili komencis marŝi. Sed la marŝo estis multe pli komplika ol Dobbs antaŭe supozis. Se li iris antaŭe, la lastaj azenoj postrestis kaj komencis disiri por serĉi sur flankaj padoj kaj vepre pro herboj. Diversajn fojojn li devis ŝtopi la n, ĉar li devis rekonduki postrestintajn azenojn.

Tiam li iris fine de la marŝtaĉmento. Nun la antaŭaj azenoj disire ekvagis kaj la tuta azenaro konfuziĝis. Tiam li prenis ŝnurojn kaj ligis ĉiun azenon al la portoselo de la antaŭiranta azeno por teni la azenojn kune. Denove li iris antaŭen por gvidi. Sed tuj, kiam unu el la postaj azenoj ne povis sekvi kaj tiris ĉe la selo de la antaŭa, la azeno antaŭa haltis, kaj la tuta azenaro kun ĝi.

Li komencis nun okupiĝi nur pri la gvidanta azeno, por vipi ĝin antaŭen kaj ĝin tiel devigi sekvigi la aliajn. Tio funkciis tiel kvindek paŝojn. Tiam fariĝis tro stulte por la azeno. Li haltis, firme apogis la antaŭajn piedojn antaŭen, remetis la longajn orelojn posten kaj staris firme kiel roko. Ĉu Dobbs batis ĝin, ĉu Dobbs tretis per la botoj en ties molajn flankojn, la azeno ne moviĝis. Li ja ne sciis,

kio okazis. Li devis marŝi antaŭen, sed samtempe ĝi estis tirata malantaŭen. Dobbs ŝanĝis plian fojon sian taktikon kaj transprenis mem la gvidon de la marŝazenoj kaj tiris la antaŭen azenon. Tio certan tempon tre bone funkciis. La azenoj ĉiuj postsekvis. Sed kiam la gvidanta azeno lernis, ke estus por li pli facile kaj pli oportune esti tirata ol libervole iri, li lasis sin pli kaj pli tiri kaj treni, ĝis Dobbs fine devis tiri tioman ŝarĝon, kvazaŭ troviĝus tuta trajno kun vaginaro je la ŝnuro, ŝargo, kiun li tiris post si trans la ŝultron. Li devis rezigni pri tio, kaj ree provis peli la azenojn de malantaŭe kaj ĉiam kuri laŭ la azenaro antaŭen kaj malantaŭen, por kunteni la vagemajn azenojn.

Jen venis tempo, kiam la vico de la azenoj iris tute libervole kaj senpenige. La azenoj kutimiĝis al la trotado kaj direktiĝis bone al la pado. Tio iris nun tiel trankvile kaj agrable, ke Dobbs povis oportune posttroti ilin kaj ĉe tio povis bruligi pipon a si. Kaj ĉar li devis fari nenion alian krom iri trankvile sian vojon, la pensoj rekomencis labori en li.

Mi ne rigardis sufiĉe detale, li pensis. Ebli li ne estis

morta, sed nur tre grave vundita. Nun li rampas tra la vepro kaj fine alvenas en indiana vilaĝo. Tiam ĉio esta finita. Li tiurnis sin per unu fojo, ĉar li supozis jam aŭskulti post si la indiĝenojn persekutantajn lin, por transdoni lin al la polico.

Sed li ankoraŭ ne povas esti en vilaĝo. La vilaĝoj estas malproksimaj. Kaj eĉ se li vere ne jam estas morta, li tamen estas trafita tiel gravege, ke li povas moviĝi antaŭen nur tre lante. Mi devas trovi lin kaj fini la aferon, pensis Dobbs plu. Nun jam estas je ĉiu kazo provo de murdo kaj stratrabado. Tio kostas dudek jarojn sur la Sankta-Maria-Insulo.

Fine li ne vidis alian eblon ol reiri kaj denove serĉi la kadvron aŭ la vunditan Curtin. Venis lin en la kapon, ke li serĉis en certa direkto eĉ ne unu fojon. Tio estis la kontraŭa direkto de tiu loko, kie li lasis kuŝi Curtinon, trans la bivakfajro en la alia flanko de la vepro. Jen li neniam esploris. Kaj estis tute klare, ke Curtin erampis al la kampadejo por trinki, kaj tiam rampis plu en tiu direkto, ĉar tiu direkto rekondukis en la proksimon de tiu vilaĝo, kiun ili vidis hieraŭ posttagmeze. Dobbs dormis

trankvile kaj ne vidis kaj ne aŭdis ion. Krome Curtin eble ne tute proksimiĝis al la kampadejo por ne vekti Dobbson, por ne kapti la lastan pafon. Defendi sin li ja ne povis. Jen ne dubo, Curtin rampis en tiu direkto kaj en tiu li estas trovenda.

Estis mallonge antaŭ vespero, kiam Dobbs revenis al la malnova kampadejo. Li ne prenis tempon al si por malŝarĝi la azenojn, sed tuj komencis serĉi. Nun li serĉis en tiu direkto kun la sama rapideco kaj la sama fervoro, kun kiu li serĉis antaŭtagmeze en la kontraŭa direkto.

Sed la nokto rapide komenciĝis kaj Dobbs devis fini la serĉadon.

Nun restis nur unu plia elirvojo al li. Li ne povis disipi eĉ nur unu horon plu je la serĉado. Morgaŭ matene li devas tuj ekkmarŝi kaj atingi kiel eble plej rapide la haltejon en Durango, tie tuj vendi la azenojn kaj la laborilojn kaj sidiĝi en la sekvan trajnon, por perdiĝi en pli granda urbo. Al Laredo, Eagle Pas, Brownsville aŭ al alia limhaltejo li ne devis iri dum certa tempo. Ĉar, se Curtin efektive estus atinginta vilaĝon aŭ Howard estis survoje, jen la limo tute certe unue estus traserĉata pro li.

Ĉe la pasinta posttagmezo Dobbs vidis en la foro la
fumnubojn de veturanta trajno, ekde nuda loko de alta
monto. Laŭ tio la distanco ne povis estis plu tre granda.

Jam frutempe Dobbs survojis. La azenovico marŝis sufiĉe bone, ekirigite. La bestoj estis pli bonvolemaj ol la tagon antaŭe, ĉar ili ne devis stari tiom longe, kaj ĉar ili jam sciis la unuan parton de la vojo. Tamen, unu azeno fuĝis kaj Dobbs ne povis kapti lin. Li devis rezigni pri ĝi, ĉar li aliake perdus tro da tempo. Ĉe la persekutado la pakaĵo estis forte puŝita kontraŭ arbojn, la ledorimenoj estis disŝiritaj kaj la azeno trotis sen la pakaĵo plu. Dobbs faris al si la penon distribui la pakaĵon. La azeno ja sekvus kaj vespere alvenus en la kampadejo libervole.

Nun Dobbs preskaŭ seninterrompe povis vidi la fervojlinion en la foro. La vojo kondukis la tutan tagen malsupren, en la valon. Facile li estus povus atingi la haltejojn Chincates kaj Guatimape je la sama posttagmezo. Sed en tiu eta vilaĝo li kaptus tro da atento kun sia azenaro. Nun pli ol antaŭe, ĉar li estis tute sola. Tio vekus suspekton. Krome neniu en tiu loketo aĉetus de li la azenojn, la laborilojn au aliajn aĵojn, kiujn li devus vendi, por povi pagi la veturbileton kaj la ekspresfraĵton. Tial ne restis alia elekto por li krom marŝi ankoraŭ la

distancon ĝis Durango, kie li povos entrepreni siajn negocojn malpli okulfrape. Tio estis do du tre streĉigaj pliaj marŝtagoj. Eble eĉ tri da ili. Se li nur sciis, ĉu Curtin estas morta aŭ ne. Sed fine oni lasu al sia bonŝanco okazon por fari ion.

Ekkampante vespere, Dobbs sentis sin pli trankvila ol la du tagojn antaŭe. Estis efektive ne la konscienco, kiu maltrankviligis lin. Estis multe pli la malklara sento, kiun oni ekhavas, se oni faris laboron nur je duono aŭ ne sufiĉe zorgeme. Kaj li faris sian laboron pli ol nur nezorgeme. Tio venĝis sin. Tio malcertigis lin. Li estus devigita frakasi la kranion de Curtin tute, li estus devigita puŝi la tranĉilon en ties koron kaj li estus devigita enfosi lin ankoraŭ en la sama momento. Tio estus kompleta laboro, kiu havigus al li veran kontenton kaj trankvilon. „Faru vian laboron perfekte kaj faru ĝin tuj“, tion oni instruis al li jam, kiam li estis infano. Kiam fine vere ĉio dependis de tio, li faris ĝin nek perfekte nek tuj.

Sed jen la azeno trotis proksimen, tiu, kiu vespere fuĝis kaj nun revenis al siaj kunuloj. Du el la paŝtiĝantaj azenoj ŝovis la kapon tre antaŭen kaj blekis. Ili certe estis ties pli

intimaj amikoj. Sed la reveninto iris al alia azeno, flaradis je ties kolo kaj gratis ĝin tie per la dentoj kaj komencis paŝti sin apud la alia, tiel indifere, kvazaŭ ĝi iris nur por kvin minutoj iom flanken kaj ne tutan plenan tagon trotis post la azenaro.

„Jen mi ja jam bonŝancas“, Dobbs elvokis ridante, kiam li vidis proksimiĝi la azenon trotantan. „Jen kvindek pesoj savitaj. Ankoraŭ du tagoj, tiam mi povos skribi trankvile leteron al la oldulo kaj sendi al la alia ulo doktoron. Tiuj tiam ne plu povos grati min sub la fingraj ungoj.“

Lia humoro tiom pliboniĝis, ke li komencis fajfi kaj fine kanti. Krome li dormis en tiu ĉi nokto multe pli trankvila ol en la antaŭa nokto, kiam surpiedigis lin plurfoje brusonoj, kiuj timigis lin, kvankam ili estis tute naturaj.

Antaŭ tagmezo de la venonta tago li povis jam vidi kuŝi Durangon el la malproksimo, kiam la pado kondukis trans monteton. Durangon, la amindan juvelon de la Sierra Madre, kiu estas kareseme ennestigita inter la gardantaj montoj, ĉiam banata en la ora lumo kaj mallaŭte ventumata de softaj molaj ventoj, kiuj dorlotas ĝin kiel delikataj inaj manoj. „La urbo de l' sunlumo“ ĝi

estas nomata de tiuj, kiuj vidis ĝin kaj kiuj resopiras al ĝia hemjeca karesemo. Patrino Tero mondmiraklon metis al ĝia flanko, kiel apenaŭ ekzistas dua, la monton „*Cerro del Mercado*“, jen monto el pura fero, 600 milonojn tunojn da pura fero. Patrino Tero ne estas avara, se ŝi foje montras la kapricon doni donacojn.

Je tiu ĉi vespero li kampadis lastan fojon. Morgaŭ vespere li estos en Durango kaj la sekvan matenon sidos en la trajno al Canitas. La vendo de la azenoj kaj de la ceteraj aĵoj rapide okazos. Li tiom postulos, kiom li bezonos proksimume.

Li jubilis. Li sentis sin sur la sekura flanko. Se la vento favore blovis transen al li, li povis aŭdi la bojadon de la frajtotrajnoj tra la kvieto de l' nokto. Kaj tiu strange hurlanta bojado de la lokomotivoj, kiu povas soni tiel makabroj kaj fantomeca, enfluigis sentojn al li, kvazaŭ li jam estus en hotelo proksime de la fervojo. Estis la krio de la civilizacio. En tiu krio li sentis sin protektata. Li sopiris al la leĝoj, al la laŭleĝeco, al la firmaj muroj de la urbo, al ĉiuj tiuj aĵoj, kiuj protektu lian havaĵon. Interne de tiu sfero, kie leĝoj konfirmas la propraĵon kaj kie fortaj

potencoj havigas respekton al la leĝoj, li estis sekura. Tie ĉiu afero, ĉiu kulpigo estis pruvenda. Kaj se nenio pruveblis, jen la havanto estis la laŭjura posedanto, kies propraĵo per fusiloj kaj prizonoj estis protektata. Sed li entute evitus konsenti doni pruvadojn. Li iras atenteme preter ĉiuj tiuj ŝtonoj kaj ŝtonetoj, trans kiujn oni povas stumbli tiel facile, se oni devas teni malfermaj siajn okulojn al ĉiuj direktoj. Kion Howard povas fari? Nenion. Se li provas atingi ion helpe de la polico aŭ de tribunalo, jen li mem sidus en la kaĉo. Li ja mem fosis minon kaj ekspluatis ĝin, sen petila permeson de la registaro. Li priŝtelis la ŝtaton kaj la nacion. Li do bone gardos sin entrepreni ion kontraŭ li. Kaj Curtin, ĉu? Se li efektive vivus, kion li povus fari kontraŭ li? Same tiom malmulte. Ankaŭ li, Curtin, priŝtelis la ŝtaton, li ja devus konsenti tion, se li volus fari denuncon. Dobbs ne priŝtelis la ŝtaton. Neniu povas pruvi tion al li. Ĉu murdoprovo? Ankaŭ tion Curtin ne povas pruvi. Neniu vidis ĝin: La pafcikatroj, ĉu? Kiu sciu en kiu boksbatalo aŭ eĉ en kiu stratrabado entreprenita de li, li eble ricevis la vundojn. Dobbs estas nun nobla, eleganta bonstata sinjoro, kiu povas lupreni multekostan advokaton. De li oni akceptas,

se li klarigas la du aliajn kun nobla forĵetema gesto kiel stratrabistojn. Oni devas ja nur rigardi ilin. Kaj krome ili ja priŝtelis la ŝtaton. Li ja aranĝos ĉion laŭplaĉe. Lin ili neniel povas damaĝi, ne, se li troviĝas sub la protekto de la leĝoj. Estas ja bone, ke ekzistas leĝoj.

Nur ĉi tie, antaŭ ol li atingas la haltejon, antaŭ ol li povas kaŝi sin sub la gardantaj brakoj de la leĝoj, la duopo povas entrepreni ion kontraŭ li. Sed ili estas malproksimaj de li kaj morgaŭ li estos en sekureco. Eble ili trovos lin tute hazarde pli poste, ie en Usono aŭ en Meksiko aŭ eĉ en Eŭropo. Ili kompreneble impertinente povas krei al li vizaĝen, ke li estas rabmurdisto, stratbandito, tute fia fripono. Tion ili povus fari. Kontraŭ tio oni estas sendefenda. Tio ne impresos lin. Aŭ, se ili troigas tion, jen li transdonos akuzon kontraŭ ili, pro kalumnio kaj insulto. Ĉar tio estas kalumnio, pro tio, ke neniu juĝisto kredos tion en civilizita lando, ke tiaj aferoj povus okazi, ie sur la tero. Nun ne plu, ne plu hodiaŭ. Tio okazis antaŭ cent jaroj, eble ankoraŭ antaŭ kvindek jaroj. Nun ne plu. Nenie sur la tero. Tiom foraj kaj ne gardataj regionoj ne plu ekzistas. Tion scias ĉiu juĝisto. Li ridas pri tio. Kaj tiam la kalumniinto devas pagi multon aŭ esti en prizono,

ĉar Dobbs estas honorinda kaj bonstata viro, kiu akiris sian monon per laŭlegaj spekuladoj.

La oldulo kaj Curtin kompreneble povas inside murdi lin. Tion ili povas fari, kontraŭ tio oni estas sendefenda spite al ĉiuj leĝoj. Sed tiam oni pendumigos ilin aŭ ili venos en la elektran seĝon. Tion ili scias antaŭe, ka pro tio ili prefere lasos tion.

Jen bojas denove lokomotivo tra la nokto. Estas por Dobbs, kvazaŭ li aŭdas muzikon. La muziko de sekurigiteco.

Strange, ke Curtin tute ne kriis, kiam li pafmortis lin, ke li ne ĝemis, ke li ne plorĝemetis, ne stertoris, ne ĝemis. Nenio, nenio. Li renversiĝis kiel dehakita arbo, surbatiĝis laŭlonge kaj estis morta. Nur la sango fonte eliĝis kaj premis sin tenace tra la ĉemizo. Tio estis la ununura movo. Kaj kiam Dobbs kun brulanta branĉo prilumis lin kaj atendis, ke li sentos hororon, li vidis nur la blankan rigidan vizaĝon. Li ankaŭ ne povis teruriĝi, ĉar Curtin kuŝis tiel komike elartikigita, ke Dobbs preskaŭ estus ridinta pri la groteska elartikiĝo de la korpo.

Kaj Dobbs ridis nun por si mem. Li trovis tion tiel komika, ĉion, kiel Curtin surbatiĝis laŭlonge, kiel li kuŝis tie tiel muta, kaj kiel tuta vivo estas estingita per tia mallaŭta facila premo de la revolveroĉano por ĉiam.

Sed kie povas esti la kadavro? Ĉu li estas kidnapita? Trovita kaj ensekurigita, ĉu? De pumo aŭ de jaguaro fortrenita? Sed tion li devus vidi. Eble li ankoraŭ ne estis morta, ĉu?

Dobbs fariĝis maltrankvila. Li komencis frostotremi. Li ekscitis la fajron, tiam li turniĝis kaj rigardis trans la nudajn areojn, tiam transen en la vepron. Fine li devis stariĝi. Li iris tien kaj tien. Li enflustris sin, ke li devas fari tion por varmiĝo, sed en vero li faris tion, ĉar li tiel pli simple povis rigardi samtempe ĉiudirekte. De tempo al tempo li supozis, ke li vidas iun proksimiĝi ŝtelire. Tiam li ree opiniis aŭdi, ke iu proksimiĝas al la bivakfajro. Kaj tiam li havis subite la senton, ke iu staras tute proksime dorse, ke li ĵus sentis ties spiron je orelo, kaj ke la pinto de longa tranĉilo celas sian dorson. Per mallonga movo Dobbs saltis antaŭen kaj turniĝis, kun eltirita revolvero. Sed li vidis nenion. Li vidis nenion krom la malhelaj

ombroj de la azenoj, kiuj paŝtis sin enuiĝante aŭ sternis sin.

Dobbs senkulpigis sin ĉe si mem, ke oni ĉiam devas esti memgarda, kaj, ke tia konduto vere ne estas ridinda kaj ne havas ion komunan kun timo aŭ eĉ kun konscienciproĉoj. Kiu estas tiel sola en la ĝangalo kaj kunportass valorplenan ŝarĝon, tiu ĉiam estas iom nervoza. Tio estas tute normala. Kaj tiu, kiu ne koncedas tion al si, trompas nur sin mem. Li dormis en tiu nokto ne tute tiel bone kiel en la antaŭa. Sed li ankaŭ tuj sciis la kaŭzon. Estis nur tial, ĉar li estis tro lacigita. La ekmarŝo matene hezitiĝis, ĉar kelkaj azenoj vagis tro foren kaj rekondukendis. Dobbs estis tro neglektema, kiam li piedkatenis ilin. Li perdis plenajn du horojn.

La vojo fariĝis pli bona kaj ĉirkaŭ tagmezo Dobbs povis elkalkuli, ke li estos post tri horoj en Durango. Ne estis lia intenco iri tuj mezen de la urbo, sed li volis halti ĉe la unua *fonda*, kiun li trovis ĉe la rando de la urbo. Tie li volis intertrakti kun la posedanto, ke li prizorgu al li aĉetantojn por la bestoj, se li ne tuj mem volus transpreni ilin je malkara prezo, por fari bonan negocon. Tiam li

ŝarĝus la tutan ceteran pakajaron, do la sakojn kun la sole grava havaĵo sur ĉaron kaj veturigis ĝin al la ekspresfraĵta oficejo. Tio tiam neniel frapus la atenton. Li simple povus deklari ilin kiel sekajn felojn. Li pagos la plej altan takson por komercaj varoj kaj tiam neniu plu okupiĝos pri tio.

La vojo fariĝis nekredeble sableca kaj polveca. Unu flanko de la vojo estis malferma. Je la alia flanko male leviĝis vando el seka rompiĝema argilo, diseriĝanta kaj fibriĝinta veterbatita ŝtono. Dorneca arbustaĵo kaj agavoplantoj staris lacaj, soifaj kaj kovritaj de alta tavolo de polvo ĉe kelkaj lokoj apud la vojo.

Se la vento leviĝis, aŭ se ventopuŝo preterhastis, staris kvazaŭ dikaj kolonoj de sufokiga polvo en la aero. Ili plimalfaciligis la spiradon. Kaj la sablo disvastiĝis en la okuloj tiel, ke ili ekdoloris kaj ŝajne blindiĝis dum kelkaj minutoj. Se la ventopuŝo jam preflugis, la aero ne moviĝis, peza, fereca kaj ŝarĝanta super la tero. Tiam bolis kaj ardis la aero kaj la polvo ekbruligis kaj rostis la haŭton. La Tero, de monatoj atendente la pluvon, ne povis elteni la perforton de Suno ŝarĝanta ĝin kaj reĵetis

la lumadon alten kun turmentiga volupto. La dancanta trembrilado de la akra sunlumo batis homojn kaj bestojn sur la okulojn kaj en la cerbon, tiel, ke ili ŝanceliĝante treniĝis antaŭen, ferminte la okulojn kaj ne plu povis pensi ion krom pri la fino de tiu turmentado.

La azenoj ŝanceliĝante trotis plu kun duone fermitaj okuloj. Neniu provis vagadi, neniu fuĝis. Ili iris kiel aŭtomatoj. Ili movis apenaŭ la kapon. Ankaŭ Dobbs tenis la okulojn fermitaj. Se li malfermis ilin nur je fendeto, kruela ardanta fluo de akra lumo eniĝis, tiel, ke li supozis la okulglobojn forbrulantaj per unu fojo.

Tra malvasta fendo en la okuloj li vidis tiam stari kelkajn arbojn ĉe la vojo. Li pensis, ke li ĉi tie volas halti iom. Kvin minutojn aŭ dek da ili, por povi apogi sin certan tempon kontraŭ la arbotrunkon, senti la ombron kaj malfermi la okulojn por ke ili ripozu. La azenoj ekstaros ja facile kaj estos kontentaj povi ripozi dum momento en la ombro.

Li venis al la arboj, kuris antaŭen, turnis la gvidantan azenon kaj la azenaro haltis. La azenoj per si mem urĝigis en la ombron kaj restadis trankvilaj. Dobbs iris al la

akvosako, lavis la polvon el sia buŝo kaj trinkis akvon.

„Ĉu neniuj cigaredoj, homo?“ li aŭskultis subite iun paroli.

Li ekmoviĝis timigite. Ekde tagoj estis la unua homa voĉo, kiu aŭdeblis en liaj oreloj.

En la unua momento, kiam li aŭdis paroladon, li pensis pri Curtin, tiam tuj pri Howard. Sed tiam li ekkomprenis ankoraŭ en la sama sekundo, ke sonas hispane, kaj ke ne povas esti unu el liaj du kunuloj. Li turnis la kapon kaj vidis kuŝi sub unu el la plej proksimaj arboj tri virojn. Ili estis tute ĉifonvestitaj kaj triviĝintaj mestizoj. Homoj, kiu eble antaŭ sufiĉe longa tempo laboris en iu mina asocio kaj nun de multaj monatoj estis sen laboro. Ili vagadis ĉi tie ekstere en la proksimeco de la urbo, dormis, pigris, almozpetis kaj, se ili ie povis ŝteli iom, ili rigardis tion destino fare de Dio, kiu ne lasas malsatmorti paseron, ankaŭ se tiu nek plugas, nek semas.

Eble ili ja fuĝis iel punkaptitoj aŭ ili estas serĉataj pro malsukcesinta afero kaj kaŝas sin ĉi tie, ĝis estos kreskinta barbo al ili, kaj ili rajtos esperi povi iri reen en la urbon sen tio, ke oni ekkonas ilin. Kion la urbo eĉ ne toleras sur

rubejo, tio ekstere vagadas ĉe la vojoj kondukantaj al la urbo. Sufiĉe longan distancon de tie, kie komenciĝas la rustiĝintaj laduoj, la disrompitaj boteloj, la truigitaj emajlopotoj, la premkavigitaj siteloj, la flaviĝintaj gazetpecoj kaj ĉiuj ceteraj elkraĉaĵoj, kiujn ĉiutage elĵetas civilizita urbo. En la tropika zono ne estas pli bone ol ie aliloke. Neniu estigas tiom da rubo kaj koto kiel la civilizita homo; kaj la rubon forigi, kiun la homoj ĉiutage estigas, kostas al la homoj same tiom da peno, laboro kaj pripensado, kiom la produktado kaj foruzado de la aĵoj, kiujn ili supozas havendaj.

Dobbs estis ja sufiĉe longe en la lando por scii, ke li troviĝas nun en unu el la plej diablaj situacioj, kiujn li iam ajn travivis. Tiun elkraĉaĵon de la urboj li konas. Estas tiuj uloj, kiuj havas nenion, kion il povus perdi, ĉi tie en senco, kiu lasas uzi sin pri neniu alia homtavolo.

Li pensis nun, ke li faris aĉan eraron per tio, ke li deturniĝis de la vojo por ĉi tie ripozi dum kvarono de horo en la ombro. Pli sekura li ankaŭ sur la vojo ne estis, sed li ne estis tiel senelire en la kaptilo kiel nun.

„Cigaredon mi ne havas. Mi eĉ dek monatojn neniun plu

gustumis.“

Tio sonis tre bone. Li diris per tio samtempe, ke li mem estas povra mizerulo, kiu eĉ ne povas aĉeti al si cigaredon.

„Sed mi havas ankoraŭ iom da tabako“, li aldonis.

„Ĉu papero por rulumado?“ demandis unu el la viroj.

La viroj ankoraŭ kuŝis trankvile kaj pigre sur la tero. Ĉiuj turniĝis al li, unu je duono sidanta, alia apogiĝanta sur brako, kaj la alia kuŝis sur la ventro kaj tenis la kapon iom flanke por rigardi Dobbson.

„Pecon da gazeto mi havas“, diris Dobbs.

Li eltiris la tabakujon, tiris pecon da papero el poŝo kaj transdonis ĝin supren al tiu, kiu troviĝis plej proksime; ĉar tiu ne penis stariĝi por laŭorde akcepti la tabakon.

Ĉiuj deŝiris pecon da papero kaj surŝutis la tabakon. Tiam ili rulumis la cigaredojn kaj la plej antaŭa redonis la tabakujon.

„Ĉu *cerillos*? Ĉu alumetojn?“ demandis tiu, kiu redonis la tabakujon.

Dobbs metis manon en poŝon kaj eligis la alumetojn.

Ankaŭ la skatoleton kun la alumetoj la uloj redonis.

„Al Durango, ĉu?“ demandis unu el ili.

„Jes, mi volas vendi la azenojn. Mi bezonas monon. Mi havas neniom.“

Tio estis prudenta respondo, pensis Dobbs, nun ili jam scias, ke mi havas nenion en poŝo.

Ĉiu el la triopo ekridis. „Mono, tio estas ja ĝuste tio, kion ankaŭ ni bezonas, ĉu? Miguel? La monon ni atendas.“

Dobbs apogis sin kontraŭ arbon tiel, ke li povis observi la triopon. Li plenigis ŝtopante sian pipon kaj bruligis ĝin. Lia tuta laceco pasis. Li serĉis elirvojon. Eble mi povus lupreni ilin kiel pelistojn, li pensis. En tiu kazo ne frapas la atenton, kiam mi venas en la urbon. Estas pli bone, ol se mi alvenus tute sola kun la karavano de azenoj.

Tiukaze ili estas sekuraj, ili havas laboron, ĉiu el ili atentas peson, kaj tiel ili forgesas aliajn intencojn. Ili tiam jam sentas manĝon en la stomako kaj kelkajn glasojn da tekilo.

„Mi povus bezoni du aŭ tri pelistojn“, li diris.

„Ĉu vi povus?“ ridante demandis unu el ili.

„Jes, la azenoj faras al mi zorgojn. Ili ne volas kunesti.“

„Kion vi do volas pagi?“ demandis alia.

„Unu peson.“

„Al ĉiuj aŭ al ĉiu?“

„Al ĉiu. Kompreneble nur, kiam ni estos en la urbo, kaj iam mi tie estos enkasiginta monon. Nun mi havas eĉ ne unu centavon enpoŝe.“

Denove Dobbs pensis, kiel prudenta kaj klara estas la respondo.

„Ĉu vi estas tuta sola?“ demandis nun tiu, kiu apogis sin sur la brakon.“

Kion mi respondu? pensis Dobbs . Sed por ne tro longe lasi atendi ilin je respondo kaj per tio veki suspekton, li diris: „Ne, mi ne estas sola. Venos du pliaj el miaj amikoj malantaŭ mi sur la vojo kun la ĉevaloj.“

„Tio estas stranga, Miguel, ĉu vi ne pensas la samon?“ diris tiu, kiu kuŝis longe etendiĝinte sur la ventro.

„Jes“, Miguel konsentis, „tio estas vere stranga. Li iras ĉi tie tute sola kun sia granda karavano kaj lasas sekvi siajn amikojn sur ĉevaloj.“

„Ĉu vi vidas alveni la amikojn sur la ĉevaloj?“ demandis tiu, kiu apogis la kapon.

„Mi rigardu foje“, rediris la etendiĝinto. Li leviĝis lante, elpaŝis el la arboj kaj vidis la vojon supren, kiun oni povis rigardi el la foro pli bone ol lastmomente.

Li revenis kaj diris: „La du amikoj kun la du ĉevaloj, estas ankoraŭ tre malproksimaj. Certe horon. Tio estas stranga, Miguel, ĉu ne ankaŭ vi opinias tion?“

„*A decir verdad*“, diris Miguel, „ankaŭ mi pensas, ke tio estas tre stranga.

„Kion vi tie ĉion ŝarĝis?“ li demandis tiam, leviĝis kaj iris al unu el la azenoj.

Per pugna mano li frapadis la pakaĵojn.

„Felojn, ŝajnas“, li diris.

„Jes, ankaŭ felojn“, koncedis Dobbs. Li sentis sin pli kaj pli malagrabra kaj pensis pri ekiro.

„Pumojn, ĉu?“

„Jes“, diris Dobbs leĝere, „ankaŭ estas pumoj inter ili.“

„Tiu alportas konsiderindan sumeton“, opiniis Miguel kun faksperta mieno kaj malproksimiĝis de la azeno.

Por kaŝi sian maloportunecon, Dobbs iris nun al azeno kaj pli firmtiris la ledorimenojn, kvankam tio tute ne necesis. Tiam li iris al alia kaj skuis ĉe la pakaĵo, kvazaŭ li devus konvinki sin pri tio, ke ili estas sufiĉe firmaj. Post tio li li firmtiris zonon sian kaj ŝiris la pantalonon pli alten, kvazaŭ li pretiĝus por pluvojaĝado.

„Ek do, mi devas – jes ja, jen mi do migru plu, por ankoraŭ esti antaŭ vespero en la urbo.“

Li malplenfrapis sian pipon je sia levita botokalkanumo, kiam li diris tion. „Kiu do volas kuniri kiel pelisto al Durango?“ Li retrorigardis, sed rondcirklis samtempe la azenojn por kunkolekti ilin.

Neniu el la uloj donis respondon. Ili rigardis sin reciproke kaj interŝanĝis rigardojn. Unu el el la rigardoj Dobbs kaptis kaj li ekpuŝis unu el la azenojn por trotigi ilin. La azeno ektritis, kaj alia sekvis ĝin pigre. Sed la ceteraj

restadis starantaj kaj manĝis herbojn. Dobbs iris al alia azeno kaj vokis lin. Ankaŭ tiu komencis ektroti.

La viroj ekstaris. Ili promenis inter la azenojn ankoraŭ starantaj kaj urĝis ilin malantaŭen, ŝajne senintence aŭ starigis sin tiel, ke la azenoj ne sekvis, sed ree haltis, se ili jam ree faris paŝon.

Sed tiam la azenoj komencis fariĝi maltrankvilaj, vidante, ke la pinto jam marŝis kaj estis sur la vojo kaj ili ŝovis la virojn flanken, por ricevi spacon. Sed la viroj fariĝis nun viglaj kaj impertinente kaptis la ŝnurojn de la azenoj kaj firmtenis ilin.

„For tie de la azenoj“, Dobbs kriis koleriĝinte.

„Kio tie?“ Miguel diris senĝentile kun antaŭenigita kapo.

„Tiujn ni povas vendi tiel bone kiel vi, tiuj ne fariĝas pli malbonaj pro tio, ke vendas ni ilin.“

La du aliaj ridis kaj kaptis eĉ duan azenon al si.

„For de la azenoj, mi diras ankoraŭfoje!“ kriis Dobbs kun pli laŭta voĉo.

Li retrosaltis paŝon kaj eltiris la revolveron.

„Per via ferilo vi ne povas timigi nin“, mokis unu el ili, „nin ne.“ Vi povas pafi nur al unu el ni. Kaj al tiu estas en ĉiu kazo egala.“

Malantaŭen kaj for de la azenoj!“ kriis Dobbs.

Tiam li pafis sur la plej proksiman. Estis Miguel. Sed la revolvero klakis nur fride kaj dure. Trifoje, kvinfoje, sepfoje klakis la revolvero. Neniu pafo knalis. Dobbs rigardis fikse kaj la viroj rigardis fikse. Ili pro miro forgesis ridi aŭ moki.

Sed unu el ili kliniĝis kaj kaptis pezan ŝtonon.

Nur unu sekundo sekvis, kurta sekundo. Sed en tiu sekundo revenis la pensoj tiel rapide al Dobbs, ke li eĉ en tiu mallonga sekundo, kiam decidiĝis lia vivo, ankoraŭ devis pensi, kiel nur eblas, ke oni povas pensi en unu tia sekundo tiom multe. Lia unua penso estis, kiel povis okazi, ke ne funkciis la revolvero. Sed tiam venis tute longa historio en lian konscion. En tiu nokto, kiam li pafmortigis Curtin, li ŝteliris al la dormanta Curtin, eltiris ties ŝarĝitan revolveron kaj poste pafis tiel sur lin, ke tiu falis morta teren. Curtin havis du revolverojn en la poŝoj,

sian propran kaj tiun de Dobbs. Ĉar ambaŭ revolveroj estis signitaj kaj Howard estus povinta nomi la revolverojn, ĵetis Dobbs la revolveron de Curtin, per kiu li pafis al la kadavro, tiam, kiam li estis trovinta lin duan fojon kaj pafis je dua fojo sur lin. Sed la propran revolveron li metis al si. Tiel ekestis la ŝajno – se oni trovus Curtin – kvazaŭ tiu estus atakita kaj sin defendis. La revolvero de Dobbs havis alian kalibron, el lia revolvero la pafoj ne povis veni. Dobbs forgesis nur unu aferon. Kiam li prenis sian propran revolveron al si, li forgesis ŝarĝi ĝin. Li forgesis, ke en tiu nokto, kiam Curtin forprenis la revolveron de li, tiu malŝarĝis la revolveron. Inter ĉiuj aliaj pensoj, kiuj tiom okupis lin dum la lastaj tagoj, li eĉ ne pensis pri tio, ke la revolvero ankoraŭ nun estas malŝarĝita.

Ankoraŭ nun en la sama sekundo Dobbs pensis pri alia armilo. Li staris proksime ĉe unu el la azenoj, je kies pakaĵo estis ligita maĉeto. Li kaptis al ĝi por eltiri la maĉeton kaj por defendi sin per ĝi.

Tio ankaŭ estus sukcesinta al li. Kun la maĉeto en la mano li eble trovintus la tempon por ŝarĝi la revolveron,

car li havis kelkajn kartoĉojn unuope en la ĉemizopoŝo.

Sed jen la sekundo finiĝis kaj la ŝtono trafis rapidege lian kapon. Li vidis ĝin alflugi, sed ne povis sufiĉe rapide deturni la kapon, ĉar li direktis lian lastan penson tute al la maĉeto.

La ŝtono renversigis lin pli pro la vehementeco kaj la ŝtontrafiĝo ol pro la vundiĝo.

Sed antaŭ ol li trovis la tempon ree surpiediĝi, Miguel jam estis ĉe la maĉeto, sur kiun ĝi unue estis atentigita pro la movo de Dobbs. Per lerta movo de la mano li tiris la maĉeton el la longa ledingo, saltis al la kuŝanta Dobbs kaj per forta, mallonga kaj sekure svingita bato li glate dehakis la kapon de la nuko de Dobbs.

Ne tiom timigitaj, sed despli perpleksaj pri tiu rapida ago, gapis ĉiu el la triopo sur la kadavron. La okuloj de la kapo, nur je larĝo de la maĉeto malproksima de la trunko, tikis nerveze kaj tiam abrupte haltis malfermitaj je tri kvaronoj. Ambaŭ manoj etendiĝis longe kaj kaj konvulsie kuntiriĝis ĝisfirme. Tion ili faris plurajn fojojn. Tiam, post kiam ili premis la ungojn lastan fojon en la propran

manplaton, ili solviĝis softe kaj mortis je duono malfermitaj.

„Tion faris vi, Miguel“, diris unu el la du aliaj duonlaŭte kaj proksimiĝis.

„Tenu fermita vian buŝon“, kriis Miguel kolere kaj turnis sin tiom rapide al la parolinto, kvazaŭ li volus mortbati ankaŭ lin. „Tion mi scias mem, kiu draŝis baton sur lin, kanario. Se tio konatiĝos oni mortpafos vin same tiel bone kiel min. Tion vi ja scias, au ĉu mi rakontu ĝin al la policianoj. Pri mi tio neneniĝas faras diferencon, kaj mi ne estas via flegopatrino.“

Li rigardis la maĉeton. Estis nur tute malmulte da sango sur ĝi. Li forfrotis ĝin je la arbo kaj tiam li ŝovis ĝin denove en la ingon.

Rimarko

fonda= gastejo kaj manĝejo

La azenoj, kiuj ĝenerale ja ne tiom enmiksiĝas en la aferojn de la homoj, kiel la hundoj faras tion tiel volonte, leĝere ekmarŝis. Ĉar ili estas multe pli prudentaj ol supozas tion homoj, havantaj neniam ion komunan kun azenoj, tial la azenoj marŝis sur la ĝusta vojo ĉiam al Durango.

La viroj pro sia ekscitiĝo tute forgesis la azenojn. Ili forprenis de la kadavro la pantalon kaj la botojn kaj tuj vestis sin per ili. Multe da valoro havis nek la pantalonoj, nek la botoj, ĉar tiuj vestaĵoj faris pli la lastajn dek monatojn ol oni atendus de tiaj aĵoj. Tamen ili estis, kompare al la ĉifonoj, kiujn portis tiuj viroj, veraj pompaĵoj.

Sed la ĉemizo volis havis neniun, kaj neniun volis vesti sin per ĝi. Kvankam la tuta triopo anstataŭ la ĉemizoj portis ion, pri kio oni nur malfacile povintus diri, kio estas la pli kompakta amaso, la truoj, aŭ la ĉifonoj pendantaj ĉirkaŭ ili.

„Kial vi ne volas preni la ĉemizon kaj vesti vin per ĝi,

Ignacio?“ demandis Miguel, dume li puŝis perpiede la kadavron, kiu nun ne portis ion plian ol la trivitan kakikoloran ĉemizon.

„Ne multe valoras“, respondis Ignacio.

„Vi havas kialon diri ion tian, hundo kota“, diris Miguel al tio. „Rigardate kontraŭ via, ĝi estas pli bona ol nova.“

„Mi ne ŝatas ĝin“, opiniis nun Ignacio kaj deturnis sin.

„Estas tro proksime al la kolo. Kial ne prenas ĝin vi?“

„Mi?“ demandis Miguel kaj tiris kolere la frunton supren, „mi ne vestas min per tia ĉemizo, kiun tia hundo de *gringo* varme portis je sia korpo.“

Sed la vero estis, ke la ĉemizo ankaŭ por Miguel estis tro proksima al la kolo de la kadavro. Estas vere, ĝi ne havis sangomakulojn, sed tamen neniu volis vesti sin per ĝi. Ili havis la antaŭsenton, ke ili ne povus senti sin oportunaj en la ĉemizo. Ili ne kapablis klarigi tiun senton kaj ĉiuj kontentiĝis per tio, ke la ĉemizo estas simple tro proksima al la kolo, kaj ke tial kiel valorobjekto ne plu konsiderindas.

„La fripono ja en sia pakaĵo eble ankoraŭ havas kelkajn

pluajn ĉemizojn“, diris Ignacio.

Miguel tuj bruske kriis al li: „Jen vi unue atendos foje, ĝis mi rigardis tion, kaj pri tio, kio poste restos, ni tiam povos paroli.

„Ĉu vi eble estas ĉi tie la kapitano?“ kriis nun la tria, kiu la lastajn minutojn ŝajne indiferece staris apogite de arbo. Li havis bonan kialon ŝajnigi sin seninteresa, ĉar li alproprigis la pantalonojn al si, dume Miguel prenis la botojn. Nur Ignacio ricevis nenion ĉe tiu distribuo, ĉar li ne ŝatis la ĉemizon.

„Ĉu kapitano?“ kriis Miguel koleriĝinte. „Kapitano aŭ ne kapitano, kion vi do faris ĝis nun?“

„Ĉu mi ne ĵetis la ŝtonon al lia kranio?“ fanfaronis la tria. „Vi ja alie ne estus estinta tiom aŭdaca proksimiĝi al li, malkuraĝulo.“

„Vi kun via ŝtono“, mokis Miguel, „tio estis ja ne pli ol pikado per dentopurigilo. Kiu el vi du favaj virkatoj estus veninta pli proksimen por fini lin, birdotimiguloj lamentaj vi estas! Kaj por ke vi sciu tion tuj nun, la maĉeton mi povas bone uzi duan fojon, kaj trian, por vi

ambaŭ, mi ne petos vin pri via permeso.“

Li turniĝis kaj volis iri al la pakaĵo.

„Kien la azenoj perdiĝis, damne!?“ li vokis mirigite.

Nur nun ĉiuj ekkonsciĝis, ke la azenoj formarŝis.

„Sed nun ek do, por kapti la bestaĉojn, alikaze ili venos en la urbon, kaj ni havos tuj poste ĉi tie la svarmojn da ĝendarmoj sur la nuko, kiuj ĉi tie kuregos tien kaj tien“, vokis Miguel.

La viroj stariĝis kaj postkuris la azenaron. Ili devis hasti, ĉar la azenoj, kiuj ĉi tie apenaŭ trovis iun sekan herbon ĉe la vojo, kiu kapablus reteni ilin, vikle trotis antaŭen. Daŭris pli longe ol horon, antaŭ estis la viroj kun la bestoj ree ĉe la arboj.

„Prefere ni enfosigu lin“, diris Miguel. „Alikaze la vulturoj ĉi tie cirklos kaj iu, kiu ne scias ion pli bonan por fari, povus venis por rigardi, kion trovis la vulturoj ĉi tie.“

„Ja, ĉu vi eble volas lasi notfolion kun via nomo ĉe li?“, moke demandis Ignacio. „Povas esti ja indiferente al ni, ĉu oni trovas la kadavrulon aŭ ne. Li ne plu rakontas tion,

kiun li laste renkontis.“

„Vi estas ja ruza, kokineto mia“, diris Miguel. „Se oni trovos la hundulon kaj ĉe ni liajn azenojn, jen vi nenion povas kontesti plu. Sed se oni trovas la azenojn ĉe ni kaj nenie la kadravon, jen tion unue iu devus pruvi, ke vi sendis la *gringo*-n en la inferon. Ni aĉetis la azenojn de la *gringo*. Sed, se oni trovas tion, kio ankoraŭ restis de li, neniue akceptas de vi, ke vi aĉetis la azenojn. Do, ek al la laboro!“

Kaj per la sama ŝpato, per kiu Dobbs volis enfosi Curtinon, li nun mem estis enterigata. Iris tre rapide. La viroj ne multe penis. Ili faris nur la plej necesan kaj translasis la laboron al la formikoj kaj vermoj.

Tiam ili surpiediĝis ka pelis la azenaron reen montaren, ĉar ili ne tiom aŭdacis por eniri la urbon, parte pro personaj kaŭzoj, parte ankaŭ tial, ĉar ili pensis, ke ili povus renkontiĝi iun, kiu konas kaj atendis la azenojn. Estis ankaŭ tute bone eble, ke Dobbs diris la veron, kaj efektive ankoraŭ sekvis du viroj sur ĉevaloj sur la vojo de Dobbs. Ŝajnis al ili efektive tre neverŝajna, ke Dobbs estas kondukinta la tutan azenaron sola. Kaj por eviti renkonti

tiujn virojn, kiuj eble ekzistas, ili deturniĝis de la vojo, sur kiu Dobbs laŭ ilia pripensita supozo estis veninta, kaj grimpis sur alia mulopado supren en la montaron.

Kiam ili ree estis en la vepro, ili ne plu longe povis reteni sian scivolemon. Ili volis scii, kiom granda estas la predo kaj kiuj aĵoj bonaj estis en la pakaĵoj.

Fariĝis pli malhele, kaj la vepro faris la lokon – sur kiu ili nun haltis por tranokti – ankoraŭ pli malhela. Por ne perfidi sian restadan lokon, tiom longe, kiom ili ankoraŭ estas en tiu regiono, ili rezignis pri tio ekbruligi fajron.

Ili fariĝis agemaj. Ili malŝarĝadis la bestojn kaj komencis malfermŝnuri la pakaĵojn. Jen ankoraŭ troviĝis pantalono kaj ankoraŭ du paroj el facilaj ŝuoj. Jen ankaŭ kuirilaro, sed nur plu manpleno da fazeoloj kaj manleno da rizo.

„Ŝajne li vere ne estis tia riĉa ulo“, diris Ignacio. „Por li efektive tre necesis veni al la urbo.“ „Ankaŭ monon li ne havis“, grumble diris Miguel, dume li traserĉis la pakaĵon, kiun li estis malfermliginta. „Li nur havis ankoraŭ sepdek centavojn en pantalonpoŝo, tiu fripono. Ankaŭ la feloj,

kiujn li havas, ne estas la plej bonaj. Ili apenaŭ enspezigos kelkajn favajn pesojn.“

Tiam li trovis la saketojn.

„Kion li havas ĉi tie? Sablon, vere sablon. Mi volus scii, kial li kunportas la sablon ĉi tie kun si, en multaj etaj saketoj?“

„Tio estas tute klara“, diris Ignacio, kiu nun same trovis la saketojn en sia pakaĵo. „Estas sufiĉe klare. La ulo estis inĝeniero de *Mining Company*. Tiu ĉi tie en la montaro serĉadis kaj nun kunportas la sabloprovaĵojn en la urbon, por ke ili tie en la oficejo estu esplorataj de la aliaj inĝenieroj kaj kemiistoj. Jen la usonaj kompanioj tuj scias, kie ili povas marki parcelojn.“

Li elŝutis ĉiujn saketojn. Ankaŭ Miguel elŝutis la enhavon de la saketoj, kiuj estis en la pakaĵo ĉe li. Kaj kiam li vidis, ke la saketoj estis nur senvaloraj deŝiritaj ĉifonoj, li malbenis diojn, diablojn kaj ĉiujn *gringos*. Fariĝis tiel malhele, ke ili ne povintus vidi la econ de tiu sablo, se ili estus sciintaj pli pri tio.

Ankaŭ Angel, la tria trovis la saketojn en sia pakaĵo. Li

donis al ili alian signifon. Li diris: „La ulo estis aŭtentika usona mensogisto kaj trompisto, tion mi povas diri al vi. La saketojn li ĉiujn tiel bele estis kaŝintaj inter la feloj kaj tiam dense fermligis ilin. Ĉu vi scias, kial? Li volis vendi la felojn en Durango laŭ pezunuoj, kaj por ke ili mezuru pli, li intermetis la sablon. Kaj por ke la sablo ne elvenu, tial li ŝutis ĝin en etajn saketojn. Tiu estus vendinta la felojn vespere, kaj sekvmatene, antaŭ ol la aĉetinto estus malkovrinta la trompon, la birdulo jam estus forfluginta kun la trajno. Al tiu ni bele fuŝis la trompon, al tiu rato.“

Kaj Miguel kaj Ignacio trovis, ke tio estas la plej bona klarigo por la sablo, kaj ili haste penis liberiĝi de li.

Rimarko

gringo = fi-usonano, usonanaĉo, sed ankaŭ simple usonano

Ankoraŭ en la nokto ili surazenigis la pakaĵojn kaj marŝis plu. Posttagmeze ili venis en vilaĝon, kaj ili demandis indiĝenon, kiun ili trovis antaŭ ties domo, ĉu li scias neniun, kiu aĉetus azenojn, ĉar ili havas la intencon vendi kelkajn el la azenoj, ĉar ili ne povas utiligi ilin. La indiĝeno rigardis la azenojn, ĉirkaŭiris ilin, rigardis pro la brulmarkoj, tiam li rigardis la pakaĵojn mem, kaj tiam rigardis – sen frapi atenton – sur la pantalonojn de Miguel kaj sur la pantalon de Angel, kvazaŭ li havus la intencon aĉeti ĉion tion. Fine li diris: „Mi ne povas aĉeti azenojn, mi nun ne havas monon. Sed mia onklo, tiu eble aĉetos la azenojn. Tiu havas ankaŭ sufiĉe da mono por tio, mi ne havas monon. Mi volas konduki vin al mia onklo kaj kun tiu vi povas intertrakti.“

Tio iris ja glite-glate, pensis la tri friponoj, ĉar kutime oni povas iri en ses diversajn indiĝenajn lokojn antaŭ ol oni trovas iun, kiu aĉetas azenon. Plej ofte la homoj ja ne havas monon, kaj jam peso estas granda sumo por ili.

Post kelkaj centoj da paŝoj ili venis al la domo de la onklo. La domo, laŭ la plej multaj aliaj domoj, konstruita el

sekigitaj argilotegoloj kaj kovrita kun herboj. Ĝi troviĝis ĉe la granda vilaĝoplaco, kie estas entreprenataj la foiro, la solenaĵoj por la sendependeco, la festecoj por la rememoro pri la revolucio kaj la politikaj kunvenoj. En la mezo de la placo estis starigita modesta pavilono, kie kutime la muziko estas ludata, se okazis iu publika festeco, kaj kie ankaŭ la parolistoj devis starigi sin, se ili volis fari paroladon. De tiu pavilono parolis ankaŭ la gvidantoj de la sanecaj komisionoj, kiam ili venis kamparen por instrui la indiĝenan loĝantaron pri sancefleco kaj infanoprizorgado. La laborista registaro sur tiuj ĉi terenoj havas pli bonajn rezultojn ol ĉiuj registaroj ekde la alveno de la unuaj hispanoj kune.

La indiĝeno iris en la domon de sia onklo, por paroli kun li pri la aĉetado de la azenoj. Ne daŭris longe ĝis la onklo elvenis kaj proksimiĝis al la tri stratrabistoj, kiuj sin kaŭris en la ombro de la arboj starantaj prokisme de la domo.

La onklo estis jam ne juna kaj grizharara, sed fortika kaj tendena. Lia kuprokolora vizaĝo estis glata kaj liaj nigraj okuloj brilis tiel, kiel tiuj de knabo. Lia faskita hararo

estis sufiĉe longa kaj je la flankoj kombita malantaŭen. Li venis tre rekte kaj lante al la viroj. Li salutis kaj tiam tuj paŝis al la azenoj, por kontroli ilin.

„Tre bonaj azenoj, sinjoro“, diris Miguel, „tre bonaj, *verdad*, tiujn vi ne povas aĉeti pli bonkvalite sur la foirplaco en Durango.“

„Tio estas vera“, diris la onklo, „estas bonaj azenoj. Kompreneble iom lacigitaj pro laboro kaj iom malsataj. Vi do faris longan vojaĝon, ĉu?“

„Ho, ne tiom longe, apenaŭ du tagojn“, enmiksiĝis Ignacio.

Miguel puŝis lin en la ripojn kaj diris: „Jen mia amiko ĉi tie ne tute diris la veron. Estas vere, ke ni marŝis nur du tagojn de la lasta ripoza tago. Sed en vero ni vojaĝas jam kelkajn semajnojn.“

„Tiukaze ne estas miraklo, ke la azenoj estas iom lacigitaj. Sed ni certe refortigos ilin per bona manĝo.“ Kiam li diris tion, li rigardis la ulojn pli precize. Iliajn vestaĵojn kaj iliajn kanajlajn vizaĝojn. Sed li ne montris tion, ke li observas ilin, multe pli li ŝajnis, kvazaŭ li rigardus ilin

nur tute senpense, dume lia menso okupiĝas pri la aĉeto kaj la ciferoj.

„Kiom ili do kostu?“ li demandis nun, pli observante la ulojn.

„Ho, mi pensas“, diris Miguel ridetante kaj kliniĝinte la kapon konfideme, „mi pensas, ke dek du pesoj ne estas tro granda prezo.“

„Ĉu por ĉiuj“, demandis la onklo ŝajne tute naive.

Miguel laŭte elridis, kvazaŭ li aŭdus bonan ŝercon: „Sed kompreneble ne por ĉiuj. Mi opiniis, ke dekdu pesoj por ĉiu.“

„Tio esta tre alta prezo“, diris nun la onklo negociste, „por tio mi povas ilin aĉeti ankaŭ sur la foirplaco en Durango.“

„Kiu sciu?“ respondis Miguel. „Jen ili multe pli kostas, dekkvin aŭ eĉ dudek pesojn. Sed tiam vi ankoraŭ devas peli ilin hejmen.“

„Ĝuste“, kapjesis la onklo, „sed tiukaze ili ankaŭ jam sur la vojaĝo enspezigas monon. Jen mi povas surpaki varojn al la azenoj kaj transporti hejmen ilin.“

Miguel elridis larĝvizage: „Mi vidas, ke mi havas prudentan negocistan partneron antaŭ mi, kaj tiukaze ni ne tiom obstinu pri nia prezo. Mia lasta, mia vere lasta vorto – jen vi kaptos la okazon, mia lastfina vorto estas naŭ pesoj por ĉiu unuopa azeno. Mi scias, ke ankaŭ vi ne havas tro. Kaj ni havis ĉijare longan sezonon de sekeco.“

„Naŭ pesojn“, diris la onklo trankvile, „tion mi ne povas pagi. Kvar pesojn, kaj eĉ ne centavon pli.“

„Diru do kvin, kaj la azenoj estas ĉiuj via propraĵo“, diris Miguel kaj ŝovis la manojn en la pantalonpoŝojn, kvazaŭ li jam havus la monon en la sako.

„Kvar pesoj estas mia oferto“, diris la onklo trankvile.

„Vi tiras la haŭton trans miaj oreloj, sinjoro, sed bone, mi certe ne volas fariĝi benita, kaj blinda mi estu morgaŭ matene, se mi ne donacis en vero la azenojn al vi por tia prezo.“ Tion diris Miguel kaj rigardis ĉe tio laŭvice de la onklo ĝis la nevo kaj tiam al siaj du aliaj veprorabistoj. Tiuj kapjesis kaj faris mienon ŝajnigantan malĝojon, por alludi, ke ili ĝuste fordonis sian lastan ĉemizon por nenio.

La onklo kapjesis nun simile, sed kun gesto, kvazaŭ li jam

hieraŭ posttagmeze estus sciinta, ke li aĉetos azenojn hodiaŭ po kvar pesoj.

Li iris ree al la azenoj kaj diris tiam: „Ĉu vi volas porti do la pakaĵojn plu sur viaj dorsoj?“

„Ja, prave, la pakaĵoj“, diris Miguel perpleksa kaj rigardis al siaj du kunuloj; sed ĉifoje ne tiom fanfaronema kiel li faris kutime, sed tiel, kvazaŭ li volus petegi ilin pri bona respondo aŭ konsilo.

Ignacio komprenis la rigardon kaj diris: „Ankaŭ la pakaĵojn ni volas vendi. Ni volas plu veturi per trajno.“

„Jen la vero“, Miguel nun laŭe konsentis, „ankaŭ tiujn ni vendas. Tio estis nia intenco.“

En vero ili tute forgesis la pakaĵojn dum la vendo de la azenoj.

„Kion vi havas tie en la pakaĵoj?“ demandis la onklo ree proksimiĝante al la azenoj kaj puŝis per pugno en pakaĵon.

„Felojn“, diris Miguel, „bonajn felojn. Ankaŭ niajn gamelojn kaj krome ilaron. La fusilon vi ja apenaŭ povas

pagi al ni, tio estas tro multekosta.“

„Nu, kiuj iloj?“ demandis la onklo.

„La ilaro estas diversspeca“, respondis Miguel, „tio estas ŝpatoj kaj pioĉoj kaj ferrompiloj kaj tiel plu.“

„Kiel vi haviĝis tiajn ilojn?“ demandis la onklo ŝajne tute preterire, tiel, kvazaŭ li volus nur daŭrigi la interparoladon.

„Ho – la iloj – tio estas – “, Miguel fariĝis subite necerta. Li sentis malagrablecon kaj devis gluti plurfoje. Je tia demando li ne estis preparita.

Tiam Ignacio subite enmiksiĝis: „Ni laboris ja ĉe usona mina asocio, de tie ni ja ĵus venis.“

„Jes ja, tiel estas“, diris Miguel nun rapide kaj ĵetis dankeman rigardon al Ignacio transen.

Li intencis neniam forĝesi tiun helpservon al Ignacio.

„Tiukaze vi do ŝtelis la ilaron ĉe la minasocio, ĉu?“ diris seke la onklo.

Miguel ridis konfideme kaj okulumis al la onklo, kvazaŭ li estus en ligo kun li. „Ne ĝuste ŝtelis“, li diris, „ŝtelado ne

estas nia afero, ni nur ne redonis la ilaron, kiam ni faris nian lastan skipon. Tion neniu povas nomi ŝtelado. Ni ja ne volas havi multon por tio, eble du pesojn por ĉiuj iloj. Nur por tio, ke ni devas pene porti ilin ĝis la trajnstacio.“

„Mi kompreneble ne povas aĉeti ĉiujn azenojn“, diris nun la onklo lante. „Tiom da azenoj mi tute ne bezonas. Sed mi kunvokigos la ceterajn enloĝantojn. Ĉiu havas iom da mono, kaj tiam mi povas promesi al vi, ke vi facile liberiĝos de la azenoj kaj ankaŭ de la ceteraj aĵoj. Mi faros kiel eble plej bone, sidiĝu. Ĉu vi volas havi akvon aŭ pakaĵon da cigaredoj?“

Tiam Angel iris en la domon kaj elvenis kun kruĉo da akvo kaj kun pakaĵeto *Supremos*.

La onklo parolis kun sia nevo, kaj la nevo ekiris por kunvoki la virojn de la vilaĝo.

La viroj alvenis. Olduloj kaj junuloj. Ili alvenis unuope aŭ duope. Kelkaj portis sian maĉeton en la zono. Aliaj malferme en la mano. Pliaj portis nenion. Ili iris unue en la domon de la onklo kaj interparolis kun li. Tiam ili elvenis, rigardis la azenojn tre zorgeme kaj obersvis poste

ankaŭ la tri fremdulojn. Ili rigardis la la vendantojn eble eĉ pli zorgeme ol la azenojn, sed il faris tion multe malpli okuilfrape ol ĉe la azenoj. La fremduloj ne rimarkis, ke oni rigardis ilin tiel precize. Ili supozis tion la kutima scivolemo de la indiĝena kampara loĝantaro.

Post kelke da tempo ankaŭ la edzinoj de la viroj lante proksimiĝis, iom timeme kaj ŝtelire. Ili ĉiuj kunportis siajn infanojn. Kelkaj inoj portis la infanojn en tukoj plektitaj trans la dorso. Aliaj portis ilin sur brako. Tiuj infanoj, kiuj kapablis iri, kuris ĉirkaŭ siajn patrinojn kiel kokidoj ĉirkaŭ kokinon.

Fine la viroj ŝajne ĉiuj kolektiĝis; ĉar venis neniu plu. Nur unuopaj inoj proksimiĝis ankoraŭ lante al la domo. La onklo paŝis nun el la domo. Ĉiu tiuj viroj, kiuj ĝis laste estis kun li en la domo, sekvis lin. Ili formis densan grupon. Sed aliaj, kiuj jam elvenis antaŭe kaj rigardis la azenojn al si, haltis inter la azenoj. Pro tio la stratrabistoj, kio ne frapis la atenton, estis ĉirkaŭfermataj sen rimarkitio. Kien ajn ili turnus, la reirvojo estis barita al ili. Kaj tamen aspektis tute nature, ĉar la viroj estis ja tie por elserĉi la azenojn al si.

„La prezo ne estus tro alta“, diris la onklo, „ni ja nur miras ĉiuj tre pri tio, ke vi povas vendi tiajn bonajn azenojn tiom malkare.“

Miguel larĝigis ridadon kaj diris: „Vidu, sinjoro, ni simple bezonas monon. Tiel estas. Kaj tial ni devas vendi ilin.

Ĉu la azenoj havas brulmarkojn?“ demandis nun la onklo tute preterire.

„Kompreneble“, diris Miguel, „ĉiuj havas brulmarkon.“ Li returniĝis por rigardi al la azenoj, por ekkoni la brulmarkon. Sed la viroj tiel kaŝis la azenojn, ke neniu el la veprorabistoj povis vidi brulmarkon.

„Kiun brulmarkon la azenoj do havas?“ demandis nun la onklo.

Miguel komencis senti sin tre malagrabla. Kaj liaj amikoj komencis turniĝi kaj barakti por vidi brulmarkon. Sed la indiĝenoj ŝajne hazarde urĝis ilin pli kaj pli malproksimen de la azenoj.

La onklo rigardis Miguelon malparente. Kaj Miguel sentis sin pli kaj pli malagrabla. Li sentis, ke io proksimiĝis al li, kio povus farĝi decida por lia estonteca vivo. Kiam la

onklo, sen ripeti sian demandon plu tiel strange rigardis al lia vizaĝo, Miguel sciis, ke li devas respondi tiun demandon.

Li iom hezitemis kaj penis eligi vortojn, kaj tiam li diris: „La brulmarko – ja, la brulmarko, tio estas ringo kun suba strio.“

La onklo vokis transen al la viroj starantaj ĉe la azenoj kaj demandis: „Ĉu tio estas la brulmarko, *hombre* ?“

„Ne“, ili revokis.

„Mi eraris“, diris Miguel; „la brulmarko estas ringo kun kruco sur tio.“

La viroj diris: „Tio ne estas la brulmarko.“

„Mi estas tute konfuzita“, diris nun Miguel proksime al kolapso, „la brulmarko estas kompreneble kruco kun ringo cirkaŭ la kruco.“

„Ĉu tio estas vera?“, demandis la onklo.

„Ne“, diris la viroj, „tio estas malĝusta.“

„Vi ja rakontis al mi“, diris nun la onklo trankvile, „ke la azenoj estas viaj.“

„Tion ili vere estas“, ekvokis impertinente el Ignacio.

„Sed neniu el vi scias la brulmarkon, tio estas stranga.“

„Tion ni ne priatentis“, diris Miguel kaj provis mieni malŝate.

„Ĉu vi iam vidis“, demandis nun la onklo sin turnante al ĉiuj viroj ĉeestantaj, „kiam ajn viron, kiu posedas azenon aŭ iun ajn alian bruton, kiu ne scias ĉiun unuopan brulmarkon, eĉ se la brulmarkoj estis diversaj kaj la bruto venis el malsamaj bredoj?“ La viroj ĉiuj ridis kaj diris nenion.

„Mi scias“, diris la onklo, „de kie estas la azenoj.“

Miguel riĝardis ĉirkaŭe al siaj kunuloj, kaj tiuj rigardis al ĉiuj flankoj, por vidi, por ke ankoraŭ troviĝus truo, tra kiu ili povus fuĝi, tuj kiam la sekva frazo eksonos.

„La azenoj estas de la sinjorino Rafaela Motilina en Avino, la vidvino de sinjoro Pedro Leon. Mi scias lian brulmarkon. Estas la litero L kaj la litero P dorsflanke de la strio de la litero L. Ĉu tio estas ĝusta, *hombres*,“ vokis la onklo.

Kaj la viroj, kiuj staris ĉe la azenoj, ekvokis: „Tio estas ĝusta. Tio estas la brulmarko.“

La onklo rigardis laŭronde kaj vokis: „Porfirio, venu ĉi tien.“ Indiĝeno venis proksimen kaj starigis sin flanke de li.

Nun la onklo diris: „Mia nomo estas Alberto Escalona. Mi estas la alkaldo de la loko ĉi tie, laŭorde elektita en baloto kaj konfirmigita de la guberniestro. Tiu viro ĉi tie, Porfirio, estas la policisto de la loko.“

Estas la diverseco de la landoj kaj de la klimato, la diverseco de la homoj, ilia eduko kaj individuaj influoj kaj ankoraŭ multe da pliaj aferoj, al kiuj ili submetiĝas. En ĉiu kazo estas tiel: Se en meza Eŭropo iu prezentiĝas kun sia titolo, li havas la intencon vekti en sia antaŭulo hororigan senton, tiun de respekto, kaj li atendas, ke lia antaŭulo ege emociita de la impona okazaĵo kaj de la travivaĵo, respektoplene kliniĝas kaj ekde tiu momento ne rifuzas la necesan respekton al la portanto de la titolo. Sed ĉi tie, sur tiu ĉi kontinento titolo validas nenion. Kaj nomo ne multe. Sed la personeco ĉion. Neniu kliniĝas, aŭ nur en esceptaj okazoj antaŭ damo, kaj tiu, kiu dirus pri

prezidanto Lia moŝto, efikus same tiel ridinda kiel la prezidanto, kiu lasus alparoli sin per Lia Moŝto. La prezidanto estas multe pli malofte alparolata kiel *Mr. President* aŭ kiel la sinjoro Prezidanto ol pli ofte kaj propre laŭregule ĉiam kiel *Mr Coolidge* aŭ kiel *Señor Calles*. Kaj tiu, kiu havas iun rilaton al li, skuas lian manon, se li venas, kaj se li foriras kaj parolas kun li same tiel, kvazaŭ li sian tutan vivon estus manĝinta kun li el la sama pelvo. Tion la nove gladitaj cilindroĉapelaj prezidantoj de la freŝe kuiritaj eŭropaj respublikoj ankoraŭ devas lerni. Ĉar la eŭropaj prezidantoj ankoraŭ nun havas kiel ekzemplodonan modelon la absolutajn reĝojn, dume la prezidantoj ĉi tie ne elektas ekzemplodonajn modelojn, sed kiam ili bezonas modelon, sin mem elektas kiel modelon kaj ĝuste pro tio aperas kiel homoj tiaj, kiaj ĉiuj aliaj de lando. Kaj se ĉi tie iu diras: Nia prezidanto estas granda bovo!“ jen la prezidanto ne ĵetigas lin por kelkaj monatoj en prizonon, sed, se li aŭdas pri tio, li diras al si aŭ al siaj amikoj: „Tiu viro scias pli pri mi ol mi mem. Li ŝajne estas prudenta viro.“

Sed, se tie iu prezentas sin kun sia titolo kaj diras: „Mi estas la urbestro de la vilaĝo kaj tiu estas la

policprezidanto“, tiukaze signifas ion tute alian ol en Eŭropo.

La triopo de la strataj embuskuloj tuj sciis, kion tio signifas, kaj ke nun, post kiam la titoloj estis diritaj, la manskvado havis finon. Ili surseliĝis kaj provis foriĝi sen kunpreni siajn azenojn. Ili nun estus vendintaj ĉiujn azenojn por unu peso, ili bonvoleme etesus donacintaj ilin, se ili nur estus povinta forlasi la vilaĝon. Sed nun oni klare ekkoneble firmtenis ilin.

Miguel provis eltiri sian revolveron. Sed li trovis la revolveringon malplena. En sia ekscitiĝo li tute ne rimarkis, ke Porfirio jam transprenis tiun penon por li. La revolvero kompreneble ne tre utilis, ĉar ĝi ja ankoraŭ nun estis ŝarĝita.

Sed la homoj ne povis scii tion kaj ili eble estus permesintaj lian foriron, se li estus direktinta la armilon al ili.

„Kion vi volas de ni?“ kriis Miguel.

„Ĝis nun nenion“, diris la alkaldo. „Ni nur miras, kial vi volas forlasi nin tiel rapide sen kunpreni viajn azenojn.“

„Ni povas kunpreni niajn azenojn aŭ ne, ni povas fari kun niaj azenoj, kio ajn plaĉas al ni“, vokis Miguel kolere.

„Kun viaj azenoj, jes ja, sed ili ne estas azenoj viaj. Mi scias la rakonton de tiuj azenoj. Sinjorino Motilina vendis tiujn azenojn antaŭ dek aŭ dek unu monatoj al tri usonanoj, kiuj volis iri en la Sierra Madre por ĉasi. Mi konas la usonanojn.“

Miguel rikanis kaj diris: „Tio estas do tute prava. De tiuj tri usonanoj ni vendis la azenojn.“

„Por kiom da mono?“

„Dekdu pesojn po azeno.“

„Kaj nun vi volas vendi ilin por kvar pesoj po besto? Vi estas malbonaj vendistoj.“

La indiĝenoj ridis.

„Vi rakontis ja al mi“, diris la alkaldo, „ke vi jam havas la azenojn tre longe. Kiom longe do?“

Miguel pripensis certan tempon kaj tiam diris: „Kvar monatojn.“ Venis al li en la kapon, ke li diris, ke ili laboris en mino kaj faris longan vojaĝon.

La alkaldo diris seke: „Kvar monatojn, ĉu? Tio estas stranga historio. La usonanoj venis antaŭ malmultaj tagoj de tie el la montaro. En la vilaĝoj oni vidis ilin. Jen ili ankoraŭ ĉiuj havis la azenojn, kiujn vi aĉetis de ili antaŭ kvar monatoj.“

Miguel ree provis ĝin per sia konfidema rideto: „Por diri la veron, sinjoro, ni aĉetis azenojn antaŭ du tagoj, de tiuj usonanoj.“

„Tio estas jam pli verŝajna. Do, de la tri usonanoj vi aĉetis ilin, ĉu?“

„Jes.“

„Sed tio ne povas esti la tri usonanoj, ĉar mi scias, ke unu el la triopo estas sur la alia flanko de la Sierra Madre en vilaĝo, li estas kuracisto.“

„Estis nur unu usonano, de kiu ni aĉetis ilin.“ Miguel gratis sin vizaĝe kaj en la hararo.

„Kie vi do aĉetis la azenojn?“ demandis la alkaldo senpardoneme plu.

„En Durango.“

„Tio apenaŭ eblas“ diris la alkaldo. „La usonano ankoraŭ ne povis esti en Durango, kaj se li tie estis, vi ankoraŭ ne povus esti ĉi tie.“

„Ni tramarŝis la nokton.“

„Tio povas esti. Sed kial la usonano ĝuste al vi vendu la azenojn, se li jam estis en Durango, kie li trovis sufiĉe da aĉetantoj, aliajn aĉetantojn.“

Nun Ignacio enmiksiĝis: „Kiel ni sciu do, kial li ĝuste al ni volis vendi la azenojn kaj ne al aliaj? Tio estis kaprico de li.“

„Jen vi devus havi kvitancon, ĉu?“, diris la alkaldo, kvitancon kun la prezo kaj la brulmarko, alikaze sinjorino Motilina ĉiutempe povus repostuli la azenojn, ĉar ŝia brulmarko estas enskribita.“

„Kvitancon li ne donis al ni“, respondis Miguel. „Li ne volis pagi la kvitancon.“

„Tiujn malmultajn centavojn vi ja mem estus pagintaj, por havi pruvon por la aĉeto“, diris la alkaldo.

„Damnite“, kriis nun Miguel kaj minacis per ambaŭ

pugnoj, „kion vi propre volas de ni? Ni iras pace nian vojon kaj vi encirkligas nin. Ni protestas ĉe la guberniestro pri vi, por ke oni eksigos vin, ĉu vi komprenas tion?“

„Jen nun la limo.“ La alkaldo ridetis. „Vi venas ĉi tien en nian vilaĝon kaj volas vendi azenojn al ni. Ni volas aĉeti la azenojn kaj ankaŭ interkonsentiĝis pri la prezo. Jen ni ja havas la rajton ekscii, de kie venas la azenoj. Alikaze morgaŭ frue venos la soldatoj kaj diros, ke ni estas banditoj, ĉar ni forkondukis la azenojn de iliaj laŭrajtaj posedantoj kaj mortbatis la posedanton, kaj oni pafmortos nin.“

Miguel turnis sin al siaj amikoj kaj ĵetis rigardon al ili. Tiam li diris: „Ni nun ne plu volas vendi la azenojn, eĉ ne por dek pesoĵ ĉiujn kune. Ni volas nun iri plu.“

„Sed la ilaro kaj la feloj vi ja povus vendi al ni, ĉu?“
demandis la alkaldo.

Miguel pripensis la aferon dum certa tempo. Kaj kiam li havis la ideon, ke la feloj kaj la ilaro ja ne havas brulmarkon, li diris: „Bone, se vi volas havi la felojn kaj la

ilaron – „Kion vi pensas?“ li diris, sin turniĝante al siaj amikoj.

„Ni konsentas pri tio“, ili diris. „Ni povas disiĝi de la aĵoj.“

„Tio estas ja aĵoj viaj, ĉu?“ demandis la alkaldo.

„Kompreneble“, respondis Miguel.

„Kial la usonano ne vendis la felojn en Durango? Kial vi reportis la felojn ĉi tien? Vi ja ankaŭ ne portas akvon sur azenaj dorsoj en la riveron, ĉu?“

„La prezoj ne estis bonaj en Durango, kaj ni volas atendi pli bonan tempon.“ Miguel komencis iom promeni tien kaj tien, laŭ la spaco, kiun la viroj lasis al li.

„Ĉu la usonano iris nuda al la trajnstacio?“ neatendite demandis la alkaldo.

„Kion vi opinias?“ Miguel paliĝis.

„Vi ja portas liajn botojn, kaj tiu surhavas liajn pantalonojn. Kial neniu el vi vestis sin per la ĉemizo, kiu ankoraŭ estas tute bona? Ĉiukaze estas tiel bona kiel nova, kompare al tiu ĉifono, kiun portas vi.“

Miguel silentis.

„Kial neniŭ prenis ĝin el vi?“ ripetis la alkaldo. „Mi povas diri tion al vi“, li daŭrigis, „kial neniŭ el vi volis vesti sin per ĝi.“

Nek Miguel nek unu el la du aliaj atendis plu, kion la alkaldo ankoraŭ diros. Per unu salto ĉiu el ili ĵetiĝis sur la virojn, kiuj estis plej proksimaj. Tio estis tiel surpriza por la viroj, ke ili ne sufiĉe rapide kaptis ilin. La uloj fuĝis kaj kuris sur la straton de la vilaĝo malsupren por atingi malferman terenon.

La alkaldo mansvingis kelkajn virojn, kaj malmultajn mintuojn poste haste rapidis kvin uloj sur siaj ĉevaloj por atingi la fuĝintojn. Ili eĉ ne prenis la tempon al si por seli la ĉevalojn. Nur kapŝnurojn ili ĵetis sur la bestojn.

La veprorabistoj ne kapablis malproksimiĝi tre. La indiĝenojn atingis ilin antaŭ ol ili atingis la lastan domon de la vilaĝo. Oni ligis ilin al lazoj kaj rekondukis ilin al la placo de la vilaĝo.

„Ni nun serĉos la usonanon kaj demandos lin por kiu prezo li vendis la azenojn al vi, kaj kial li senvestigis sin ĝisnude, por donaci al vi siajn botojn kaj sian pantalonon.“

Ni kunportos lian ĉemizon, kiun neniu el vi volis havi.“ La alkaldo diris tion kun sciigema tono sen atendi respondon.

La ulojn oni nun firmigis kaj nun gardis ilin tri indiĝenoj, kiuj kaŭriĝis vid-alvide al ili, kun la maĉetoj sur siaj genuoj.

La viroj selis siajn ĉevalojn, metis tortiljojn en siajn bastuojn kaj ekrajdis. La alkaldo kaj Porfirio rajdis kun ili.

Apenaŭ homo povas vojaĝi en tiu regiono sen tio, ke li estas vidata. Ankaŭ, se li provas preteriri ĉiujn lokojn kaj ĉiujn homojn, tamen ĉiam estas okuloj, kiuj vidas lin, kiuj persekutas ties vojon kaj observas ties faradon. Li mem ne scias, ke oni observas lin. Tiuj, kiuj iras renkonte al li, deflankiĝas de la vojo longe antaŭ la momento, kiam li ekvidas ilin kaj ili kaŝiĝas en la vepro, kie ili lasas preteriri lin, kaj nur tiam elvenas, kiam li ne plu videblas. Ili precize vidis lin, sed li eĉ ne divenis, ke oni rigardis lin tiel detale de la kapo ĝis la piedoj. Tiel, ke malmultajn horojn poste la tuta vilaĝo scias, kiel la viro aspektis kaj kion li kondukis kun si. En irigaciaj fosaĵoj, post montetoj, post rokblokoj kaj post herboj la okuloj vidas ĉiun movon kaj ĉiun paŝon de la fremdulo.

La homoj sur la ĉevaloj sekvis la vojon, kiun Dobbs iris, kaj ne tiun, sur kiu venis la vojorabistoj. Ĉar ili sidis sur ĉevaloj kaj ne havis pakaĵon, ili jam posttagmeze estas je tiu placo, kie Dobbs haltis. La placo estis facile trovebla.

Du el la viroj persekutis la spurojn plu ekde la placo al la urbo. Sed ili trovis baldaŭ, ke la azenoj nur disvastiĝis

dumvage kaj tiam estis repelitaj.

Nun estis facila ludo por la alkaldo, kiu mem estis pursanga indiĝeno, rakonti la tutan okazaĵon. La azenoj vagadis, do neniuj havis tempon okupiĝi pri ili. Sekve de tio ĉe la placo io devas esti okazinta, kio ĉiujn ĉeestantojn, kies piedaj spuroj rekoneblis, tiom okupis, ke ili ne vidis, kiam la azenoj ekvagadis, kaj la okazaĵo devis esti io tre grava, ĉar alikaze la azenoj ne tiom vaste povintus vagi.

Nek de la placo, kie staris la arboj, al la ejo, kie la azenoj estis rekondukitaj, nek de tiu placo plu al la urbo videblis piedaj spuroj de la usonano. Eĉ se li estus irinta nudapiede, oni facile estus ekkoninta lian spuron. La formo de la piedoj ne estas tiel bela kiel tiu de indiĝeno, ĉar li ĉiam iras en botoj, kaj ofte tiajn, kiuj kripligas la piedfingrojn. Krome la piedoj de la blankuloj estas multe pli grandaj ol tiuj de la indiĝenoj, kiuj ĝenerale havas gracilajn kaj malgrandajn piedojn.

Ĉar de la placo ne plu kondukas spuroj de la usonano, li devas esti plu tie. Kaj ĉar li ne estas sufiĉe profunde kaj zorgeme enfosita, kaj ankaŭ ne pluvis, la viroj trovis lian tombon post malmultaj minutoj.

„Pro murdo oni povas esti akuzata nur tiukaze, se la kadavro estas prezentebla“, estis dirinta Miguel. „Pri tio li pravis. Tio estas la leĝo, kaj oni rajtas ĝin nomi leĝo bona, ĉar en tiaj grandaj landoj homoj povas fari sin tiom nevideblaj, ke kadavro estas trovebla pli facile ol tiu homo, kiu malaperis libervole.

La kadavro estis trovita, kaj ĉar la tri vojrabistoj posedis la proprajon de tiu kadavro sen povi pruvi la posedrajton, tiu kazo entute estis evidenta.

La alkaldo rigardis la kadavron nur sekundon, tiam li diris: „Maĉeto“.

Tiam la viroj detiris de la korpo la ĉemizon, kiun la alkaldo prenis al si, kaj post tio la indiĝenoj enfosis la kadavron. Ili faris tion kun nudigitaj kapoj. Kaj kiam ili fermŝutis la fosaĵon, kiujn ili faris pli profundaj, kvankam ili povis fari tion nur per siaj maĉetoj, ili staris dum certa tempo sen ĉapelo ĉirkaŭ la monteto. Ili ne preĝis, sed ili ĉiuj rigardis kun klinita kapo malsupren al la monteto.

Dum la viroj ankoraŭ staris antaŭ la monteto, la alkaldo iris al la sekva arbo. Per la maĉeto ili dehakis branĉeton

kaj poste rompĝis ĝin per bato en du erojn. Li ligis ilin per fadeno al kruco kaj pikis la krucon en la monteton, tien, kie troviĝis la kapo.

Je la sekva mateno la viroj ree estis en sia volaĝo. La alkaldo montris al la tri uloj la ĉemizon. Ili rigardis ĝin kaj levis la ŝultrojn.

Du viroj intertempe rajdis al la plej prokisma oficejo de la federacia kavaleria milico. Antaŭtagmeze venis la soldatoj. Rigardinte la ulojn, la inspektoro diris al la alkaldo: „Je ties kapo jen tie“ – li signis al Miguel – oni anoncis rekompenco pro krimoj. Mi pensas, ke 300 da pesoj aŭ 250 da ili. Precize mi ne scias tion. Jen bandito. Jam antaŭe li murdis du homojn. La du aliaj birdotimiguloj certe estas de la sama speco. Mi ne konas ilin. La rekompenco estos je via dispono, sinjoro, je Porfirio kaj je la ceteraj viroj ĉi tie. Kion vi faras nun kun la azenoj kaj la pakaĵoj?“

„Ĉion tion ni portos morgaŭ al la posedantoj“, diris la alkaldo. „Mi scias, kie ili estas. Unu el ili estas doktoro, tiun ili tie sur la alia flanko ne volas lasi foriri. Ankaŭ ni volas havi lin ankoraŭ por semajno. Li ricevas ja nun siajn

aĵojn kaj ne tiel rapidos foriri.“

Tiam la polico transprenis la tri veproŝtelistojn. Oni ne ligis ilin al lazoj. Ili trotis en la mezo de la rajdantaj soldatoj. Jen la ĉemizo, jen la pantalono, jen la botoj, jen la azenoj, jen la pakaĵoj kaj jen la eta kruco sur la monteto. Sekve la procesdebato ne pli longe daŭros ol du horojn. Multekostan galgokonstruaĵon oni ne konstruos, ankaŭ blankajn gantojn oni ne surmetos. Por tiaj aferoj la ŝtato ne disponigas multe da mono. La monon la ŝtato devas ŝpari por pli gravaj aferoj.

Howard estis viro multe okupata. Li ne povis ĝoji tiom pri la trankvilo, kiom li esperis. Li estis la granda fama miraklodoktoro. La indiĝenoj de la alta montaro ĉiuj estas tre sanaj, kaj ili atingas aĝon, kiu sonas al eŭropano kiel fabelo. Nur kontraŭ enportitaj malsanoj ili estas sendefendaj. Sed, kvankam ili ĉiuj havas enviindan sanecon, ili tamen suferas je malsanoj kaj korpaj difektoj, kiujn ili tiom longe flustras al si mem, ĝis ili estas tute konvinkitaj, ke lil havas la malsanon. Oni devas nur rakonti al ili pri malsano kaj klarigi la simptomojn, jen ne pasas pli ol tri tagoj kaj ili havas la malsanon. Pro tiu kaŭzo la kuracistoj kaj eklezioj faras tian bonan negocon en la lando.

Jen venis sinjorino al Howard, kiu volis scii, kial ŝi havas laŭsojn, dume ŝia najbarino laŭ ŝi havis neniujn. Kion Howard preskribu? Laŭsopasto estus estinta la ununura rimedo. Sed, se ĝi estas eluzita, la laŭsoj ree ĉeestas kaj la demando denove leviĝas: „Kial mi havas laŭsojn kaj mia najbarino ne?“ Howard helpis facile al si, ĉar li estis aŭtentika ŝamano. Li diris: „Tio venas de tio, ke vi havas

tre bonan sanan sangon, kiun ŝatas la laŭsoj, dume via najbarino havas tre malbonan kaj malsanan sangon.“

Post tio venis la najbarino, florante sana ino, kiu volis, ke oni preskribu al ŝi rimedon kontraŭ sia malbona kaj malsana sango. Se ŝi irus en la urbon al studinta kuracisto, tiukaze tiu preskribus al ŝi salvarsanon, kvankam ŝi ne havas spuron de malsano, kontraŭ kiu alikaze salvarsano estas donata. Sed la homoj imagas, ke salvarsano sanigas la sangon, kaj la kuracito preskribas ĝin al ili.

Howard ne havis salvarsanon ĉemane, li tute ne havis medicion. Li preskribis ĉiam nur: 'Trinku varmegan akvon, ĉiutage du litrojn.' Por havigi sufiĉe da variaĵoj, li preskribis du litrojn aŭ unu kaj tri kvaronojn da litroj aŭ unu kaj duonon da litroj; tiam denove varmegan akvon kun citronosuko aŭ kun oranĝosuko aŭ kun iu ajn herbo aŭ legomo, kiun li sciis kaj pri kiu li certis, ke ĝi povas damaĝi neniel.

Strange por tiu, kiu ne scias la sanigan forton de la akvo, la viroj, inoj kaj infanoj sieĝintaj la miraklokuraciston, ĉiuj saniĝis. Almenaŭ ili asertis tion. Kaj estas ja tiel pri

ĉiuj malsanoj, se oni estas konvinkita ne plu malsani, jen oni estas simple sana.

Kontraŭ eksteraj suferoj, se „la morto *directamente* kuŝis sub la haŭto“, kiel la homoj rakontis, kaj ili jam evidente povis senti la morton premantan sur la haŭton, jen Howard preskribis varmegajn kompresojn. Pro varieco kelkfoje ankaŭ fridajn kompresojn. Kompresojn sur la kapon, sur la nukon, sur manplaton, sur pulson, sur la abdomenon, sur la plandojn, kie ajn estis loko. Kaj la homoj ankaŭ en tiu kazo ĉiuj saniĝis. La Morto forrampis sub la haŭto, ĉar fariĝis por Li, laŭ la situacio, aŭ tro varma aŭ tro malvarma.

Brako-kaj gamborompiĝojn, artikajn tordojn aŭ elartikiĝojn la homoj kuracis mem, jen neniu kuracisto povis montri ion novan al ili. Kaj ankaŭ helpi naski Howard ne devis. Tio iris tute glate.

La famo de Howard kreskis ĉiutage, kaj se li estus havinta pli da senco kaj pli da ŝato por vivado kun naturaj homoj, li povintus pasigi sian vivon pace kaj benate de feliĉo. Sed li ja ĉiutage pensis pri sia forveturo. Diversaj pensoj estis venintaj en lian kapon koncerne la du kunulojn, ĉu ili

vere laŭorde transdonus sian havaĵon kaj ĉu ili sekure atingos la trajnstacion. Li konsiliĝis tiel, ke li nun povas fari nenion, kaj ke li devas fidi la lertecon kaj honestecon de ambaŭ.

Jen iumatene rajdis indiĝeno en la vilaĝon kaj serĉis la domon, kie loĝas la granda kuracisto. Li parolis unue kun la gastiganto mem kaj tiam ambaŭ iris renkonte al Howard .

La gastiganto diris: „Sinjoroj, jen viro el vilaĝo de transe, veninta trans la montaron. Li volas rakonti historion al vi.“

La indiĝeno sidiĝis, rulis cigaredon, bruligis ĝin kaj tiam ekparolis: „Lazaro estis en la vepro kaj karbigis lignostakon. Li estas karbisto. Estis frue matene. Li ĝuste estis metinta lignon sur la stakon. Jen li vidis rampi ion sur la tero. Kaj kiam li rigardis pli proksime, jen li rimarkis, ke la rampanto estis blankulo. Li estis plena de sango kaj ne povis moviĝi plu. Lazaro donis trinkaĵon al li. Tiam li lasis sian lignostakon sola, pakis la blankan malsanan viron sur sian azenon kaj kondukis tiun en sian vilaĝon, en sian domon. Metite sur maton dome, la viro

estis jam morta. Sed jen venis alia, rigardis la blankulon kaj diris: 'Tiu ne estas tute morta. Tiu estas nur tre malsana aŭ tre malforta. Jen Filomeno devos rajdi transen al la blanka miraklokuracisto, ĉar Filomeno havas ĉevalon, kaj ĉar azeno ne kuras tiom rapide.' Mi estas Filomeno, sinjoro, kaj mi havas rapidan kaj bonan ĉevalon. Mi estas nun veninta. Vi certe povas helpi al la malsana blanka viro, se vi tuj kunvenos.“

„Nu, kiel aspektas la blanka viro?“ demandis Howard.

Filomeno povis priskribi lin tiel detale, kvazaŭ li starus apud li. Kaj Howard eksciis, ke estas Curtin.

Li tuj pretigis sin por foriri. Lia gastiganto kaj ankoraŭ tri aliaj indiĝenoj akompanis lin.

Estis longa peniga rajdo. Sed kiam la viroj alvenis, Curtin jam iom pli ripozis, kaj ŝajne estis el danĝero. Al la homoj en la vilaĝo Curtin kun malmultaj vortoj rakontis, ke li survoje per pafado estis vundita, sed ke li ne scias de kiu. Li volis eviti, ke oni persekutu Dobbs, ĉar alie ĉio estus perdita.

„Tiu malinda kanajlo fridasange pafis sur min“, diris

Curtin al Howard, „ĉar mi rifuzis disdividi kun li vian havaĵon. Li ludis unue trukon kvazaŭ li nur defendus sin pro urĝa neceso. Sed mi sciis tuj, kion li celis. Mi ja propre povintus konsenti al la disdivido, kaj se ni estus alvenintaj en la urbo, mi estus povinta reordigi la aferon. Sed vi eble estus estinta pli frue ĉe ni ol mi atendis, kaj tiukaze vi estus supozinta, ke mi volis trompi vin. Vi certe ne estus akceptinta, ke mi konsentis la disdividon nur pro ŝajno. Li lokis kuglon en mian maldekstran flankon kaj lasis kuŝi min en la vepro, por ke mi tie mortaĉu. Sed nun mi havas du pafvundojn, sed mi povas rememori nur pri unu pafado. Mi preskaŭ pensas, ke tiu fripono pli malfrue, kiam mi jam kuŝis senkonscia, estis reveninta al mi, kaj lokis duan kuglon. Por esti tute certa pri sia fajna laboro. Malfrue en la nokto mi rekonsciigis kaj ŝanceliĝe moviĝis kaj rampis tiel rapide for de la loko, kiel eblis. Mi pensis, ke li certe revenos matene ankoraŭ plian fojon tien, antaŭ ol li marŝos plu, kaj se li vidas, ke mi havas ankoraŭ tiam plian spiron, li pafmortigos min por ĉiam. Mi tiam renkontis indianon, kiu karbigis lignon. Unue li forkuris, ĉar li timis min. Sed kiam mi parolis al li kaj diris, ke mi bezonas lian helpon, li tuj helpis kaj kondukis min ĉi tien.

Sen lia subteno mi certe estus morta, ĉar mi ne plu povis rampi, kaj neniuj homoj tie kiam ajn estus trovinta min.“

„Jen la uloj do kun ĉio fuĝis?“ demandis Howard.

„Sen dubo.“

La oldulo meditis dum certa tempo. Tiam li diris:

„Friponoj li propre ne estis. Mi pensas, ke li estas en vera honesta uloj. La eraro estis, ke li foriris sola kun vi. Estas danne fia tento vagadi dum tagoj kun multe da oro, kaj nur kun unu viro flanke, sur flankaj padoj kaj ŝtelire ireblaj vojoj tra tiu soleciga vepro. Tiu vepro logas kaj logas kaj krias kaj flustras seninterrompe: ' Mi elbabilas nenion, kaptu la okazon, estas okazo, kiu neniam revenos, mi estas pli silentema ol tomboj.' Se mi estus juna kiel vi, mi ne scias, ĉu mi estus povinta rezisti dum la multaj tagoj al tia damnita tento. Estas ja nur sekundo, ununura sekundo, pir kiu temas. Kaj kalkulo foje mem, kiom da sekundoj havas tago kun dudekkvar horoj. Unu sekundo, en kiu la nocioj fulmrapide tranŝoviĝas, kaj antaŭ ol la nocioj en la sekva sekundo denove enviciĝas en la malanovan relon, oni jam retiris la montrofinĝon. Tiam oni jam ne povas ŝanĝi tion kaj devas fari la laboron tute.“

„La fripono ne havis konsciencan, jen ĉio“, diris Curtin.

„Tiu havas tiom multe kaj malmulte da konscienco kiel ni ĉiuj, se li pensas, ke li devas uzi la kubutojn por grimpi supren. Kie ne atendeblas akuzanto, ĝi silentas kiel malplena botelo da brando, kiu kuŝas en polvkovrita anguleto. La koncienco fariĝas nur vivanta, se ĝi estas subtenata. Por tio ekzistas ja pundomoj, ekzekutistoj, inferaj punoj. Ĉu niaj municiaj liverantoj, kiuj faris sian profiton per tio, ke ili helpis al eŭropaj popoloj masakri sin reciproke, havis konsciencan? Ĉu nia *Mr. Wilson* havis konsciencan, kiam li sendis kvindek mil da niaj knaboj en la morton, ĉar Wallstreet timis perdi sian monon kaj la municifabrikistoj volis fari ankoraŭ pli bonajn negocojn? Mi neniam ion aŭdis pri tio. Ĉiam nur ni, la homaj nuloj, devas havi konsciencan, aliaj bezonas neniun. Nun al la amiko Dobbs certe la konscienco viviĝos, kiam li ekscios, ke vi faris rilate al vi nur duonon de la laboro. Ne, kara knabo, lasu min tute el la ludo, se temas pri la konscienco. Mi ne akceptas tion. Ni nun devas okupiĝi nur pri tio kiel ni povas rekapti la predon de la ulo.“

Howard volis nun tuj rajdi al Durango, por ankoraŭ atingi Dobbson. Aŭ almenaŭ atingi lin en Tampiko, antaŭ ol tiu malaperus el la lando. Al Curtin li diris, ke li restadu en la vilaĝo por lasi flegi sin. Kaj poste li sekvu al li.

Kiam Howard klarigis al sia gastiganto, ke li nun devas rigardi al sia propraĵo, ĉar Curtin kuŝas tie malsana, ili konsentis lin pri tio, ke li devas ekvojaĝi, kvankam kaŭzas malfacilaĵojn al ili lasi iri lin tiel frue.

Je la sekva mateno Howard estis preta iri al Durango. Sed la indiĝenaj amikoj ne volis lasi iri lin sola. Ili volis akompani lin, por ke li sekure alvenu en la urbo. Kaj por ke ne trafu lin simila sorto kiel lian kunulon Curtin. Tial ili ĉiuj rajdis kun li.

Ili ĵus venis ĝis la sekva vilaĝo, kiam ili renkontis la indiĝenojn kun la alkaldo kiel gvidanton, kiuj survojis por konduki la azenojn kun la pakaĵoj al Howard.

„Kie estas via sinjoro Dobbs, la usonano, kiu havis la taskon akompani tiun azenaron ĝis Durango?“ demandis Howard, kiam li turnis sin kaj ne povis trovi Dobbson.

„Tiu estas mortbatita“, diris la alkaldo tranvkiile.

„Mortbatite, ĉu? De kiu?“ diris Howard tute mekanike.

„Fare de tri vojrabistoj, kiuj hieraŭ estis kaptitaj de la soldatoj.“

Howard rigardis al la pakaĵoj, kaj tiuj ŝajnis al li strange malvastaj. Li saltis tien kaj malfermis pakaĵon el siaj propraj. La feloj ĉiuj enestis, sed la saketoj estis for. „Ni devas persekuti kaj atingi la vojrabistojn“, li vokis, „mi devas ilin pridemandi pri io.“

Lia akompanantoj estis pretaj por tio. Oni lasis konduki la azenaron en la vilaĝon, kie kuŝas Curtin. La ceteraj viroj postrajdis sur rektaj padoj al la soldatoj.

La soldatoj ne tre rapidis por veni antaŭen. Ĉe tiaj patrolaj rajdoj estas vizitataj ĉiam ankaŭ la lokoj troviĝantaj dissemite ĉe la ĉefa vojo, por aŭdi, kio okazas, kaj por montri al la pacaj enloĝantoj, ke la registaro ne forgesis ilin kaj protektadas ilin. La kaptitoj kunkondukataj nur pliprofundigis la impreson ĉe la indiĝena kampara loĝantaro, ke ili povas trankvile okupiĝi pri sia laboro, kaj ke la registaro observas, ke ĉio laŭordas kaj, ke ĝi kroĉiĝis al la nuko de la banditoj kaj

vojrabistoj. La banditoj, kaj tiuj, kiuj ĝuste havas tion en la senco foje provi tiun negocon, pro la kaptitoj, kies sorto jam antaŭe estas sufiĉe konata, imprese estas instruataj pri tio, ke tio havas ankaŭ siajn ombrajn flankojn provi kiel vojrabisto. Tiaj avertoj estas pli efikaj ol raportoj en la gazetoj, kiuj ne atingas tiun regionon, kaj se ili tamen atingas ĝin, ne legeblas.

Je la sekva tago la soldatoj estis jam atingitaj. La alkaldo Howardon prezentis al la oficiro kiel laŭrajtan posedanton de la azenoj kaj pakaĵoj, kaj Howard ricevis senprobleme la permeson eldemandi la banditojn. Kiel ili mortigis Dobbson, tio ne interesis lin. La alkaldlo jam sufiĉe klare rakontis ĝin al li. Li volis scii nur tion, kie estas la saketoj.

„La saketoj“, demandis Miguel. „Ha jes, tiuj ĉi saketoj, tiujn ni ĉiuj elŝutis. Jen nur sablo enestis, por doni pli da balasto al la feloj.“

„Kie vi elŝutis la saketojn?“ demandis Howard.

Miguel ridis: „Kiel mi sciu? Ie en la vepro. Jen saketo tie, kaj jen plia pli fore. Estis tenebre. Ni tiam nokte marŝis

plu, por foriĝi. Ni ne najlis krucon tie, kie ni elŝutis la saketojn. Sablo ĉie ekzistas. Vi devas nur kliniĝi. Kaj se vi ĝuste volus serĉi la sablon, kiun vi eble havis kiel provmaterialon, jen mi ne pensas, ke vi ankoraŭ trovos sableron. En la antaŭlasta nokto ni havis teruran ŝtormon. Tiu forblovigis ĉion, ankaŭ se mi sciis precize kie estis, kie ni elŝutis la saketojn. Alikaze mi volonte volus diri tion al vi por saketo da tabako, sed mi ne scias tion, kaj tial mi ne povas elservi la tabakon.“

Howard ne sciis, kion li diru. Ĉion, kion li povis fari estis nur ekigi tian ridadon, ke la ceteraj viroj kaj ankaŭ la soldatoj devis kunridi, kvankam ili ne sciis, pri kio temis. Sed la ridado sonis tiel sana, ke neniu povis defendi sin kontraŭ ties efiko.

Howard ĵetis al la veprorabistoj saketon da tabako, dankis al la oficiro, adiaŭis sin de li kaj tiam li retrorajdis kun siaj amikoj.

„*Well, my boy*“, diris Howard, dum li sidiĝis sur la randon de la ripozejo, kie Curtin kuŝas. „La oro iris tien, de kie ĝi venis. Tiuj pompaj friponoj supozis ĝin sablo, per kiu ni laŭ ili intencis trompi la felkomercistojn en la

urbo ĉe la elpesado de la feloj. Kaj tiuj ŝafidoj la tutan sablon elŝutis. Kie, tion ili ne plu scias, ĉar estis malhele. Kaj tiam la uragano en la lasta nokto zorgis por la cetera. Por saketo da tabako nun la tuta bronzo havigeblis, por kiu ni laboraĉis dek monatojn.“

Kaj li komencis tiom ridi, ke li devis kurbiĝi, ĉar la ventro ekdoloris al li.

„Ke vi tiukaze povas ridi tiel, tio estas al mi tute nekomprenebla“, diris Curtin preskaŭ kolere sur la tero.

„Tion mi ne komprenas“, diris Howard, nun nur plu kaj plu ridante. „Se vi ĉi tie ne povas ridi ĝis vi krevas, jen vi ne scias, kio estas bona ŝerco, kaj tiukaze mi devas bedaŭri vin. Tiu ŝerco dek monatojn da laboro valoras.“

Kaj li ridis, ke la ploroj ruliĝis trans liaj vangoj.

„El mi ili faris miraklokuraciston“, blekis la oldulo ridante, „mi povas elmontri pli da sukcecaj kuracadoj, kaj por pli malmulte da medicino, ol la plej bona kuracisto en Ĉikago. Vin oni dufoje pafmortigis kaj vi vivas ankoraŭ nun, kaj la bona Dobbs sian kapon tiel komplete perdis, ke li eĉ ne povas plu serĉi ĝin mem. Kaj ĉio tio por oro,

kiu apartenas al ni, kaj pri kiu neniu scias, kie ĝi estas, kaj kiu estas pli malmultekosta ol saketo da tabako por tridekkvin centavoj.“

Nun fine ankaŭ Curtin ekridis, kaj li ĝuste volis same tiom forte elkrii kiel la oldulo jam faris la tutan tempon, sed Howard tenis la tutan tempon manon sur lian buŝon: „Ne tiel laŭte, olda knabo, alikaze via pulma lobo krevus. Kaj tiun vi devas retenigi, ĉar ni alie ne venos ĝis Tampiko. Trajnnon ni certe ne povos uzi. Ni devas rerajdi sur azenoj, kaj tiujn, kiujn ni bezonas por la rajdado, tiujn ni devas vendi, por ke ni havu almenaŭ tortiljojn kaj *frijoles* kiel manĝon, ni milionuloj, kiuj ni estas.“

„Kion ni nun do komencu?“ demandis Curtin post certa tempo.

„Mi jam pripensas, ĉu mi ĉi tie ne je daŭro setlu kiel ŝamano. Ni povas kune fari la negocon. Sola mi neniukaze povus fari tion, mi bezonas asistanton, kaj mi heredigos al vi ĉiujn miajn receptojn. Tiuj estas bonaj, tion mi promesas al vi.“

Kiam Howard komencis traserĉi ĉiujn pakaĵojn unuope, li

trovis unu pakajeton, el kiu la saketoj ne estis elŝutitaj. Aŭ ili estis pretervidataj aŭ tiu el la vojrabistoj, kiu alpropriligis tiujn pakajojn al si, estis tro pigra malfermŝnuri ĉiujn pakajojn, ĉar li pensis lasi tion por pli posta tempo, kiam ili ne devos tiom rapidi por foriĝi.

„Tio ĝuste estos sufiĉe por – por kio?“ diris Howard.

„Tio rilate la kinejon do realigeblas, ĉu?“ demandis Curtin.

„Por tio ne sufiĉus. Sed mi pensis, ke eble sufiĉos por tute eta frandaĵo- kaj ladskatolmagazeno, ĉu?“

„Kie? Ĉu en Tampiko? Curtin je duono sidiĝis.

„Kompreneble. Kie eble pensis vi?“ reiris Howard.

„Sed en la lasta monato, kiam ni estis en Tampiko, kvar grandaj luksnutraĵvendejoj bankrotiĝis interne de ses semajnoj.“ Curtin trovis tion grava memorigi la oldulon pri tio.

„Tio estas ĝusta“, diris Howard. „Sed tio estis antaŭ dekdu monatoj. Tio nun eble ŝanĝiĝis. Oni devas ja iom fidi pri sia feliĉo.“

Curtin pripensis momenton kaj diris tiam: „Eble via unua propono estas la pli bona. Ni provu ĝin por la unua fojo certan tempon kun la medicinegoco, jen almenaŭ la manĝo kaj la loĝejo certas. Ĉu tio estos la kazo pri la frandaĵoj mi ankoraŭ ne scias bone.“

„Sed homo, jen vi ja sidas enmeze. Jen vi devas ja nur plu preni la ladskatolan malfermilon por malfermi ladskatolon aŭ ankaŭ du da ili, se plaĉas al vi.“

„*Well* kaj bele. Sed tion diru al mi ankoraŭ, kion vi manĝos, kiam ili venos kaj sigeligos la luksnutraĵan magazenon. Tiam vi ja ne plu povos meti manon al la ladskatoloj.“

„Pri tio mi ne pensis“, diris Howard malĝojjigite. „Tio estas vera, tiam ni ne plu povos meti manon al la ladskatoloj, kaj la plej bela skatolomalfermilo tiam senvaloras. Ankaŭ mi pensas, ke eble estas pli bone provizore lasi la frandaĵojn por si kaj prefere okupi pri medicino. Krome estas tre honorinda profesio. Komercisto por frandaĵoj povas fine fariĝi ĉiu azenulo, sed ŝamano tute ne. Por tio oni devas esti naskita. Kaj tion mi rajtas pri mi aserti plenrajte kaj kun deco. Venu

nur unue transen al mia vilaĝo, tie vi vidos kaj lernos ion. La ĉapelon vi detiros antaŭ mi, knabo mia, se vi vidas, kia honorinda persono mi tie estas. Tiuj volis min antaŭ kelkaj tagoj jam fari leĝdona korporacio. Sed kion ili imagas pri tio, tion mi ne povis ekscii.“

En tiu momento lia gastiganto envenis.

„Sinjoro“, li diris. „Ni nun devas ekrajdi. Ĝuste alrajdis viro, kiu diras, ke tiom da homoj estas en la vilaĝo, kiuj volas vidi la kuraciston, ke ili ektimas tie en la vilaĝo. Tial ni tuj devas ekrajdi.“

„Jen vi ja aŭdas“, turnis sin Howard al Curtin, kiam li mane adiaŭis de li.

Curtin ridis kaj diris: „Mi pensas, ke mi povos veni post tri tagoj por vidi la miraklokuraciston.“

Howard ne havis tempon respondi. La indiĝenoj apogis lin sub la brakoj, portis lin eksteren kaj levis lin sur la ĉevalon.

Tiam ili forrajdis kun li.

FINO

GLOSARO

beachcombers = senlaboruloj, kiuj rastas la plaĝon por io uzebla

cantina = kantino

carretero = ĉaristo

cementerio = Friedhof

compañeros = kunuloj, akompanantoj, kamaradoj

company = kompanio

diablo = diablo

directamente = rekte

don = sinjoro

fonda = gastejo kun manĝejo

frijoles = fazeoloj

gringo = fi-usonano, usonanaĉo, sed ankaŭ simple usonano

habanero = kubana danco

mestizo = miksitulo kun indiĝenaj kaj blankaj gepatroj

peso = monunuo en Meksiko

petate = petato, specifa tipo de mato, plektaĵo el palmfolioj

señor = sinjoro

señora = sinjorino

sierra = montaro, montĉeno

tienda = vendejo, butiko